

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ГЛУШОК ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

УДК 371.134+373.211.24 (94) (043.5)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник
Бідюк Наталя Михайлівна,
доктор педагогічних наук, професор

Хмельницький – 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	13
1.1. Проблема професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених.....	13
1.2. Концепції та теорії виховання й розвитку дітей дошкільного віку.....	26
1.3. Педагогічні підходи до підготовки фахівців дошкільної освіти.....	41
Висновки до першого розділу.....	52
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО- ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛІЇ.....	54
2.1. Сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах реформування дошкільної освіти Австралії.....	54
2.2. Загальна характеристика професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії.....	68
2.3. Зміст і типологія освітніх професійних програм підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії	80
2.4. Форми організації та технології навчання фахівців дошкільної освіти	102
2.5. Практична підготовка та науково-дослідницька робота фахівців дошкільної освіти	117

2.6. Професійний розвиток фахівців дошкільної освіти як необхідна умова якісного навчально-виховного процесу в дошкільних закладах Австралії.....	131
Висновки до другого розділу	143
РОЗДІЛ 3. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРЕСИВНИХ ІДЕЙ ДОСВІДУ АВСТРАЛІЇ З ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ.....	147
3.1. Особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах України в контексті реформування дошкільної освіти	147
3.2. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах Австралії та України.....	169
3.3. Обґрунтування можливостей творчого використання прогресивних ідей австралійського педагогічного досвіду для вдосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні	181
Висновки до третього розділу.....	188
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	197
ДОДАТКИ.....	237

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВНЗ – вищий навчальний заклад
 ДНЗ – дошкільний навчальний заклад
 ОКР – освітньо-кваліфікаційний рівень
 ХГПА – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
 ACECQA – Australian Children’s Education and Care Quality Authority –
 Управління якості австралійської освіти та догляду за дітьми
 AITSL – Australian Institute of Teaching and School Leadership –
 Австралійський інститут педагогіки й шкільного управління
 AQF – Australian Qualification Framework – Австралійська рамка кваліфікацій
 BECSt – Bachelor of Early Childhood Studies – бакалавр виховання (раннє
 дитинство)
 BEd (EC), BECEd – Bachelor of Education (Early Childhood)– бакалавр
 дошкільної освіти
 BTeach – Bachelor of Teaching – бакалавр методики навчання
 DEEWR – Australian Government Department of Education, Employment and
 Workplace Relations – Департамент освіти, працевлаштування і трудових
 відносин Австралії
 ECD – National Early Childhood Development Strategy – Національна стратегія
 розвитку дошкільної освіти
 EYLF – Early Years Learning Framework for Australia: Belonging, Being and
 Becoming – Загальнонаціональна програма раннього навчання
 «Приналежність, сутність і становлення»
 GradCert / GradDip– Graduate Certificate / Graduate Diploma (PG Cert / Dip) –
 свідоцтво/диплом післядипломної освіти (на базі ступеня бакалавра)
 HE Diploma – диплом про вищу освіту після 2 років навчання
 MEd (EC) – Master of Education (Early Childhood) – магістр дошкільної освіти
 MTeach – Master of Teaching – магістр методики навчання
 NEYWS – National Early Years Workforce Strategy – Національна стратегія з
 покращення підготовки фахівців дошкільної освіти
 NQF – National Quality Framework – Національна рамка якості
 NQS – National Quality Standard – Національний стандарт якості
 PhD / Ed.D (DEd) – Doctor of Philosophy / Education – доктор філософських
 наук / педагогічних наук
 TAFE – Technical and Further Education – середня і вища технічна освіта
 TEQSA – Tertiary Education Quality and Standards Agency – Управління якості
 та стандартів вищої освіти
 VET – Vocational education and training – професійна освіта та підготовка

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В основу розвитку сучасної освіти покладено філософію людиноцентризму, яка визнає особистість як вищу цінність людського буття і ставить її в центр педагогічної взаємодії. Первинне формування особистості, її поступальний, повноцінний і гармонійний розвиток здійснюється в умовах дошкільної освіти, яка сьогодні вимагає творчого переосмислення цілей, структури, змісту та її процесуальності для забезпечення й надання якісних освітніх послуг дітям. Практична реалізація виховних та освітніх завдань, визначених у Державній цільовій соціальній програмі розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р., Базовому компоненті дошкільної освіти (2012), комплексній програмі «Дитина» (2012), «Впевнений старт» (2010), залежить насамперед від рівня професійної підготовки та готовності педагогічних працівників до виконання своїх професійних функцій. З огляду на структурно-змістові трансформації в системі дошкільної освіти й психолого-педагогічну характеристику дітей дошкільного віку, професійна діяльність вихователів має спрямовуватися на створення розвивального навчально-виховного середовища для формування ідеалів і цінностей дитини, підготовку до активної життєвої позиції. Дошкільна освіта потребує педагогічних працівників, які володіють новітніми технологіями й методиками навчання та виховання, мають високий рівень педагогічної майстерності, здатні здійснювати професійну діяльність на демократичних і гуманістичних засадах, готові до творчої практичної та науково-дослідницької діяльності, які власним прикладом формують загальнолюдську культуру.

На важливості підвищення якості професійної підготовки педагогічних працівників, формування їхньої духовної та професійної культури, забезпечення професійного розвитку, самовдосконалення та самореалізації наголошується у «Білій книзі національної освіти» (2009), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр., Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011), резолюції

І Всеукраїнського з'їзду педагогічних працівників дошкільної освіти (2010). У зв'язку з цим важливого значення набуває пошук і реалізація ефективних шляхів забезпечення якісно нового рівня підготовки фахівців дошкільної освіти на засадах збереження національних надбань і використання кращих зразків світового досвіду, зокрема австралійського.

Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в Австралії здійснюється системно й динамічно відповідно до вимог австралійського суспільства, ґрунтується на принципах неперервності та міждисциплінарності, єдності науки й освіти у формуванні особистості педагога, науково обґрунтованому поєднанні змісту, форм, методів і технологій навчання, забезпечується державною фінансовою підтримкою. Творче осмислення й об'єктивне вивчення здобутків австралійського досвіду збагатить вітчизняну педагогічну науку новими ідеями щодо вдосконалення законодавчо-нормативного, структурно-змістового та процесуального складників професійної підготовки фахівців дошкільної освіти.

На теоретико-методологічному рівні проблеми професійної педагогічної освіти в Україні відображені в працях В. Андрущенка, І. Беґа, С. Гончаренка, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, І. Зязюна, А. Коломієць, В. Кременя, А. Кузьмінського, О. Лавріненка, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоевої, В. Шахова, О. Шестопалюка, І. Шоробури, М. Ярмаченка та ін. У вітчизняній теорії і практиці педагогічної освіти напрацьовано вагомий науковий фонд, який слугує основою для вдосконалення різних аспектів професійної підготовки фахівців дошкільної освіти: формування готовності до майбутньої професійної діяльності (Т. Жаровцева, О. Кучерявий, В. Нестеренко); становлення професіоналізму вихователя дітей дошкільного віку (Л. Артемова, Г. Беленька, О. Кононко, Т. Поніманська); формування окремих складових професійної компетентності педагога (О. Богініч, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голота, І. Дичківська, Л. Загородня, Ю. Косенко, Н. Лисенко, Л. Пісоцька, Г. Тарасенко та ін.).

Теоретичну й практичну цінність становлять праці з методології порівняльних досліджень Н. Авшенюк, Н. Бідюк, М. Лещенко, О. Локшиної, Н. Мукан, Л. Пуховської, А. Сбруєвої. Проблема дошкільної освіти в зарубіжному досвіді присвятили свої дослідження І. Адабек (розвиток дошкільної освіти в Польщі), Л. Баєва (зміст дошкільної освіти в Англії), Н. Карпенко (підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції), Н. Макарова (суспільне дошкільне виховання в Норвегії), І. Майорова (навчання й виховання корінних народів Канади й Австралії), Н. Мельник (дошкільна освіта в США).

Розвиток і реформування системи австралійської освіти висвітлено в наукових дослідженнях українських і російських науковців, зокрема І. Балицької (полікультурна освіта), С. Голерової (управління якістю професійно-педагогічної освіти в університетах Росії та Австралії), С. Корешкової (засади реформування вищої освіти у кінці XX на початку XXI ст.), Н. Пасько (принципи реформування вищої освіти Австралії), А. Переверзева (робота з обдарованими дітьми), Г. Слезанської (професійна підготовка соціальних працівників у ВНЗ Австралії).

Теоретичні й технологічні стратегії підготовки фахівців дошкільної освіти на сучасному етапі досліджують австралійські вчені Л. Барблет (L. Barblett), П. Вінтер (P. Winter), Л. Вотсон (L. Watson), Е. Елліот (A. Elliott), М. Гаррінгтон (M. Harrington), С. Міллей (Z. Millei), Дж. Сакс (J. Sachs) та ін.

Вивчення наукових джерел, нормативно-правової бази та міжнародних документів, а також стану професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні в порівнянні з Австралією дало змогу виявити окремі *суперечності* між: високими суспільними вимогами до професійної кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти та недостатнім рівнем їхньої готовності до виконання функціональних обов'язків; сучасними світовими тенденціями розвитку вищої педагогічної освіти та необхідністю якісного вдосконалення законодавчо-нормативного, змістово-організаційного й науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців

дошкільної освіти відповідно до міжнародних освітніх стандартів; об'єктивною потребою всебічного аналізу прогностичних ідей зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців дошкільної освіти та відсутністю його системного вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогічній теорії й практиці.

Актуальність проблеми, її соціально-педагогічна значущість, недостатня розробленість у педагогічній теорії, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження – **Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (РК № 09U0022009). Тема дослідження затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 4 від 23.11.2011) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки й психології в Україні (протокол № 10 від 20.12. 2011).

Мета дослідження – на основі порівняльно-педагогічного аналізу виявити особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії, обґрунтувати можливості використання прогресивних ідей австралійського досвіду у вищих навчальних закладах України.

Об'єкт дослідження – педагогічна освіта Австралії на сучасному етапі.

Предмет дослідження – структура, зміст, форми організації і технології професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії.

Відповідно до мети, об'єкта і предмета визначено основні **завдання дослідження**:

1. Дослідити теоретико-методологічні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до проблеми професійної підготовки фахівців дошкільної освіти.

2. Проаналізувати сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах реформування дошкільної освіти Австралії.

3. Розкрити структурно-змістові та організаційно-педагогічні засади професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії.

4. Здійснити порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах Австралії та України.

5. Обґрунтувати можливості творчого використання прогресивних ідей австралійського педагогічного досвіду для вдосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні.

Методи дослідження: *теоретичні:* вивчення й аналіз наукових праць з досліджуваної проблеми; аналіз офіційних нормативно-законодавчих документів, змісту та форм підготовки фахівців дошкільної освіти в Австралії; узагальнення фактів, процесів, систематизація та класифікація результатів з метою формування цілісного уявлення про розвиток дошкільної освіти в Австралії та систему поглядів на процес підготовки фахівців дошкільної освіти; моделювання, порівняння та зіставлення для використання перспективних ідей досвіду Австралії у вітчизняній системі вищої педагогічної освіти; *емпіричні:* спостереження, опитування, бесіди та електронне листування із зарубіжними фахівцями.

Джерельна база дослідження: наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-законодавчі документи щодо професійної підготовки педагогічних працівників, документи ООН, ЮНЕСКО щодо статусу педагога в XXI столітті; періодичні спеціалізовані видання з проблем дошкільної освіти (австралійські: «The online journal of International Research in Early Childhood Education», «Childhood Education journal», «Early Childhood Research Quarterly»; українські: «Дошкільна освіта», «Дошкільне виховання») і вищої освіти («Вища школа», «Вища освіта України», «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Порівняльно-педагогічні студії» та ін.); довідково-енциклопедична література; матеріали науково-практичних конференцій,

наукові фонди Національної наукової бібліотеки імені В. Вернадського, Національної бібліотеки Австралії (National Library of Australia), Бібліотеки австралійського парламенту (Parliamentary Library of Australia), фонду електронних дисертацій бібліотеки університетів Австралії й Нової Зеландії (University Libraries of Australia and New Zealand); офіційні документи Департаменту освіти, працевлаштування та трудових відносин Австралії; статті міжнародних конференцій Товариства з досліджень вищої освіти Австралії та Азії (The Higher Education Research and Development Society of Australasia); бібліотеки й банки даних електронної навчально-методичної документації університетів Австралії; дані Австралійського бюро статистики (Australian Bureau of Statistics); нормативні документи Міністерства освіти і науки України.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* на основі порівняльного аналізу *виявлено* особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії (відповідність суспільним потребам і вимогам дошкільної освіти; стандартизація професійної підготовки на основі компетентнісного підходу; диверсифікація освітніх програм (12 типів) відповідно до віку дітей; забезпечення можливості вільного вибору індивідуальної освітньої траєкторії; трансформація змісту на міждисциплінарній та інтегративній основі; 4- та 6-циклічна структура навчальних планів; гнучкість та інноваційний характер форм, методів та технологій навчання; практико-орієнтоване навчання з урахуванням потреб студентів та дошкільної освіти; різноманітність форм організації науково-дослідницької діяльності; високий рівень інформатизації навчального процесу; запровадження обов'язкового професійного відбору абітурієнтів та тестування випускників; створення оптимальних умов для професійного розвитку; співпраця педагогів університетів і дошкільних закладів у проектуванні, реалізації та оцінці ефективності програм підготовки; державна підтримка щодо підвищення статусу вчителя дітей раннього віку); *обґрунтовано* можливості творчого використання прогресивних ідей австралійського досвіду в підготовці фахівців дошкільної освіти в Україні;

вдосконалено технологічний і науково-методичний компоненти професійної підготовки фахівців дошкільної освіти; подальшого розвитку набули положення щодо тенденцій реформування педагогічної освіти в Австралії; використання компетентнісного підходу в професійній підготовці фахівців дошкільної освіти; професійного розвитку педагогів.

До наукового обігу введено нові й маловідомі матеріали, що розкривають зміст, форми й технології професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що за його результатами розроблено і впроваджено навчально-методичний комплекс, який містить *програму спецкурсу «Дошкільна освіта у світовому освітньому просторі», методичний посібник, тематичний англо-український словник-мінімум «Підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії»*. Основні положення та результати дослідження можуть бути використані в процесі викладання навчальних курсів з педагогіки, порівняльної педагогіки, спецкурсів з проблем педагогічних інновацій у дошкільній освіті, а також слугувати науковим джерелом у практичній діяльності педагогічних працівників ВНЗ, дошкільних закладів, інститутів післядипломної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 422/03–а від 10.09.2012), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17–14/4191 від 30.11.2012), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 825 від 19.11.2012), Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 1/4650 від 22.11.2012), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01–08/06–01–03/1651 від 11.12.2012), Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу (довідка № 139/18Д від 14.10.2012).

Особистий внесок здобувача. В опублікованій у співавторстві з Н. Бідюк статті внесок здобувача полягає у визначенні структури й напрямів реформування австралійської дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження представлено на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Вища освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» (Київ, 2012), «Vědecký průmysl evropského kontinentu» (Прага, 2012); «Етнопедагогіка: діалог культур» (Хмельницький, 2012); «Wykształcenie i nauka bez granic» (Перемишль, 2012); *всеукраїнських* – «Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України» (Хмельницький, 2009), «Проблеми освіти в контексті гуманізації суспільства» (Хмельницький, 2010), «Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи» (Мукачеве, 2012), «Ступенева освіта» (Київ, 2012), «Формування професійної культури майбутніх педагогів в умовах модернізації освіти» (Харків, 2012), Январские педагогические чтения «Стратегия развития педагогической науки и образования: проблемы и перспективы» (Сімферополь, 2013); *науково-методологічних семінарах* – «Розвиток порівняльної професійної педагогіки в контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2012), «Концептуальні засади реалізації освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти України» (Хмельницький, 2012), а також обговорено на щорічних звітних конференціях Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (2011–2013).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 22 публікаціях, із яких: 12 статей у наукових фахових виданнях, у тому числі електронних та міжнародних; 6 – у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій; програма спецкурсу; методичний посібник; методичні рекомендації; тематичний англо-український словник-мінімум.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, переліку умовних скорочень, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, 22 додатків та списку використаних джерел (351 видання, з яких 174 зарубіжних). Загальний обсяг дисертації – 343 сторінки, з них – 196 основного тексту. Робота ілюстрована 4 таблицями на 5 сторінках і 7 рисунками на 3 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У першому розділі з'ясовано ступінь висвітлення проблеми професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в психолого-педагогічних дослідженнях; досліджено концепції та теорії виховання й розвитку дітей дошкільного віку; проаналізовано сучасні педевтологічні підходи до професійної підготовки фахівців дошкільної освіти.

1.1. Проблема професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених

Сучасна система вищої освіти України у зв'язку з її інтеграцією в європейський освітній простір потребує змін, зокрема в підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних реалізовувати освітні стандарти, впроваджувати новітні ефективні педагогічні технології. Отже, зростають суспільні вимоги до фахової підготовки педагогічних кадрів, що зумовлює зміни в структурі, змісті, формах і технологіях навчання, створенні гнучких навчальних планів і програм. У цьому контексті посилюється відповідальність ВНЗ за якість вищої освіти, її відповідність світовим стандартам і рекомендаціям.

Вихідні *концептуальні положення* щодо змісту й організації педагогічної освіти ґрунтуються на основних засадах таких документів: Закон України «Про вищу освіту» (2002 р., ред. від 2012 р.) [135], Національна рамка кваліфікацій (2011 р.) [107], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. (2011) [108], Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011) [106], а також «Біла книга національної освіти України» (2009 р.) [14].

У психолого-педагогічній науці *загальні питання* професійної підготовки майбутніх педагогів висвітлювалися в працях А. Алексюка [4],

В. Андрущенко [5], І. Беха [11], С. Гончаренка [47], С. Гуревича [50], І. Зязюна [65], А. Коломієць [50], В. Кременя [81], В. Кузя [83], Н. Ничкало [110], І. Підласого [127], О. Пехоти [126], В. Радула [157], О. Савченко [146], В. Сластьоніна [120], В. Шахова [169], О. Шестопалюка [170], І. Шоробури [172], М. Ярмаченка [121] та ін.

Важливими є дослідження, що реалізуються під керівництвом В. Андрущенко, які концентруються на модернізації української освіти в контексті вимог Болонського процесу, зокрема *стратегії розвитку* вищої педагогічної освіти та підготовки вчителя в умовах демократичних і ринкових перетворень, глобалізації та становленні інформаційного суспільства; трансформації гуманітарної освіти [5, с. 6–12].

З огляду на те, що якість освіти – основна умова для довіри, відповідальності, мобільності й сумісності в європейському просторі, В. Кремень [81, с. 17–30] зазначає: «*Якість підготовки фахівців залежить від якості підготовки випускників середньої загальноосвітньої школи та справедливості системи конкурсного зарахування на навчання; сучасності й актуальності запропонованих програм навчання, наявності чітких стандартів вищої освіти; якості науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального-виховного процесу; застосування сучасних технологій навчання й методик організації навчального процесу; науково-педагогічного рівня викладачів, рівня їхніх знань, принциповості й вимогливості; ефективності системи контролю якості організації підготовки фахівців*».

Слушною є думка І. Зязюна [65, с. 111] про те, що педагогічна освіта як смисл і мета, об'єкт і суб'єкт бачать особистість учня – студента – вчителя в постійному розвитку. Мета педагогічної освіти – формування образу й осягнення смислу професії вчителя як *триєдності духовного, соціального, професійного*.

Академік С. Гончаренко педагогічну освіту визначає як систему підготовки педагогічних кадрів (учителів, вихователів) для загальноосвітньої

школи та інших навчально-виховних закладів у педагогічних університетах та інститутах, педагогічних коледжах у широкому розумінні — підготовка педагогічних і науково-педагогічних кадрів для навчальних закладів усіх типів, включаючи професійно-технічні, середні спеціальні й вищі; сукупність знань, здобутих у результаті цієї підготовки [47, с. 7–17].

За твердженням Н. Ничкало, сучасні тенденції розвитку *неперервної професійної освіти* зумовили потреби постійної гнучкості в розробці та оновленні навчальних планів і програм, що сприяє забезпеченню доступу до навчання в різних ланках освіти, створенню кожній людині умов, за яких вона мала б змогу приступити до навчання, перервати його в разі потреби, а потім знову продовжити на будь-якому етапі [110].

Особистісний і професійно-педагогічний розвиток майбутніх учителів і вихователів обґрунтовували О. Дубасенюк [57], М. Лещенко [90], І. Підласий [127], С. Сисоєва [153]; проблему формування й розвитку педагогічної майстерності та творчості вивчали І. Зязюн [123], А. Кузьмінський [122], О. Лавріненко [88], В. Семиченко [150]; формування особистісної культури педагога висвітлювали П. Блонський [133], С. Русова [145], О. Сухомлинський [159], Є. Тихеева [133].

Теорія і практика професійно-педагогічної підготовки студентів сьогодні накопичила значний досвід, частиною якого є надбання наукової школи з проблем творчості й технологій у неперервній професійній освіті, яку очолює С. Сисоєва. Вона так формулює завдання сьогоденішнього педагога: «...відповідати потребам і запитам особистості й суспільства, бути конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг і водночас виконувати свою місію сіяча розумного, доброго, вічного». Пріоритетними *принципами розвитку неперервної освіти* в умовах сучасного полікультурного, глобалізованого світу визначено такі: пріоритетності особистості людини та її розвитку, полікультурності й толерантності у міжкультурному середовищі; конвергенції й глобалізації; переходу від знаннєвої парадигми освіти до компетентнісної; спрямованості на забезпечення стійкого розвитку

цивілізації; неперервності і фундаментальності освіти; інформатизації [153, с. 8 – 38].

Розглядаючи проблему *формування й розвитку педагогічної майстерності й творчості*, І. Зязюн стверджує, що педагог повинен знати й вміти використовувати досягнення науки, творити оригінальні методики навчання, ефективно працювати з батьками, при цьому будучи ерудованим, маючи сучасний світогляд, педагогічний такт, високорозвинуті професійні якості, психолого-педагогічну освіченість, уміючи працювати з дітьми [123].

Слушними є переконання відомого педагога С. Русової, що педагогічний персонал є передумовою успіху освіти. На її думку, хорошим учителем вважається лише той, хто «одержав повну й відповідну його призначенню освіту, має солідні правила моральності, любить дітей, уміє викладати, має терпіння й достатній ступінь авторитетності; коли він відданий своїм обов'язкам, тому що усвідомлює всю важливість соціального завдання, якому він служить; коли він цікавиться своїми вихованцями не лише в класні години, а стає другом і порадником кожної сім'ї, не претендуючи стати керівником совісті або громадянських прав» [145, с. 99].

Заслуговують на увагу думки відомого педагога й психолога П. Блонського, який вважав, що вчитель має бути лише співробітником, помічником і керівником дитини в її роботі, тому в процесі підготовки педагога необхідно зосереджуватися на задоволенні духовних потреб студентів, максимально забезпечуючи їхню психолого-педагогічну компетентність [133, с. 93–98].

Педагог-практик Є. Тихеева наголошувала, що вихователі мають бути взірцем порядності, ретельності, ввічливості, терпіння, лагідності та любові. Вона запропонувала і впровадила у своєму дитячому садку комплексний підхід до розвитку дошкільника, розробила систему розвивальних занять, дидактичний матеріал, запропонувала вихователям оригінальні ігрові прийоми роботи [133, с. 100].

Особливо важливу роль особистості педагога, його вмінню бачити найцінніше, що є у світі, – людину – відводив В. Сухомлинський. На його думку, педагог повинен мати багатий духовний світ, бути здатним до розуміння дітей, мудро ставитись до їхніх вчинків, не ламати індивідуальність дитини, а виправляти й спрямовувати її розвиток [159].

Проблему підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у ВНЗ вивчало багато науковців. Становлення й розвиток професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні (кінця XIX – початку XX століття) досліджувала Т. Слободянюк [154]; структуру, зміст психолого-педагогічної та фахової підготовки фахівців дошкільної освіти – Л. Артемова [6], Г. Беленька [12], Н. Гавриш [16], М. Машовець [101], Л. Пісоцька [129]; проблему формування професійних умінь і навичок вихователів дошкільних закладів вивчали Л. Загородня [62], С. Тітаренко [62]; підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями – Т. Жаровцева [59], до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти – О. Мартинчук [98]; питання щодо підготовки майбутніх фахівців до соціально-педагогічної діяльності – І. Рогальська [144], шляхи удосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти – О. Богініч [15], Н. Голота [46]; інноваційну підготовку вихователів – І. Дичківська [55], Л. Машкіна [100]; професійно-валеологічну компетентність як складову загальної професійної компетентності вивчали Т. Книш [70], В. Нестеренко [109]; творче ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності – Л. Макрідіна [97]; виховання еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної освіти – Н. Лисенко [91], Г. Тарасенко [161].

Науковці зазначають, що *професійна компетентність* – це професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона обумовлена когнітивним та діяльнісним компонентами підготовки фахівця, виступає мірою й основним критерієм визначення його відповідності вимогам праці. Основними *складовими*

професійної педагогічної компетентності є система психологічних, загальнодидактичних і спеціальних фахових знань; система фахових умінь; професійні здібності і професійно значущі риси особистості. *Умовами успішного формування професійної компетентності* є формування світогляду та спрямованості особистості, на основі яких відбувається засвоєння студентами знань і вмінь; розвиток професійних здібностей та рис особистості в контексті набуття педагогічного досвіду; індивідуально-диференційований підхід до студентів у навчальному процесі. На думку Г. Беленької, основними *етапами формування професійної компетентності студента у ВНЗ* є *адаптація* до умов навчання (усвідомлення й осмислення вибору діяльності, корекція життєвих пріоритетів, формування основних світоглядних позицій та принципів); *індивідуалізація* (розвиток на основі знань професійно значущих якостей і здібностей, професійних умінь); *інтеграція* в педагогічне та соціальне суспільство (самореалізація) [12, с. 26].

Сучасний етап розвитку системи дошкільної освіти характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого й водночас на модернізацію відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки. Характерною особливістю розвитку дошкільної освіти є пошук нових змісту, форм, методів, засобів розвитку навчання й виховання дитини, концепцій управління навчально-виховним процесом, проведення експериментальної роботи, спрямованої на розробку та впровадження освітніх інновацій. Зокрема, І. Дичківська дає визначення *інноваційної педагогічної діяльності* фахівців дошкільної освіти, яка ґрунтується на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямованої педагогічної діяльності, що орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [55, с. 6–8]; структуровану модель підготовки студентів факультетів дошкільної освіти до *використання інноваційних технологій у дошкільних закладах*, яка містить такі складові: змістову, технологічну та результативно-оціночну, пропонує Л. Машкіна [100].

Аналізуючи механізми удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, О. Богініч зазначає, що їхньою рушійною силою є активізація навчальної діяльності самого суб'єкта професійної підготовки, формування в нього прагнення до самостійного вибору мети, вміння брати відповідальність за особистісний вибір і його результати, проектування траєкторії власної навчальної діяльності, ефективність її реалізації з урахуванням особистісних потенційних можливостей, об'єктивної оцінки своїх досягнень і корекція та регулювання власної пізнавальної діяльності [15, с. 38–48].

Узагальнюючи досвід підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до організації *методичної роботи*, Н. Рогальська, виділяє комплекс таких умов, дотримання яких забезпечує її ефективність: педагогічних (теоретична та практична підготовки студентів до самостійної реалізації розмаїття методичних форм в ДНЗ); поєднання навчальної, наукової і практичної діяльності студентів, упровадження інтерактивних технологій у навчально-виховний процес ВНЗ; психологічних (формування мотивів діяльності студентів, їхнього інтересу до майбутньої професійної діяльності); створення розвивального середовища, необхідної науково-методичної бази; професіоналізм викладачів, прагнення займатися науково-дослідницькою діяльністю, розробка науково-методичного забезпечення) [144, с. 305–313].

Важливим для нашого дослідження є також питання *практичної підготовки* майбутніх фахівців, у процесі якої накопичується досвід професійної діяльності, вдосконалюються практичні вміння й навички, формуються професійні якості. Саме на цьому етапі відбувається професійне становлення майбутнього фахівця. Цій проблемі присвячено праці Л. Борикової [71], Г. Коджаспірової [71], М. Козія [72], В. Сластьоніна [120], В. Чепикова [166], Л. Хомич [165], Г. Шулдик [174], В. Шулдик [174] та інших. Особливості практичної підготовки вихователів дітей дошкільного віку вивчали Л. Артемова [6], Л. Волобуєва [23], Н. Казакова [66], Л. Кідіна [69], Л. Машкіна [100], В. Ядешко [23] та інші.

У нашому дослідженні ми послуговувалися працями Г. Шулдик, В. Шулдик, у яких вони підкреслюють, що під час педагогічної практики не тільки відбувається перевірка теоретичної й практичної підготовки студента до самостійної роботи, але й створюються широкі можливості для забезпечення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя [174, с. 3–5].

Педагогічну практику як ефективний компонент професійної, інтелектуальної й життєвої підготовки майбутнього вчителя й вихователя розглядає М. Козій. З його точки зору, творчість у ході практики – це шлях студента до майстерності [72, с. 16]. Погоджуємося з Л. Хомич, яка стверджує, що педагогічна практика визначає ступінь професійної придатності та рівень педагогічної спрямованості майбутнього спеціаліста [165, с. 4–8]. Такі позитивні тенденції організації педагогічної практики, як особистісну спрямованість, ступеневість, неперервність, наступність, індивідуалізацію, диференціацію, дослідницьке спрямування змісту, форм і методів педагогічної практики на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні виділяє Н. Казакова [66].

Зазначаємо, що проблемам організації практичної підготовки приділяється велика увага у світовому освітньому просторі. Особливостям проведення педпрактики в школах присвятили свої праці такі зарубіжні вчені Б. Брок (B. Brock) [191], Ф. Галмієр (F. Gallmier) [227], М. Грейді (M. Grady) [191], Е. Коуп (E. Core) [203], Л. Халінг-Остін (L. Huling-Austin) [244]; порівнянню особливостей проходження практики в австралійських дошкільних закладах і в початковій школі – Дж. Агбенєга (J. Agbenyega) [178]; розробці моделей менторства – В. Брукс (V. Brooks) [192], Б. Кембоурн (B. Cambourne) [252], Дж. Кіггінс (J. Kiggins) [252], Р. Райс (R. Rice) [299], П. Сайкс (P. Sikes) [192]; менторству під час університетської практики, її сприйняттю вчителями-менторами й студентами-практикантами – К. Лігаду (C. Ligadu) з Воллонгонзького університету в Австралії [257].

На сучасному етапі входження України в європейський і світовий освітній простір у галузі професійної освіти проводиться багато наукових досліджень, зокрема порівняльних, тому що розуміння й оцінка будь-яких явищ і процесів у сфері освіти неможливі без зіставлення їх із процесами, що відбуваються в інших країнах. Оскільки в багатьох країнах відбувається реформування освіти, дослідників цікавлять нові освітні моделі, які після належного вивчення та аналізу можна застосовувати в інших країнах. Так, професійну підготовку фахівців у різних країнах світу досліджували такі вчені: Н. Авшенюк (професійна підготовка вчителів в Англії та Уельсі) [1], Н. Мукан [104], В. Павлюк [115] (професійна підготовка майбутніх учителів в університетах Канади); О. Локшина [92], А. Парінов [118], Н. Яцишин [177] (аналіз підготовки педагогічних кадрів у Великій Британії в різні історичні періоди), Л. Пуховська (професійна підготовка вчителів у Західній Європі) [141]; Н. Бідюк (зміст та форми організації підготовки бакалаврів і магістрів) [13], В. Зінченко (якість підготовки фахівців у США) [64] та інші.

Зокрема, Н. Мукан, досліджуючи зміст *професійної підготовки* майбутніх учителів у контексті багаторівневої педагогічної освіти в Канаді, робить висновки, що канадська система є гнучкою й ефективною в економічному та педагогічному аспектах, тому що дозволяє оперативно регулювати підготовку фахівців, оскільки студенти самі відповідно до своїх цілей визначають темп, характер, рівень навчання. У формуванні змісту підготовки спостерігається посилення тенденції до встановлення оптимального балансу між дисциплінами різних циклів, теоретичними й практичними блоками, наближення змісту навчальних програм до вимог педагогічної практики, а також тенденція до інтеграції знань на основі міждисциплінарних зв'язків, що не завжди спостерігається в українських програмах [104, с. 118–127].

Вивчивши проблему *якості підготовки фахівців* у США та інших країнах світу, В. Зінченко констатує, що завдяки дієвому контролю якості – акредитації – визначається можливість ВНЗ та запропонованих навчальних

програм забезпечити високу якість підготовки фахівців. При цьому оцінюються якість викладання, підготовленість фахівців, наукові дослідження, наявність сучасних бібліотек, комп'ютерних мереж, багатоканальність фінансування з пріоритетністю державного. Педагогічні ж аспекти забезпечення якості освіти такі: посилення вхідного контролю при вступі, впровадження у навчальний процес активних методів, інтерактивних технологій, елементів наукових досліджень, проектних завдань з розв'язанням конкретних педагогічних проблем [64, с. 73–78].

Дошкільну освіту та професійну підготовку фахівців дошкільної освіти в європейському й світовому освітньому просторі вивчали такі науковці: І. Адабек (розвиток дошкільної освіти в Польщі) [2], Л. Баєва (зміст дошкільної освіти в Англії) [7], Н. Карпенко (підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції) [68], І. Майорова (навчання і виховання корінних народів Канади і Австралії) [95], Н. Макарова (суспільне дошкільне виховання в Норвегії) [96], Н. Мельник (дошкільна освіта в США) [102].

Низку досліджень присвячено розвитку і реформуванню австралійської освіти, зокрема полікультурній освіті (І. Балицька) [9]; системному аналізу шкільної освіти на різних етапах (А. Волкова [22], А. Сбруєва [148]); роботі з обдарованими дітьми (А. Переверзєв) [124]; засадам реформування вищої освіти у кінці XX на початку XXI століття (С. Корешкова) [77]; особливостям розвитку та становлення шкільної освіти (О. Бондарчук) [17]; принципам реформування вищої освіти Австралії (Н. Пасько) [119], професійній підготовці соціальних працівників у вищих навчальних закладах Австралії (Г. Слосанська) [155], управлінню якістю професійно-педагогічної освіти в університетах Росії та Австралії (С. Голєрова) [45].

Вивчаючи особливості курікулуму шкільної освіти Австралії, О. Бондарчук зазначає, що в 2011 році розпочалося впровадження нових навчальних програм, починаючи з дошкільної підготовки і до 10 класу (з перших чотирьох дисциплін: англійська мова й література, математика,

природничі науки, історія), а після 2013 року – курікулуми з інших дисциплін [17, с. 21–23]. Дослідивши принципи реформування освіти в Австралії, Н. Пасько пропонує в Україні брати до уваги австралійський досвід реформ, зокрема принципи їхньої реалізації, а саме: управління і делегування повноважень, підтримку корінного населення, забезпечення рівного доступу до освітніх можливостей [119, с. 165–171].

Фундаментальними дослідженнями в галузі реформування австралійської вищої освіти є праці таких провідних науковців: Д. Андерсона (D. Anderson) [181], Д. Бредлі (D. Bradley) [190], Д. Гібсона (D. Gibson) [228], П. Кармела (P. Karmel) [251], С. Маргінсона (S. Marginson) [262], М. Фуллан (M. Fullan) [226], Г. Хармана (G. Harman) [232]. Вагомий внесок здійснили С. Дінхам (S. Dinham) [304], Л. Інгварсон (L. Ingvarson) [245, 246], які провели порівняльний аналіз міжнародних та австралійських стандартів підготовки педагогічних працівників.

Проблеми сучасної вищої освіти Австралії висвітлюють у своїх працях Б. Біррелл (B. Birrell) [189], Еліза Роз Бірч (E. R. Birch) [188], Д. Едвардс (D. Edwards) [189], П. Міллер (P. W. Miller) [188], К. Роу (K. Rowe) [300], Дж. Сакс (J. Sachs) [302], Ч. Сім (Ch. Sim) [306], М. Торнтон (M. Thornton) [322]; австралійську та міжнародну систему якості вищої освіти досліджував Д. Челмерз (D. Chalmers) [297]; якість освіти й стандарти вищої освіти – Л. Інгварсон (L. Ingvarson) [245; 246], Д. Александер (D. Alexander) [180]; реформування вищої освіти – Л. Перрі (L. Parry) [285]; вимоги до університетських кваліфікацій у галузі дошкільної освіти – Г. Роулі (G. Rowley) [301], Дж. Кос (J. Kos) [301], Дж. Каллен (J. Cullen) [301].

Підготовкою вчителів дітей раннього віку та проблемою дошкільної освіти в Австралії на сучасному етапі займаються Л. Барблет (L. Barblett) [187], Н. Вересов (N. Veresov) [340], П. Вінтер (P. Winter) [350], Л. Вотсон (L. Watson) [346], М. Гаррінгтон (M. Harrington) [233], С. Доклетт (S. Dockett) [208; 209], Б. Ексфорд (B. Axford) [345], Е. Елліот (A. Elliott) [222], Е. Лорд (A. Lord) [258], С. Міллей (Z. Millei) [266], Б. Рабан (B. Raban) [293],

К. Ріваланд (C. Rivalland) [297], Дж. Самшен (J. Sumsion) [209; 266], М. Флір (M. Fleeer) [224]. Зокрема П. Вінтер вивчала та аналізувала курікулум для малюків від 0 до 3 років [305]; Е. Елліот – розробляла методику навчання грамотності, вивчала проблему готовності дітей до школи, роботу з дітьми з особливими потребами та дітьми з віддалених районів, досліджувала стан підготовки фахівців дошкільної освіти у ВНЗ [221; 301]; К. Ріваланд [297], М. Флір [224; 301] проводили дослідження в галузі дошкільної освіти, здійснили культурно-історичний аналіз гри, як основного виду навчальної діяльності дошкільників, досліджували особливості підготовки вчителів дітей раннього віку в університетах Австралії; Б. Рабан вивчала проблеми навчання грамотності й рахунку в ранньому дитинстві, проводила аналіз курікулуму дошкільної освіти, досліджувала якість і стандарти дошкільної освіти [293; 301]; М. Гаррінгтон дала загальний аналіз дошкільних закладів освіти [233]; Е. Джоблінг (A. Jobling) [196], Е. Керролл (A. Carroll) [196], Е. Стамополус (E. Stamopoulos) [314] досліджували проблеми інклюзивної дошкільної освіти та особливості підготовки відповідних фахівців; К. Ріваланд [297], Дж. Наттал [297] вивчали мультикультурний підхід до догляду в ранньому віці (Додаток А).

Для розвитку та удосконалення дошкільної освіти, а відповідно й підготовки висококваліфікованих фахівців дошкільної освіти мають велике значення аналітичні та експериментальні дослідження вчених усього світу, зокрема:

– 2010 року Е. Мелхуш (E. Melhuish), П. Семмонз (P. Sammons), К. Сілва (K. Sylva), І. Сірай-Блечфорд (I. Siraj-Blatchford), Б. Таггарт (B. Taggart) відповідно до проекту «Ефективне забезпечення дошкільної освіти в Англії» (The Effective Provision of Pre-School Education project) здійснили порівняння рівня розвитку біля 3000 дітей віком від 3 до 7 років, які відвідували дошкільні навчальні заклади з висококваліфікованими фахівцями, з тими, що не відвідували. Безперечно, кращі результати мали діти, які працювали з учителями дітей раннього віку [315, с. 712 – 730];

– масштабне дослідження Національного інституту здоров'я дитини та розвитку людини (The National Institute of Child Health and Human Development, 2005 p.) у США теж довело залежність успіху дітей від професійності вихователів [200];

– дослідження, яке провели О. Сарачо і Б. Сподек (O. Saracho, B. Spodek, 2007 p., США), показало зв'язок між тривалістю навчання у ВНЗ і професійною діяльністю вчителів дітей раннього віку, довівши, що для роботи з дітьми до 8 років необхідний 4-річний ступінь бакалавра [303, с. 71–91];

– австралійський урядовий проект (Child Care and Early Education in Australia – the longitudinal study of Australian children, 2009 p.) здійснили Л. Гаррісон, Дж. Ангере, Г. Сміт, С. Забрік, С. Вайз (L. Harrison, J. Ungerer, G. Smith, S. Zubrick, S. Wise) і теж підтвердили високі результати пізнавальної діяльності в дітей, що працювали з вихователями, які мали університетський ступінь [234].

Виділяємо й суперечливе твердження вченої М. Заслов (M. Zaslow), яка доводить, що не завжди підготовлений фахівець може забезпечити належний розвиток дітей [351, с. 529–530]. Слід зазначити також, що закінчився проект Департаменту освіти та раннього розвитку штату Вікторія з дослідження ефективності програм фахівців дошкільної освіти (2010 – 2011 pp.), який показав, що вони потребують доопрацювання та коригування відповідно до Загальнонаціональної програми раннього навчання «Приналежність, сутність і становлення» (EYLFA, 2009 p.) [301].

Отже, професійна підготовка фахівців дошкільної освіти у світовому досвіді на сучасному етапі зорієнтована на створення умов для особистісного розвитку та розкриття творчого потенціалу кожного студента, а основним завданням педагогічних ВНЗ є формування компетентної, конкурентоздатної і полікультурної особистості майбутнього вчителя, наділеної загальнолюдськими цінностями, фаховими знаннями й вміннями, творчою самостійністю й активністю. Реформування освіти в Україні спонукає до пошуків шляхів оновлення її змісту, впровадження ефективних форм і методів

професійної підготовки майбутніх педагогів на основі поєднання національних педагогічних надбань та передового європейського і світового досвіду, зокрема австралійського.

1.2. Концепції та теорії виховання й розвитку дітей дошкільного віку

Вітчизняні психологи й педагоги критично осмислювали концепції дошкільної освіти XX століття таких зарубіжних учених: С. Меймана [133] (індивідуалізація навчання та виховання, комплексний підхід до емоційного розвитку дитини); В.-А. Лая [131] («педагогіка дії»); А. Біне [133] (розвиток інтелекту); Е. Клапареда [133] (гра як засіб виховання та розвитку); Д. Дьюї [58] (розвиток здібностей дітей 4-5 років, моральні принципи виховання); М. Монтесорі [156] (система індивідуального виховання дітей); Ж.-О. Декролі [131] (моральне самовдосконалення дитини, дитячий антропоцентризм); Р. Штейнера [173] (вальдорфська педагогіка); Я. Корчака [131] (повага до особистості, гуманістична педагогіка); С. Френе [131] (педагогічна технологія, заснована на ідеях гуманізму й самовідданої любові до дітей); Ж. Піаже (егоцентричність мовлення) [133] та інших.

Спробуємо вивчити й подати узагальнені підходи відомих учених до розвитку й виховання дітей дошкільного віку, які мають добре знати й опиратися на них у процесі своєї професійної діяльності майбутні фахівці дошкільної освіти. На початку XX ст. дослідження дитячої психології набуло широкого розмаху. Відомий французький психолог А. Біне розробив *систему тестів* для визначення рівня розвитку дітей і вивчення індивідуальних особливостей [133, с. 20–21].

Найбільший вплив на розвиток дитячої психології справило вчення видатного австрійського лікаря-психіатра й психолога З. Фрейда, який став творцем *теорії психоаналізу*. За З. Фрейдом, саме інстинкти є рушіями розвитку суб'єкта, його нервової системи, поведінки, психіки [131, с. 22–31]. Погляди Фрейда на психічний розвиток, причини виникнення гри, за словами

Л. Божович, справили величезний вплив на дитячу психологію й до цього часу значною мірою визначають уявлення психологів і про особливості душевного життя маляти, і про рушійні сили психічного розвитку дитини [133, с. 32].

Рамки психоаналітичної теорії вдалося розширити американському психологу Е. Еріксону. Найважливішим його внеском у *теорію розвитку особистості* є описані ним «вісім вікових стадій людини», чотири з яких охоплюють дитинство. Перша, і найважливіша, триває від народження до 18 місяців, оскільки тут закладаються основи особистісного розвитку дитини (основна проблема – довіра чи недовіра). Друга стадія – від 1,5 до 3–4 років (досягнення почуття незалежності). Третя стадія розвитку розпочинається приблизно в 4 роки (розвиток пізнавальної діяльності дитини, допитливості). Четверта – охоплює молодший шкільний вік (від 6 до 10 років) і характеризується самотійною діяльністю [175].

Помітний внесок у розвиток дитячої психології та її впровадження в дитячу практику зробив швейцарський вчений Е. Клапаред, наукові дослідження якого з дитячої психології були спрямовані на вивчення інтересів, мотивів і потреб дитини. Йому належить відкриття законів, які він назвав «*законами труднощів і усвідомлення*». За Е. Клапаредом, «природа дала людині потреби й бажання, які відповідають тому, що необхідно для її розвитку» [133, с. 36–37]. Вчений створив власну *теорію гри*, а також розробив класифікацію ігор: сенсорні, моторні, психічні (інтелектуальні й афективні).

Представник «*реформаторської педагогіки*» американський філософ, психолог і педагог Дж. Дьюї (1859-1952) центром усього вважав дитину. Заслуговують на увагу його твердження про зростання й розвиток дитини, які слугують виміром виховання. Головними імпульсами природнього розвитку дитини вчений вважав соціальний (бажання спілкуватися), конструктивний (прагнення до руху в грі), дослідницький (прагнення до впізнавання й розуміння), виміру та експресивний (прагнення до самовизначення). Саме

тому навчання має бути максимально наближеним до життя й досвіду дітей [58].

Учений Ж. Піаже вважав, що *дитина за своєю природою егоцентрична*, тобто вона не здатна погоджуватися із судженнями іншої людини. «Дитина «думає для себе», не турбуючись ні про те, щоб бути зрозумілою оточуючими, ні про те, щоб стати на точку зору іншого». Егоцентричне мислення дошкільника, за Ж. Піаже, є проміжною стадією між аутистичним мисленням малюка і логічним мисленням дорослої людини. Він протиставляв біологічне й соціальне. На його думку, *біологічне* – це вихідний початок, який утворює психологічну основу. *Соціальне* – це те, що стоїть поза дитиною й витісняє властиві їй прийоми мислення. Процес соціалізації розглядався ним як спілкування свідомості дитини з іншим свідомостями. Численні експерименти показали, що до певного віку дитина не здатна стати на позицію іншої людини. На основі спостережень та вивчення дій дитини, вчений виділив *4 стадії розвитку інтелекту*: сенсомоторну (від народження до 2 років), доопераційну (від 2 до 7 – 8 років), конкретних операцій (від 7 – 8 до 11 – 12 років), формальних (від 11 – 12 до 15 років) [133, с. 44–45].

Заслугою Ж. Піаже є й те, що він став засновником *генетичної психології*, для якої характерним є вивчення інтелекту дитини. Вчений замінив ключові поняття інших психологічних напрямів власними поняттями: основне поняття біхевіоризму «реакція» він замінив на поняття «операція», а ключове поняття гештальтизму «образ» – на поняття «структура». Вчений також дотримувався думки про те, що існує зв'язок між моральністю й інтелектуальністю дитини, оскільки є однаковим механізм їхнього розвитку [133, с. 46–47].

Американський учений-психолог Л. Кольберг створив найбільш загальну *теорію морального розвитку особистості*. Він виділяє три рівні моральної свідомості: доморальний (дитина слухається, щоб уникнути покарання), конвенційної моралі (слухається, щоб заслужити схвалення), автономної моралі (вчинки визначаються власною совістю). За

Л. Кольбергом, усі дошкільники і 70 % семирічних дітей перебувають на доморальному рівні розвитку свідомості. Цей рівень зберігається у 30 % десятирічних дітей і 10 % у 13–16-річних [133, с. 50].

Найбільш прогресивні думки щодо провідної ролі навчання й виховання у розвитку особистості висловив відомий педагог К. Ушинський. Особливу роль він відводив рідній мові, яку називав народним педагогом, природним вихователем, звернув увагу на легкість засвоєння мови в ранньому дитинстві. Багато цінних думок учений вніс у розвиток *теорії дитячої гри*, зокрема слушними є застереження про те, що будь-яке втручання дорослого у гру дитини позбавляє її творчої сили. «Ми добре ознайомилися б з душею дорослої людини, коли могли б заглянути у неї вільно, але у діяльності й словах дорослого нам доводиться лише вгадувати його душу. І ми часто помиляємось; тоді, як дитя у своїх іграх виявляє без прикидання все своє душевне життя» [164, с. 434].

Підкреслюючи велике значення *пам'яті* у житті дитини і незвичайну швидкість і легкість запам'ятовування нею найрізноманітнішого матеріалу, відомий російський психолог і педагог П. Каптерев не поділяв думок про нібито особливу силу пам'яті дитини. Процес закарбовування, за його словами, досягає найвищого рівня протягом дитинства, потім знижується, а здатність до засвоєння підвищується з віком і залежить від ступеня оволодіння прийомами запам'ятовування. Цікавими є думки вченого про таку особливість поведінки дитини, як лінощі. Він зазначає, що причиною ліні може бути нервова система, котра повільно сприймає враження і слабо на них реагує. Отже, дитину не слід завантажувати нудною і нецікавою роботою. П. Каптерев запропонував *класифікацію видів ліні: лінь рухів, лінь мислення й лінь як загальний стан*. Причини виникнення ліні різні, і тому це треба враховувати при виборі виховних впливів на дитину. Центральною думкою в працях Каптерева є те, що навчання й виховання потрібно будувати на глибокому знанні дитини як *цілісної психофізіологічної істоти*. Вчений

рішуче виступав проти теорії вроджених здібностей і визнавав наявність лише нахилів нервової системи до тієї чи іншої діяльності [67].

Гуманістичний підхід у педагогіці, зокрема у дошкільній, пов'язаний з ім'ям американського психолога А. Маслоу, який сформулював ієрархію потреб, що можуть слугувати мотиваційними чинниками протягом усього життя дитини. Поняття самоактуалізація, за твердженням вченого, – це наявність стану світу в самому собі, чутливість до станів інших, інтерес до різноманітного досвіду, ефективне сприйняття дійсності, креативність, спонтанність, незалежність [99].

Прагнення демократизувати процес виховання було головною метою французького педагога С. Френе. На його думку, дитина сама має створювати свою особистість завдяки усвідомленню власного досвіду спілкування з навколишнім світом [131].

Важливу роль у розвитку дошкільної освіти відіграє *вальдорфська педагогіка*, яку називають *педагогікою зростання*, терапією дитини, гуманістичною або антропософічною. Головним завданням виховання вальдорфських шкіл було приведення дитини до вільного самовизначення. Загалом педагогіка Р. Штейнера охоплює розвиток пізнавальних і художніх здібностей, моральних якостей і релігійного переживання. Вальдорфську педагогіку як *новітню технологію виховання й життя* вважають засобом для дорослих продовжити дитині дитинство [173].

Значний вплив на розвиток дошкільної освіти мала теорія виховання й розвитку видатного італійського педагога М. Монтесорі, яка розробила психолого-педагогічну *систему індивідуального виховання дітей дошкільного віку*. Головною тезою її теорії є *свобода й самостійність*. Вона підкреслювала, що несамотійна людина не може бути вільною. Цінність практичного методу М. Монтесорі полягає у тому, що в його основу покладено три таких основних ідей: свобода у вихованні, розвинена індивідуальність, визнання зовнішнього відчуття вищих рівнів людського життя, що вимагає виховання в ранньому віці [156].

Концепцію культурно-історичного розвитку психіки (socio-cultural learning theory) розробив Л. Виготський разом зі своїми співробітниками й учнями, проаналізувавши всі наявні на той час схеми вікової періодизації. Л. Виготському вдалося довести, що негативний зміст розвитку в переломні періоди є насправді лише тіньовою стороною позитивних змін особистості, а позитивні зміни і є «основним смислом всякого критичного віку» [24, с. 244–268]. Він вважав, що особливе значення в психічному розвитку дитини мають мовлення, спілкування та її спільна діяльність з оточуючими людьми. Спочатку мовлення – це засіб спілкування, але в ході розвитку воно стає внутрішнім і починає виконувати інтелектуальну функцію.

На основі теоретичних і власних експериментальних досліджень Л. Виготський сформулював низку *законів психічного розвитку дитини*: закон метаморфози у дитячому розвитку, суть якого полягає у тому, що розвиток є ланцюгом якісних змін; закон нерівномірності дитячого розвитку, згідно з яким кожна сторона у психіці дитини має свій оптимальний період розвитку; складна організація дитячого розвитку в часі: свій особливий ритм, який змінюється в різні роки життя; закон розвитку вищих психічних функцій, згідно з яким вони виникають спочатку як форма колективної поведінки, форма співробітництва з іншими людьми й лише згодом стають внутрішніми індивідуальними функціями самої дитини [24, с. 52].

Ідеї Л. Виготського знайшли свій розвиток у працях О. Леонтьєва [89], під керівництвом якого велись дослідження психічного розвитку дітей. Його погляди були об'єднані загальнотеоретичною позицією – розумінням психічних процесів як таких, які нерозривно пов'язані з практичною діяльністю дитини і які у свою чергу самі є особливими видами діяльності.

На основі результатів досліджень О. Леонтьєв створив власну *теорію психічного розвитку дитини* в дошкільному віці. Вчений виходив із того, «що зміна місця, яке посідає дитина у системі суспільних відносин, те перше, що потрібно відзначити, намагаючись підійти до вирішення питання про рушійні сили розвитку психіки» [89, с. 236]. Вчений виділив *три основні ознаки*

провідної діяльності: у надрах провідної діяльності виникають і диференціюються нові види діяльності; формуються і перебудовуються психічні функції дитини; у грі можна спостерігати рівень особистісного розвитку дитини. Теоретичні положення, сформульовані Л. Леонтьєвим, значно розширили існуючі до того часу уявлення про особливості формування особистості дитини. Виділена ним центральна ланка цього процесу – *супідрядність мотивів* у діяльності дитини – тісно пов’язана з формуванням особистості на етапі дошкільного дитинства. У переддошкільному віці провідною діяльністю є оволодіння дитиною *предметним світом*, який її оточує, в дошкільному – *гра*, в шкільному – *систематичне навчання*. Отже, Л. Леонтьєв розглядав провідну діяльність дитини як критерій періодизації її психічного розвитку і показник її психологічного віку [131, с. 110–114].

Найважливіший *принцип психології* – *єдність свідомості й діяльності, психіки й діяльності* – сформулював С. Рубінштейн. Для виконання дій, за С. Рубінштейном, дитина насамперед повинна оволодіти своїм тілом, довільними рухами. *Воля*, як і керівництво нормами поведінки, що слід усвідомлювати вихователям, виникають у дітей після 3-х років [73, с. 55].

Привертають особливу увагу й думки прихильника *концепції гуманістичного виховання* російського педагога К. Вентцеля (1857—1947), який на передній план ставив виховання, а навчання розглядав як другорядний, підпорядкований елемент. Головну мету виховання він вбачав у «звільненні дитини й наданні вільній дитині усіх позитивних даних для розвитку її індивідуальності, її вільної особистості, для розкриття й найповнішого розгортання всіх дрімаючих у ній творчих сил життя», а вихідним моментом — «розвиток волі шляхом вільної дії і шляхом самостійної творчості» [131, с. 99].

Надзвичайно важливими для виховання дітей дошкільного віку є висновки О. Запорожця про те, що формування всіх видів психічних дій відбувається в контексті практичної діяльності дитини й включає перехід від зовнішніх форм орієнтування, які складаються в процесі оволодіння

діяльністю, до її внутрішніх форм. Він запропонував поняття «сенсорні еталони», до яких належать система музичних звуків, система геометричних форм, кольорів спектра тощо. У ході перцептивного розвитку дитина поступово оволодіває цими системами, використовуючи їх як «мірки», або еталони для аналізу навколишнього та упорядкування власного досвіду» [63, с. 112–122]. *Етапи засвоєння сенсорних еталонів* дослідив Л. Венгер [19].

Становлення вітчизняної психологічної науки завдячує Г. Костюку, який довгий час був директором Науково-дослідного інституту психології. За його редакцією вперше в Україні був виданий підручник з психології для ВНЗ України, а праці відіграли помітну роль у виробленні наукових позицій вітчизняної психологічної науки з цілої низки проблем, які стосуються природи психіки, закономірностей психічного розвитку, шляхів керівництва становленням особистості. В дослідженнях Г. Костюка багато уваги приділено *мисленню* дітей дошкільного віку, *проблемі здібностей* як «істотних властивостей людської особистості, що виявляються у її цілеспрямованій діяльності й зумовлюють її успіх» [79, с. 307 – 373].

Розвиток дитячої психології в Україні тісно пов'язаний з ім'ям В. Котирло. Очолювана нею лабораторія психології дошкільного виховання працювала над дослідженням розвитку пізнавальних процесів дошкільників, їхньої вольової, емоційної та мотиваційної сфер, підготовки дітей дошкільного віку до навчання в школі. В. Котирло зробила багато для розв'язання проблеми *вольового розвитку дитини* дошкільного віку [133, с. 180].

Щодо розуміння соціально-історичної природи психічного розвитку дитини окреслилися традиційний і нетрадиційний погляди. Представники *традиційного погляду* наголошують на залежності закономірностей, механізмів і темпів психічного розвитку дитини від суспільно-історичних умов її життя. *Нетрадиційний погляд* ґрунтується на спробах тлумачити дитинство й розвиток дитини передусім як історичний феномен, що передбачає виявлення унікальної й самобутньої функції дитинства в

соціокультурних процесах. Теоретики нетрадиційного погляду розглядають дитинство як особливу форму культурної творчості, механізм, що реалізує наступність і поступальність історичного розвитку культури [131].

Як відомо, у розвитку людини взаємодіють *біологічний і соціальний аспекти*. Народившись із певними задатками і якостями, людина протягом усього життя вдосконалюється: розвивається її організм, збагачуються зв'язки з навколишнім світом. Як індивіда її характеризують передусім біологічні особливості, які є передумовами соціального розвитку. Знання *законів біологічних і фізіологічних* змін, що відбуваються з людиною, допомагає педагогу здійснювати природовідповідну освіту дитини – забезпечення відповідних до її розвитку змісту, форм і методів навчання й виховання. Процес розвитку є безперервним, він пов'язаний із набуттям соціальних особливостей, що характеризують людину як суспільну істоту.

Поняття «особистість» визначає соціальну сутність людини, сукупність її соціальних особливостей; *«індивідуальність»* – виражає сукупність фізичних і психічних рис, життєвий досвід, що відрізняють одну людину від інших, роблять її неповторною. Встановлення зв'язку між ними є неодмінною умовою правильного виховання, спрямованого на формування в дитини важливих загальнолюдських якостей з урахуванням можливостей її розвитку та індивідуальних особливостей [131, с. 28].

Біологізаторські, соціологізаторські теорії, а також теорія двох факторів розвитку протиставляють соціальні та біологічні чинники розвитку особистості. Представники *біологізаторських теорій* визначальним чинником розвитку вважають спадковість, розвиток здібностей, рис характеру, з якими дитина народилася, рекомендують вихователям не втручатися в природний розвиток малюка. У *соціологізаторських* теоріях заперечувалися біологічні чинники розвитку, зосереджувалася увага на ролі соціального середовища, оскільки, на думку їхніх представників, усі малюки від народження мають однакові можливості, а розвиток є набуттям ними досвіду. Однак, як бачимо,

ці теорії не відповідають на питання, чому в однакових умовах формуються різні характери, устремління, інтереси.

Представники концепції двох факторів розвитку визнають роль біологічних і соціальних чинників, але недооцінюють виховання й активність особистості [131, с. 28–29]. Однак зв'язок між усіма чинниками розвитку особистості є надзвичайно складним і не обмежується уявленнями про нього представників цих теорій. Цілком очевидно, що біологічне і соціальне одночасно й комплексно впливають на розвиток людини. Біологічні чинники є дуже важливими в загальному розвитку особистості. Адже людиною можна стати, маючи природні людські передумови розвитку: високорозвинену нервову систему, мозок тощо; у людей є вроджені задатки до певних видів діяльності (музичний слух, образне мислення, поетичний дар). Таких *здатків* генетика налічує до 200 видів. Однак, задатки можуть бути реалізовані лише в активній життєдіяльності індивіда, у сприятливому *макросередовищі* (матеріальний добробут, соціальний лад, культурний рівень суспільства) і *мікросередовищі* (оточення, що безпосередньо впливає на дитину, – родина, навчальний заклад) під впливом правильного виховання й навчання. Вивчаючи вплив середовища на розвиток дитини, сучасна педагогіка наголошує на ролі соціальних контактів у становленні особистості, розвитку людських задатків, на основі яких формуються мовлення, мислення тощо. Взаємозв'язок біологічного й соціального у розвитку особистості є важливою проблемою педагогічної науки, яка визначає мету й завдання, добирає методи й прийоми виховання та навчання дітей [131, с. 30].

Оскільки на сучасному етапі велика увага в усьому світі приділяється *роботі з обдарованими дітьми*, актуальною для вивчення є система психологічних ознак обдарованості дитини, принципи розробки навчальних програм для обдарованих дітей. В Україні В. Шевченко, О. Киричук розробили «Комплексну програму пошуку, навчання й виховання обдарованих дітей та молоді» [74].

Заслуговує в цьому контексті на увагу *теорія множинності типів інтелектів*, за Г. Гарднером (H. Gardner) [255], який виділяє низку самостійних інтелектів (логічний, кінестетичний, візуальний, аудіальний, інтерперсональний, інтраперсональний), що відображають усі аспекти потенціалу людини, забезпечують адаптацію й розвиток, і на основі цього радикально переглядається підхід до оцінки здібностей і методів навчання.

Ще один напрям теорії соціального навчіння – через спостереження та наслідування – розробляв *А. Бандура* (A. Bandura) [81]. Для того, щоб у дитини за допомогою наслідування сформувалась нова форма поведінки, необхідно, щоб вона була уважною до моделі, що чимось вирізняється та має функціональне значення, мала розвинену пам'ять, певні рухові навички для відтворення того, що сприймається, та позитивну мотивацію до наслідування.

Майбутні фахівці дошкільної освіти, повинні знати, що увага дітей 3–6 річного віку довільна, але розпочинається формування післядовільної уваги, що найважливішою умовою розвитку уваги є повноцінне спілкування з дорослим, найбільший вплив на її розвиток справляють пізнавальна та ігрова діяльність в емоційно насиченій формі; що джерелом розвитку мовлення виступає комунікативна потреба дитини, що, починаючи з першого року життя, мовлення розвивається поетапно, ще в дошкільному віці відбувається засвоєння всіх сторін мови, вдосконалюються функції мовлення, дитина оволодіває фонемним складом мови, засвоює елементарні граматичні норми, активно розширюється лексика дитини. Серед *видів пам'яті* провідною для дошкільників залишається образна, формується словесна, виникає особистісна (спогади). *Інтелектуалізацію пам'яті* дошкільника дослідила Г. Люблінська на основі спостережень за посиленням зв'язків між пам'яттю й мисленням [94, с. 183].

У процесі ознайомлення з предметами, дитина здійснює розумові операції (розрізнення, порівняння, узагальнення). Вміла педагогічна робота, спрямована на абстрагування, прискорює здатність до узагальнення. Пізнавальний досвід дитини спричиняє в неї прагнення пояснити певні явища.

Напрями розуміння причинності сформулювала Г. Урунтаєва [163, с. 197]. Щодо розвитку мислення, педагогу слід пам'ятати, що воно має бути спрямоване на освоєння дійсності як складової творчого ставлення дитини до навколишнього. Розвиток особистості дошкільника передбачає глибокі зміни в його емоційній сфері, а тому треба вчасно скеровувати переживання дитини, попереджувати їхній негативний вплив на нервову систему. В цей період у дітей з'являється прагнення до схвалення їхніх дій, бажання уникнути сорому, приниження своєї гідності. Тривалі негативні емоції можуть викликати затримки в загальному розвитку дітей [63].

Вихователь дітей дошкільного віку повинен добре знати характеристику властивостей темпераменту дошкільників, щоб здійснювати індивідуальний підхід у вихованні. Як зазначає психолог В. Кузьменко, *«індивідуальний підхід у вихованні – це варіативне використання педагогом цілісної системи засобів, форм, методів і прийомів виховної роботи з урахуванням комплексу індивідуальних відмінностей дітей»*. Дослідниця визначила передумови успішного здійснення індивідуального підходу [84, с. 10–12].

Кожна людина, щоб жити в суспільстві, повинна оволодіти здобутками людства. Передавання дитині й засвоєння нею суспільно-історичного досвіду людства становить *суть виховання*. Виховання є головним чинником формування особистості дитини, завдяки якому реалізується програма її соціалізації, розвиваються природні задатки й здібності. Виховна діяльність спрямована на сприяння індивідуальному становленню особистості дитини, формування її рис і якостей. Виховання неефективне без знання процесу індивідуального розвитку, його рушійних сил і закономірностей, бо, як стверджував В. Сухомлинський [159], найголовніше в педагогічній діяльності – знати дитину. Саме тому у вихованні особистості важлива роль відводиться сім'ї, яка створює умови побуту, формує перші соціальні та моральні уявлення дитини. Навіть коли малюк починає відвідувати дитячий садок чи школу, де його соціальні контакти стають інтенсивнішими, вплив сім'ї залишається значним. Дитина виховується не тоді, коли з нею ведуть розмови, повчають її,

а коли вона отримує відповіді на питання, які її цікавлять, свідомо й самотійно бере участь у діяльності. У зв'язку з цим у педагогіці існують поняття особистості як об'єкта і суб'єкта виховання.

Дошкільна освіта повинна бути *дитиноцентричною*, спрямованою на розвиток особистості на основі її здібностей. Організація навчально-виховної роботи за *принципом дитиноцентризму*, як зазначає В. Кремень [81, с. 17–30], значно складніша, але це єдиний шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства, це єдиний шлях до щастя кожної людини.

Оскільки педагогічна думка розвивалась протягом століть у всеохоплюючій науці філософського характеру, дошкільна педагогіка й психологія у своїх пошуках послуговувались методологічними положеннями філософії. Так, *сучасна філософія виховання* спрямовує педагогіку на виховання дітей у дусі національної культури, загальнолюдської моралі. Освіта у філософському контексті є культурним процесом, що здійснюється в культуровідповідному педагогічному середовищі, служить людині, яка вільно виявляє свою індивідуальність, здатність до культурного *саморозвитку* й *самовизначення* у світі культурних цінностей.

Загальнотеоретичні проблеми педагогіки пов'язані з філософським поглядом на особистість як найвищу цінність суспільства, суб'єкт історичного і культурного розвитку. В педагогіці це відображено в *принципі гуманізації виховання* – визначенні цінності дитини як особистості, її прав на соціальний захист, щастя, розвиток здібностей, індивідуальності [131, с. 105].

Філософія також обґрунтовує виховання у світлі *аксіологічного підходу*, згідно з яким людина постійно перебуває в пошуку смислів того, що відбувається навколо неї і з нею, а процес виховання заснований на аксіологічній природі педагогічної сфери. Аксіологічний підхід притаманний *гуманістичній педагогіці* [131, с. 106]. Такі галузі філософії, як етика, естетика, теорія пізнання, філософська антропологія конкретизують мету й завдання естетичного, морального, розумового виховання дітей.

Особистісно орієнтовану модель виховання, яка ґрунтується на гуманістичній ідеології, розробив відомий учений І. Бех. Він запропонував концептуальну схему, крізь призму якої аналізує духовно-моральний світ особистості, а також високоефективні технології виховання й розвитку суб'єкта на принципах свідомості й самосвідомості [11].

За твердженням О. Кононко [76, с. 3–8], розвиток дитини як особистості означає становлення протягом дошкільного дитинства особливої *форми цілісності* — «єдиномножинності», яка охоплює такі форми суб'єктивності: дошкільник як суб'єкт вітального ставлення; дошкільник як суб'єкт предметного ставлення; дошкільник як суб'єкт спілкування; дошкільник як суб'єкт самосвідомості. Виховання покликане правильно організувати діяльність дитини, збагатити її зміст і надати цінне в педагогічному значенні спрямування. Від того, наскільки педагог розуміє необхідність певного виду діяльності дитини, залежать результати її розвитку.

Наукове підґрунтя австралійської дошкільної педагогіки складають різноманітні *теорії раннього навчання й розвитку (рис. 1.1): розвивальні теорії (developmental theories)*, що зосереджуються на описі та усвідомленні процесу розвитку дитячого навчання впродовж життя; *соціокультурні (socio-cultural)*, які виділяють роль сім'ї та колективу як основні в дитячому навчанні; *соціобіхевіористичні (socio-behaviourist)*, основою яких є важливість досвіду у визначенні дитячої поведінки; *критичні (critical)*, які заохочують педагогів до аналізу курікулуму дошкільної освіти, його коригування з метою впливу на розвиток дитини; *постструктуральні (post-structuralist)*, які ґрунтуються на рівності та соціальній справедливості в дошкільних закладах [319, с. 11–12].

Усі ці теорії змінюють традиційне бачення навчання й розвитку дитини, заохочуючи педагогів досліджувати власні поведінкові лінії, знаходити нові шляхи відповідної професійної діяльності.

Таким чином, дослідження, які проводилися наприкінці XIX на початку XX століття, стали помітною віхою в розвитку психологічної та педагогічної

науки. В результаті дослідження психолого-педагогічних засад дошкільної освіти та виховання основні теорії, концепції та підходи науковців узагальнено й відображено в додатку Б. Цілком погоджуємося із загальними положеннями про *головні особливості розвитку дитини*, сформульованими науковцем Ю. Приходько [133, с. 76]: поступовість і послідовність розвитку; нерозривність зв'язку духовного й фізичного, розумового й морального розвитку; участь різних тілесних органів і аспектів психічної діяльності в процесі розвитку не відразу, їхня швидкість розвитку та енергія не однакові. Таким чином, розвиток може прискорюватися, йти в середньому темпі чи уповільнюватися залежно від різних причин, іноді може призупинятися. Тому, недоцільно робити ранні прогнози щодо майбутнього розвитку дитини; недопустимим є штучне форсування розвитку дитини, потрібно дати можливість кожному віковому періоду пережити себе.

Рис. 1. 1. Австралійські теорії раннього навчання й розвитку дитини

Як бачимо, погляд сучасної педагогічної науки спрямований на *особистісно орієнтований підхід у вихованні й навчанні*, розвиток у дитини духовності, роботу з обдарованими та дітьми з особливими потребами, на дослідження педагогічних умов повноцінного фізичного й психічного розвитку дитини в дошкільні роки.

1.3. Педевтологічні підходи до підготовки фахівців дошкільної освіти

Особливість сучасного етапу розвитку професійної педагогічної освіти полягає у вдосконаленні системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, які повинні бути *гуманними, дитиноцентрованими, мати розвинене педагогічне мислення, бути здатними до перетворювальної конструктивної діяльності, фахової мобільності*. Такий педагог зможе вільно орієнтуватися в педагогічних інноваціях, користуватися засобами інформаційно-комунікаційних технологій, глибоко розуміти потреби й умови функціонування дошкільної освіти.

Із розвитком *педевтології* – науки про підготовку й професійний розвиток педагогічних працівників [18, с. 713] – на сучасному етапі особлива увага приділяється *методологічним підходам* до підготовки фахівців дошкільної освіти.

У психолого-педагогічних дослідженнях відомих учених визначено такі педевтологічні підходи до професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів: *акмеологічний* (А. Деркач [3], Н. Кузьміна [85], Х. Шапаренко [167]), *аксіологічний* (С. Безбородих [10], Т. Поніманська [131], О. Падалка [116], Р. Пріма [134]), *культурологічний* (В. Гриньова [49], І. Зязюн [65], В. Сластьонін [120], Г. Тарасенко [161]), *інтегративний* (О. Дубасенюк [57], І. Луценко [93]), *контекстний* (А. Вербицький [20], Л. Машкіна [100], Дж. Брунер (J. Bruner) [193], К. Паувел (K. Powell) [286], К. Роу (K. Rowe) [300], *інноваційний* (І. Дичківська [55], О. Шапран [168], Г. Селевко [149]), *особистісно орієнтований* (І. Бех [11], С. Гончаренко [47], Ю. Косенко [78], В. Сериков [152], Н. Шиян [171], І. Якиманська [176], Г. Крослінг (G. Crosling) [205], М. Хігні (M. Heagney) [205], П. Вінтер (P. Winter) [350], Д. Воррен (D. Warren) [344], *компетентністний* (Г. Беленька [12], С. Вітвицька [21], Т. Жаровцева [59], О. Кучерявий [88], В. Нестеренко [109], О. Пометун [130], Ю. Сенько [151]), *рефлексивний* (І. Житня [60], Т. Піроженко [128]),

холістичний (П. Вінтер (P.Winter) [350], *системний* (О. Кустовська [86], І. Посохова [132]).

Термін «*підхід*» пов'язаний з *терміном* «*метод*». За М. Кондаковим [75], «метод... – це підхід до явищ природи й суспільства, шлях, спосіб досягнення мети, прийом теоретичного дослідження або практичного здійснення чогось, що виходить із знань найбільш загальних закономірностей розвитку об'єктивної дійсності...». Отже, під *підходом* слід розуміти певний погляд на об'єкт, а також особливу процедуру побудови всього дослідницького циклу, «дослідницьку стратегію» [18].

Висвітливо застосування окремих із них у процесі підготовки фахівців дошкільної освіти. Одним із найважливіших сучасних підходів, що передбачає вивчення людини як цілісної особистості є *акмеологічний підхід до розвитку професійної компетентності фахівця*. Впровадження акмеологічного підходу до сучасної безперервної професійно-педагогічної освіти є дієвим чинником, що забезпечує посилення професійної мотивації педагогів, стимулюючи розвиток їхнього творчого потенціалу, особистісних ресурсів з метою досягнення успіху в професійній діяльності, формування акмеологічної спрямованості особистості, що, у свою чергу, є детермінантом підвищення якості професійної підготовки викладачів (А. Деркач [3], Н. Кузьміна [85] та інші). Акмеологічний підхід до аналізу освітніх систем та професійного становлення фахівця вбачає, що найважливішим чинником досягнення вершин професіоналізму в будь-якому виді складної діяльності, що вимагає фахової освіти, є компетентність, а в основі саморуху до "вершин"— система цінностей людини. Такий підхід до професійної діяльності дозволяє виділити інваріанти в суб'єктивних якостях педагога. Позитивну тенденцію професійного розвитку фахівця, здатного до досягнення вершин у своїй діяльності, характеризує низка якостей, зокрема інтегративний спосіб мислення при виробленні оптимальних моделей діяльності; здатність до об'єктивної самооцінки своєї професійної поведінки; висока мотивація досягнень у праці тощо [85].

Погоджуємося з думкою Х. Шапаренко, що професійну компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку на засадах акмеологічного підходу слід розуміти, як результат загальної і професійної освіти, де рівень підготовленості майбутнього фахівця дозволяє прогнозувати, планувати, проектувати професійне самовизначення й самозбагачення, допомагає знаходити шляхи вдосконалення в особистому житті й професійній діяльності, прагнути до більш високих щаблів професіоналізму. Структуру професійної компетентності вихователя дітей дошкільного віку визначено як сукупність взаємопов'язаних компонентів, а саме: особистісного, змістово-процесуального, рефлексивно-оцінювального, креативного [167].

На нашу думку, проблема гуманітаризації сучасної освіти має яскраво виражений аксіологічний характер. За умови *аксіологічного (ціннісного) підходу* до змісту професійно-педагогічної підготовки якісніше здійснюється духовний розвиток особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти, формування його світогляду, переконань, визначення ідеалів. Аксіологічний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, за визначенням Р. Пріми [134], забезпечують такі принципи, як: інтеріоризація ціннісних орієнтацій; гуманістична спрямованість фахової підготовки, ціннісне ставлення до професійної діяльності; міждисциплінарність.

Слушною є думка С. Безбородих [10], яка переконливо доводить, що в значної частини майбутніх фахівців проблеми освіти не включені в систему особистісних цінностей, не є частиною їхніх моральних переконань. Нерідко професійні знання, отримані в процесі навчання, мають невпорядкований, безсистемний характер, уміння й навички мають переважно вузько кон'юнктурне забарвлення, не співвідносяться з аксіологічною життєвою домінантою – гармонізацією усіх цінностей людини.

Завданням вихователя дітей дошкільного віку є формування в дитини найпростіших норм моральності, що стануть її внутрішньою потребою, набудуть форм ідеалів, переконань, цінностей. Цінності, як зазначає О. Падалка [116], не тільки регулюють професійну діяльність, а й, ставши

мотивом діяльності й спілкування, визначають і характеризують будову мотиваційної сфери майбутніх фахівців дошкільної освіти з метою виявлення домінуючих мотивів, якими є цінності-цілі і цінності-засоби, що дозволяє формувати гуманістичну спрямованість професійної діяльності.

Оскільки вища освіта орієнтується на рівні європейських стандартів життя вимагає нових підходів до самого поняття «навчання», яке має створювати умови для розвитку особистості, бути розвивальним, особистісно орієнтовним. Погоджуємося з думкою Н. Шиян [171], що *особистісно орієнтоване навчання* мусить орієнтуватися та базуватися на результатах навченості в даній галузі знань, рівні загального розвитку культури; особливостях психічного розвитку особистості (особливості пам'яті, мислення, сприйняття, вміння керувати та регулювати свою емоційну сферу; специфічних особливостях характеру та темпераменту).

Особистісно орієнтована технологія ґрунтується на фундаментальних дидактичних дослідженнях І. Беха [11], В. Серикова [152], І. Якиманської [176] та ін. Організація особистісно орієнтованого освітнього середовища, за І. Якиманською, – це, зокрема, створення атмосфери доброзичливості; орієнтація на більш підготовлених суб'єктів навчання; надання можливості працювати з матеріалом різного рівня складності; використання індивідуальних особливостей, досвіду кожного; заохочування самостійності, ініціативи, творчості; визнання за кожним права на помилку, але з обов'язковим визначенням шляхів її виправлення; опору на усталені предметні й проблемні орієнтації кожного [176, с. 22–23].

Головну функцію особистісно орієнтованої освіти В. Сериков вбачає в забезпеченні особистісного розвитку кожного суб'єкта навчального процесу, наполягаючи на визнанні за студентами права на *самовизначення та самореалізацію* в процесі пізнання через оволодіння власними способами навчальної роботи [152, с. 16–21].

Особистісно орієнтований підхід до виховання в сучасному мінливому світі, на думку І. Беха, певною мірою ґрунтується на методологічних

принципах західної *гуманістичної психології*: самоцінності особистості, глибокої поваги та емпатії до неї, врахування її індивідуальності, орієнтованої на одухотворення людини [11, с. 8].

Принципи *індивідуалізації, персоналізації, діалогізації* процесу фахової підготовки вихователів дітей дошкільного віку, як стверджує Ю. Косенко [78, с. 66–68], вимагають пізнання індивідуальних особливостей студентів, мотивації їхнього професійного вибору, потенційних можливостей у сфері пізнавальної, науково-пошукової діяльності; зорієнтованості професійного навчання на кожного студента зокрема, включення в цей процес їхнього особистого досвіду (почуттів, переживань, емоцій, дій і вчинків), урахування їхніх здібностей; використання доцільної сукупності способів, прийомів та засобів комунікативної діяльності в таких системах педагогічної взаємодії як «викладач – студент», «студент – студент», «викладач – студент – група».

Безперечно, такі форми співпраці сприятимуть саморозвитку студентів, забезпечать успіх у професійній підготовці, що є вкрай необхідним у час ринкових відносин, які вимагають професійної мобільності, високої компетентності, низки особистісних якостей фахівця.

На думку австралійських дослідниць Г. Крослінг (G. Crosling), М. Хігні (M. Heagney) [205] з університету Монаша, *активне, студентоцентроване навчання* (Student / learner-centred active learning) більшою мірою асоціюється із емпіричним, проблемним, проектним чи іншими формами групового навчання, а не лекційним форматом занять. Д. Воррен (D. Warren) вважає, що особистісно орієнтоване, активне навчання повинно відбуватися не тільки в малих групах, але й застосовуватися для роботи з великими групами студентів під час інтерактивних лекцій та групових презентацій [344, с. 4].

Модернізація української освіти, зокрема впровадження в навчальний процес *компетентнісного підходу*, буде формувати здатність вирішувати професійні завдання в реальних ситуаціях професійно-педагогічної діяльності з використанням знань, досвіду, цінностей і нахилів особистості. На думку О. Пометун, *компетентність* – це складна інтегрована характеристика

особистості, під якою розуміють набір знань, умінь і навичок, ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблеми, досягнення певних стандартів у галузі професії або виді діяльності [130, с. 15 – 25].

Як стверджує С. Вітвицька, «*складовими професійної компетентності педагога є спеціальна складова щодо сфери предметів, які викладаються; методична щодо способів формування знань, умінь, навичок та ставлень до учнів; соціально-психологічна щодо процесів спілкування; диференціально-психологічна щодо мотивів та здібностей дітей; аутопсихологічна щодо здобутків і недоліків власної діяльності й особистості*» [21].

Більшість дослідників у галузі професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти притримуються думки, що результатом підготовки є *готовність до педагогічної діяльності* (Т. Жаровцева [59], О. Кучерявий [88] та інші), проте Г. Беленька [12], В. Нестеренко [109] базовою категорією визначають *компетентність*. Так, Г. Беленька зазначає, що професійна компетентність – це професійна підготовленість і здатність до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності, доводить, що кожен із освітньо-кваліфікаційних рівнів професійної компетентності вихователя має свої характерні особливості, які обумовлюються загальнопсихологічними характеристиками студентів, рівнем їхньої підготовленості до навчання, розвитком мотивації тощо, відображаються в змісті навчання й реалізуються шляхом застосування в навчально-виховному процесі ВНЗ адекватних їм технологічних підходів. Різниця в підготовці молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів та магістрів полягає не лише в наповненні змістового компонента вищої освіти, а й у технологіях навчання [12, с. 26].

Учений Ю. Сенько вважає, що результатом професійної підготовки є готовність до педагогічної діяльності, а *професійна компетентність* – це результат професійної освіти [151]. На думку О. Богінч [15], готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності оцінюється не лише

результативністю фахового становлення, але й ефективністю особистісного зростання.

Хоча вчені по-різному трактують питання готовності до професійної діяльності, проте однакові у виділенні таких основних характеристик: *полікомпетентність, цілісність, динамічність, інтерактивність*.

Розглядати загальнопедагогічну підготовку як процес активного входження майбутнього професіонала у світ педагогічної культури й поетапного оволодіння її теорією, творчими способами діяльності, на думку В. Гриньової дає можливість *культурологічний підхід* до вивчення педагогічних дисциплін у ВНЗ, основою якого є аксіологія [49, с. 1–10].

Культурологічна парадигма освіти допомагає по-новому осмислити зміст, принципи, форми й методи освітньо-виховного процесу. Нове розуміння ролі культури, на думку І. Зязюна, ставить перед освітою нові завдання: сприяти загальному розвитку особистості, формувати її культуру, творчу інтуїцію та творчу самовіддачу, соціальну й екологічну відповідальність, глобальну свідомість [65, с.7].

Відзначаючи важливість врахування культурологічного підходу у формуванні змісту освіти, В. Сластьонін вважає, що гуманітарна культура є упорядкованою сукупністю загальнолюдських ідей, ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання та гуманістичних технологій професійної діяльності [120].

Результативною стороною культурологічного підходу до виховання, за Г. Тарасенко, є культуротворча діяльність, яку можна вважати самодостатнім і очевидним критерієм сформованості культурної позиції вихованців. Ознаками такої діяльності є духовно-ціннісна визначеність щодо етичних та естетичних норм ставлення до праці й дозвілля, до однолітків і людей старшого віку, до природи і мистецтва, а також творча спрямованість особистості на посилене розв'язання існуючих життєвих конфліктів. Культурологічний підхід до виховання молодого покоління, підпорядкований стратегії парадигмального оновлення освітнього процесу в Україні, на думку Г. Тарасенко, виводить ідеї

гуманістичної педагогіки на рівень комплексної реалізації в сучасних соціокультурних умовах [161, с. 139–147].

На важливості застосування *холістичного та особистісно орієнтованого підходу* до підготовки фахівців дошкільної освіти та складання дошкільних програм розвитку наголошує австралійська дослідниця П. Вінтер (P. Winter) [350]. Саме холістичний підхід (holistic approach) у взаємозв'язку з системним та інтегрованим підходами (taxonomic, integrated approach), а також навчання протягом всього життя (approach to life-long learning) використані при побудові Австралійської рамки кваліфікацій (AQF) [185].

Упровадження *інтегративного й контекстного підходів* до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, за переконанням О. Дубасенюк, дасть можливість значно підвищити якість професійної освіти сучасної генерації педагогічних кадрів, а *інноваційного* – набувати здатність нового досвіду на основі цілеспрямованого формування творчого й критичного мислення, рольового та імітаційного моделювання пошуку [57, с. 143–153].

Інтегративний підхід до підготовки фахівців дошкільної освіти, за словами І. Луценко, застосовується для досягнення цілісного результату професійно-методичної підготовки в межах дисциплін, визначених навчальним планом. Завершальним етапом цілеспрямованого навчання є вивчення інтегрованого предмета (спецкурсу, спецпрактикуму) й проходження педагогічної практики. Інтеграція як одна із сторін навчального процесу, пронизує всі компоненти професійної підготовки й сприяє динаміці розвитку цілісності системи навчання в педагогічних ВНЗ. Її підставою є інтегрований характер майбутньої професійно-педагогічної діяльності [93].

Контекстне навчання, за визначенням А. Вербицького [20], це – моделювання предметного й соціального змісту майбутньої діяльності, що забезпечить активність студентів. У процесі підготовки педагогів на сучасному етапі перевага надається контекстному навчанню, оскільки включається весь потенціал активності студента – від рівня сприйняття до рівня соціальної активності щодо прийняття спільних рішень. Засвоєння знань

студентами здійснюється в контексті вирішення ними майбутніх професійних ситуацій, представлених у навчанні в дидактично обґрунтованій модельній формі. Моделюється не тільки технологічна сторона діяльності фахівця, коли задається предметний контекст (система предметних дій), але й її соціальна сторона – діалогічні стосунки, вчинки в процесі спілкування щодо вирішення проблемних ситуацій (соціальний контекст). Відповідно до норм компетентних предметних дій і норм стосунків людей у ході аналізу й вирішення професійно-орієнтованих ситуацій, студент формується і як фахівець, і як член суспільства, чим досягається єдність навчання, виховання й розвитку [100]. Як бачимо, такий підхід забезпечує *соціалізацію студентів* ВНЗ у процесі навчання.

Підґрунтям контекстного підходу, як стверджують Дж. Брунер (J. Bruner) [193], К. Каліна (C. Kalina) [286], К. Паувел (K. Powell) [286], К. Роу (K. Rowe) [300], є *теорія когнітивного та соціального конструктивізму* (Cognitive and social constructivism). За конструктивістськими теоріями (Constructivist theories), навчання будується не лише на пізнанні, так званій когнітивній схемі (cognitive schema), а на використанні вже здобутих знань та досвіду. В результаті такого підходу до навчання студенти залучаються до виконання автентичних завдань у комплексних навчальних середовищах [286]. *Філософія конструктивізму* стала методологічною основою змісту підготовки фахівців дошкільної освіти у Великій Британії, США та Австралії.

Теорія ситуативного навчання (situated learning theory and communities of practice) або контекстний підхід до навчання, як стверджують Ж. Лейв (J. Lave) та Е. Венгер (E. Wenger), передбачає поєднання контексту, культурної та соціальної взаємодії, залучає студентів у так звану групу спільної діяльності, на відміну від традиційного навчання [253].

Інноваційні процеси у сфері вищої педагогічної освіти передбачають технологізацію професійної підготовки студентів і вимагають вдосконалення навчально-виховного процесу. Серед *інноваційних технологій*, які набули

поширення у практиці підготовки фахівців дошкільної освіти протягом останніх років, О. Шапран і В. Шапран виділяють такі: особистісно орієнтовані, модульно-рейтингові, ігрові, діалогові, проектні, тренінгові, нові інформаційні, технології розвитку творчості, цілепокладання та життєтворення. Зазначені інноваційні технології поділяють за ознакою масштабності перетворень на: *системні* (особистісно орієнтовані, нові інформаційні технології, модульно-рейтингові), *модульні* (технології розвитку творчості, ігрові та діалогові), *локальні* (проектні технології, цілепокладання та життєтворення, тренінгові) [168, с. 147–153]. Їхнє оптимальне поєднання й застосування в навчально-виховному процесі сприяє формуванню готовності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до професійної діяльності.

Особливо важливим і необхідним є формування у суб'єктів вищої професійної освіти *рефлексивного мислення*, яке потребує з боку викладачів ВНЗ всебічного критичного осмислення, розуміння придатності тієї чи іншої ідеї, усвідомлення її доцільності, а з боку студентів – правильного оцінювання власних можливостей і оптимізації вибору форм подальшого професійного вдосконалення. Рефлексивність мислення педагога розвиває його здатність бачити проблеми власної професійної діяльності, видозмінювати її за рахунок своїх внутрішніх ресурсів, самотійно здійснювати свій вибір, приймати відповідальність за власні рішення.

Система формування рефлексивної культури, як стверджує Т. Піроженко, може здійснюватись у вигляді психолого-педагогічного проектування, яке складається з таких етапів: мотиваційно-цільового, інформаційного, репродуктивно-узагальнюючого, творчого, рефлексивно-оцінювального [128, с. 69].

На думку І. Житньої [60, с. 132–137], *рефлексивна культура* є особистісним інтегративним утворенням, що включає комплекс знань, умінь і здібностей, які реалізуються педагогом через спеціальні дії, спрямовані на виявлення, оцінку й узагальнення найбільш істотних ознак педагогічного процесу з метою досягнення його якісних змін, професійного й особистісного

вдосконалення, а її формування та розвиток мають стати першочерговим завданням педагогічних ВНЗ.

Значні успіхи в розвитку професійної підготовки педагогів досягнуті завдяки застосуванню *системного підходу*, під яким розуміють «напрям у спеціальній методології науки, завданнями якого є розробка методів дослідження й конструювання таких складних за організацією об'єктів як систем, структур, процесів» [157, с. 234]. За рахунок виявлення взаємозв'язків у досліджуваному об'єкті досягається поєднання лінійного й інтегративного розгляду властивостей цілісної системи. Функціонування системи передбачає узгоджену взаємодію її підсистем, відкритість, тобто наявність зовнішніх зв'язків з іншими рівнозначними системами та системами нижчих і вищих порядків. Вивчення внутрішніх та зовнішніх зв'язків дозволяє зрозуміти педагогічну, управлінську, соціальну ситуацію з різних боків. Це є основою прогнозування розвитку об'єктів, управління тенденціями процесів та отримання бажаних результатів [86, с. 66].

Системний підхід спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину [18, с. 305], що є надзвичайно важливим для формулювання проблем професійної підготовки майбутніх фахівців з системної точки зору.

Системний аналіз є багатоаспектним, що для конкретної ситуації, яка досліджується, створює можливості вибору найбільш оптимального методу. У педагогіці поширеними є такі аспекти системного аналізу: компонентний, структурний, функціональний, інформаційно-комунікативний, генетичний (історичний), інтегративний (комплексний). Для порівняльного аналізу освітніх педагогічних систем найчастіше застосовують *компонентний аналіз*, який створює можливості для вивчення взаємодіючих класичних компонентів педагогічної системи (мети діяльності, її змісту, стимулювально-мотиваційного, операційно-діяльнісного, контрольно-регульовального, оцінно-результативного тощо) і такого компонента, як суб'єкти діяльності цієї системи; *структурний*, який дає можливість досліджувати структуру

педагогічного явища чи об'єкта, структуру його стану, структуру його розвитку та руху в динаміці [132, с. 65–71].

На основі зазначеного вище стає очевидним, що застосування означених взаємопов'язаних педевтологічних підходів у процесі професійної підготовки забезпечить конкурентоспроможність українських фахівців дошкільної освіти, оскільки повною мірою сприятиме формуванню здатності до підвищення професійної компетентності та рефлексивного творчого мислення.

Висновки до першого розділу

Вивчення й узагальнення результатів наукових пошуків вітчизняних і зарубіжних учених переконують, що питання якісної підготовки фахівців дошкільної освіти розглядається крізь призму обґрунтування теоретико-методологічних та методичних підходів до провадження ефективної професійно-педагогічної діяльності; формування фахових компетентностей і розроблення їхніх структурних моделей; обґрунтування єдності теоретичного й практичного складників; формування готовності до професійної педагогічної діяльності; формування й розвитку педагогічної майстерності, культури та творчості; неперервного особистісного й професійного зростання, самовдосконалення й саморефлексії. Встановлено, що наскрізною ідеєю в дослідженнях науковців є необхідність створення педагогічних умов для забезпечення системної підготовки фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, принципів студентоцентризму та гуманізації навчання і виховання.

Сучасний фахівець дошкільної освіти – це креативна особистість з виразними націоментальними рисами, яка органічно поєднує в собі риси вчителя, вихователя, психолога, консультанта, філософа, культуролога й естета, наповнює життєдіяльність дітей морально-етичними цінностями, стимулює прагнення до культурного саморозвитку, забезпечує гармонійний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових, етичних і естетичних якостей дитини. Забезпечення високого рівня професійної компетентності фахівця

дошкільної освіти є показником готовності до професійної діяльності і вагомим кроком до педагогічної майстерності.

Погляди сучасної педагогічної науки спрямовані на особистісно орієнтований підхід у вихованні й навчанні дітей, на обґрунтування педагогічних умов повноцінного фізичного і психічного розвитку дитини в дошкільні роки, роботу з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами. Відтак у проекції професійної підготовки фахівців дошкільної освіти домінують такі *концепції і теорії розвитку та виховання дітей дошкільного віку*: теорія психоаналізу, розвитку психіки дитини, морального розвитку особистості, гуманістичного виховання, дитячої гри, множинності типів інтелектів, розвитку пізнавальних процесів, навчання та розвитку, конструктивістські та соціобіхевіористичні теорії.

Для обґрунтування шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти зосереджено увагу на аналізі *педевтологічних підходів*: компетентнісному, особистісно орієнтованому, культурологічному, акмеологічному, аксіологічному, діяльнісному, інтегративному, рефлексивному, контекстному, інноваційному й системному.

На підставі проаналізованих теорій, концепцій і підходів підсумовано, що переосмислення окремих педагогічних ідей і концепцій, а також їхнє науково виправдане й творче використання в процесі професійної підготовки фахівців дошкільної освіти сприятиме забезпеченню цілісності такої підготовки, зокрема єдності цільових, змістових, технологічних, ціннісно-результативних та особистісних компонентів.

Результати дослідження, викладені в розділі, були апробовані під час міжнародної конференції, а також висвітлені у таких публікаціях: [34; 40].

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛІЇ

У розділі простежено зміни, що відбулися в системі педагогічної освіти Австралії на сучасному етапі; окреслено вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах реформування дошкільної освіти; розкрито змістові та процесуальні особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії; схарактеризовано законодавчо-нормативне та науково-методичне забезпечення; досліджено практичну та науково-дослідницьку діяльність; проаналізовано досвід підвищення професійної кваліфікації фахівців дошкільної освіти й інноваційні підходи до забезпечення їхнього професійного розвитку.

2.1. Сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах реформування дошкільної освіти Австралії

Сучасна система вищої педагогічної освіти Австралії висуває високі вимоги до фахової підготовки педагогічних кадрів відповідно до основних напрямів реформування дошкільної австралійської освіти. В цьому контексті доцільним є з'ясування змін, які відбулися на законодавчому, управлінському, фінансово-економічному, концептуальному, організаційно-педагогічному рівнях, та особливостей Загальнонаціональної програми раннього навчання – «Приналежність, сутність і становлення» (The Early Years Learning Framework for Australia: Belonging, Being and Becoming (EYLF)), реалізація якої знаходиться на завершальному етапі [319].

У дослідженні послуговуємося терміном «*early childhood*» (EC) – *раннє дитинство* або *ранній вік*, який, за визначенням ЮНЕСКО, передбачає період від 0 до 5 (8) років [212] (в Україні «ранній вік» – від одного до 3 років), і терміном «*early childhood education and care*» – *дошкільна освіта та догляд*.

Розуміння терміну «*дошкільна освіта*» (early childhood education або early education) залежить від країни та віку офіційного початку шкільної освіти: 5 років у Великій Британії, Австралії, 6 років – США, Франції, Італії, Німеччині, 7 років – Швеції, Нідерландах та сфокусованості лише на навчанні у дошкільному віці «Early Childhood Education»; навчанні та догляді «Early Childhood Education and Care» (ОЕСР – Організація економічної співпраці та розвитку); догляді та навчанні «Early Childhood Care and Education» (ЮНЕСКО); лише догляді «Early Childhood Care»; ранньому розвитку «Early Childhood Development» (ЮНІСЕФ) [213, с. 10] або, як в Австралії, ранньому навчанні «Early Years Learning». Проте, це питання залишається досі відкритим, оскільки науковці вважають, що освіта (навчання), догляд і розвиток (емоційний, соціальний, фізичний та пізнавальний) є поняттями нерозривними й взаємопов'язаними [214, с. 1]. Отже, з'ясовано, що в системі дошкільної і шкільної освіти Австралії, а також у світовому освітньому просторі поняттю «виховання» відповідає термін «догляд» – child care, тому нами використовується «Early childhood education and care» як «дошкільна освіта та догляд за дітьми».

У ході дослідження також використовуємо термін «*вчитель дітей раннього віку*» (early childhood teacher), який на відміну від українського терміну «*вихователь дітей дошкільного віку*», стосується фахівця, що працює над розвитком дітей у дошкільних закладах, і, залежно від програми підготовки і кваліфікації (early childhood teaching qualifications), має право працювати в початковій школі. Крім цього, зазначимо що, термін «*рання грамотність*» (early literacy), який надалі будемо використовувати, в рамках Загальнонаціональної програми раннього навчання в Австралії (EYLF) означає формування основних навичок спілкування, висловлювання думок, танцю та рухів, музики й співу, образотворчого та трудового мистецтва, інсценізації та драматизації, основ письма, читання і рахунку, розвиток уявлень про навколишнє [319, с. 46].

З'ясовано, що важливе значення для дослідження має освітня *політика* уряду Австралії, спрямована на реформування дошкільної освіти. У рамках *Перспективного плану Ради урядів австралійських штатів та територій щодо реформування дошкільної освіти* (Council of Australian Governments' Agenda for Early Childhood) 2009 року була підписана угода «*Про національну співпрацю в галузі дошкільної освіти*» (National Partnership Agreement on Early Childhood Education) [278] та угода «*Про національну співпрацю щодо покращення дошкільної освіти корінного населення*» (National Partnership on Indigenous Early Childhood Development) [281]. Також була розроблена *Національна стратегія раннього навчання «Інвестування в дошкілля»* (National Early Childhood Development Strategy – Investing in the Early Years). Згідно з цією державною стратегією уряд розпочав поетапне виконання довгострокової державної політики в галузі дошкільної освіти [247].

Першим етапом з метою допомоги фахівцям дошкільної освіти в забезпеченні якісної підготовки дітей раннього віку та переходу для їхнього подальшого шкільного навчання урядом Австралії було затверджено обов'язкову для всіх штатів *Загальнонаціональну програму раннього навчання – «Приналежність, сутність і становлення»* (The Early Years Learning Framework for Australia: Belonging, Being and Becoming (EYLF) тривалістю у 4 роки з 2009 до 2013 року, головний лозунг якої – «Всі діти повинні мати найкращий старт у житті, щоб творити краще майбутнє для себе і нації» [319]. Ця програма для дітей віком від 4 до 5 років бере за основу Мельбурнську декларацію освітніх цілей для молоді Австралії [265]

Слід зазначити, що кожен штат має свій підхід до втілення Загальнонаціональної програми, видає свої закони, які їй не суперечать, розробляє навчальні програми (Додаток В).

Відповідно до Загальнонаціональної програми підготовку, основу на грі, повинні пройти всі діти за рік перед обов'язковою освітою (початкова школа), її називають preschool або kindergarten. Ця програма впроваджується висококваліфікованими учителями дітей раннього віку з 3(4)-річним науковим

ступенем бакалавра дошкільної освіти. Підготовка здійснюється в усіх закладах по догляду за дітьми 15 годин на тиждень протягом 40 тижнів (600 год.) на рік і передбачає єдині національні принципи, норми та результати навчання для всіх дітей від 4 до 5 років, що сприяє успішному переходу до школи. Навчання 4-річних дітей відбувається у формі гри, в процесі якої здійснюється спілкування й навчання, соціальний та емоційний розвиток кожної дитини [319].

Загальнонаціональна програма раннього навчання складається з 3-ох складових: *принципів, педагогічних підходів та навчальних результатів* [308, с. 10]. Сучасні теорії раннього навчання ґрунтуються на 5-и основних *принципах*: повага у взаємостосунках; співпраця з батьками та сім'ями; рівність усіх дітей та очікування успіху; врахування індивідуальних особливостей дітей, впливу їхніх сімей і громад; постійне пізнання та рефлексивна професійна діяльність [319, с. 11–14]. Ці принципи визначають *педагогічні підходи*: холістичний, культурологічно-компетентнісний, ігровий, цілеспрямованості, толерантності, індивідуалізації, неперервності життєвого досвіду, оцінювання рівня навченості, створення сприятливих навчальних умов [319, с. 14–18].

Кінцевими результатами згідно з цією освітньою програмою є: сформованість незалежної, впевненої в собі та ерудованої особистості, готової до взаємодії з навколишнім середовищем; усвідомлення кожною дитиною прав та обов'язків активного члена австралійського суспільства, повага до інших; відчуття відповідальності за власне здоров'я та фізичний розвиток; розвинені пізнавальні та творчі можливості, зацікавленість, наполегливість, впевненість, здатність до рефлексії; сформованість мовленнєвих умінь (розуміння змісту текстів, вміння висловлювати свою думку, вміння вести бесіду, підтримувати діалог, створювати власні висловлювання) [319, с. 20–43].

Наступним етапом державної стратегії стало створення *Національної рамки якості дошкільної освіти та догляду за дітьми* – The National Quality

Framework for Early Childhood Education and Care (2009 p.) [284], яка впроваджується з 2012 року за допомогою таких державних механізмів:

- державного *Закону про освіту та послуги по догляду за дітьми* (Education and Care Services National Law від 2010 p.) [220];

- *державних нормативних документів про освіту та послуги по догляду* (Education and Care Services National Regulations від 2011 року) [220]. Вартим уваги, на нашу думку, є співвідношення кількості «педагог – діти» для садків та підготовчих груп, сімейних дитячих садків та позашкільного догляду за дітьми від 5 до 12 років (Додаток В);

- *Національного стандарту якості дошкільної освіти* (the National Quality Standard for Early Childhood Education and Care and School Age Care [284]. Національний стандарт якості дошкільної освіти визначає 7 напрямів (*освітні програми та практична діяльність, здоров'я та безпека дітей, фізичне виховання, заходи щодо покращення рівня підготовки персоналу, стосунки з дітьми, співпраця з батьками та громадами, керівництво та управління закладами*), кожен із яких складається у свою чергу ще із кількох стандартів (всього 18) та інших складових (всього 56);

- встановлення єдиної шкали національної якості дошкільної освіти, відповідно до якої оцінюються всі дошкільні заклади й отримують рівень якості послуг за шкалою від 1 до 5;

- створення у кожній юрисдикції відповідних спеціальних регулятивних органів для акредитації, моніторингу, визначення рівня якості послуг по догляду та освіті дітей дошкільного віку;

- створення нового державного органу – *Управління якості австралійської освіти та послуг по догляду за дітьми* (the Australian Children's Education and Care Quality Authority).

Національна рамка якості дошкільної освіти вступила в дію 1 січня 2012 року. Вимоги до кваліфікацій, встановлення співвідношення кількості «педагог – діти» та інші ключові заходи щодо персоналу у сфері дошкільної освіти поетапно будуть здійснюватися до 2020 року. Законодавчу базу

реформування дошкільної освіти в Австралії систематизовано і подано у додатку Д.

На втілення Загальнонаціональної програми раннього навчання австралійський уряд виділив великі інвестиції – 995 млн австралійських доларів і, крім цього, ще 15 млн додатково на інформування. Розподіл бюджетних коштів між штатами Австралії відповідно до національної угоди «Про співробітництво в галузі дошкільної освіти» (NPAECE) [278] подано у зведеній таблиці додатку Ж.

Щодо *управлінського аспекту* найвищим освітнім органом управління в країні є *Департамент освіти, працевлаштування і трудових відносин* (Department of Education, Employment and Workplace Relations (DEEWR). Йому підпорядкований *відділ раннього дитинства та догляду* (Office of Early Childhood and Child Care). Кожен штат і територія мають свій департамент дошкільної освіти. Результати опрацьованих даних Департаменту освіти, працевлаштування та трудових відносин Австралії [308] щодо організації й реалізації підготовки дітей до школи за територіальним поділом подано у таблиці додатку Ж.

Типи дошкільних закладів і форми догляду за дітьми в Австралії подано на (рис. 2.1). За даним Австралійського бюро статистики (Australian Bureau of Statistics (ABS) 2010 року в Австралії дошкільні заклади відвідували 989 452 дітей. Більше половини (54,9 %) відвідували садки, 21,4 % – отримували позашкільний догляд, 13,2 % – догляд під час канікул і вихідних, 9,5 % – відвідували сімейні дитячі садки, 0,6 % – нерегулярні групи по догляду за дітьми від 0 до 5 р. при дошкільних закладах різного типу та 0,4% – отримували догляд вдома. Завдяки відповідній діяльності уряду Австралії в галузі дошкільної освіти відсоток дітей, які відвідують дитячі дошкільні заклади, збільшився на 2,5 % у 2010 р. у порівнянні з 2006 роком [276]. Кількість дітей, які відвідували заклади різного типу протягом 2004 – 2010 рр. подано у додатку Ж. Слід зазначити, що за результатами перепису дітей 4-річного віку (National Preschool Census (2012 рік) зростає відсоток

зарахувань дітей корінного населення: з 87, 2 % (2009 р.) до 90, 2 % (2010 р.) [276] (Додаток Ж).

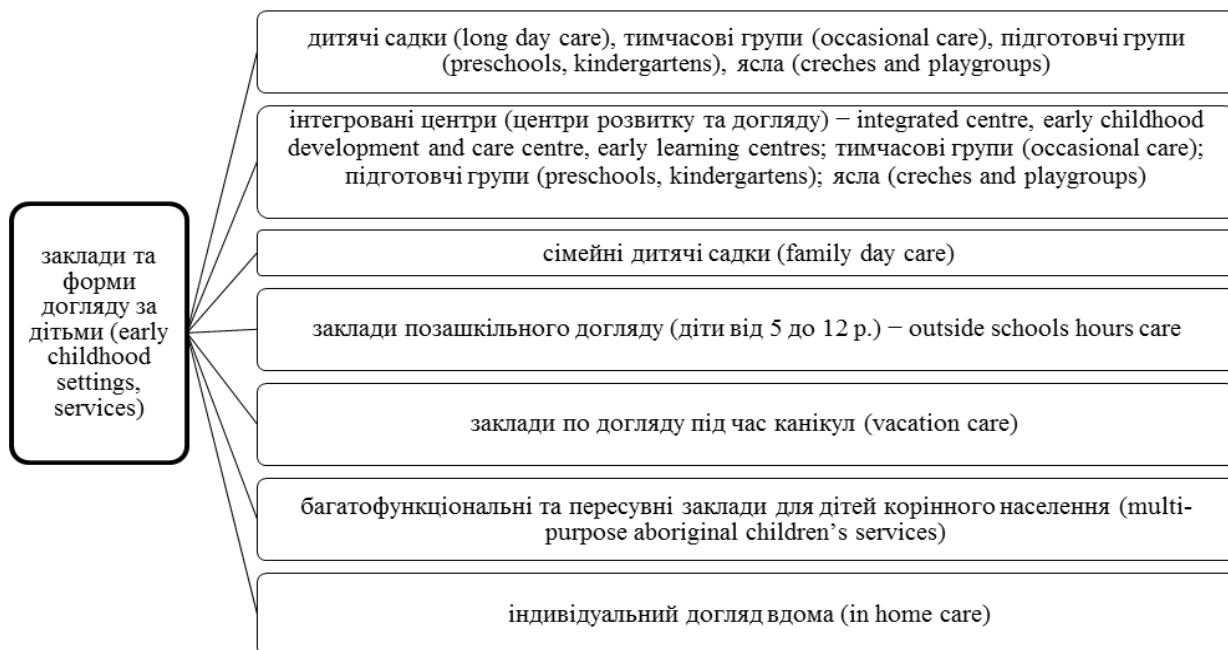

Рис. 2.1 Дошкільні заклади та форми догляду за дітьми в Австралії

Зазначимо, що дитячі садки є *державної, комунальної і приватної форм власності*. *Дитячий садок в Австралії* – це динамічний, позитивний простір, мета якого полягає в оптимізації розвитку дітей дошкільного віку в процесі гри. Через пізнавальні, творчі, розвивальні ігри діти отримують необхідні знання, уміння та навички, які обов’язково будуть використані ними в подальшому житті. У садку з дітьми займаються ліпленням, малюванням, танцями, музикою та іншими, відповідними віку, заняттями, а в підготовчих групах вивчають елементи ранньої грамотності. Педагоги сприяють розвитку індивідуальних здібностей і нахилів дитини [54].

На перший погляд, праця педагогів оплачується належно (біля 26 620 австралійських доларів на рік, що складає 12,80 доларів за годину (дані 2011 р.), а методистів і вчителів дітей раннього віку з університетськими ступенями – біля 50 000 доларів [249], хоча працівники так не вважають і намагаються постійно підвищувати свій кваліфікаційний рівень.

Освітні послуги по догляду за дітьми дошкільного віку здійснюють *фахівці дошкільної освіти*, які можуть займати різні посади [233], подані на

рис. 2.2. За даними перепису (The National ECEC Workforce Census, 2010 p.) [276] кількість фахівців дошкільної освіти становила – 139187 чол., з яких більшість працювала у садках (48,8 %) та підготовчих групах (18,3%). Університетський ступінь мали 14,0 % працівників, третина (32 %) на момент перепису навчалася (Додаток Ж).

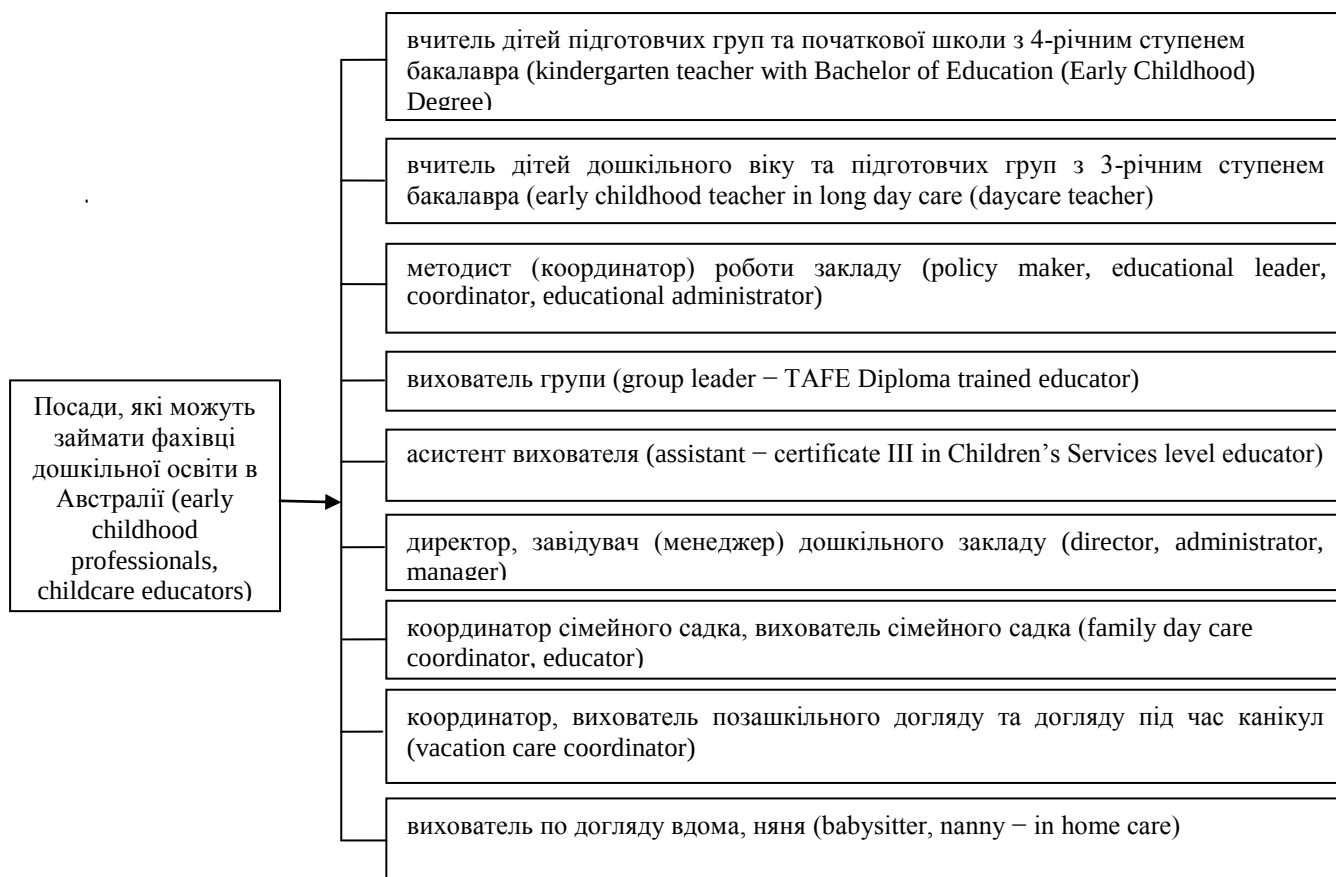

Рис. 2.2. Посади, які можуть займати фахівці дошкільної освіти в Австралії

Управління якості австралійської освіти та догляду за дітьми на основі Національної рамки якості дошкільної освіти та послуг по догляду (NQFECEC) подає перелік зареєстрованих кваліфікацій і визначає такі типи кваліфікацій у секторі дошкільної освіти:

- *вихователі*, які мають сертифікат III рівня професійно-технічних закладів (certificate III in Children’s Services level educator), і відповідають 3 рівню австралійської рамки кваліфікацій;

- *вихователі-педагоги* з професійними дипломами щодо надання послуг по догляду за дітьми (diploma level educator), які повинні пройти програму підготовки (national training package in children's services), що буде відповідати 5 рівню австралійської рамки кваліфікацій;

- *вчителі дітей раннього віку* (early childhood teacher) з університетськими дипломами, які відповідають 7–9 рівню австралійської рамки кваліфікацій [231].

Сучасний фахівець австралійської дошкільної освіти повинен не тільки вміло застосовувати теорії розвитку і навчання в ранньому дитинстві в умовах сучасного інформаційного суспільства, а й ефективно дбати про здоров'я дітей дошкільного віку, співпрацювати з сім'ями та громадами, вміло застосовувати прийоми роботи з обдарованими дітьми, дітьми зі спеціальними потребами та дітьми корінного населення, бути здатним до рефлексії та професійного розвитку впродовж життя, мати високий рівень комп'ютерної грамотності. У цьому контексті всі програми з підготовки вчителів дітей раннього віку повинні включати курси про культуру, мову і життя корінних жителів Австралії; навчання дітей з особливими потребами; сучасні інформаційні технології; особлива увага повинна приділятися вивченню курікулуму дошкільної освіти, навичкам планування роботи, ігровим технологіям розвитку дітей.

Основні *навчальні результати*, згідно з Австралійською рамкою кваліфікацій (AQF) [185], поділяють на 4 *категорії*: фундаментальні навички, загальнолюдські навички, навички мислення, особисті навички, відомі як якості випускника (graduate attributes) та визначаються кожним університетом самостійно. Зв'язок між навчальними досягненнями (бакалавр – 7 рівень Австралійської рамки кваліфікацій, бакалавр з відзнакою – 8 рівень, магістр – 9 рівень) і дескриптором типу кваліфікації та дисциплінами повинен бути чітким, розробка компонентів кваліфікації має забезпечувати високі результати і давати змогу випускнику їх застосовувати; тривалість навчання має бути достатньою [185].

Тимчасовий *стандарт вчителів дітей дошкільного віку* (Early Childhood Teacher Interim Standards) знаходиться на етапі доопрацювання та впровадження [217]. Відповідно до Австралійського професійного стандарту вчителів (APST) він містить загальну характеристику професійних знань і вимоги до навичок (Generic capabilities), необхідних для ефективної діяльності на високому рівні в дошкільних закладах, а також подає загальні характеристики рівнів професійного зростання (Descriptors of accomplishment), яких визначають три: *випускник* (graduate), *досвідчений педагог* (accomplished), *висококваліфікований фахівець* (exemplary).

Професійна підготовка всіх педагогів, незалежно від кваліфікації, повинна відповідати *Австралійському професійному стандарту вчителів* (The Australian Professional Standards for Teachers, 2011 p.), розробленому Австралійським інститутом педагогіки й шкільного управління (AITSL), який містить такі 3 взаємопов'язані складові: *професійні знання* (Professional Knowledge) – знання змісту та методик навчання; *професійна діяльність* (Professional Practice) – планування та застосування ефективних методів навчання, створення безпечних та комфортних навчальних середовищ, оцінювання, аналіз та звітність про навчальні результати; *професійні обов'язки* (Professional Engagement) – професійний розвиток, співпраця з колегами, сім'ями та громадами, що в свою чергу визначені для кожної категорії вчителів: *випускник* (Graduate), *кваліфікований працівник* (Proficient), *досвідчений* (Highly Accomplished), *методист* (Lead) [282].

Відповідно до вищезазначеного тимчасового Стандарту вчителів дітей дошкільного віку випускник австралійського університету («вчитель дітей раннього віку») повинен мати такі *професійні знання*: глибоке розуміння теорій розвитку й навчання дітей дошкільного віку; знання про неоднорідність австралійського суспільства; знання підходів до побудови курікулуму та методики ефективного навчання і оцінювання; *професійні навички*: планування ефективного навчання; проведення моніторингу, оцінювання та документування процесу навчання й розвитку дітей для забезпечення

подальшого планування та звіту перед батьками; використання різноманітних навчальних прийомів, методів і засобів для залучення дітей до ефективного навчання; створення та підтримка безпечних, розвивальних середовищ; підтримування дітей у їхніх прагненнях навчатися; *професійні обов'язки*: забезпечення позитивних стосунків з батьками, колегами, членами громади та вияв до них поваги; демонстрування навичок ефективного спілкування; здійснення аналізу й оцінки власних професійних знань і діяльності з метою їхнього покращення та неперервного навчання; пропаганда важливості освіти та професії вчителя в регіоні [217].

Програми підготовки фахівців дошкільної освіти, які розробляються кожним університетом самостійно, складаються з нормативної і варіативної частини, а також містять інформацію про основні професійні компетенції майбутніх вчителів дітей раннього віку.

Вимоги до теоретичної та практичної підготовки (університет Монаша) за *програмами бакалавра* (бакалавра дошкільної освіти, бакалавра виховання і бакалавра методики навчання (раннє дитинство) – Bachelor of Early Childhood Education, Bachelor of Teaching (EC), Bachelor of Early Childhood Studies – такі: розуміння професійної ролі вчителя дітей раннього віку в сучасному суспільстві, яке переживає швидкий і безперервний технічний прогрес; розуміння сутності та суспільного значення майбутньої професії; обізнаність з основними теоріями розвитку дитини; теоріями навчання в ранньому дитинстві, уміння їх аналізувати та застосовувати; володіння навичками, які дозволяють ініціювати й реагувати на зміни та ефективно дбати про дітей дошкільного віку; володіння навичками міжособистісного спілкування, знання етичних та правових норми, вміння використовувати їх у власному житті та професійній діяльності; спроможність в умовах розвитку науки до критичного аналізу накопиченого досвіду та своїх можливостей; вміння оцінити роль сімейних, суспільних та політичних впливів на розвиток та навчання дітей дошкільного віку і заклади дошкільної

освіти; володіння знаннями основ виробничих відносин, здатність до професійного розвитку [187].

До професійної підготовки за *програмою магістра методики навчання* (раннє дитинство) Master of Teaching (EC) та магістра дошкільної освіти (Master of Early Childhood Education) висуваються такі *вимоги*: глибоке розуміння розвитку дитини від 0 до 8 (12) років у межах широкого контексту навчання протягом усього життя; уміння планувати роботу у сфері дошкільної освіти, оцінювати та впроваджувати педагогічний досвід; теоретичні знання про особливості навчання грамотності; знання структури сучасних курікулумів та їхній зв'язок з методиками та освітніми теоріями; усвідомлення зв'язку між теорією, методиками та практикою шляхом критичного обмірковування; володіння навичками та компетенціями, необхідними для вчителів дітей раннього віку, включаючи вибір та використання освітніх технологій, навчальних джерел, стратегій оцінювання; володіння соціальними та культурними компетенціями, які визначають необхідність співпраці з сім'ями та спільнотами для ефективного раннього навчання; демонстрування ініціативності в задоволенні потреб учнів з особливими освітніми потребами; володіння навичками професійної поведінки; усвідомлення необхідності неперервного професійного розвитку та творчої діяльності [187].

Після закінчення навчання бакалаври й магістри набувають таку кваліфікацію – «*вчитель дітей раннього віку*» (241111 Early Childhood Teacher). Згідно з Австралійським класифікатором професій (Australian and New Zealand Standard Classification of Occupations) – це «*вчитель дітей дошкільного віку*» (Early Childhood (Pre-primary School) Teacher) і «*вчитель дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*» (Early Childhood and Primary School Teacher) [211].

У результаті опанування предметів майбутні фахівці дошкільної освіти набувають таких *професійних компетенцій* (рис. 2.3), які забезпечують *педагогічну майстерність*: знання особливостей розвитку й навчання дітей (Child Development and Learning); знання методик, курікулуму дошкільної

освіти, уміння планувати та розробляти навчальний процес (Learning Environments and Curriculum, Programm Planning and Development); знання особливостей дітей зі спеціальними потребами та інклюзивної освіти (Special Needs and Inclusion); знання особливостей харчування дошкільників, основ здоров'я та безпеки (Health, Safety, and Nutrition); уміння співпрацювати з сім'ями та громадами (Family and Community Engagement); володіння засобами діагностики, оцінювання та документування (Observation, Screening, Assessment, and Documentation); володіння навичками управління на адміністративному рівні (Administration and Supervision); володіння культурою спілкування та вміння керувати навчальним процесом (Relationships, Interactions, and Guidance); усвідомлення культурної рівності та індивідуальності (Culture, Diversity and Equity) [217].

Рис. 2.3. Професійні компетенції фахівця дошкільної освіти в Австралії

Велике значення у професійній діяльності мають такі *особистісні якості фахівця дошкільної освіти*: уміння налагоджувати стосунки з батьками, колегами, членами громади; виявлення поваги, довіри, толерантності й доброзичливості; володіння навичками ефективного спілкування; уміння зберігати конфіденційність; уміння аналізувати й

критично оцінювати свої професійні знання й вміння; визначати професійні потреби й планувати професійний розвиток; володіння організаторськими здібностями та навичками адміністратора; розуміння сучасних проблем дошкільної освіти; активність і відповідальність. Рівень важливості професійних умінь і навичок вчителя дітей раннього віку [249], серед яких найважливішим визначається *уміння передавати інформацію*, у відсотках подано у додатку 3.

Щодо працевлаштування випускники мають право на роботу в ліцензованих дошкільних закладах, можуть навчати й здійснювати догляд як в Австралії, так і за кордоном. *Реєстрація (дозвіл на роботу)* випускників входить до повноважень штату або території, у кожному із яких є свій департамент освіти та підпорядковані йому інститути або коледжі учителів (наприклад, Коледж учителів штату Квінсленд, Коледж учителів штату Західної Австралії, Інститут вчителів штату Вікторія). Державні заклади реєстрації (The Teacher Registration and Accreditation Authorities) визначають *вимоги до кваліфікації педагогів* та умови видачі дозволу на працевлаштування.

На урядовому порталі (Joboutlook: Early childhood teacher), який подає основні характеристики фахівців різних професій, сформульовано такі *функції та обов'язки* вчителя дітей дошкільного віку: *навчальна й проектувальна*: планування та побудова навчальної діяльності в різних середовищах (у приміщенні, на вулиці), використовуючи різноманітні засоби та обладнання для кращого розвитку дітей; *творча*: застосовування різних видів роботи для розвитку моторних навичок, координації, соціальних навичок співпраці, впевненості в собі, творчості, самовираження, загальної грамотності та зацікавленості в навчанні; *розвивально-виховна*: розвиток мовлення дітей через рольові ігри, пісні та римівки, читання оповідань, використання музики та елементів драматизації, індивідуальні та групові обговорення; *організаторська*: допомога в організації та проведенні екскурсій для розширення кругозору дітей та набуття практичних навичок, сприяння

пізнанню дітьми навколишнього світу; відвідування зборів батьків, засідань персоналу дошкільного закладу; *діагностична та соціалізуюча*: спостереження та фіксування рівня розвитку дітей, виявлення ознак хвороб, емоційних та інших відхилень, співпраця з логопедами (speech pathologists) та психологами для роботи з дітьми з особливими потребами, допомога таким дітям з метою соціалізації в основні групи дітей; обговорення розвитку дітей, завдань навчальних програм з батьками та іншими педагогами; *здоров'язберезувальна*: підтримка здорового способу життя та харчування, турбота про безпеку дітей, допомога дітям з особистою гігієною; *дослідницько-творча*: участь у відповідних програмах підтримки сім'ї та громади; *наставницька (менторство)*: керівництво практикою прикріплених студентів-практикантів та методична допомога молодим колегам [249].

Як бачимо, організація дошкільної освіти, постійна турбота уряду про її розвиток, неухильне виконання національних освітніх програм, інвестування в дошкільну та вищу педагогічну освіту, посилення вимог до підготовки сучасного фахівця дошкільної освіти сприяють зростанню престижу австралійської вищої педагогічної освіти в усьому світі.

2.2. Загальна характеристика професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії

На основі здійсненого аналізу джерельної бази дослідження з'ясовано, що *професійна підготовка* фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії є трирівневою: бакалавр – магістр – доктор.

Виявлено, що процес професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах здійснюється відповідно до таких *законодавчих документів*: Австралійська рамка кваліфікацій (Australian Qualification Framework 1999, 2011) [185]; Закон «Про вищу освіту» (Higher Education Act, 2003) [242]; Програма підтримки рівного доступу до вищої освіти (Higher Education Equity Support Program, 2003) [260]; Національні

протоколи (National Protocols for Higher Education, 2007) [283]; Мельбурнська декларація освітніх цілей для молоді Австралії (Melbourne Declaration on Educational Goals for Young Australians, 2008) [265]; Програма покращення практичного компоненту педагогічної освіти (Professional Experience Quality Improvement, 2008 – 2009) [291]; Програма підтримки вищої освіти інвалідів (Higher Education Disability Support Program, 2011) [239]; Національний закон про освіту та послуги по догляду за дітьми (the Education and Care Services National Law, 2010) [220], Австралійський професійний стандарт вчителів (Australian Professional Standards for Teachers, 2011) [282], Рамка професійної діяльності й розвитку вчителів Австралії (Teacher Performance and Development Framework, 2012) [186]. Законодавчу базу реформування вищої освіти Австралії систематизовано в хронологічному порядку в додатку К.

У рамках прийнятої 2009 року Радою австралійських урядів штатів та територій (the Council of Australian Governments) *Національної стратегії раннього навчання «Інвестування в дошкілля»* (National Early Childhood Development Strategy – Investing in the Early Years) [247] та *Національної стратегії з покращення підготовки фахівців дошкільної освіти* (National Early Years Development Workforce Strategy) здійснюються такі заходи [277]:

- додаткові пільгові місця для охочих отримати ступені бакалаврів дошкільної освіти в університетах. Розподіл державного фінансування між університетами Австралії представлено у додатку Л;

- безкоштовне навчання для отримання професійного диплома закладів TAFE (до 2013 р. виділено 113 млн австралійських доларів). Саме тому кількість тих, хто навчається для отримання диплома щодо надання послуг по догляду за дітьми, збільшилась з 25 % до 57 %) [183];

- заохочення вчителів початкових класів до перекваліфікації на спеціальність «дошкільна освіта»;

- фінансування уряду в розмірі 9,2 млн австралійських доларів на створення та роботу спеціальних комісій з досвідченими експертами для підтвердження та атестації попереднього професійного навчання (Recognition

of Prior Learning) перед проходженням перепідготовки або підвищення кваліфікації. Всім педагогам із сільських та віддалених районів виділяються кошти для проходження атестації;

- разові субсидії в окремих штатах на підвищення кваліфікацій своїх працівників тим дошкільним закладам, які надають переваги при працевлаштуванні високооплачуваним вчителям дітей раннього віку з 3 (4)-річним ступенем бакалавра, а не менш оплачуваним фахівцям з професійними дипломами TAFE;

- доплата з 2011 року в штатах Вікторія та Квінсленд вчителям з 3-річним ступенем бакалавра виховання чи бакалавра методики навчання (раннє дитинство) в розмірі 50 % їхньої зарплати протягом навчання за програмою перепідготовки на 4-річний ступінь бакалавра дошкільної освіти;

- пільги фахівцям, які працюють у сільській місцевості (2009 – 2010 рр.). За програмою General Practice Rural Incentives Program було виплачено за кожний рік роботи за спеціальністю від \$ 2500 до \$ 47000, а також тим, хто працює з дітьми корінних жителів або дітьми з вадами та тим вчителям дітей раннього віку і фахівцям з професійними дипломами щодо надання послуг по догляду за дітьми, які переїхали в неблагополучні райони [277]. Звертаємо увагу, що ключові заходи щодо забезпечення якості підготовки педагогічного персоналу, їхньої відповідності кваліфікації та професійний розвиток заплановані до 2020 року.

Суттєвим кроком для забезпечення *якості професійної підготовки* фахівців дошкільної освіти стало заснування незалежного *Управління якості та стандартів вищої освіти* (TEQSA) 2011 року замість Управління якості освіти австралійських університетів (Australian Universities Quality Agency). Його основні функції: реєстрація та перереєстрація закладів вищої освіти, акредитація та повторна акредитація навчальних програм, проведення оцінювання якості, представлення рекомендацій міністерству вищої освіти (The Minister for Tertiary Education) щодо відповідності якості освіти рівню

ВНЗ; моніторинг, аналіз та інтерпретація інформації, пов'язаної з вищою освітою; впровадження Рамки стандартів вищої освіти.

Рамка стандартів вищої освіти (Higher Education Standards Framework) [241] передбачає: стандарти закладу (стандарти реєстрації, стандарти категорії закладу, стандарти акредитації навчальних програм закладу), які базуються на Національних протоколах (National Protocols for Higher Education [283]); стандарти кваліфікацій, які мають за основу Австралійську рамку кваліфікацій (the AQF) [185]; стандарти навчання й викладання; стандарти наукових досліджень; інформаційні стандарти; інші стандарти, на основі яких здійснюється моніторинг якості вищої освіти та діяльності закладу. Варто зазначити, що стандарти навчання й викладання, стандарти наукових досліджень, інформаційні стандарти на сучасному етапі доопрацьовуються й удосконалюються.

Система якісної вищої освіти Австралії базується на Австралійській рамці кваліфікацій (AQF) [185], яка була розроблена 1995 року та повністю впроваджена 1999 року з метою забезпечення якості освіти відповідно до 12 кваліфікацій. У зв'язку з процесами реформування вищої освіти в Австралії в липні 2011 року вона була трансформована на 10-рівневу рамку кваліфікацій (Додаток М), у якій ступінь бакалавра знаходиться на 7 рівні, ступінь бакалавра з відзнакою, сертифікати та дипломи післядипломної освіти – на 8 рівні, ступінь магістра – на 9 рівні, ступінь доктора – на 10 рівні. Завдяки існуванню 10 кваліфікацій держава здійснює контроль за якістю у секторах середньої, професійної та вищої освіти.

Кваліфікації в Австралії є складовими *цілісної системи вищої освіти*. По закінченні навчання в TAFE за відповідними програмами студент може отримати найнижчу кваліфікацію з врученням професійного диплома (Vocational diploma) чи просунутого диплома (Advanced diploma); потім, вступивши до ВНЗ, отримати основний ступінь (Undergraduate Degree) – ступінь бакалавра (Bachelor), за бажанням пройти програми післядипломної

освіти (Postgraduate). Найвищі ступені, які можна отримати в університеті, – магістр (Master Degree) та доктор (Doctor Degree).

Доступність освіти забезпечується всім громадянам Австралії з врахуванням їхніх потреб, що визначається різними формами навчання та можливістю переходу до системи професійної освіти від іншого виду освіти (перекваліфікація) упродовж всього життя. Зазначимо, що професійну підготовку фахівців дошкільної освіти (VET) пропонують також приватні коледжі, комунальні центри та програми підготовки при державних інститутах TAFE, де навчається приблизно 75% усіх студентів, які отримують середню та вищу професійно-технічну освіту [370].

Підготовку вчителів дітей дошкільного віку здійснюють педагогічні факультети (Faculties of Education) та педагогічні школи (Schools of Education), які входять до структури 37 державних та 2 приватних університетів Австралії. Найпрестижнішими серед них є 8: університет Монаша, університет Мельбурна (штат Вікторія); університет Аделаїди (штат Південна Австралія); університет Нового Південного Уельсу, Сіднейський університет (штат Новий Південний Уельс); університет Квінсленда (штат Квінсленд); університет Західної Австралії (штат Західна Австралія); Австралійський національний університет (Австралійська столична територія).

На відміну від факультетів, школи мають більш незалежний статус. Педагогічні факультети та школи пропонують базову університетську підготовку (undergraduate) та післядипломну підготовку (postgraduate) фахівців дошкільної освіти за програмами, перелік яких (2011 р.) поданий у додатку Н.

Базовий університетський курс становить 3 – 4 роки денного навчання й дає можливість отримати кваліфікації «бакалавр дошкільної освіти» (Bachelor of Early Childhood Education), «бакалавр виховання (раннє дитинство» – Bachelor of Early Childhood Studies), «бакалавр методики навчання в ранньому дитинстві» (Bachelor of Early Childhood Teaching). Студент, який досягнув найбільших академічних успіхів та отримав основний ступінь бакалавра (Pass

Degree), має право продовжити навчання на 1 рік, щоб отримати диплом «бакалавра з відзнакою» (Bachelor Honours Degrees) для подальшого навчання в докторантурі.

Отримання студентами базових знань у майбутньому дає можливість трансферу між навчальними програмами, закладами та ринком праці. Деякі університети пропонують для студентів можливість *дострокового закінчення програм навчання* (Early exit qualifications): 1 рік навчання – сертифікат (Certificate-level qualification), 2 роки – диплом про вищу освіту (HE Diploma), 3 роки навчання – кваліфікації з правом роботи лише в дошкільних закладах (pre-school teaching qualification). Такі програми пропонують, наприклад, Інститут вищої освіти корінного населення Бетчелор: 1 рік – диплом по догляду та навчанню (Diploma of Teaching), 2 роки – просунутий диплом по догляду і навчанню (Advanced Diploma of Teaching), 3 роки – бакалавр методики навчання (раннє дитинство) – VTeach (EC); Австралійський католицький університет: 2 роки навчання – ступінь асоціата (Associate Degree); 3 роки – бакалавр методики навчання (раннє дитинство) – VTeach (EC). Такі програми є привабливими як для студентів, які працюють та навчаються заочно, так і для малозабезпечених студентів із різних соціальних груп. Студенти мають змогу використовувати кваліфікацію для роботи й продовження навчання, можуть зробити перерву, працевлаштуватися, а потім через декілька років вступити знову. Студентам, яким важко навчатися, надається можливість дострокового завершення навчання, але права поновлюватися та продовжувати навчання вони не мають [301, с. 26].

В Австралії розвинута система *післядипломної освіти*, яку надають 11 університетів. Післядипломна підготовка вчителя дітей раннього віку вимагає від півроку до 1 року стаціонарного навчання (випускник отримує відповідно сертифікат післядипломної освіти (Graduate Certificate) чи диплом післядипломної освіти (Graduate Diploma) з метою удосконалення певних навичок або оволодіння новими, а також перекваліфікації та бажання продовжити навчання в магістратурі.

Фахівців дошкільної освіти в Австралії готують 30 університетів (Додаток П). Зауважимо, що австралійські державні університети отримують значні субсидії від уряду (Commonwealth Support) для того, щоб мати можливість пропонувати навчання за програмами бакалаврата з нижчою оплатою. Для кваліфікацій вищих рівнів субсидії не надаються [241].

Більш високі кваліфікаційні рівні (Postgraduate Degrees) – *магістр* (Master) і *доктор* (Doctor) – є дослідницькими науковими ступенями. Навчання в магістратурі (пропонують 14 університетів) триває 1 – 2 роки (залежно від наявної кваліфікації та типу магістратури) і дає глибокі теоретичні знання щодо обраної професії, проте магістр не має права викладати в університетах. Розрізняють магістратуру дослідницьку (Research), навчальну або предметну (Coursework) і професійну з подовженим терміном навчання, пов'язану з реалізацією певних проектів (extended) [185]. *Ступінь доктора* (Doctor Degree) – це найвищий ступінь, який можна здобути в університетах Австралії. Докторантура передбачає проведення дослідницької роботи й закінчується захистом докторської дисертації. Для вступу в австралійську докторантуру треба мати ступінь магістра чи бакалавра з відзнакою. Термін навчання – 3 і більше років. Кваліфікаційні рівні професійної підготовки фахівців дошкільної освіти за університетськими програмами подано на рис. 2.4.

Як правило, програми *стаціонарної підготовки бакалаврів* виховання та бакалаврів методики навчання в ранньому дитинстві – BECSt, BTeach (EC) (раннє дитинство від 0 до 5 років) розраховані на 3 роки та програми підготовки бакалаврів дошкільної освіти – BECEd (від 0 до 8 (12) років), розраховані на 4 роки стаціонарного навчання в університетах Австралії, які дають право навчати дітей у підготовчих групах дошкільних закладів різного типу, у пришкільних групах (за рік перед обов'язковою шкільною освітою) та у початкових класах школи [301, с. 33]. Слід зазначити, що 10 університетів готують бакалаврів дошкільної освіти, які навчають дітей віком від 0 (3) до 12 років або від підготовчих груп до 12 років.

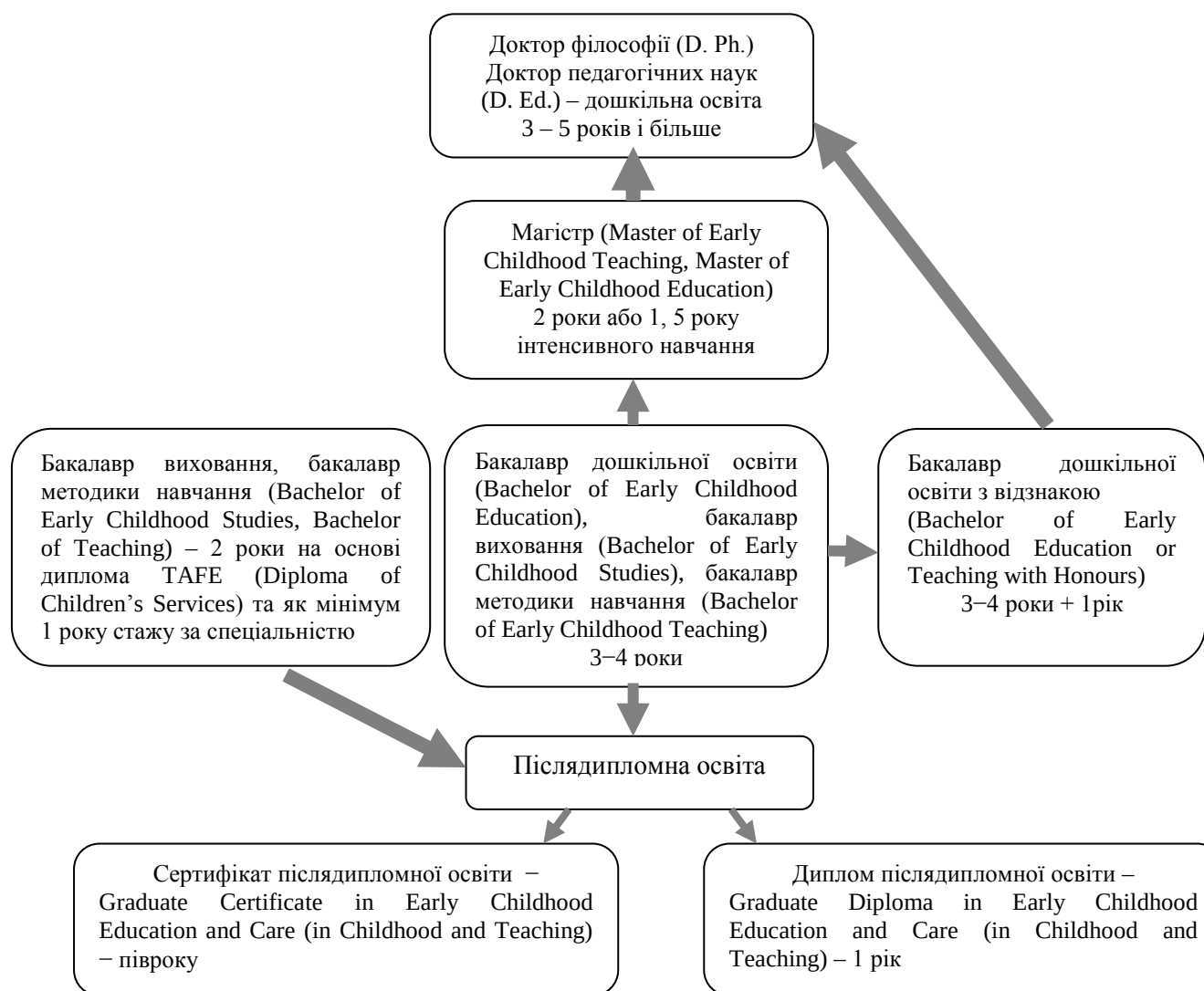

Рис. 2.4. Кваліфікаційні рівні професійної підготовки фахівців дошкільної освіти

Джерело: систематизовано автором

Подвійні ступені бакалаврів (Undergraduate Early Childhood Education Double Degrees) пропонують лише 9 стаціонарних програм підготовки (університет Ньюкасла, Коледж християнського спадку, Квінслендський технологічний університет, університет Саншайн Косту, університет Фліндерса). Навчання за подвійними програмами (дошкільна освіта/мистецтво, дошкільна освіта/медична допомога (nursing), дошкільна освіта/робота з дітьми з вадами слуху та мовлення тощо) триває 4 роки, крім університету Гріффіта (4 – 5 років), який готує до роботи з дітьми віком від 0 до 12 років. Хоча це стандартні програми підготовки, але багато з них

спрямовані на підготовку студентів з дипломами щодо надання послуг по догляду за дітьми (TAFE Diploma of Children's Services) або із сертифікатами працівника освіти (Education Worker Certificates) і є модифікованими під їхні потреби [301].

Програми підготовки магістрів дошкільної освіти класифікуються як післядипломне навчання (postgraduate study). Тривалість варіюється залежно від університету та програми підготовки і в більшості закладів займає 2 роки стаціонарного навчання. Форми навчання також залежать від вибору магістерської програми – дослідницької, навчальної чи професійної, яка являє собою реалізацію розробленого проекту на робочому місці.

Традиційною метою післядипломного навчання (протягом 1 року стаціонарного навчання) для отримання диплома післядипломної освіти (GradDip (Education) є отримання кваліфікації вчителя або вступ у магістратуру. Наприклад, з такими дипломами зараховують в університет Ч. Дарвіна, Центральний Квінслендський університет, Квінслендський технологічний університет, Університет Саншайн Косту, Університет Дікіна, Баларатський університет, університет Едіти Кован, Університет Південного Квінсленду, Міжнародний інститут педагогіки М. Монтесорі. Метою післядипломних програм є підвищення кваліфікації вчителів із 3-річними ступенями бакалавра (раннє дитинство), а також перекваліфікація вчителів початкової та середньої школи або бакалаврів у інших галузях на спеціальність «дошкільна освіта» [301, с. 27].

Стаціонарно навчаються ті студенти, які успішно закінчили і вступили після 12 класів або опановують подвійні програми підготовки. Заочну форму навчання або дистанційну вибирають в основному ті, хто оволодіває змістом післядипломних програм, корінне населення та студенти зрілого віку, які працюють на повну ставку в дошкільних закладах.

На сьогоднішній день університети Австралії пропонують 47 програм для навчання *дистанційно* з можливістю отримання різних кваліфікацій при різних умовах вступу [301, с. 36]. Форми навчання – *заочну або за гнучким*

графіком – пропонують такі заклади вищої освіти: університет Нової Англії – подвійний ступінь бакалавра методики навчання (раннє дитинство) та бакалавра дошкільної освіти (з можливістю навчання при основному кампусі або за місцем проживання); університет Західного Сіднею – подвійний ступінь магістра методики навчання (раннє дитинство) та бакалавра виховання (дитина і сім'я); університет Південного Квінсленду пропонує дистанційне навчання для студентів із сільської місцевості та студентів із географічно віддалених районів; університет Кертіна – 4-річний ступінь бакалавра дошкільної освіти за скороченою програмою підготовки (Conversion course); університет Чарльза Стерта – 3-річний ступінь бакалавра методики навчання (діти від 0 до 5 років) повністю онлайн; університет Балларата – програми бакалавра методики навчання (раннє дитинство) – тільки заочно [323].

Більшість австралійських університетів мають кілька кампусів, тому пропонують можливість проходження курсів у кампусах, ближчих до місця проживання (якщо там такі пропонуються). Можливе вивчення окремих дисциплін в університетах-партнерах. *Мультикампусне навчання* (Multi-Campus Learning and Teaching) може відбуватися у вигляді відеоконференційних лекцій або практичних занять. До прикладу, університет Дікіна (Deakin University) має 5 кампусів і широку мережу дистанційних курсів, які були впроваджені ще з 1990 року. Введення 2002 року WebCT Vista – системи управління навчанням університету, дозволило пропонувати всі програми та дисципліни як в режимі традиційного навчання, так і в режимі онлайн навчання [218, с. 267–277].

Окремо необхідно наголосити на особливостях *навчання корінного населення Австралії* (Aboriginal and Torres Strait Islander people). Всі університети заохочують вступ корінних жителів на програми підготовки у сфері дошкільної освіти, але в деяких закладах започатковано спеціальні програми підготовки корінних студентів, які живуть у віддалених громадах: університет Маккуорі – 3-річна програма заочної підготовки на бакалавра

методики навчання (послуги у сфері дошкільної освіти – BTeach (Early Childhood Services) з компонентом навчання за місцем проживання (part-time with a residential component); університет Південної Австралії – 2-річний диплом про вищу освіту (освіта корінного населення анангу) та 3-річний бакалавр методики навчання (освіта анангу), який дозволяє анангу студентам працювати в дошкільній сфері, підготовчих групах при садках та початковій школі в анангу спільнотах; університет Кертіна – бакалавр дошкільної освіти (скорочений курс), спрямований на професійну підготовку корінних жителів та жителів Торресової протоки, які працюють у сфері дошкільної та початкової освіти й мають сертифікати III або IV ступеня; Інститут Бетчелор – мультикампусне навчання на бакалавра методики навчання та бакалавра дошкільної освіти для корінного населення [301, с. 28–40].

Для заохочення вступу корінного населення та успішного завершення програм навчання ці заклади пропонують *специфічні форми навчання* (виїзд викладачів університетів у місця проживання корінних громад та викладання безпосередньо там при школах; залучення інших закладів вищої освіти, які знаходяться поблизу проживання корінних громад; використання регіональних кампусів університетів, які розташовані найближче до таких спільнот; також можливість дострокового завершення навчання) та *використання засобів сучасних технологій* (комп'ютери, телебачення, відео, факсимільний зв'язок, відеоконференцзв'язок, супутниковий та телефонний зв'язок, електронна пошта, SKYPE-зв'язок) [309]. Наприклад, у штаті Квінсленд діє освітня *програма для підготовки майбутніх учителів з віддалених районів* (RATER – The Remote Area Teacher Education Program), яка підтримується багатьма закладами штату [294].

Університет Дж. Кука пропонує отримати ступінь бакалавра дошкільної освіти за допомогою навчання *онлайн* або через *посідання онлайн і стаціонарного навчання на території кампусів (гнучкий графік)*. Деякі предмети вивчаються тільки онлайн. Студенти спілкуються між собою через *інтернет-форуми і групи обговорень*. Можливий вступ серед навчального

року. Студенти, які навчаються онлайн, мусять в останній рік навчання пройти 5-денну програму професійної підготовки в кампусах Кернс чи Таунсвіль [248].

Деякі університети (наприклад, приватний університет Бонд в місті Голд Кост) пропонують *прискорені програми бакалаврату*, які розраховані на 2 роки денного навчання, проте за ними можуть навчатися лише студенти з високим рівнем підготовки, слабші студенти не витримують інтенсивності навчання.

Слід зазначити, що якість навчальних можливостей студентів забезпечується відповідними підходами щодо *профвідбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності*, а також майбутніх педагогів по закінченні навчання. Уряд Австралії запровадив з березня 2013 року нові, єдині для всіх університетів, вимоги: проходження абітурієнтами співбесіди-інтерв'ю, тест на емоційну придатність (*emotional aptitude tests*), наявність портфоліо, яке демонструє досвід, заслуги та готовність бути педагогом (*values and aptitude*) або письмове обґрунтування вибору професії (*written statement*). Багато університетів підвищили вступний бал ATAR (*Australian Tertiary Admission Rank*) для випускників шкіл: наприклад, в штаті Новий Південний Уельс із 3 предметів, включаючи англійську мову, він має бути не менший 80, у порівнянні з іншими університетами, які вимагають лише 56–66 балів. У процесі навчання, а також перед отриманням диплома пропонується запровадити тести на виявлення рівня знань і вмінь майбутніх учителів (*graduate skills assessment*), особливо навичок читання, письма, математичних знань (*literacy and numeracy tests*), що дасть змогу студентам виправитися або відсіяти невстигаючих (*underperforming teachers*). На Інтернет-сайтах постійно відбуваються обговорення та дискусії між прихильниками профвідбору та тими, хто проти таких нововведень, оскільки, на думку останніх, недостатньо ефективні способи виявлення рівня емоційної стабільності та непрестижність педагогічних спеціальностей (особливо дошкільних) зменшить і так не дуже велику кількість абітурієнтів [324].

Усе зазначене вище переконує, що професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії ґрунтується на *принципах мобільності, відповідності навчання студентським потребам та їхнім можливостям, життєвої та професійної перспективи*. Вона поєднує 3 рівні: базовий, що передбачає набуття рівня бакалавра; академічний, в результаті якого присуджується ступінь магістра; науковий, що завершується здобуттям ступеня доктора педагогічних наук або доктора філософських наук. Безперечно, заслуговує на вивчення увага австралійського уряду до розвитку навчальних закладів; диверсифікація програм педагогічної освіти; співпраця університетів та факультетів освіти, центрів післядипломної підготовки, дошкільних закладів та шкіл; розвинутий сектор дистанційних програм тощо.

2.3. Зміст і типологія освітньо-професійних програм підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії

Реформи, які відбулися в австралійській системі дошкільної та вищої освіти впродовж останніх років висунули нові вимоги до вдосконалення університетських програм, основним завданням яких є підготовка висококваліфікованих педагогів, здатних фахово функціонувати в сучасному соціумі.

Програми навчання (вільний доступ на сайтах університетів) для отримання кваліфікації фахівців дошкільної освіти, як правило, подають умови вступу, зазначають тривалість навчання, його форму, кампуси, наявність онлайн навчання, професійне визнання (важливо для планів щодо працевлаштування) в Австралії та за кордоном, інформацію про кінцеву кваліфікацію, можливості кар'єрного зростання, мету й завдання навчання, результати навчання (рівень знань, умінь і можливостей), кількість кредитів, тривалість семестрів, перелік дисциплін за роками навчання та семестрами, зміст дисциплін і кількість кредитів на їхнє вивчення, вимоги до знань, умінь і навичок щодо кожної дисципліни. Крім цього, зазначається координатор і

екзаменатор дисципліни, кількість контактних (аудиторних) годин та самостійної роботи на тиждень, форми оцінювання, форми контролю знань. Вони розробляються університетами Австралії самостійно за згодою з реєстраційними органами штату чи території відповідно до висвітлених у підрозділі 1.3 методологічних підходів: компетентнісного, системного, інноваційного, особистісно орієнтованого, культурологічного, контекстного, інтегрованого, когнітивного, рефлексивного. Обов'язковими елементами змісту професійної підготовки вчителів є *професійні знання* (теоретичні знання необхідні для професії); *спеціальні знання з певних дисциплін та методик їхнього викладання*; *знання курікулуму дошкільної освіти*; *практичні навички* (проходження професійної практики) [282].

В Австралії довгий час не було єдиних вимог до формування змісту програм підготовки, узгодження кількості дисциплін і послідовності їхнього вивчення, системи оцінювання знань студентів. За словами австралійського науковця О. Хікса (O. Hicks) [236], більшість університетів не користується терміном «курікулум», на відміну від закладів дошкільної освіти, хоча новостворене Управління якості австралійської освіти та догляду за дітьми пропонує ввести поняття «курікулум підготовки фахівців дошкільної освіти» та покращити якість підготовки на основі введення уніфікованих стандартів підготовки вчителів дітей раннього віку.

Вимоги Управління (ACECQA) на даний час однакові для всіх провайдерів з підготовки фахівців дошкільної освіти: самоакредитуючих ВНЗ (self-accrediting higher education institution), які надають підтвердження результатів внутрішньої акредитації (internal accreditation) та відповідність вимогам для того, щоб зареєструватися, та до інших ВНЗ (non-self accrediting institution), яким треба пройти зовнішню акредитацію (external accreditation). Усі програми університетської підготовки повинні узгоджуватися з вимогами регулятивних органів з акредитації основних програм підготовки вчителів по штатах відповідно до Австралійського професійного стандарту вчителів (APST) [282] та тимчасового стандарту вчителів дітей дошкільного віку

(ECTIS) [217], Національних стандартів шкільного управління (School Leadership National Standards) [179]. На початок 2011 року австралійські університети пропонували 150 програм підготовки фахівців дошкільної освіти [301].

Програми відповідають 4 критеріям: *вимогам до кваліфікації* (qualification requirement) щодо тривалості та структури; *вимогам до професійної практики* (professional experience); *структурі курікулуму підготовки фахівців* (curriculum specification); обов'язковим є *зазначення віку дітей* (age focus), з якими будуть працювати майбутні фахівці [231].

Розробка освітньо-професійних програм підготовки входить до повноважень педагогічних факультетів університетів і є довготривалим поетапним процесом, відповідальність за організацію якого покладається на декана факультету або координатора програми. Кожен студент складає свій навчальний план (study plan) підготовки разом з консультантом (student adviser), який допомагає вибрати необхідні предмети й правильно визначити послідовність їхнього вивчення, спланувати подальшу кар'єру.

Зміст програм підготовки (study programs) відповідно до рекомендацій Управління якості (ACECQA) [231] укладається за 6 циклами, що відображено в таблиці 2.1. У ході дослідження виявлено, що навчальні плани укладаються і за 4-ма циклами: *загальнопедагогічним* (Education Studies), *професійно-педагогічним* (вивчення курікулуму дошкільної освіти – Curriculum Studies), *методичним* (методики навчання – Curriculum and Pedagogy), *практичним* (Practicum and Fieldwork), наприклад, як в університеті Дж. Кука, Західної Австралії, Мельбурнському та Сіднейському університетах [301, с. 47]. На основі аналізу зазначимо, що в деяких навчальних закладах можна легко визначити цикли за назвами дисциплін, а в інших через інтеграцію предметів досить важко це зробити.

Таблиця 2.1

Цикли дисциплін підготовки майбутніх вчителів дітей раннього віку
в університетах Австралії

Цикли	Зміст підготовки
Психологічний (психологія та розвиток дитини – Psychology and child development)	Особливості розвитку й навчання; розвитку мовлення; соціальний і емоційний розвиток дитини; ранній вплив та догляд (до 3 років); сучасні теорії дошкільного розвитку та їхнє практичне застосування; інклюзивність та індивідуальність кожної дитини; наступність навчання (включаючи перехід до школи)
Професійно-педагогічний (педагогіка і вивчення курікулуму дошкільної освіти – Education and curriculum studies)	Загальнонаціональна програма раннього навчання (EYLF); Австралійський шкільний курікулум (the Australian curriculum); математика, природничі науки, технології; мова та грамота; англійська мова як друга мова; соціальна та екологічна освіта; основи здоров'я та безпеки; творчість і музика; фізична освіта та здоровий спосіб життя; планування та оцінювання
Методичний (методики дошкільного навчання – Early childhood pedagogies)	Альтернативні методики та підходи до укладання курікулуму; ігрові методики; управління поведінкою та залучення до навчання дітей; методи та прийоми навчання (teaching methods and strategies); навчання дітей з особливими потребами та з різних соціальних верств; робота з дітьми, які не говорять англійською або є двомовними
Соціально-виховний (сім'я та колектив – Family and community contexts)	Формування співпраці з сім'ями та громадами; інклюзивна та мультикультурна освіта; створення перспектив для корінного населення, громадський захист і підтримка дітей та їхніх сімей
Загальнонауковий (історія та філософія дошкільної освіти – History and philosophy of early childhood)	Історичні та порівняльні перспективи; філософія дошкільної освіти; етика та професійна діяльність
Практичний (професійна діяльність та професійний розвиток – Early childhood professional practice)	Менеджмент та управління; професійна ідентичність та розвиток; наукова робота, професійна практика

Зміст навчання в університетах Австралії передбачає *нормативну* (Core) та *вибіркову частину* (Electives) відповідно до циклів, рекомендованих ACESQA [231], з урахуванням потреб штатів та територій.

Крім теоретичної, обов'язковим елементом усіх програм підготовки фахівців дошкільної освіти є практична (професійна) підготовка. Програми університетської підготовки повинні включати щонайменше 80 днів професійної практики для ступенів бакалавра та 60 днів для 2-річних післядипломних програм, з яких 10 днів повинні бути проведені з дітьми від 0 до 2 років (обов'язково має зазначатися вік дітей щодо отримуваних кваліфікацій). Рекомендований вік дітей – від 0 до 5 років, хоча деякі університети пропонують програми для роботи з дітьми від 0 до 8 р. та від 0 до 12 р., що дає можливість краще працевлаштуватися [231].

Одиницями обліку навчального часу є навчальний рік (academic year), семестр (semester), тиждень (week), навчальна година (contact hour). Поняття «contact hour» відображає 1 академічну годину тижневого навчального навантаження студента. Обсяг навчального матеріалу визначається в кредитах (credit points).

Перелік нормативних дисциплін визначається на рівні факультету, що здійснює підготовку за тією чи іншою освітньо-професійною програмою. Вільний вибір дисциплін розрахований на різний рівень підготовки студентів. Навчальний план кожного студента, що містить перелік нормативних та обраних студентом дисциплін, затверджується координаторами програми або уповноваженими представниками професорсько-викладацького колективу.

Випускники повинні мати глибокі теоретичні знання та практичні навички, необхідні для догляду й навчання дітей раннього віку, що дасть змогу працювати в державних і приватних школах та дошкільних закладах. Рівень знань випускників визначається за допомогою кредитів, як з конкретних дисциплін, так і в цілому за термін навчання. Кредитні бали дають можливість визначити обсяг курсів і дисциплін; допускати до проходження

практики; заохочувати (стипендії, премії, гранти) чи карати (зняття стипендії, перездача іспитів, відрахування з навчального закладу).

Вважаємо за доцільне зазначити як позитивне практику проведення в Австралії щорічних звітів-аналізів про стан дошкільної освіти та програми підготовки фахівців дошкільної освіти провідними науковцями галузі. За результатами опрацювання звіту Л. Уотсон (L. Watson) та Б. Ексфорд (B. Axford) з університету Канберри (2008 р.) [345] встановлено, що всі програми підготовки фахівців дошкільної освіти Австралії на цей період поділялися на дві групи: ті, які готували фахівців для роботи з дітьми від народження до 5 років, і ті, які готували учителів дітей раннього віку від 0 (3) до 8 (10) років. Але не було єдиних вимог (до 2011 року) до змісту, вмінь випускників, вимог реєстрації, крім штату Вікторія. Відділення з питань дошкільної освіти та догляду за дітьми (OECECC) Департаменту освіти, працевлаштування і трудових відносин Австралії (DEEWR), за дорученням уряду, залучило Австралійську Раду з педагогічних досліджень (ACER) для аналізу програм підготовки фахівців дошкільної освіти у ВНЗ Австралії, яка в свою чергу запросила провідних науковців університетів Монаша та Сіднея (Е. Елліот (A. Elliott), Б. Рабан (B. Raban), М. Флір (M. Fleer) до співпраці. За матеріалами підготовленого ними звіту (Current Requirements for Tertiary Qualifications in Early Childhood Education: Implications for Policy, 2011 р.) [301], усі програми підготовки фахівців дошкільної освіти систематизовано у 4 великі групи (3-річна підготовка, 4-річна підготовка, програми перепідготовки або підвищення кваліфікації, післядипломні програми), які поділяються на **12 типів**: 3-річна основна підготовка (діти від 0 до 5 років); 4-річна основна підготовка (діти від 0 до 5 років; від 0 до 8 років; від 0 до 12 років; від 3 до 8 років; від 3 до 12 років; вік невизначений); перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь; з професійного диплома на ступінь бакалавра; перекваліфікація з початкової і середньої освіти на дошкільну (сертифікати і дипломи післядипломної освіти); з будь-якого непедагогічного ступеня на

фахівця дошкільної освіти (дипломи післядипломної освіти, ступінь магістра); *2-річна підготовка магістра на основі базового ступеня бакалавра*.

Програми підготовки, які дають дострокові кваліфікації (3-річна основна підготовка), виокремлено п'ять. Вони характерні для таких навчальних закладів: Австралійський католицький університет – бакалавр методики навчання (раннє дитинство) – VTeach (EC); Інститут вищої освіти корінного населення Бетчелор – бакалавр методики навчання (раннє дитинство) – VTeach (EC); університет Маккуорі – бакалавр методики навчання (раннє дитинство) – VTeach (Early Childhood Services); Квінслендський технологічний університет – бакалавр виховання – BECSt.

Серед програм підготовки фахівців дошкільної освіти, які є 4-річними програмами або прирівнюються до них, нами виділено 6 типів: програми, спрямовані лише на дошкільну освіту – бакалаври дошкільної освіти (BCEd); 4-річні програми, які охоплюють дошкільну і початкову освіту, – бакалавр дошкільної та початкової освіти (Bachelor of Early Childhood and Primary Education) і можуть давати подвійні кваліфікації (dual qualification); 4-річні програми для отримання подвійних ступенів (Double degrees), наприклад, бакалавр мистецтв / бакалавр дошкільної освіти (BA / BCEd), по 2 роки з яких йде на підготовку за зазначеними спеціальностями; однорічні програми після 3(4)-річної бакалаврської підготовки – сертифікати та дипломи післядипломної освіти (GradCert / GradDip of ECEd); програми підготовки магістрів методики навчання (раннє дитинство, підготовчі групи) або магістрів освіти (раннє дитинство) – MTeac (EC, K-7) або MEd (EC) на основі бакалаврських ступенів у галузі дошкільної освіти; програми підготовки магістрів методики навчання (раннє дитинство) – MTeac (EC) на основі непедагогічних бакалаврських ступенів (бакалавр мистецтв, бакалавр природничих наук тощо – BA, BSc) [301, с. 38].

Програм підготовки, які є 4-річною основною підготовкою та зосереджуються на дошкільній освіті або комбінуються з початковою освітою, є значно більше. Залежно від віку дітей, з якими мають працювати

майбутні фахівці, виділено шість: 4-річна основна підготовка (*дити від 0 до 5 років*): університет Південного Квінсленда, Сіднейський університет, Воллонгонзький університет; 4-річна основна підготовка (*дити від 0 до 8 років*): Технологічний університет Кертіна, університет Едіти Кован, університет Фліндерса, університет Дж. Кука, Квінслендський технологічний університет, університет Південного Хреста, університет Південної Австралії, університет Південного Квінсленда, університет Саншайн-Коста, Тасманійський університет, університет Нотр-Дам в Сіднеї, Брумі та Фрімонтлі; 4-річна основна підготовка (*дити від 0 до 12 років*): Австралійський католицький університет, університет Ч. Стерта, університет Гріффіта, університет Маккуорі, університет Монаша, Балларатський університет, університет Канберри, університет Ньюкасла, університет штату Вікторія; 4-річна основна підготовка (*дити від 3 до 8 років*): університет Ч. Дарвіна (3 програми підготовки), університет Канберри; 4-річна основна підготовка (*дити від 3 до 12 років*): університет Центрального Квінсленда, університет Едіти Кован, університет Мердока, 4-річна основна підготовка (*вік невизначений*): університет Нотр-Дам [301, с. 40].

Програми підвищення кваліфікації, перекваліфікації (Upgrade and transfer courses) та *післядипломні програми* (Initial training: Graduate programs) детальніше розглянемо у підрозділі 2.6.

Зміст бакалаврських *програм з 3-річною підготовкою* (Three-year initial training) передбачає вивчення таких спільних дисциплін *методичного циклу*: інклюзивність або практика з інклюзивної освіти, викладання природничих наук, технології, ранній рахунок, рання грамотність, креативне мистецтво; *професійно-педагогічного циклу*: грамотність та мова, ранній рахунок, природничі науки й технології, здоров'я та фізична освіта, креативне мистецтво. З них грамотності приділяється найбільше уваги. *Предметно-дослідження*, пов'язані з раннім дитинством, є спільними, хоча підходи до вивчення таких дисциплін різні, і вони складають незначний відсоток від усієї програми. Зазначаємо, що *дуже часто зміст дисциплін, які вивчають*

розвиток дитини, інтегрований у вивчення курікулуму або методики дошкільного навчання.

У зміст програм з 4-річною підготовкою (Four-year initial training) [301, с. 41] входить достатня кількість предметів, які вивчають дошкільний курікулум і методики навчання (60 %). Грамотності та ранньому рахунку приділяється найбільше уваги, третину змісту становлять природничі науки, суспільствознавчі, сучасні технології, безпека здоров'я та мистецтво. Методики охоплюють від 20 до 40 % змісту усіх предметів. У цілому зосереджується увага на вивченні змісту дошкільного курікулуму. Розвиток дитини (психологія) складає лише від 10 до 20 %. Програми, які готують до роботи з дітьми від 0 до (8) 12 років, пропонують *вивчення курікулуму початкової школи за рахунок зменшення годин на вивчення курікулуму дошкільної освіти*. Недоліком таких програм є те, що не завжди визначено вікову категорію дітей при вивченні дисциплін методичного циклу.

Як вибірккові (Content that may or may not be taught) можуть вивчатися такі предмети: «Ведення документації та оцінювання» (Assessment and evaluation of children's learning); «Ігрові підходи до навчання» (Play-based approaches to learning); «Комунікаційні та інформаційні технології» (Information and Communications Technology); «Професійна етика» (Professional Ethics), «Індивідуальне навчання» (Individualising learning), «Підготовка до школи» (Transition to school), «Правовий захист дітей та їхніх сімей» (Advocacy for children and families, Abuse in Families), «Індивідуальні та сімейні консультації з питань стосунків з дітьми» (Counselling Individuals and Families), «Розповідання казок за допомогою цифрової техніки» (Digital Storytelling), «Створення музики для дітей» (Music-making for Children), «Проблеми сучасної освіти» (Contemporary issues in EC), «Методика використання цифрових технологій» (Pedagogical use of digital technologies) [301, с. 44].

На сучасному етапі, як уже зазначалось, відбувається коригування всіх програм відповідно до Загальнонаціональної програми раннього навчання – «Приналежність, сутність і становлення» (EYLF) [319].

Розглянемо підготовку фахівців дошкільної освіти на прикладі державного університету Монаша. Це один з найбільших та найпрестижніших закладів у світі, що знаходиться в Мельбурні (штат Вікторія). **Університет Монаша** пропонує навчання в 6-и австралійських і 4-ох зарубіжних кампусах для отримання таких ступенів:

- *бакалавр дошкільної освіти* (Bachelor of Early Childhood Education), 192 кредити, 4 роки стаціонарного навчання;

- *бакалавр виховання* (Bachelor of Early Childhood Studies) на основі професійного диплома щодо надання послуг по догляду за дітьми (Diploma of Children's Services), 144 кредити, 3 роки стаціонарного навчання або 6 років заочно. Ця програма підготовки призначена для тих, хто має досвід роботи (мінімум 1 рік) чи певну кваліфікацію у сфері догляду за дітьми дошкільного віку;

- *бакалавр дошкільної освіти з відзнакою* (Honour Degree), 48 кредитів, 1 рік стаціонарно або 2 роки заочно;

- *диплом і сертифікат післядипломної освіти* (раннє дитинство) – PG Cert / Dip of ECED, 48 кредитів, 1 рік стаціонарного навчання (2 роки заочно) та відповідно 24 кредити, півроку стаціонару (1 рік заочно);

- *магістр методики навчання* (раннє дитинство) – MTeach (EC), 96 кредитів, 1,5 року інтенсивного стаціонарного навчання з довшою тривалістю семестру;

- *доктор філософських наук* (раннє дитинство, початкова та середня освіта) – Doctor of Philosophy (early childhood, primary and secondary education), 4 роки стаціонару або 8 років заочно [269].

Розглянемо зміст підготовки бакалаврів дошкільної освіти, що навчаються 4 роки стаціонарно в університеті Монаша. На основі детального

аналізу укладено узагальнену таблицю із зазначенням шифру та назв дисциплін, кількості кредитів за роками навчання і подано у додатку Р.

Студенти вивчають за весь період *такі обов'язкові дисципліни* (курси): *психологічний цикл*: «Розвиток дитини» (від народження до 12 років), «Проблеми розвитку дитини»; «Теорії навчання в ранньому дитинстві» (+5 днів практики); *професійно-педагогічний цикл*: «Навчання та педагогічні дослідження» (+10 днів педагогічної практики), «Глобальні освітні середовища: методика, практика та дослідження», «Вступ до професії», «Здоров'язбережувальні технології в дошкільному закладі», «Управління дошкільними закладами»; *методичний цикл*: «Рання грамотність» (+5 днів практики), «Природничі науки та технології навчання в ранньому дитинстві», «Мистецтво в ранньому дитинстві», «Мультиграмотність (мультикомпетенції): зв'язок зі світом», «Ранній рахунок», «Комплексність курікулуму: творчий обмін», «Комплексність курікулуму: різні аспекти», «Грамотність», «Оцінювання в ранньому дитинстві відповідно до курікулуму», «Курікулум дошкільної освіти» (+15 днів практики), «Методика гри»; *загальнонауковий*: «Особистість і соціум», «Розвиток, навколишнє середовище й суспільство»; *соціально-виховний цикл*: «Розвиток, навколишнє середовище та дитячий колектив у ранньому дитинстві», «Робота з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами»; *практичний цикл*: «Вступ у професійну практику: старша початкова школа» (20 днів професійної практики), «Вступ у професійну практику: молодша початкова школа» (20 днів практики), «Вступ у професійну практику: немовлята і малюки» (20 днів практики), «Вступ у професійну практику: догляд за дитиною» (20 днів практики), «Професійна практика у дошкільних закладах» (25 днів) [267].

У кожному семестрі студенти вивчають *8 інтегрованих дисциплін*, кожна з яких становить *6 кредитів*. Випускники спеціалізуються в навчанні дітей віком до 12 років. По закінченні закладу вони мають право працювати в

ліцензованих дошкільних закладах і в початкових класах штату Вікторія, попередньо зареєструвавшись в Інституті вчителів штату (VIT) [267].

Оскільки форма австралійських навчальних планів відрізняється від загальноприйнятих в Україні, на основі детального аналізу нами впорядкована узагальнена таблиця із зазначенням назв дисциплін, кількості тижневих годин на аудиторну, індивідуальну, самостійну роботу, кількості кредитів і форм оцінювання (Додаток Р), що є набагато зручнішим для розгляду та порівняння.

Як видно із програми підготовки, майбутні фахівці дошкільної освіти *протягом першого року*: знайомляться з концепціями й теоріями навчання й розвитку в ранньому дитинстві, досліджують особливості розвитку здібностей, мотивації та інтересу до навчання; вивчають способи спілкування та роль мови й мовлення, розширюють уявлення про методики навчання; знайомляться з обов'язками вчителя, визначають його професійні вміння як майбутнього фахівця, починають розуміти свої етичні обов'язки, вчать критично оцінювати наукову літературу, пов'язану з професією, вивчають теоретичні засади дошкільної освіти, зокрема ті, що стосуються корінних жителів, феміністичні теорії тощо і отримують поняття про їхню різноманітність та відмінність в умовах навчання; досліджують концепції ранньої грамотності дітей, усвідомлюють їх у таких параметрах: сім'я, громада, догляд за дітьми, дошкільні установи й перші роки в школі; вивчають навколишнє середовище й місцеву спільноту в контексті дошкільної освіти, беруть участь в охороні навколишнього середовища, критично усвідомлюють свої уявлення про фізичну культуру та діяльність; досліджують розвиток дітей в умовах науково-технічного прогресу, зокрема із соціокультурної точки зору; розглядають комплексний підхід до ознайомлення з мистецтвом у ранньому дитинстві, вивчають програмні вимоги до навчання основам музики, танцю, образотворчого мистецтва, драми [267].

На другому році навчання студенти: набувають компетенцій, що передбачають мультизв'язок дітей дошкільного віку зі світом; знайомляться з низкою теоретичних аспектів, пов'язаних з дитячим навчанням і розвитком, зокрема соціокультурним, інноваційним та іншими; вивчають компоненти емпіричного навчання в контексті навколишнього середовища і суспільства; вивчають методики, які сприяють навчанню дітей грамотності та рахунку; досліджують, як освітні системи на глобальному та місцевому рівнях відповідають соціальній справедливості, рівності, різноманітності, доступності; удосконалюють професійні навички, співпрацюючи з обдарованими та дітьми з особливими потребами і їхніми сім'ями; знайомляться з курікулумом та методикою навчання в початковій школі; проходять відповідну практику, готують професійний звіт-портфоліо.

На третьому році навчання студенти: розширюють знання та удосконалюють уміння, що стосуються раннього рахунку, засвоюють різноманітні педагогічні підходи до вивчення елементів математики з дітьми дошкільного віку; беруть участь у дослідженнях, що стосуються різних аспектів, включаючи колір, форму, лінію, тон, ритм, простір, час, склад, тактильність, рух, які встановлюють зв'язок між гуманітарними й точними науками, а також розробляють міждисциплінарні комплексні навчальні програми; досліджують взаємозв'язок між природничими науками, технологіями, суспільствознавством і навколишнім середовищем; аналізують чинні методики навчання грамоти, розробляють власні ефективні прийоми; вивчають, виявляють та оцінюють рівень навчання та розвитку дитини, вчаться оформляти відповідні матеріали до педагогічного портфоліо; вивчають програми та методики навчання дітей віком до 3-ох років в дитячих дошкільних закладах [269].

На четвертому році навчання студенти: розглядають проблеми здоров'язбереження, вчаться турботливо ставитися до дітей, дбати про їхню безпеку та здорове харчування, фізичний розвиток та емоційний стан; розглядають в історичному аспекті концепції навчання й розвитку дітей до 12

років, в тому числі поняття інвалідності та спеціальні додаткові потреби; вивчають вимоги до сучасного фахівця дошкільної освіти, включаючи професійну етику, керівництво послугами, професійне управління, пропаганду наукових досліджень, обмін професійною інформацією, розвиток кар'єри; вивчають організаційні вимоги до праці фахівця, отримують інформацію про можливості працевлаштування, вчаться контролювати свої думки та дії; розробляють ігрові навчальні програми для дитячих садків, аналізують чинні курікулами навчання й розвитку в ранньому дитинстві; вчаться співпрацювати з колегами та сім'ями дітей, удосконалюють професійні вміння в стосунках з дітьми під час практики, вчаться ефективно керувати діяльністю дитини; за допомогою практики здійснюють теоретичні дослідження у співпраці з іншими студентами та персоналом, розробляють проекти, впроваджують їх в освітні середовища, аналізують результати та їхнє значення; проводять аналіз сучасних ігрових методик навчання, вивчають міжкультурні зв'язки, популярні культури, гендерну взаємодію й навіть критикують деякі ігрові середовища, у яких перебувають діти сьогодні, збирають матеріал і проводять мультипрезентації [267].

Як показав аналіз, студенти за програмою навчання бакалаврів виховання (BECSt) *на основі професійного диплома щодо надання послуг по догляду за дітьми* (Diploma of Children's Services) мають подібну програму (подано у додатку Р) підготовки та отримують глибокі знання про розвиток дитини, вивчають дошкільну педагогіку, теоретичні основи дошкільного навчання, ознайомлюються з курікулумом дошкільної освіти, досліджують актуальні питання дошкілля, вивчають сімейне виховання, роботу в інклюзивних групах та з обдарованими дітьми. Підготовка спрямована лише на роботу в дошкільних закладах. Студенти, які працюють, проходять не 80, а 40 днів професійної практики, але в інших закладах, а не за місцем роботи. В університеті Монаша створені всі умови для тих, хто має сім'ю, працює й навчається. Студенти можуть вибрати режим навчання. При кампусі можуть навчатися заочно, відвідуючи семінари один раз в семестр протягом тижня

[268]. Доречно зазначити, що навчальний рік триває з лютого до листопада й ділиться на два семестри. Упродовж третього, літнього семестру, університет організовує літні мовні школи для іноземців.

Розглянемо підготовку бакалаврів дошкільної освіти за 4-річною програмою в *університеті Дж. Кука*. Стаціонарне навчання пропонується в кампусі Кернс, стаціонарне і дистанційне – в Таунсвілі, тільки дистанційне (онлайн) – в кампусі Сездіайленд. Особливість університету полягає в тому, що велика увага приділяється підготовці фахівців для роботи з корінним населенням [248]. *Програма підготовки 4-річного бакалавра дошкільної освіти* (Додаток Р) становить 162 кредити, з них 96 кредитів – програма підготовки бакалавра освіти, 66 кредитів зі спеціальності «раннє дитинство». Університет пропонує навчання за стаціонарною формою, заочною, за гнучким графіком, онлайн навчання, деякі дисципліни пропонуються повністю онлайн. Студентам, які мають професійні сертифікати III ступеня або дипломи щодо надання послуг по догляду за дітьми, зараховується до 24 кредитів. Випускникам присвоюється кваліфікація вчителя дітей раннього віку (навчання дітей від 0 до 8 років), вони мають право працювати в початкових класах, підготовчих групах, ліцензованих садках і центрах різних форм власності. У програмі *предмети за вибором* (electives) представлені низкою дисциплін: «Створення музики для дітей», «Австралійське суспільство: вступ до соціології», «Основи консультування», «Дитяча література», «Розповідання казок за допомогою цифрової техніки», «Природничі науки в початковій школі», «Розвиток письма», «Вступ до образотворчого мистецтва». На ступінь *бакалавра з відзнакою* студенти навчаються ще 1 рік. Вони вивчають дисципліну «Методології освітніх досліджень» (розглядають методи досліджень, філософські засади, визначають тему дослідження, збирають наукові дані, аналізують їх, готують доповіді тощо), а також пишуть дипломну роботу (2 частини) під науковим керівництвом (supervisor) [248].

У *Сіднейському університеті* програма підготовки бакалаврів дошкільної освіти становить 192 кредити за 4 роки стаціонарного навчання (4 дисципліни по 6 кредитів кожного семестру). Навчання відбувається за 4-циклічною моделлю підготовки (Додаток Р). Випускникам присвоюється кваліфікація вчителя дітей раннього віку (діти від народження до 5 років), проте вони не отримують права реєстрації на отримання дозволу працювати в школі. Після успішного завершення I семестру 3 курсу та позитивного відгуку координатора програми можливе зарахування на програму підготовки бакалавра з відзнакою.

Як бачимо, програми підготовки бакалаврів дошкільної освіти в досліджуваних університетах різноваріантні, пропонують для вивчення багато інтегрованих дисциплін; найбільше уваги приділяють вивченню змісту й структури курікулумів дошкільної освіти різних вікових груп. Цінним є те, що вивчення низки предметів поєднується з професійною практикою [333].

Розглянемо зміст та особливості підготовки *магістра методики навчання (раннє дитинство)* в *університеті Західної Австралії* (Додаток Р), де навчання триває 2 роки. Випускник закладу (MTeach (EC) – учитель дітей раннього віку (Early childhood teacher of kindergarten through to Year 3) – може працювати в усіх дошкільних закладах і початкових школах до 3 класу (як національних, так і міжнародних) [336]. На основі детального аналізу програми нами впорядкована й представлена у додатку Р узагальнена таблиця із зазначенням назв дисциплін, кількості кредитів, тижневих годин на аудиторну, індивідуальну, самостійну роботу, форм оцінювання.

Усі дисципліни (по 6 кредитів кожна) за програмою підготовки можна згрупувати відповідно до 4 циклів – *загальнопедагогічний*: «Розвиток та методика навчання. Теорія та практика», «Творчість та емоційність дитини», «Соціальна взаємодія та розвиток умінь», «Навчальні середовища раннього дитинства», «Індивідуалізація навчання (+10 днів практики в школі)»; *професійно-педагогічний*: «Диференційований підхід до складання курікулумів»; *методичний*: «Мова та грамотність у ранньому дитинстві»,

«Навчання математики в ранні роки», «Фізичний розвиток, рух та здоров'я», «Освіта корінних жителів», «Інтегроване навчання (діти від 4 до 7 років). Природничі науки», «Навчання за допомогою нових технологій», «Інтегроване навчання (діти від 4 до 7 років). Суспільство та навколишнє середовище»; *практичний*: «Професійна практика А», «Професійна практика В» [336].

На *першому році* навчання магістри знайомляться з положеннями *природничих наук*, що є підґрунтям для розуміння особливостей навчання й розвитку та взаємозв'язку емоційної, соціальної, фізичної, пізнавальної сфер. Вони здатні простежити взаємозв'язок *концепцій та теорій розвитку* дитини від пренатального періоду аж до підліткового з методиками навчання. Рекомендована література завжди в наявності як в друкованому вигляді, так і на електронних носіях, а студентів 1 року навчання книгарні забезпечують можливістю зробити фотокопії усіх книжок. Зазначені вище дисципліни стають основою для методики читання та навчання письма, розвитку умінь слухати, зв'язно висловлюватись. Студентами аналізується низка підручників, які є важливими в контексті навчання грамотності в дошкільному віці, в тому числі дитяча література, інформаційні тексти, віршики, пісеньки. Щодо розвитку *математичних навичок* програма підготовки передбачає серію інтерактивних практикумів, де моделюються навчальні ситуації та досліджуються найновіші ресурси, включаючи навіть те, як використовувати казки, щоб допомогти дітям зрозуміти математику та залучити батьків до математичної освіти їхніх дітей. Студенти розвивають свої уміння щодо поєднання *мистецьких ідей* з цілою низкою програмових видів роботи в дошкільному віці та у початковій школі. Вони мають демонструвати повне розуміння основ і принципів мистецької освіти, а також основні навички у володінні візуальним мистецтвом та музикою, що має неабиякий вплив на розвиток емоційної сфери дитини. Майбутні фахівці мають демонструвати знання про *вплив фізичного, соціального та емоційного оточення* на навчання в ранньому дитинстві, виявляти навички створення емоційно сприятливого

середовища під час занять у приміщенні, відпочинку на вулиці. Студенти спостерігають та аналізують уроки фізкультури, демонструють знання про фізичний розвиток дітей, усвідомлюють вплив рухових вправ на самопочуття та здоров'я дітей. Таким чином, усвідомлюючи зв'язок між теорією, методикою й практикою, майбутні фахівці мають змогу критично оцінювати свої навички та компетенції, необхідні для вчителів дітей раннього віку, включаючи вибір та використання освітніх технологій, навчальних джерел, стратегій оцінювання.

Обов'язковою вимогою є проходження *професійної практики* (30 днів; 5 окремих днів та однотижневий блок у I семестрі; 5 окремих днів та 3-тижневий блок у II семестрі). Перед проходженням практики магістранти повинні отримати дозвіл поліції на роботу з дітьми; пройти тест на мовну компетенцію учителя дошкільнят; заробити прохідні бали за оцінюванням навчальних досягнень (допуск) [336].

На *другому році* навчання майбутні фахівці дошкільної освіти вивчають історичні зв'язки між корінними й некорінними жителями, урядову освітню політику, формують власну думку щодо навчання корінних жителів, а також знайомляться з вимогами до курікулумів початкових шкіл та дитсадків щодо знань з основ природничих і суспільних наук та про навколишнє середовище; вивчають педагогічний досвід роботи, оцінюють інтегровані підходи до навчання й учіння, починають створювати *ресурсне портфоліо та професійну бібліотеку* як засіб розвитку власних знань.

Студенти мають оволодіти *знаннями й навичками* у використанні нових технологій, демонструвати уміння компетентно застосовувати нові технології в педагогічно обґрунтованій формі відповідно до навчально-виховного середовища, здатність мати доступ, знаходити й робити свій внесок до освітньої мережі; досліджують низку комп'ютерних технологій, у тому числі й технологію Web 2.0, які можна застосовувати в ранньому дитинстві, розглядають соціальні проблеми, цифрову безпеку тощо у використанні нових технологій в освіті. Оцінювання їхніх знань і вмінь передбачає *онлайн*

взаємодію, представлення електронного портфоліо та проекту нових технологій [336].

Вони аналізують і оцінюють навчання дітей, визначають їхні індивідуальні потреби (труднощі, обдарованість); підтримують дітей, які говорять діалектною мовою; вчаться планувати, узгоджувати курікулум і учительські стратегії; здійснюють короткочасне втручання у вибрану ними частину курікулуму (навчання грамоти, рахунок, мистецтво); розробляють проекти для індивідуальної чи групової роботи з учнями; досліджують ефективні прийоми навчання й викладання, добирають релевантні ресурси, проектують відповідні завдання для оцінювання, втілюють внутрішньопрдметні та інтегровані підходи до ознайомлення з суспільством та навколишнім середовищем у дошкільних закладах та початковій школі, проявлять свої вміння в плануванні занять та уроків.

Професійна практика на другому році навчання триває 35 днів (5 окремих та 6-тижневий блок) в державних і недержавних закладах під керівництвом вчителя-ментора, який допомагає в плануванні уроків чи занять, складанні програм, роботі зі всією групою дітей. Керівник практики (university supervisor) здійснює 2 контрольних відвідування, а кінцеве оцінювання здійснює за допомогою ментора та оцінювання звітів і презентацій [336]. Підготовку магістрів методики навчання (раннє дитинство) – MTeach (EC) на факультеті освіти в університеті Західної Австралії за 2-річною програмою із зазначенням дисциплін, кількості аудиторних годин та консультацій, форм оцінювання подано у вигляді таблиці у додатку Р.

Кваліфікацію *магістра методики навчання* (раннє дитинство) – MTeach (EC) – **в університеті Монаша** можна здобути за 1,5 року стаціонарного навчання за прискореною програмою з довшою тривалістю семестра (96 кредитів) [271]. Вона складається з *8 обов'язкових інтегрованих дисциплін по 12 кредитів*: «Генеалогія розвитку дошкільної освіти», «Теорії сучасного розвитку дитини» (+15 днів практики), «Дослідження зв'язку дитини з сім'єю та колективом» (20 днів практики з дітьми від 0 до 2 років), «Середовища

раннього дитинства» (+25 днів практики), «Структура системи ранньої освіти», «Курікулум дошкільної освіти», «Дослідження професійної діяльності», «Освітнє й адміністративне керівництво» (+5 днів практики). У процесі навчання студенти вивчають теоретичні засади розвитку дошкільної освіти, знайомляться з сучасними концепціями розвитку дитини, аналізують зв'язки між дитиною, сім'єю, колективом, вивчають необхідну літературу та інформацію в ЗМІ, аналізують державні документи про розвиток дошкільної освіти, досліджують курікулами, збагачують і розширюють свій практичний досвід, вчаться співпрацювати з колегами, виробляють навички адміністративного керівництва. Крім цього, протягом усього навчання студенти проходять 60 днів професійної практики в дошкільних закладах. Студенти, які працюють, повинні пройти 50 % визначеного на практику часу в інших закладах. В окремих випадках дозволяється проходити практику за місцем роботи, якщо забезпечується належний контроль [271].

Після закінчення навчання студенти мають відповідати таким *вимогам штату* Вікторія для призначення на посаду вчителя дітей раннього віку в дошкільних закладах і центрах: бути відповідальним і активним у світовому освітньому просторі; демонструвати міжкультурну компетенцію та розуміти етнічні цінності; бути самокритичним і творчим фахівцем, який знаходить інноваційні рішення проблем, застосовує дослідницькі навички до низки складних задач, доступно спілкується.

Подальше вивчення додаткових предметів та написання наукової роботи (thesis) відкриває шлях до ступеня доктора філософських наук. Як альтернатива – можливість після успішного завершення 1 року навчання (72 кредити) отримати диплом післядипломної освіти (методика навчання в ранньому дитинстві – GradDip of Teaching (EC) [271]. Підготовка магістрів методики навчання (раннє дитинство) – MTeach (EC) на факультеті освіти в університеті Монаша за 1,5-річною програмою подана у додатку Р.

Як бачимо, у підготовці магістрів дошкільної освіти в університетах Австралії є багато спільного, але є й суттєві відмінності.

Опрацювавши низку програм підготовки фахівців дошкільної освіти, поданих на університетських порталах, зокрема Західної Австралії, університету Монаша, університету Джеймса Кука, Мельбурнського й Сіднейського університетів та інших, можемо констатувати, що деякі програми не зазначають умови вступу, інші – форми навчання чи форми оцінювання, деякі подають структуру й зміст програми детально, окремі – дуже коротко. У багатьох описах програм немає послідовності й чіткості у відображенні змісту. Більшість закладів ще не оновили описи програм (course outlines, snapshots) та дисциплін, які в більшості університетів Австралії не згруповані чітко за циклами (4- або 6-циклічна модель залежно від університету). Назви й зміст дисциплін засвідчують таку ознаку програм, як варіативність та інтегрований характер (Додаток Р).

Вважаємо за доцільне підкреслити, що підходи до побудови курікулуму початкової школи зосереджуються на навчанні, а дошкільної освіти – на грі та соціалізації [250]. «Курікулум» – (з лат. «бігова доріжка») курс, який треба пройти [349]. Науковці К. Маш (K. Marsh) та Г. Вілліс (G. Willis) пропонують ширше визначення курікулуму – «емпіричний досвід, який ті, хто навчається, набувають у житті», що й визначає важливу роль суспільства у створенні курікулуму для дітей [263, с. 10]. Курікулум (програма підготовки) для дошкільних закладів більш *дитиноцентрований*, він укладається спільно з батьками й громадою [310, с. 57–67].

Учителі початкової школи, за словами Т. Ліскес (T. Lickess), мають недостатні знання про дитиноцентричний підхід та застосування прийомів гри в роботі з дошкільниками, а вчителі дошкільних закладів відрізняються мовленням, стилем спілкування з дітьми та батьками [256, с. 26]. Курікулуми дошкільної й початкової освіти спрямовані на єдині кінцеві результати, як зазначають С. Докетт (S. Dockett) і Б. Перрі (B. Perry), але програми підготовки вчителів початкових класів повинні більше досліджувати ігрові підходи до навчання та стосунки з батьками. У той же час фахівці дошкільної освіти повинні володіти високою культурою мовлення для швидшої адаптації

дітей у школі. Усе, зазначене вище, забезпечуватиме тісніший зв'язок між дошкільними закладами й початковою школою та сприятиме узгодженості у підготовці майбутніх фахівців [208, с. 1–19].

У результаті аналізу програм підготовки виявлено, що, як правило, кількість кредитів за стаціонарною формою навчання для більшості програм підготовки становить 48 кредитів за весь навчальний рік (по 24 кредити за I і II семестри). Кількість кредитів з кожної дисципліни кратна 6 (наприклад, 6, 12, 24). Мінімальна кількість кредитів для студента за рік – 36. Бакалаврам рекомендується вивчати 8 дисциплін по 6 кредитів кожна протягом навчального року. Тижневе навантаження, включаючи контактні години, виконання визначених завдань та самостійну роботу, становить 12 год. на тиждень протягом 12 тижнів (до 156 год. в цілому за семестр).

Предмет у 6 кредитів може оцінюватись виконанням письмового завдання обсягом 4000 слів; та предмет у 12 кредитів – відповідно 8000 слів. Письмові роботи мають бути представлені координатору предмета не пізніше визначеної дати. Головний експерт з оцінювання (Chief examiner) може застосувати штрафні санкції – зменшення отриманих балів по 5 % за кожен день. Якщо робота не представлена протягом 10 робочих днів, то студент повинен повторно вивчати дисципліну [182].

Кожен університет має власну *систему оцінювання*, з якою можна ознайомитися на сайтах ВНЗ. В університетах Австралії оцінка за предмет вираховується у відсотках, які сумуються зі всіх завдань, включаючи екзамени, практику та наукову роботу з предмета. В основному для оцінювання використовується буквена система A, B, C, D, E або інші, наприклад, «відмінно з відзнакою» – High Distinction, «відмінно» – Distinction, «добре» – Credit, «задовільно» – Pass, «незадовільно» – Fail. В австралійських ВНЗ використовується обрахунок середнього бала (GPA) за формулою, однаковою для багатьох країн. Середній бал в університетах Австралії дорівнює 7,0: найвищий рівень готовності – 7, високий рівень готовності – 6, добре – 5, задовільно – 4, незадовільно – 1 – 0. У деяких університетах, таких,

як університет Маккуорі, Квінслендський технологічний університет, Сіднейський університет, Університет при Мельбурнському королівському інституті технологій (RMIT), Університет Монаша середній бал дорівнює 4,0.

Вираховування середнього бала й середньозваженої оцінки (weighted average mark (WAM) в університеті Монаша подано у додатку С. Середньозважена оцінка (окрім програм дослідницької магістратури та докторантури) є основою для надання стипендій та інших заохочень, а також для продовження навчання студентів на ступінь бакалавра з відзнакою. Середній бал використовується для визначення середнього результату всіх отриманих оцінок і допомагає відповідним підрозділам університету та потенційним роботодавцям аналізувати та порівнювати навчальні результати випускників [182]. Наприклад, в Сіднейському університеті [333] для продовження навчання за програмами з відзнакою середньозважена оцінка повинна бути не менше 80.

Таким чином, для забезпечення якості вищої освіти в Австралії робиться акцент на удосконаленні змісту навчальних програм (контролюється професійними організаціями). З 2014 року передбачено виділення додатково 550 млн австралійських доларів на проведення перереєстрації програм підготовки фахівців дошкільної освіти відділом з якості вищої освіти TEQSA [261].

2.4. Форми організації та технології навчання фахівців дошкільної освіти

Університети Австралії на сучасному етапі розробляють нові підходи до надання можливостей отримати певний освітній ступінь різними категоріями студентів. Більшість закладів пропонують заочне або дистанційне навчання, змінюють умови вступу, використовують різні форми заохочення, створюють програми підготовки, *орієнтовані на студента* (student-centered courses), які вимагають різних форм навчання. Досвід австралійських ВНЗ щодо форм

організації та технологій навчання фахівців дошкільної освіти на сучасному етапі, оцінювання їхніх навчальних досягнень ще мало досліджені.

Як уже зазначалося, навчальний процес в університетах здійснюється в таких *формах організації навчання*: навчальні заняття, виконання індивідуальних дослідницьких завдань, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи (тести, екзамени, комплексні контрольні роботи). *Форма організації навчання* – це обмежена в часі та просторі взаємозумовлена діяльність педагога й учня, викладача й студента [120]. Основними видами навчальних занять є лекції, семінари, практикуми, індивідуальні, групові та онлайн консультації.

Важливу роль у процесі навчання в університетах Австралії відіграє організація взаємодії між студентами та викладачами: це виконання в тісній співпраці різноманітних письмових завдань, творчих робіт, проведення консультацій та семінарів. Обов'язкові навчальні години (контактні години – contact hours) – лекції, семінари та практикуми – проводяться згідно з розкладом, якого повинні дотримуватись усі студенти. Багато занять проводяться в досить неформальній, вільній формі. Від студента вимагається активна участь у дискусіях, експериментах, практичних заняттях, роботі з документами, індивідуальній і груповій дослідницькій роботі та інших видах діяльності (обов'язкове відвідування не менше 80 % контактних годин). Результати всіх виконаних студентами видів робіт та завдань приєднуються до результатів іспитів, що й складає підсумкову оцінку з кожної навчальної дисципліни. Оскільки мінімальний рівень підсумкової оцінки (summative assessment) досить високий, то це стимулює діяльність студентів протягом усього навчального року [182].

Переважною формою навчальних занять залишається *лекція* (lecture), під час якої студенти отримують теоретичні та концептуальні знання. Зазначимо виявлені нами *вимоги до проведення лекцій*: встановлення реальних цілей, індуктивний стиль викладання (teaching inductively), зв'язок з аудиторією, власна компетентність та заохочення студентської, чіткість, логічність,

метафоричність, гумор, не зловживання термінологією, розуміння студентів, технічне забезпечення. Ефективність та доцільність лекцій простежується тоді, коли викладач хоче надати необхідну інформацію за короткий проміжок часу (до 11 друкованих сторінок). У деяких лекторів студенти працюють з електронними версіями ключових положень лекції та роблять власні доповнення в ході роботи [316].

Організація процесу спілкування в австралійських ВНЗ під час лекційних та семінарських занять в основному передбачає активне засвоєння матеріалу під час обговорення найважливіших суперечливих проблем та дискусій, до яких спонукає координатор курсу, використовуючи *метод проблемних дискусій*. На основі опрацювання програм підготовки бакалаврів і магістрів виявлено, що метод проблемних дискусій найчастіше використовується під час вивчення тем, що стосуються теорій навчання та розвитку, методик навчання, вивчення будови й змісту курикулуму дошкільної освіти. За словником, *дискусія* – широке публічне обговорення якого-небудь спірного питання [18, с. 223]. Пошук істини йде шляхом вільного обміну думками, що дозволяє кожному учаснику дискусії критично оцінювати як свій погляд, так і погляд опонентів на порушену проблему. Студенти вчаться логічно мислити, аргументувати висунуті положення, тактовно спростовувати опонента, не нав'язуючи свої думки. На лекційних заняттях в університетах досвідчені лектори часто використовують прийом «*сократівського діалогу або бесіди*» (Socratic method або debate), за допомогою якого з'ясовується істина шляхом полеміки. Лектор за допомогою запитань підводить студентів до потрібних висновків, раніше для них не відомих. Вартим уваги, на нашу думку, є створення груп студентів для обговорення на лекціях важливих питань (Buzz groups, Cross-overs, Pyramids, Rounds), проведення невеликих опитувань (Quizes) [316].

Слід зупинитися на такій поширеній формі навчання в австралійських університетах, як *лекція-телеконференція* (університет Центрального Квінсленда). Лектор (тьютор або фасилітатор) повністю контролює весь

процес за допомогою спеціального сенсорного пристрою (Touch panel for ISLcontrol), який може працювати в різних режимах: *комп'ютер* (перегляд документів різного формату, медійних презентацій), *пряма трансляція* (студенти і бачать, і чують лектора, який говорить на центральну камеру), *документ* (друковані матеріали виводяться на екран через індикаторну панель, яка має функції контролю кольору, масштабу тощо), *проекційний екран* (студенти бачать, що лектор пише), *відео* (за допомогою відеоадаптера video graphics array (VGA). Відео- і телеконференції записуються і є доступними в будь-який час [261].

Усе більш популярним серед викладачів і студентів в університеті Монаша стає нове програмне забезпечення (Tablet PCs, MeTL, WebMeTL, SimplePens). Програмне забезпечення *WebMeTL* дає можливість перегляду презентацій на всіх електронних гаджетах студентів: телефонах (iPhone, Android SmartPhone, Blackberry, iPad), ноутбуках, що за допомогою Інтернету через WebMeTL зв'язані з лектором, який для великих аудиторій також може пропонувати *тести та анкетування й одразу отримувати результати в реальному часі*. Навчання за допомогою спеціального електронного блокнота викладача (Tablet PCs) дозволяє показувати не просто звичайні презентації Power Point, а й спонтанно робити в них нотатки, відзначати завдання, ставити оцінки, дописувати, як на звичайній дошці чи папері. Все більше викладачів відмовляються від звичайних *мультимедійних проекторів* (overhead transparencies), вчать працювати з новими пристроями, які можна взяти в спеціальному центрі інноваційного навчання й отримати індивідуальні й групові консультації щодо використання нового програмного забезпечення [202].

Семінари (seminars) – це обов'язкові навчальні заняття, на яких викладач (тьютор) організовує обговорення студентами визначених тем. Семінарські заняття проводяться у формі бесіди, доповідей, дискусій, виконання групових завдань тощо. Студентам, зазвичай, пропонують список навчальної літератури та електронних джерел, який вони повинні вчасно опрацювати, щоб активно

брати участь у дискусіях, виконувати практичні завдання, розуміти матеріал наступних лекцій. Викладачі протягом семестру регулярно переглядають письмові звіти студентів про результати критичного аналізу публікацій.

Семінар-дискусія (наприклад, «Формування позитивної поведінки дітей» – Positive Behaviour Support, «Права та перспективи корінного населення» – Indigenous voices and perspectives) відбувається у формі діалогічного спілкування викладач – студент, викладач – група студентів, студент – студенти, під час якого формується практичний досвід обговорення та розв’язання теоретичних проблем. За допомогою активних дебатів та обговорень (argument, debate) формуються навички професійної полеміки та відбувається закріплення навчального матеріалу. Дебати можуть проводитися у формі командної, рольової гри, суть якої полягає в тому, що обрані команди аргументовано доводять тезу, запропоновану до обговорення, а інші — заперечують її. Викладач виступає у ролі судді [202].

Семінар-дослідження передбачає підготовку й заслуховування доповідей студентів із запланованої навчальною програмою (syllabus) тематики: «Творчість і мистецтво: сучасні перспективи» (Creativity and the Arts: Contemporary Perspectives), «Мистецтво як засіб мислення й пізнання» (Thinking and Learning through the Arts in Early Childhood), «Діти раннього віку як дослідники й науковці» (Young Children as Explorers & Scientist) тощо.

На семінарських заняттях відбувається *формування таких навичок*: ведення перемовин (Negotiation), управління дискусією (Leadership), усного спілкування (Oral communication), прийняття відповідальності за власні висловлювання (Taking responsibility), обмін досвідом (Sharing knowledge), розподілу та планування часу (Time management), ведення дискусії та дебатів (Developing an argument), співпраці (Collaborating), знаходження компромісу (Dealing with conflicting opinions), застосування додаткових засобів та наочності (Producing and using visual aids) [248].

Використання відео- і телеконференційних технологій (videoconferencing technologies) під час лекційних та семінарських занять

(онлайн семінари, веб-конференції, вебінари) уможлиблює їхній перегляд і спілкування між учасниками навчального процесу з будь-яких куточків країни в режимі реального часу. За визначенням Р. Шіпер (R. Shearer), *відео- і телеконференційна система* – це система інтерактивного електронного зв'язку між двома чи більше учасниками (групами учасників) у двох чи більше точках, яка може використовувати звукове обладнання, комп'ютери зі звуковими графічними засобами, системи передачі рухомого зображення та високоспеціалізовані системи передачі інформації, що дають можливість передавати мовлення, дані та рухоме зображення одночасно [305]. Зупинимося коротко на її основних *перевагах*: забезпечення зв'язку між студентами та викладачами, які перебувають за межами навчального закладу, міста чи штату у відрядженнях чи на наукових конференціях; проведення загальних лекцій, семінарів, конференцій з викладачами й студентами різних навчальних закладів у стінах навчальних аудиторій; обмін досвідом та інформацією між викладачами й студентами, задіяними в наукових дослідженнях, та співробітниками науково-дослідницьких центрів інших міст і штатів; участь викладачів з інших університетів у захисті дослідницьких проектів, магістерських та докторських робіт; підтримання комунікації між студентами дистанційної форми навчання та викладачами університетів у рамках навчального процесу, наприклад, прослуховування теоретичних курсів, безпосередня участь у навчальних заняттях тощо, за умови наявності таких систем на робочих місцях; взаємодія випускників з потенційними роботодавцями з інших місцевостей [305].

У процесі навчання студенти активно використовують підручники, посібники, енциклопедії, словники та інші джерела інформації. Користуються популярністю серед студентів віртуальні бібліотеки (Vtroom - Virtual Reading Room), після реєстрації в яких дається право на «скачування» будь-якої літератури (Smartcopying) з обов'язковим зазначенням джерел (відповідно до Акту про авторські права в Австралії [204]). На педагогічних факультетах є *інформаційно-методичні центри* (Teaching/Technology Learning Centres

(TLCs). Викладачі й студенти мають постійний доступ до методичного забезпечення (kits, books, DVDs), можуть отримати підтримку й консультацію, приміщення для проведення індивідуальної й групової роботи, доступ до дипломних і дисертаційних робіт факультету (theses collection), онлайн ресурсів, навчальних програм та сучасного обладнання (Audio Visual and Educational Technology equipment) [202].

Оригінальною формою навчання, на наш погляд, є *екскурсія* (Field-trip, excursion), яка зазначена у програмі підготовки бакалаврів в університетах Дж. Кука та Західної Австралії, і застосовується в процесі вивчення тем про освіту та культуру корінних жителів Австралії. Значною мірою розвиває критичне мислення студентів *написання есе* за таким алгоритмом: збирання інформації за темою, її аналіз, формулювання власної точки зору. Прийом есе використовується як результат дискусії чи як підсумок під час вивчення тем «Здоров'язбережувальні технології у дошкільних закладах», «Дослідження зв'язку дитини з сім'єю й колективом», «Теорії сучасного розвитку дитини» та інших [248].

Індивідуальні заняття (Individual tuition) проводяться, як правило, студентами, які навчаються на ступені з відзнакою, студентами-магістрантами та докторантами у позанавчальний час за окремим графіком з урахуванням індивідуального навчального плану студента й можуть складати частину або повний обсяг занять з однієї або декількох навчальних дисциплін. На індивідуальних заняттях студенти мають змогу готувати свої дослідницькі проекти, отримати консультацію щодо формування індивідуального навчального плану тощо.

Консультації або тьюторіали (Tutorials) проводяться для групи студентів (10–30 чол.). Студенти дистанційної форми навчання отримують консультації електронною поштою або спілкуються з викладачами за допомогою відео- і телеконференційних систем, мережі Інтернет, локальних інформаційних мереж (online tutoring) тощо. Зручним, на нашу думку, є те, що на семінари,

практичні заняття (workshops) чи консультації в університетах можна записатися в електронному розкладі (Tutorial Direct) на зручний час і день.

Самостійна робота (self-directed study) є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Завдання, що отримують майбутні фахівці дошкільної освіти протягом семестру, містять у собі великий обсяг теоретичного матеріалу, який потрібно опрацювати самостійно (assigned readings), написати звіт чи есе, або створити груповий проект. До прикладу, оцінка з дисципліни «Діти раннього віку в інформаційному світі» (The Young Child in a Technological World) виставляється лише на основі самостійних завдань (15 % – аналіз матеріалів для читання та групова презентація; 15% – онлайн критичний відгук (online critique) з 5 відеокліпів про навчання з використанням ІКТ в садках; 35 % – самостійно розроблені інтегровані види роботи для дітей дошкільного віку з використанням мультимедійного матеріалу; 35 % – критичний аналіз відповідності та ефективності мультимедійних матеріалів, видів роботи з використанням ІКТ у малих групах дітей дошкільного віку [271]. Для самостійної роботи викладачами часто використовується *технологія скрінкасту* (screencast) – цифрового відеозапису навчальної інформації, яка виводиться на екран комп'ютера й супроводжується голосовими коментарями та інструкціями [202].

В австралійських університетах переважно використовують такі *технології навчання* (teaching techniques): кейс-метод, метод наукових досліджень, метод проєктів, електронне навчання, проблемне навчання, Інтернет-технології, мультимедійні технології, технології дистанційного навчання. Навчальні заклади можуть віддавати перевагу одній із технологій або ж комбінувати їх залежно від дисциплін чи програм підготовки. За означенням ЮНЕСКО, *технологія навчання* (з грец. – мистецтво слова, навчання) – це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення усього процесу навчання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, який ставить

своїм завданням оптимізацію освіти. Технологія *орієнтована більшою мірою на студента, а не на предмет вивчення*, на перевірку методів і техніки навчання в ході емпіричного аналізу й широкого використання аудіовізуальних засобів у навчанні, визначає практику в тісному зв'язку з теорією навчання [48, с. 331].

Цікавою, на нашу думку, є інтенсивна програма курсу «Навчання за допомогою технологій» (Learning with Technology) в університеті Канберри на педагогічному факультеті при підготовці вчителів дітей раннього віку. Як зазначають Т. Даунс (T. Downes), Л. Артур (L. Arthur), Б. Бічер (B. Beecher), небажання педагогів використовувати нові технології пояснюється їхньою невпевненістю та відсутністю елементарних навичок роботи з незнайомими технологіями [210, с. 139–153.]. Саме для цього й був створений такий курс, який пропонують протягом першого року навчання (він триває 2 тижні по 2 години на день у міжсесійний період). Хоча цей курс є доступним в онлайн форматі та у звичайному (regular and online versions), студенти стаціонарної форми навчання обирають таку прискорену програму. Кожен студент забезпечений ноутбуком (wireless laptops) з доступом до Інтернету (протягом першого тижня працюють зі звичною операційною системою Windows, протягом другого тижня – з операційною системою Макінтош (Macintosh) фірми Apple Computer. Ноутбуки знаходяться на спеціальних мобільних столиках, які використовують для виконання індивідуальних завдань в інших приміщеннях, наприклад, для записування голосового супроводу до завантажених з Інтернету відеоподкастів (recording a voice-over for a podcast).

У спеціальних онлайн лекціях з питань дошкільної освіти були запропоновані аудіо- та відеоподкасти, інтерв'ю з досвідченими педагогами, РРТ-презентації, посилення на педагогічні електронні ресурси. Під час традиційних занять студенти набувають навичок роботи з різними операційними системами, програмним забезпеченням Microsoft Office, Hotpotatoes, Audacity, Garage Band, iPhoto, iTunes, iMovie, Smartboard Notebook і такими онлайн ресурсами, як Google Docs, Vixy Net, Zamzar,

Youtube, Teacher Tube і Wiki-технологіями. Студенти набувають таких умінь і навичок:

- створення звукових та відеофайлів, додавання до PPT-презентацій та документів у текстовому редакторі Word гіпертекстових зсилок (hyperlinks) для компонування електронного документа, який містить текстові, аудіо- і відеодані (з використанням програми Audacity для запису звуку);
- швидкого зберігання докуменів у різних форматах (pdf і html з використанням Zamzar);
- створення тестових завдань (drag-and-drop quiz activities) за допомогою Hotpotatoes з текстами, звуком та відео (з використанням камери);
- використання iPhoto і Garageband для створення простих подкастів;
- використання iMovie і Powerpoint для створення та редагування коротких фільмів і перетворення фільмів у подкасти з використанням Garageband;
- організації навчальних видів діяльності за допомогою комплекту Smartboard suite; малювання за допомогою програми Paint;
- створення навчального середовища з використанням Wiki-технологій та Wiki-сайтів [210].

Студенти створюють свої збірки озвучених ними оповідань (talking story-book) для подальшої роботи, використовують комп'ютерні технології для навчання та фіксації навчальних досягнень дітей під час професійної практики. Майбутні педагоги удосконалюють навички роботи зі звичною операційною системою Windows і набувають навичок комп'ютерної грамоти (IT literacy skills) в роботі з новою для них операційною системою фірми Apple, яка все частіше використовується дошкільними закладами Австралії. Самостійні та індивідуальні завдання (Independent assignments) студенти виконують, зазвичай, після цієї програми [210, с. 11–18].

Особливо поширеним у навчально-виховному процесі австралійських університетів є *метод проектів* (проектна технологія). Проект – задуманий план дій, задум, намір [48, с. 298]. Проектна діяльність сьогодні – найперспективніша складова освітнього процесу, тому що створює умови для

саморозвитку й самореалізації, формує всі необхідні життєві компетенції: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні й соціальні. *Структура проекту* така: проблема → проектування → пошук інформації → продукт → презентація → впорядкування портфоліо. Класифікація проектів: практико-орієнтований, дослідницький, інформаційний, творчий, рольовий [142, с. 38]. Зазначимо, що *дослідницький проект* – це справжнє наукове дослідження, з висуванням гіпотези та її перевіркою шляхом моделювання, соціологічного опитування та експерименту [158, с. 63 – 69]. *Науково-дослідницькі проекти* можуть бути індивідуальні та групові (individual, collaborative research project). Австралійські бакалаври та магістри дошкільної освіти, наприклад, розробляють і захищають проекти з таких тем: «Освіта корінних жителів», «Викладання та навчання за допомогою нових технологій», «Комплексність курікулуму. Творчий обмін», «Мистецтво в ранньому дитинстві», «Кожна дитина – це історія» тощо [269].

Творчість, критичне мислення, уміння здійснювати аналіз та систематизацію розвивають і такі поширені в австралійських університетах *форми поточного контролю знань, умінь і навичок студентів (formative assessment)*: тестування (written quiz), усні та письмові звіти (Oral or written report), критичні відгуки (Review-critique), аналізи (Reflexive paper), концепт-схеми (Concept diagram), усні презентації (Oral presentations), складання планів майбутніх досліджень у дошкільному закладі (Teacher research plan in an educational setting), дослідницькі завдання та презентації (educational research task, research presentation), написання есе (Essay), ведення педагогічного щоденника (Reflective diaries, learning journals), рольові ігри (Role play).

Технологія досліджень ґрунтується на самотійних дослідженнях публікацій, друкованої літератури та освітніх ресурсів (critical evaluations of educational resources, scientific journals), на основі чого студенти роблять висновки й пропозиції, друкують власні статті в електронних та друкованих студентських виданнях університету (Writing newspaper article) [202].

У процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти широко застосовується метод навчання й оцінювання – *електронне та паперове портфоліо* (Professional Portfolios), яке може включати спостереження, фотографії, навчальні тексти, діалоги, есе, пам'ятки, презентації, аналізи та звіти, планування подальшої роботи студента, опис використаних навчальних методів та прийомів, тобто ведеться документування процесу навчання та рівня досягнень упродовж певного терміну.

Одним із поширених методів навчання є *кейс-метод*, який по-іншому називають методом аналізу ситуацій. Навчання на основі кейс-методу – це цілеспрямований процес, побудований на всебічному аналізі представлених ситуацій, обговоренні під час відкритих дискусій проблем кейсів і виробленні навичок прийняття рішень. Відмінною рисою кейс-методу є створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя [311]. *Проблемне навчання* (problem-based, inquiry based learning), як вважають К. Чейпелл та П. Хейгер (С. Chappell, Р. Hager), є ефективним способом розвитку творчих навичок, критичного мислення, навичок розв'язання нових проблемних ситуацій за допомогою раніше набутих знань [198].

Ще одним розповсюдженим варіантом кейс-технології в університетах Австралії є *метод ситуативних рольових ігор* (Role play). Їхнім теоретичним підґрунтям є тлумачення кейс-методу як ділової гри в мініатюрі, оскільки він поєднує професійну діяльність з ігровою і є різновидом інтерактивного навчання. Цей метод застосовується з метою формування в студентів умінь приймати рішення в конкретній ситуації, навичок поведінки у великих і малих групах, конструктивної взаємодії, розв'язання конфліктів, що сприяє адекватному сприйняттю себе та інших учасників ділової ситуації.

В університеті Дж. Кука запроваджений *вебфоліо* (Webfolio) – проект у форматі вебпошуку (Webquest) для того, щоб розширити знання студентів. За допомогою навчання *вебкейсами* (web-based case studies) презентуються важливі професійні теми, які потребують дослідження, а потім вирішення та обговорення (зазвичай, з такими проблемами студенти на лекціях та при

проходженні практики не стикаються). Ці проблеми не мають єдиного правильного розв'язання, тому студенти змушені аналізувати, уявляти та знаходити нестандартні рішення, занотовувати, формуючи основні професійні вміння вчителя. Теми кейсів можуть бути такими: «Захист дітей» (child protection), «Професійна етика» (ethics), «Співпраця» (partnerships), «Розумовий розвиток дітей дошкільного віку» (brain development) тощо [311].

Для кожного кейсу подається запропонований сценарій (case scenario) та основна інформація: аудіозаписи, описані конкретні епізоди, опис дитини, дитячі роботи, інтернет-адреси та контакти двох практикуючих професіоналів для індивідуальних онлайн або телефонних консультацій (наприклад, для сценарію «Захист прав дитини» – це соціальний працівник (behaviour support worker), вчитель, медсестра). Термін на роботу з кожним кейсом – 3 тижні. Прийняті рішення виносяться на обговорення всіх учасників, після цього студенти заповнюють спеціальний бланк про набуті навички (Webfolio skills assessment), який потім додається до загального професійного портфолію. У процесі пошуку виробляються базові навички студента – робота в групах, вирішення проблем та комунікативні вміння [311]. Отже, *технології навчання на основі кейс-методу* є досить популярними в університетах Австралії. Це *навчання у команді* (Student Team Learning), *навчання у співпраці* (Cooperative Learning), *технологія «Навчаємося разом»* (Learning Together), *дослідницька робота студентів у групах*.

В австралійських університетах розвинене інформаційно-комп'ютерне середовище, впроваджено *Інтернет-технології*, *електронне навчання*, *комунікаційні мережі* (кампусні, локальні). Широко використовуються такі види *електронного навчання*: *онлайн навчання*, *веб-навчання*, *інтерактивне навчання*, використовуються у навчальному процесі *засоби мультимедіа* (*мультимедійна технологія*), які дозволяють об'єднати в єдиній системі текст, звук, відео й графічні зображення [313]. Створюються багатофункціональні, демонстраційні мультимедіа-системи з використанням персональних комп'ютерів, інтерактивні дошки, мультимедійні проектори з метою

підтримки навчального процесу графічною, текстовою чи звуковою наочністю з дисципліни. Студенти використовують цей метод для презентації своїх робіт, що передбачають їхній публічний виступ у процесі захисту виконаних проектів. Недолік методу полягає в тому, що студенти не беруть активну участь у комунікації. Під час використання електронних засобів навчання студентам теж властива *інтерактивність*, оскільки вони повинні відповідати на дії комп'ютера й бути активними в навчально-пізнавальній діяльності. За визначенням Р. Карлсон (R. Carlson) і Дж. Репмен (J. Repmen), інтерактивність – це звичайний доступ того, хто навчається, до сторінки тексту через веб-інтерфейс і читання з неї відповідного навчального матеріалу [195, с. 12].

Поширеним для здобуття освіти є *дистанційне навчання* із фрагментарним використанням інформаційних технологій. При традиційній формі дистанційного навчання студент прослуховує курс лекцій, потім отримує комплекти (кейси дидактичного забезпечення з різних дисциплін) і самостійно з ними працює. Навчально-методичне забезпечення може видаватись студентам в електронному варіанті. Взаємодія викладача й студента проводиться за допомогою різних засобів зв'язку (телефон, пошта, факс, електронна пошта, Skype-зв'язок) або під час особистого контакту (*face-to-face*). *Електронне дистанційне навчання* (E-learning) здійснюється як синхронно так і асинхронно в часі.

Досить активно використовується викладачами всіх австралійських ВНЗ *технологія онлайн навчання*, ефективність якої залежить від уміння спроектувати онлайн навчальні середовища (навчальні матеріали, чіткі інструкції, графічний дизайн, скрінкасти) [307, с. 501]. Серед популярних форм занять за допомогою комп'ютерних телекомунікацій є *чат-заняття*, що проводяться синхронно, тобто всі учасники мають одночасний доступ до чату, та *веб-заняття* – дистанційні заняття, конференції, семінари, ділові ігри, практикуми, які проводяться за допомогою можливостей Інтернету. Для веб-занять використовуються спеціалізовані освітні веб-форуми.

Центральний Квінслендський університет пропонує *мультикампусне навчання* за допомогою власної системи Interactive System-wide Learning (ISL).

Як зазначає Нірмал К. Мендел (Nirmal K. Mandal) [261], університет має 5 міжнародних кампусів на території Австралії (International campuses), 3 за межами країни (Offshore Sites) та 6 регіональних (Regional Campuses). В університеті зроблено все для того, щоб студенти та викладачі не покидали своє місто. Режим вивчення певних дисциплін за системою ISL вважається очною формою (on-campus teaching mode). Для цього потрібно, щоб лекційна кімната мала необхідне технічне забезпечення: достатню кількість мікрофонів, камер, моніторів, лекційну віртуальну дошку (white boards) для відеоконференцзв'язку. Можуть читатись лекції, проводитись практичні заняття як для двох, так і більше кампусів. Перевага такої форми навчання в тому, що студенти з віддалених районів залишаються з сім'ями, продовжують працювати й навчатися; недоліки – відсутність групової роботи студентів з різних кампусів при виконанні проектів (Team work), відеоконференція вимагає проведення навчальних занять у чітко визначений час (Time tabling), викладачі (teaching team) різних кампусів при оцінюванні портфоліо студентів не завжди досягають узгодженості в оцінюванні (Marking), а також можливі технічні проблеми [261].

В опитуванні, проведеному 2009 р. під керівництвом К. Лінч (K. Lynch) [259] серед студентів різних університетів більше половини респондентів постійно використовували статичну онлайн інформацію (online static information), електронні бібліотеки (digital libraries), електронну пошту (email) та систему оголошень (announcement system (Blackboard)). Менше використовувалися: онлайн тести (online quizzes), онлайн консультації та лабораторні (online tutorials, labactivities), онлайн бази даних (online databases), *синхронні* (в реальному часі) відео-лекції (synchronised video of lectures), *асинхронні*, або у записі (asynchronised video of lectures), *віртуальні лекції* (virtual lectures), *комбіновані* зі слайдами (combined), записані відео- та аудіолекції (downloadable digital video/audio of lecture), завантаження змісту лекцій в друкованому вигляді (downloadable digital transcript of lecture).

За даними опитування, комбіновані, асинхронні відео-лекції та цифрові роздруківки лекцій були найбільш популярними (73.5%, 63.9% та 63.9%

відповідно). Часто застосовується інтерактивний обмін інформацією через дошку повідомлень (Interactive Whiteboards), комп'ютерні ігри (Computer simulation/games), форуми та обговорення (Discussion boards/forums), чати (Chat), системи типу ICQ для спілкування в реальному часі в мережі Інтернет за допомогою друкованих повідомлень (Instant Messaging), блоги (Blogs), Вікі-технології (Wikis), які дозволяють швидко створювати колективні студентські веб-сайти, веб-сторінки на сайтах, додавати тексти, малюнки, зсилки та відеоконтент (text, images, hypertext links or video content) [259, с. 273–283].

Як бачимо, основними особливостями підготовки *сучасного фахівця дошкільної освіти* в австралійських університетах є формування умінь працювати з ресурсами професійної інформації, розвиток творчого мислення й когнітивних навичок найвищого рівня компетенції.

2.5. Практична підготовка та науково-дослідницька робота майбутніх фахівців дошкільної освіти

Професійна практика посідає важливе місце в процесі формування особистості педагога. Вона допомагає реально формувати в умовах природного педагогічного процесу методичну рефлексію, коли для майбутнього фахівця предметом його роздумів стають засоби й методи власної педагогічної діяльності, процеси вироблення й прийняття практичних рішень [105].

В австралійських університетах практичній підготовці фахівців приділяється велика увага. Так, у 2008 – 2009 роках австралійський уряд виділив 18 млн австралійських доларів на виконання «Програми покращення практичного компонента педагогічної освіти» (Professional Experience Quality Improvement). Кошти навчальними закладами були витрачені на організацію практики та керівництво нею; співпрацю зі школами; практику студентів під час навчання і зв'язки шкіл із кампусами; підтримку студентів, які почали працювати в сільській місцевості, віддалених районах та в громадах корінних жителів Австралії [291].

Вимоги до проходження професійної практики в університетах Австралії подібні, тому розглянемо їх на прикладі державного університету Монаша. Професійну практику (professional placement) в університеті організовує й контролює відділ професійної практики та співпраці (The Partnerships and Professional Placements Office) педагогічного факультету, який щорічно забезпечує до 5000 місць проходження практики студентами в секторі дошкільної, початкової та середньої освіти [215].

Професійна практика в австралійських університетах базується на соціокультурній концепції розвитку особистості, що відображає теорію Л. Виготського про інтерпсихічну та інтрапсихічну функцію і сформульовані ним закони психічного розвитку [298]. Кожен рік практики має свою мету, але кінцевий результат – це знання й розуміння особливостей розвитку дітей та середовища, в якому вони знаходяться, й усвідомлення сутності професії вчителя дітей раннього віку. Етапи проходження професійної практики відображені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Етапи проходження професійної практики бакалаврами дошкільної освіти

Рік навчання	Етапи проходження професійної практики	Рівні професійної компетентності
1	конструктивно-розвивальний	особистісний рівень (формування вмінь спостерігати, аналізувати й розуміти особливості розвитку дитини)
2	конструктивно-перспективний	міжособистісний рівень (розвиток умінь співпрацювати і планувати роботу)
3	конструктивно-соціокультурний	соціокультурний рівень (дослідження середовища, культури, робота з батьками)
4	соціокультурний	

Джерело: систематизовано автором на основі [298]

Розглянемо *організаційно-педагогічні вимоги до проходження практики*. У школах і садках є *методисти-організатори* педагогічної практики (Organiser of Teaching Practice) та *наставники-ментори* (mentor teachers). Працівники відділу практики (Placements Officers) координують влаштування

на практику, збирають та перевіряють звіти, відповідають за оплату. *Координатор предмету* (Course Advisor) ознайомлює студентів з вимогами до проходження практики з їхнього предмета, можливістю проходження практики повторно, паралельним проходження різних видів практики, але лише за поважних причин. *Радники (консультанти) студентів* (Student Adviser) стежать за проходженням практики і в разі потреби відповідно реагують [215].

Методист-організатор (Placement Coordinator) є центром зв'язку між студентом, університетом, шкільним персоналом та відділом практики. Він організовує прикріплення студентів до менторів і є посередником між ментором і студентом; ознайомлює студента із закладом проходження практики, його персоналом та ресурсами; передає необхідні методички та бланки менторам для заповнення, при цьому сам має бути ознайомлений з ними, зокрема, з процедурою заповнення бланку (Placement Concerns / At Risk Notification) та повідомленням у відділ практики щодо студентів, які не відвідують чи не справляються з практикою; за згодою студента та ментора складає розклад спостережень та пробних занять/уроків; у кінці практики передає всі звіти, заповнений бланк оцінювання та квитанцію до оплати у відділ практики (Додаток Т).

Ментори (mentors) повинні мати не менше 2 років стажу та для початкової і середньої школи реєстрацію в Інституті вчителів штату Вікторія; для дошкільних закладів по догляду за дітьми від 0 до 3 років (Childcare placements) – диплом щодо надання послуг по догляду за дітьми (Diploma of Childre's Services); для дошкільних підготовчих груп дітей 4-річного віку (preschool placements) – диплом бакалавра дошкільної освіти (BEd (EC), диплом бакалавра виховання (BECSt) або диплом післядипломної освіти (GradDip of Education) [290].

Ментор знайомить з класом, допомагає в підготовці уроків, переглядає плани уроків/занять та аналізує їх, завжди присутній у класі, інформує організатора в разі стурбованості та незадовільного проходження студентом

практики, повідомляє студента про позапланові види діяльності, в яких студент може взяти участь (карнавали, спортивні дні, зустрічі), обов'язково заповнює звіт-оцінювання та передає його організатору практики.

Загальні вимоги до студентів (Pre-service teachers) такі [215]: з'являтися не пізніше як за 30 хвилин до початку й перебувати в садку (школі) повний робочий день; дотримуватися розпорядку та певних традицій; брати участь у всіх зібраннях, прогулянках, заняттях; носити відповідний одяг; ніколи не застосовувати силу до дітей під час повчальних розмов; добре знати місце розташування закладу і як до нього добиратися; детально ознайомитися з посібником, що стосується практики; у перший день перевірити, чи заповнені всі заявки з відділу професійної практики та співпраці; знати розклад уроків (Teaching Timetable), меморандум розуміння (Memorandum of Understanding); проявляти ініціативу, демонструвати інтерес, бути готовим до критики; вести щоденник, писати щоденні плани, кожного дня підписувати лист відвідування; у кінці проходження практики подякувати ментору та вчителю-організатору практики, підготувати звіт, підписати в учителів-менторів оригінал разом із рахунком та листами щоденного відвідування (Attendance Diary) і подати організатору практики для пересилки у відділ практики, а також представити звіт (Placement feedback form) про проходження практики. Якщо студент захворів чи з інших поважних причин не може з'явитися на практику, то він зобов'язаний попередити не пізніше, ніж за годину до початку робочого дня, до 9.00 проінформувати відділ практики, домовитися про відпрацювання. Відсутні більше двох днів подають медичну довідку чи письмове пояснення.

У перший день практики студент заповнює бланк щодо екстрених випадків (Emergency Contact Form), де зазначаються контактні дані, дозвіл викликати швидку допомогу та надати невідкладну допомогу, номер страховки, група крові, ліки, які приймаються, схильність до алергії. Усі ці дані в заклеєному конверті зберігаються в організатора до закінчення практики, потім повертаються студенту [215].

Щодо організації проходження практики, то студенти кожного року заповнюють обов'язкову *онлайн анкету з практики* (online Placement Questionnaire), де зазначають побажання щодо садка чи школи, її віддаленості, відповідного транспорту, яким мають добиратися тощо й погоджуються з умовами проходження практики. Не можна вибирати заклад, де працюють члени сім'ї, інші родичі. Студент має надати у відділ практики копію дозволу на роботу з дітьми – Security Clearance та Working with Children Check (необхідна процедура в усіх штатах та університетах) [290]. Повідомляються студенти про місце практики за 1–2 тижні до початку через спеціальну електронну студентську пошту університету Монаша (Monash student email account).

Обов'язково треба відвідувати лекції та консультації, які проводяться перед практикою. Студентів детально інформують і роздають методичні матеріали. Крім цього, кожен практикант має ознайомитися із Професійним кодом етики Інституту вчителів штату Вікторія (VIT Profession Code of Ethics) [215].

Розглянемо *види, тривалість і зміст практики* майбутніх фахівців дошкільної освіти в університеті Монаша. Бакалаври виховання (BECSt) та бакалаври дошкільної освіти (BEd (EC)) в основному проходять однакові види практики з однаковою тривалістю, але так як останні вчаться стаціонарно на 1 рік довше (4 роки) та мають право працювати в початковій школі, тому проходять додаткові види практики щодо викладання в початковій школі [267; 268].

Серед *видів професійної практики* виділено такі: *короткотривала поденна практика-спостереження* («Навчання та педагогічні дослідження», «Рання грамотність», «Теорії навчання в ранньому дитинстві»), яка проходить паралельно з вивченням професійно орієнтованих дисциплін; *активна блокова практика* («Професійна практика: немовлята й малюки», «Професійна практика: догляд за дитиною», «Професійна практика: молодша початкова школа», «Професійна практика: старша початкова школа»,

«Курікулум дошкільної освіти»); *неперервна (переддипломна) професійна практика-стажування* на останньому курсі навчання.

Бакалаври дошкільного виховання (діти від 0 до 5 років) в цілому мають пройти не менше 80 днів практики: на 2 році в I семестрі навчання – 20 днів практики по догляду за дітьми – *Inquiry in professional practice: Childcare* та 20 днів у II семестрі (*Inquiry in professional practice: Infants and toddlers*). На 3 році навчання в I семестрі – 5-тижневий блок у 20 днів (*Fieldwork placement 1*), у II семестрі – 20 днів (*Fieldwork placement 2*). Студентам, які вступили на основі професійного диплома щодо надання послуг по догляду за дітьми (*Diploma of Children's Services*), зараховується 1 рік (48 кредитів). Такі студенти з великим досвідом роботи можуть подати на зарахування цих предметів та проходити не більше 40 днів практики [215].

Майбутні фахівці, які навчаються на бакалаврів дошкільної освіти (діти від 0 до 12 р.), отримують важливий практичний досвід в дитячих дошкільних установах та початкових школах, проходячи як мінімум *135 днів професійної практики протягом всього курсу*. Студенти, які отримують 1-річний диплом про вищу освіту (*Diploma of tertiary studies – Early childhood stream*) проходять такі види практики, як і бакалаври, протягом 1 курсу. За кожен вид практики зараховується 6 кредитів.

На 1 році навчання студенти проходять 10 днів професійної практики з дисципліни *«Навчання та педагогічні дослідження»* та 5 днів практики з предмета *«Рання грамотність»*. На II курсі – 5 днів практики (*«Теорії навчання в ранньому дитинстві»*), 20 днів (*«Вступ у професійну практику: старша початкова школа»* – 1 день в тиждень протягом 5 тижнів та протягом 3-тижневого блоку по 5 днів у тиждень), 20 днів (*«Вступ у професійну практику: молодша початкова школа»*). Протягом 3 року навчання – 20 днів (*«Вступ у професійну практику: немовлята й малюки»*), 20 днів (*«Вступ у професійну практику: догляд за дитиною»*). На IV курсі – 15 днів (*«Курікулум дошкільної освіти»*) та 25 днів неперервної переддипломної практики в дошкільних закладах. Усі види практики також становлять по 6 кредитів.

Упродовж тривалої блокової практики студенти проводять не менше 8 годин на практиці, включаючи перерви та час на безпосередню підготовку до занять [269].

Упродовж 1 тижня студенти спостерігають, проводять бесіди під час прогулянок, читають книги, допомагають ментору з плануванням, організацією й проведенням ігор, вивчають і описують, як оволодівають діти основами елементарної грамотності відповідно до вимог програми, також працюють з малими групами дітей (за планом учителя). Свої спостереження практиканти включають у портфоліо для оцінювання. Для діагностування рівня грамотності дітей, студенти спостерігають за 4-ма дітьми, включаючи опитування щодо рівня грамотності (literacy interview). Зразки інтерв'ю та спостережень студентам дають наперед.

Упродовж 2 тижня студенти продовжують спостереження в малих групах, створюють ігрові ситуації, проявляють творчість, вносять свої пропозиції. Пробують планувати діяльність. Зразки планування включають у своє портфоліо. Перший тиждень практики оцінюється на основі задовільного звіту ментора, другий – на основі портфоліо, в якому наявні спостереження за визначеними дітьми щодо рівня грамотності; опис того, як учитель підтримує в дітей інтерес і навчає грамоти; 2–3 розроблених прийоми навчання грамоти окремих дітей та малих груп; загальний щоденник спостережень; а також щоденник-табель відвідування (Attendance Diary) для підтвердження проходження 10 днів практики [215].

Практика бакалаврів дошкільної освіти та бакалаврів виховання по завершенні 2 років навчання в V семестрі триває: 1 повний день у тиждень протягом 3 тижнів з 5 по 23 березня, 1 повний день у тиждень протягом 2 тижнів з 16 по 27 квітня та 5 днів у тиждень протягом 3 тижнів з 30 квітня по 18 травня. **Мета практики** – ознайомитися з програмами та курікулумом (curricular) дошкільних закладів, розвинути навички планування роботи з дітьми від 3 до 5 років, практикуватися в роботі з окремими групами дітей, випробовувати себе в ролі вчителя, взаємодіяти з усім персоналом закладу,

удосконалювати навички спостереження та документування інформації про навчання щонайменше чотирьох дітей, протягом 2 та 3 тижня виробляти вміння застосовувати навчальні ситуації (*implement learning experiences*) на основі попередніх досліджень. Слід зазначити, що курікулум (навчальний план) у всіх дошкільних закладах складається з двох частин – обов'язкової та факультативної (*core curriculum, emergent/negotiated curriculum*).

Студенти починають оформляти *портфоліо матеріалів спостережень* та необхідної для ознайомлення адміністративної документації вже зразу упродовж одноденних візитів (*one-day Professional Experience visits*), ведуть щоденник обліку відвідувань. Так, при першому відвідуванні вони вивчають імена персоналу та дітей, знайомляться з режимом; вивчають, де зберігається аптечка, іграшки та необхідне обладнання, методична література та книжки, які правила гігієни та евакуації, обирають 3-4 дітей для спостереження, збирають інформацію про садок. Упродовж другого одноденного візиту студенти допомагають прибирати та організовувати роботу з невеликими групами дітей, надають допомогу вихователям (*classroom teachers*), спостерігають за взаємодією персоналу та дітей, знайомляться з процесом планування, програмою на наступний тиждень тощо. Під час одноденних візитів студенти керуються розробленими для них пам'ятками, у яких описаний кожний день практики та вимоги до нього [215].

3-тижневий блок (*three-week Professional Placement block*) виробляє впевненість і формує навички планування роботи з немовлятами та дітьми до 5 років. Упродовж 3-тижневого блоку практики студент працює за планом, розробленим по днях, продовжує додавати пункти до вчительського щоденника завдань (*Teaching Diary task*), починає вести щоденник особистих спостережень (*diary of personal reflections (Reflective Journal)*), доповнює файлами папку особистих матеріалів (*personal resource file* чи *folio*), працює до 8 годин в день, включаючи 1 годину на ланч та 1 годину на підготовку до занять, розпочинає ведення організаційної папки (*administration folder*), яка може включати в себе будь-яку важливу та доступну в садку інформацію:

правила поведінки вчителя в даному закладі (також дії у випадку запізнення батьків після роботи), плани евакуації, копії інформаційних бюлетенів тощо; оформляє характеристику дитини (Child Profile) [215].

Як зазначають Л. МакФарланд (L. McFarland) і А. Лорд (A. Lord), студенти перед проходженням практики беруть участь в однотижневих *ігрових тренінгах*, які проводяться в кампусах при університетах перед блоковою практикою протягом семестру (weekly play sessions), планують ігрові форми роботи з дітьми від 0 до 5 років та роботу з батьками [258, с. 23–42].

Записи у щоденнику та написані характеристики дітей щотижня обговорюються на консультаціях та семінарах в університеті. Записи про проведення занять (Teaching Log) робляться щоразу під час одноденної практики, під час 3-тижневого блоку – 3 записи в тиждень та 3 спостереження.

При заповненні ментором *бланку оцінювання* (Assessment form) проводиться обговорення зі студентом. У процесі практики студент оцінюється так: задовільно (Satisfactory), потребує покращення (Needs Improvement). По закінченні практики визначається *рівень досягнутої компетенції*: відмінний рівень (Outstanding level of competence achieved): дуже добрий рівень (Very good level of competence achieved), задовільний рівень (Satisfactory level of competence achieved), незадовільний рівень (Unsatisfactory level of competence achieved). Додатково зазначаються слабкі та сильні сторони студента-практиканта, ставиться дата, підписуються і студент, і ментор. Окремо на підготовлених бланках ставляться галочки біля перерахованих особистих якостей студента, міжособистісних, здобутих у роботі з дітьми та батьками, а також викладацьких компетенцій [215] (Додаток Т).

Магістри методики навчання (раннє дитинство) дітей від 0 до 5 років – MTeach (EC) – протягом 1,5 року інтенсивного навчання в університеті Монаша проходять таку *професійну практику*: на I курсі – «Теорія сучасного розвитку дитини» (Contemporary child development theory), «Дослідження

зв'язку дитини з сім'єю та колективом» (Researching childhood, family and community), «Середовища раннього дитинства» (Placement in early childhood); на II курсі – «Освітнє й адміністративне керівництво» (Educational and administrative leadership) – загалом 60 днів практики: 15 днів спостереження, 20 днів стажування, 25 днів самостійного проходження практики. Кожен вид практики становить 12 кредитів [271].

Практика «Теорія сучасного розвитку дитини» триває 15 днів з лютого по травень (1 день в тиждень протягом 5 тижнів, потім 2–3 дні в тиждень). Цікавим, на нашу думку, є те, що практичні дослідження в садках проходять паралельно з прослуховуванням лекцій та консультаціями з розвитку дитини. Студенти вчаться зіставляти знання про сучасні концепції розвитку та навчання дитини з відповідними методами навчання та курукулумом (curriculum design), утверджують себе як керівники навчальною діяльністю дітей (pedagogical leader), застосовують основні поняття курсу відповідно до обов'язкових складових курікулуму (mandatory curricula).

Керування практикою здійснюється координаторами відповідних дисциплін, консультантами студентів, менторами та організаторами на місці практики. Ментор оцінює, а координатор предмета виставляє підсумкову оцінку. Він може відвідувати заняття, що проводить студент, може телефонувати та радитися з ментором. Для оцінювання студенти здають письмовий звіт (written report) на 3500 слів про те, як сучасні теорії розвитку й навчання дітей втілюються педагогами відповідно до Загальнонаціональної програми раннього навчання (EYLF) та згідно з Програмою раннього навчання й розвитку штату Вікторія, а також, як втілюється курікулум, які методи для цього використовуються, представляють дослідницький проект «Кожна дитина – це історія» (Research project «Every child is a story») з використанням наочних матеріалів обсягом не менше 4500 слів (всі письмові завдання з будь-яких предметів та видів практики обумовлюються кількістю слів, а не сторінок) та складають 14-рядковий вірш для підтвердження

теоретичних ідей (обов'язково одночасно із демонстрацією фотографій та відео із практики у PPT-презентації) [270].

Практику «Дослідження зв'язку дитини з сім'єю та колективом» (20 днів) студенти проходять в подовженому семестрі при кампусі з 28 травня до 22 червня в групах від 0 до 2 років. Вони набувають умінь фіксування процесу розвитку дітей у центрах по догляду за дітьми, спостереження, планування, вчаться організовувати та аналізувати, співпрацювати з персоналом та батьками. Для оцінювання результатів практики студенти готують науковий звіт (research report) про проходження практики, у якому подають теоретичне обґрунтування, аналіз даних на основі спостережень, висновки та пропозиції для педагогів, а також письмовий план дослідницького проекту (розширений план проекту спостереження під час практики в групах від 0 до 2 років (яслах), план аналізу стосунків в дитячому середовищі та уявлення про дітей в окремо взятій громаді. Проект презентують, використовуючи наочність, пропонують свої перспективи розвитку стосунків між дорослими та дітьми в повсякденному житті, в сім'ї та в суспільстві [271].

Слід зазначити, що відділ професійної практики та співпраці педагогічного факультету надає студентам усі зразки необхідної документації, пропонує цілий ряд пам'яток, схем, посібників на спеціальному веб-сайті [290].

Отже, *практична підготовка* фахівців дошкільної освіти в австралійському університеті Монаша (як і в інших університетах) організована на основі *соціокультурної теорії* (sociocultural theory) [398, с. 679–744], її проходження відбувається в різних типах дошкільних закладів та школах відповідно до вікових груп дітей та обраної спеціальності, а також в інших штатах (Interstate Placements), сільській місцевості (Rural Placements) та за кордоном (Overseas Placements). Заслужують на увагу онлайн анкетування, яке проводиться перед початком практики, студентська електронна пошта університету, окремі форми оцінювання (віршовані презентації, дослідницькі проекти).

Належне місце на педагогічних факультетах університетів Австралії відводиться **науково-дослідницькій** роботі студентів. Для заохочення та покращення наукової роботи запроваджують такі заходи: централізовані або факультетські вступні програми (induction programs); обов'язкові наукові роботи на формування базових дослідницьких умінь бакалаврів та магістрів (coursework programs); короткотривалі курси або семінари на різні теми (наприклад, «Інтелектуальна власність», «Наукова етика»); систему студентської звітності на різних етапах наукової роботи (tracking and milestone reporting systems); систему підтримки наукової роботи студентів (Research student support networks); стипендії та гранти для закордонних поїздок (International travel scholarships). До прикладу, в університеті Монаша в цілому налічується до 100 науково-дослідницьких центрів та 17 об'єднань, фінансування наукових досліджень яких за 2011 рік складало 285 млн австралійських доларів, а загальний прибуток університету – 1,5 млрд [295].

Конкурсні державні програми та гранти (National Competitive Grants Program) фінансує Австралійська рада з наукових досліджень (Australian Research Council). Вони можуть бути таких категорій: «Відкриття» (Discovery) або «Спільні проекти» (Linkage), останні фінансуються за схемою дослідницьких центрів. Гранти категорії «Відкриття» мають окрему схему фінансування молодих науковців (The Discovery Early Career Researcher Award). У цій категорії в Австралії виділяється щороку 200 наукових стипендій по 40000 австралійських доларів на дослідження протягом 3 років [275]. Наприклад, у 2012 році університет Монаша подав до розгляду 155 таких стипендій, затверджено було 22 стипендії на суму 8250000 австралійських доларів [295].

Науково-дослідницька робота в університетах Австралії проводиться на 8–10 рівнях Австралійської рамки кваліфікацій (AQF): 8 рівень – наукова робота від 12000 до 16000 слів на ступінь бакалавра з відзнакою; наукова робота обсягом 16000 слів на здобуття диплома післядипломної освіти; 9 рівень, залежно від типу магістратури, – наукова робота обсягом від 25000

слів (предметна магістратура) до 40000 слів (дослідницька та професійна магістратура); 10 рівень – наукова робота обсягом 100000 слів на нижчий науковий ступінь доктора філософських та педагогічних наук або вищий науковий ступінь доктора наук [237].

Науково-дослідницька робота на 10 рівні (AQF) представлена в університетах Австралії *дослідницькою докторантурою* (Doctoral Degree (Research)), яка дає нижчий вчений ступінь доктора філософських наук (PhD) і здійснюється під науковим керівництвом традиційно одного керівника (traditional «one-on-one» model of supervision), та *професійною докторантурою* (Doctoral Degree (Professional)) на ступінь доктора педагогічних наук (Ed.D) і здійснюються під керівництвом (expert facilitators) кількох наукових керівників (team supervision) [238].

Доречно зазначити, що *професійна докторантура* передбачає тісний зв'язок між університетом, професійною діяльністю та місцем роботи, поєднання професійного досвіду й наукових досліджень. Програма підготовки складається з теоретичного навчання й науково-практичного дослідження (blend of coursework and research) та професійних проектів (professional projects). Наприклад, в Університеті Південної Австралії пропонуються програми підготовки з глибшим теоретично-науковим спрямуванням дослідження – до двох третіх (науково-професійна докторантура – research professional doctorates) та з науковим компонентом меншим, ніж 2/3 змісту (навчально-професійна докторантура – coursework professional doctorates) [331].

Найвищий науковий ступінь (Higher Doctoral Degree) присуджуються університетами за визначні та тривалі (не менше 10 років) наукові дослідження в певній галузі (higher and honorary doctorates), велику кількість публікацій та особистий внесок у розвиток австралійської та світової науки. У педагогічній галузі присуджуються ступені доктора наук (Doctor of Science (DSc) і доктора гуманітарних наук (Doctor of Letters (DLitt)), які відповідають українському ступеню доктора наук [289].

На педагогічному факультеті Монаша працює 14 наукових груп, 6 наукових центрів (Faculty research centres), а також об'єднання науковців (Monash Education Research Community), проводяться конференції та симпозіуми, видається електронний Міжнародний журнал наукових досліджень у галузі дошкільної освіти (The International Research in Early Childhood Education journal). На факультеті розробляється багато наукових проектів (Research projects). На даний час втілюються проекти таких категорій: конкурсні державні гранти; громадські конкурсні і неконкурсні гранти (Other Public Sector Competitive and Non-competitive Research Funding) [275]. У категорії «Відкриття» та «Спільні проекти» визначено 12 державних грантів та стипендій, серед них виділяємо такі: проект «Емоційна уява в процесі вивчення природничих наук», який заохочуватиме вчителів дітей раннього віку до пошуку цікавих прийомів вивчення основ природничих наук (2013–2015 pp., 298 073 австралійських доларів); проект «Концептуальна гра: уява та пізнання під час формування понять у дошкільній природничій підготовці» (2011 – 2013 pp., 100 997 доларів) [295].

Студенти, які займаються науковою роботою, повинні володіти такими *уміннями й навичками* (Research Graduate Capability): інформаційна грамотність (Information literacy) – навички роботи в бібліотеці, робота з онлайн ресурсами, базами даних, вміння цитувати; інформаційні й технічні навички (IT and Technical Skills) – вміння користуватися програмним забезпеченням певного університету (наприклад, Microsoft Suite, Endnote, SPSS, NVivo); навички письмового та усного спілкування (Written and Oral Communication) – використання наукового стилю, реферування, аналіз літератури, структурування речень і абзаців, навички усної презентації; використання наукових методів дослідження та планування (Research Design and Methods) – етапи створення та виконання дослідницького проекту, етична поведінка науковця, вміння створювати та аналізувати власну базу даних; володіння методикою здійснення дослідження (Processes and Procedures in PG Research) – усвідомлення та розуміння порядку проведення дослідження, навички міжнародної співпраці, визнання інтелектуальної власності;

планування особистісного розвитку (Wellness and Personal Development) – формування впевненості як науковця, планування кар'єри, комерціалізація наукових продуктів (commercialization training) [296].

З метою *наукового розвитку* педагогічного факультету, підготовки спільних проектів та наукових робіт, мотивації студентів і викладачів, підвищення ефективності роботи наукових об'єднань, розширення міжнародної діяльності й співпраці викладачів, до прикладу, університет Монаша постійно запрошує науковців з різних університетів (Visiting Scholars program). Це можуть бути окремі особи (*Invited Visiting Scholars*), визначені факультетом через Науковий комітет (Research Committee), які сприяють значному покращенню наукової, методичної та навчальної діяльності. Фінансування таких візитів (раз в рік мінімум на 4 тижні) здійснюється факультетом. Поширеними також є візити науковців (*Hosted Visiting Scholars*) за домовленістю у період творчих однорічних відпусток (sabbatical visitor), які дають можливість працювати на факультеті упродовж року [343].

Як бачимо, організація проходження професійної практики та науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах має багато позитивного й заслуговує на детальне вивчення.

2.6. Професійний розвиток фахівців дошкільної освіти як необхідна умова якісного навчально-виховного процесу в дошкільних закладах Австралії

Світовий освітній простір вимагає сьогодні фахівця, здатного удосконалювати зміст своєї діяльності за допомогою критичного, творчого мислення, застосовувати передові педагогічні та інформаційні технології. Як правило, фахове вдосконалення педагогічних працівників диктується ринком праці та змінами в освітній системі й забезпечується їхньою післядипломною освітою, яка є традиційним поглибленням знань, удосконаленням умінь і навичок оцінки та розвитку власної професійної діяльності. Післядипломна

освіта орієнтована на удосконалення предметної, професійної, методично-дидактичної підготовки та дослідницької діяльності [104].

Як зазначає австралійська дослідниця Дж. Хатті (J. Hattie) [235], знання та власна методика хорошого педагога-практика удосконалюються через ґрунтовну, ефективну базову підготовку та неперервний професійний розвиток (ongoing professional development). Е. Елліот (A. Elliot) [222] і Дж. Сахс (J. Sachs) [302] вважають, що якісну роботу фахівців дошкільної освіти насамперед забезпечують цілеспрямований професійний розвиток та вдосконалення.

Аналіз законодавчих документів [339] засвідчив, що професійний розвиток педагогів спрямовують *Австралійський інститут педагогіки й шкільного управління (AITSL), Управління якості австралійської освіти та догляду за дітьми (ACECQA), Асоціація вчителів дітей раннього віку (Early Childhood Teachers' Association), Центри підготовки та професійного розвитку кожного штату (The Early Childhood Training and Development Centre), Австралійський коледж педагогів (Australian College of Educators), педагогічні факультети та педагогічні школи університетів, інститути та школи післядипломної педагогічної освіти при університетах, адміністрація дошкільних закладів.*

Університетські програми підготовки педагогічних кадрів пропонують достатні можливості для фахівців дошкільної освіти включитися знову в процес навчання для підвищення кваліфікації та професійного розвитку й для розширення можливостей працевлаштування. *Програми підвищення кваліфікації та перекваліфікації (Upgrade and transfer courses)* поділяють на:

- програми підвищення кваліфікації з *3-річного ступеня на 4-річний (Upgrade from three-year degree to four-year degree)*, які можна пройти в таких університетах: університет Чарльза Дарвіна, університет Дікіна (2 програми), університет Джеймса Кука, університет Маккуорі, університет Мердока, університет Канберри, університет Нової Англії, університет Нотр-Дам в

Брумі, університет Південної Австралії, Воллонгонзький університет, університет штату Вікторія;

- програми підвищення кваліфікації з *професійного диплому на 4-річний ступінь* (Upgrade from diploma to four-year degree): університет Ч. Дарвіна (3 програми), університет Дікіна (2 програми), університет Монаша, Квінслендський технологічний університет, університет RMIT, Балларатський університет, університет Нової Англії, університет Західного Сіднея;

- програми перекваліфікації з *початкової на дошкільну освіту* (Transfer from Primary to Early Childhood): університет Едіти Кован, університет Мердока, університет RMIT [301].

Післядипломні програми (Initial training: Graduate programs) – основна підготовка на базі будь-якого педагогічного ступеня – дають можливість отримати диплом післядипломної освіти (GradDip) після року вивчення дошкільної педагогіки і методик навчання (Pedagogy studies), а також магістра методики навчання (MTeach (EC) протягом 2 і більше років: університет Чарльза Дарвіна (2 програми), університет Едіти Кован, університет Гріффіта, університет Монаша, Міжнародний інститут педагогіки М. Монтесорі, університет RMIT, університет Канберри, Мельбурнський університет (3 програми), університет Нотр-Дам в Брумі, Сіднейський університет, університет Західної Австралії, університет Західного Сіднею (2 програми) [301].

Післядипломні програми обирають студенти, які перекваліфіковуються з інших спеціальностей. Їм дається лише 1 рік для набуття кваліфікації фахівців дошкільної освіти. Такі програми пропонують предмети, пов'язані з методикою навчання, з вивченням курікулуму дошкільної освіти, роботою з сім'ями, а також природничі науки й технології, мову, креативне мистецтво, ранній рахунок (математику). Безперечно, що для однорічної підготовки це досить великий обсяг знань. Тому в останні роки з'явився ступінь магістра методики навчання (раннє дитинство), який вимагає 2 роки навчання після основного ступеня бакалавра). Відповідні програми підготовки включають

більше освітнього змісту й професійної практики. Наприклад, у Школі післядипломної педагогічної освіти при Мельбурнському університеті можна здобути післядипломні кваліфікації магістра протягом 4 семестрів. Можливе дострокове закінчення програми після III семестру з відповідним дипломом післядипломної освіти (робота з дітьми віком лише від 0 до 5 років – PG Dip in Teaching). У IV семестрі можна вибрати такі програми: магістра методики навчання (ранні роки й початкова школа), що дає право подвійної реєстрації для роботи в дошкільних закладах і в початковій школі (MTeach (Early Years)); магістра методики навчання (раннє дитинство), що дає право працювати лише у дошкільних закладах (MTeach (EC) – professional development); магістра методики навчання (раннє дитинство) – програма наукового дослідження, яка дає можливість написати магістерську дослідницьку роботу й право працювати лише у дошкільних закладах (MTeach (Early Childhood (research) [327].

Однорічні програми підвищення кваліфікації та перекваліфікації (Upgrade and Transfer courses) пропонують вчителям з 3-річною бакалаврською підготовкою та практичним досвідом для оволодіння змістом 4 року навчання або пропонують навчання бакалаврам з 4-річною підготовкою в інших галузях. Програми перекваліфікації допомагають вчителям початкової та середньої школи набути знань для роботи в дошкільних закладах. Майже всі ці програми включають психологію та особливості розвитку дитини, спільні предмети – грамотність, рахунок, природничі дисципліни й мистецтво [301].

Крім цього, педагогічні факультети й школи організовують *короткотривалі курси та семінари й тренінги* (professional development short courses, seminars and workshops). Як правило, зміст таких курсів присвячується актуальним питанням системи дошкільної освіти. До прикладу, педагогічний факультет Монаша пропонує платне навчання за такими короткотривалими (1–3 дні) програмами (non-award short courses): «Розвиток дітей дошкільного віку з додатковими потребами» («Supporting Children with Additional Needs in

Early Childhood»; «Програма раннього розвитку й навчання штату Вікторія» (VEYLDF) [288].

Досить довгий час програми професійного розвитку педагогів в Австралійській співдружності, як стверджує Ф. Хінтон (F. Hinton) критикували за короткотривалість, несистемність та спонтанність, невідповідність вимогам та потребам педагогів щодо розвитку кар'єри [243]. Оскільки професійний розвиток повинен бути довготривалий, мати спланований та стандартизований характер, відповідати досвіду й посаді педагога, підходу щодо безперервного навчання протягом усього життя, Австралійським інститутом педагогіки й шкільного управління (AITSL, 2005) [179] було розроблено також *Рамку професійної діяльності і розвитку вчителів* (Australian Teacher Performance and Development Framework) [186], складовими якої є спрямування на результати навчання дітей (A focus on student outcomes), володіння ефективними методами та прийомами навчання (A clear understanding of effective teaching), спрямування адміністрацією закладів професійного розвитку вчителів (Leadership), узгодженість розвитку з планами дошкільних закладів (Coherence), гнучкість (Flexibility), що подано на рис. 2.5.

Циклічність професійного розвитку відбувається в рамках ефективного підходу (effective approach) на основі 3-ох взаємопов'язаних структурних елементів, так зване «коло розвитку» (performance and development cycle): *аналіз діяльності вчителя та виконання визначених завдань* (Reflection and goal setting), що передбачає наявність у всіх учителів плану роботи та професійного розвитку, узгодженого із планом роботи закладу й затвердженого керівником; *професійна діяльність і результати навчання дітей* (Professional practice and learning), які фіксуються документами про підтвердження результатів навчального впливу на дітей: безпосереднє спостереження за роботою педагога, відгуки експертів, колег, батьків, дітей, рефлексія; *аналіз результатів діяльності та звіти* (Feedback and review), які

проводяться щороку всіма педагогами (formal performance and development review) в усній й письмовій формі (verbal and written feedback) [186].

Рис. 2.5. Складові Рамки професійної діяльності й розвитку вчителів Австралії (Performance and Development Framework)

Багато університетів створюють *інститути та центри* дослідження нагальних питань дошкільної освіти, взаємозв'язку дитини, сім'ї та громади, проблем підготовки фахівців дошкільної освіти тощо. До прикладу, при Мельбурнському університеті функціонує з 1991 року *Центр інновацій та рівного доступу до дошкільної освіти* (The Centre for Equity and Innovation in Early Childhood), який відомий навіть за межами Австралії своїми науковими дослідженнями питань інноваційних змін та розвитку, рівноправності та рівного доступу до ранньої освіти; професійного розвитку; навчання в ранні роки (спеціальні проекти: «Проблемні діти: трансформація стосунків із батьками» (Children Who Challenge: Transforming relations with parents), «Рівність та справедливість, неупереджені курікулуми та соціальна справедливість у дошкільній освіті» (Equity, anti-bias curricula and social justice in early childhood education), «Природничі науки й рівність у ранньому дитинстві» (Science & Equity in EC) та *Інститут з досліджень питань дитинства ім. Мердока* (The Murdoch Childrens Research Institute), який досліджує позитивні та негативні впливи на немовлят, дітей і підлітків [339].

Інститут раннього дитинства (The Institute of Early Childhood) у співпраці із *Центром наукових досліджень проблем сім'ї та дитини* (Children and Families Research Centre) при університеті Маккуорі (Macquarie University) пропонує широкий вибір післядипломних дослідницьких програм у галузі дошкільної освіти. *Інститут деЛісса з питань дослідження дошкільця та сім'ї* (The deLissa Institute of Early Childhood and Family Studies) при університеті Південної Австралії займається дослідженнями проблем взаємозв'язку дитини та сім'ї [339].

Установлено, що в Австралії налічується багато організацій та асоціацій, на офіційних сайтах яких постійно оновлюється велика кількість навчально-методичної літератури з актуальних питань раннього розвитку, постійно проводяться онлайн семінари, тренінги, вільний доступ до нових урядових документів і новин Департаменту освіти, працевлаштування і трудових відносин Австралії. Виокремимо найбільші із них: *Відділ раннього дитинства та догляду* (OECECC) при Департаменті освіти, працевлаштування і трудових відносин Австралії, який проводить інформаційну роботу щодо політики уряду з питань раннього розвитку на державному рівні; *організація «Раннє дитинство в Австралії»* (Early Childhood Australia) – найбільша організація із захисту прав та інтересів дітей від 0 до 8 років, їхніх сімей та фахівців дошкільної освіти, програми та публікації якої є вагомим інструментом впливу на захист дитинства; *«Ранній розвиток дітей з вадами в Австралії»* (Early Childhood Intervention Australia) проводить дослідження, семінари та тренінги для фахівців з метою покращення якості догляду та розвитку дітей із затримкою розвитку; *«Інклюзивне навчання та розвиток дітей в Австралії»* (Child Inclusive Learning and Development Australia); *«Ранній розвиток – гарний початок»* (Good Beginnings Australia), яка підтримує безкоштовні програми раннього розвитку для батьків дітей до 3 років і центрів раннього розвитку [339].

Асоціація вчителів дітей раннього віку Австралії (Early Childhood Teachers' Association) проводить щорічні *конференції* з актуальних питань

дошкільної й початкової освіти для забезпечення професійного розвитку, узгодженого з вимогами щодо реєстрації вчителів, стимулюючи фахівців дошкільної освіти проводити рефлексивну діяльність, прагнути до співпраці з професіоналами дошкільної освіти, розвивати творче мислення й когнітивні навички найвищого рівня компетенції. 2013 року було організовано 38-му таку конференцію, у рамках якої було проведено 6 презентацій майстер-класів (Master Class Presentations), наприклад: «Оцінка знань дітей дошкільного віку (від 0 до 5 р.) через Інтернет-взаємодію» (Young children accessing knowledge through web interactions), «7 секретів мотивації та залучення дітей» (7 Secrets of motivating and engaging children) та 28 семінарів-тренінгів: «Читання світу: якби малюнки вміли говорити» (Reading the world and If pictures could talk), «Професійний інструментарій вихователів, необхідний для сьогодення» (Tools of the trade needed today – Survival technology toolkit for EC educators), «Задоволення й користь від праці на природі» (Gardening with children for fun and health), «Починаємо писати: розвиток навичок письма» (Getting it wRITE developing handwriting skills), «Хвилинка відпочинку для зору дітей 3–8 р.» (Visualisation relaxation – achieving a calm classroom), «Книги, а не роздруківки: формування грамотності в підготовчих групах (діти 4–6 р.)» (Books not worksheets: Supporting literacy in the Prep environment), «Як застосовувати нові технології, не втрачаючи зв'язку з дошкільною педагогікою» (Getting in touch with technology without losing touch of early childhood pedagogy), «Гармонія на робочому місці» (Harmony in the workplace). Також Асоціація вчителів дітей раннього віку проводить *3-денні семінари-тренінги професійного розвитку* (Professional development days) для молодих фахівців дошкільної освіти (наприклад, «Якісні навчальні середовища в ранньому дитинстві» (Quality learning spaces in early childhood) [339].

Фундація «Ранній розвиток» (Early life Foundations) проводить *науково-практичні конференції та семінари-практикуми, тренінги* (customised professional development sessions) за такими напрямками: робота в команді (team building), робота з батьками (working with parents), готовність до школи (school readiness), особливості поведінки (behaviour), планування (planning). На нашу

думку, цікавими є тренінги на тему: «Планування та документування без зайвої затрати часу» (documentation and planning that doesn't take your weekend away or interrupt your interactions with children); «Прийоми розвитку тактильних відчуттів дітей раннього віку» (Sensory and tactile exploration of materials and learning experiences), які навчають, як за допомогою гри сприяти психічному, когнітивному, творчому, мовному розвитку дитини та стимулювати дослідницьку діяльність. Здобуті знання й навички роботи з різними матеріалами допоможуть педагогам удосконалити зміст відповідної частини курікулуму дошкільного закладу [339].

Як свідчить здійснене дослідження, за місцем проведення курси підвищення кваліфікації та різноманітні педагогічні тренінги організовуються при педагогічних школах та факультетах університетів, при департаментах освіти штатів і територій та відповідних професійних об'єднаннях (Інститутах та Коледжах вчителів), центрах професійного розвитку педагогів, місцевих органах освіти, садках і школах. За терміном такі курси поділяються на коротко- і довготривалі. Найбільш поширеними є одно-, три-, п'яти-, шестиденні та канікулярні або святкові курси. Усі короткотривалі курси платні, і заклади, як правило, компенсують учителям дітей раннього віку витрати на навчання при пред'явленні ними сертифікату про їхнє закінчення, якщо відвідування курсів було включене до плану підвищення кваліфікації працівників закладу.

Установлено, що в кожному штаті та території функціонують *центри професійного розвитку педагогів*, наприклад, у штатах Новий Південний Уельс і Квінсленд діють центри підготовки та професійного розвитку фахівців дошкільної освіти (The Early Childhood Training And Resource Centre), які постійно проводять стаціонарні, онлайн і на замовлення закладів семінари й тренінги (face to face workshops, online workshops and customised inservice workshops) [318].

Поширеним в Австралії є *підвищення кваліфікації на базі дошкільного закладу* (in-service professional development). Заходи щодо професійного розвитку працівників є обов'язковою складовою кожного дошкільного

закладу, тому що їхня престижність залежить від підвищення кваліфікації педагогів. Формулюючи мету підвищення рівня професійної компетентності, кожний працівник повинен враховувати проблеми закладу, в якому він працює. Дошкільні заклади з метою професійного розвитку персоналу планують такі внутрішні заходи: семінари, спільні засідання, зустрічі з науковцями, на яких обмінюються практичними ідеями, розвивають педагогічну рефлексію, надають підтримку педагогам; спеціальні заняття для удосконалення умінь працювати з ресурсами професійної інформації. На робочому місці використовуються такі прийоми та форми роботи: анкетування вчителів і дітей (Student and teacher surveys), перевірка-опитування щодо використання певних методів та прийомів (Pedagogy audits), опитування (Walk throughs), навчання планувати й працювати в команді (Team teaching), створення груп з обговорення прочитаного (Professional reading groups), залучення в наукові проекти (Action research projects), менторство (Mentoring), консультування (Coaching), звіти вчителів (Teacher feedback), короткотривалі навчальні сесії (Teacher-run training sessions), відкриті уроки (Classroom demonstration), «бенчмаркінг» – вивчення передового педагогічного досвіду (Benchmarking Teacher Practice), ведення професійного портфоліо (Professional Portfolio).

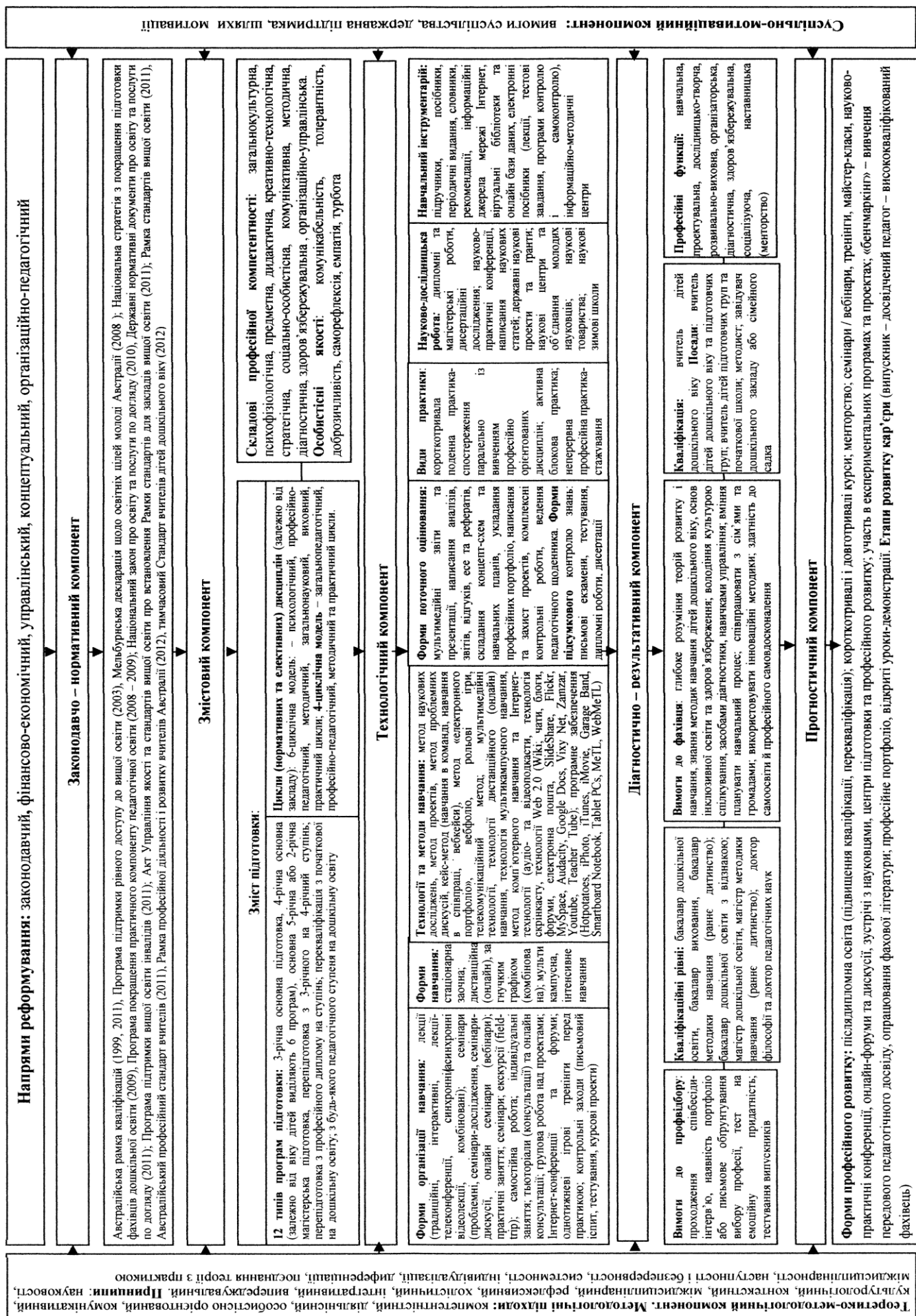
Уважаємо за доцільне описати експериментальну (пілотну) програму, проведену у 2012 році на базі Мельбурнського університету та університету Дікіна, у співпраці із Департаментом освіти та раннього навчання штату Вікторія *«Професійна програма менторства для вчителів дітей раннього віку»* (Pilot Professional Mentoring Program for EC Teacher). Програма включала 2 традиційних семінари (face-to-face workshops), так звані «дні обміну досвідом» (Shared Learning Days); участь не менше 6 разів в онлайн форумах (online forums); неофіційне спілкування за допомогою електронного листування та телефону (informal contact by email/telephone); 4 візити ментора (personal visits to worksites) на місце роботи молодого фахівця (Mentee). Кожен ментор (досвідчений фахівець) співпрацював із 4-ма молодими фахівцями (з інших міст та штатів) протягом усієї програми. Така співпраця була

«корисною для молодого фахівця, оскільки він отримував мудрість і досвід ментора, який відповідно мав можливість підвищувати свій методичний рівень, проявляти професійні комунікативні навички та демонструвати «відданість професії». Таким чином, програма сприяла професійному розвитку (professional development) всіх учасників [339].

Потреба у фахівцях, здатних удосконалювати зміст своєї діяльності, ставить перед педагогами університетів завдання формувати в майбутніх фахівців внутрішню готовність до побудови самостійних і усвідомлених професійних перспектив свого розвитку, а також практично готувати їх до життя й професійної кар'єри в умовах соціальних змін. З цією метою програми підготовки фахівців дошкільної освіти передбачають розвиток таких якостей: уміння складати навчальні плани та програми (curriculum), уміння адекватно оцінювати результати своєї навчальної діяльності, вміння творчо вирішувати педагогічні проблеми.

Отже, організація післядипломної освіти в Австралії відзначається різноманітністю форм. Широкого розповсюдження, зокрема, набули тренінги, майстер-класи, онлайн форуми, зустрічі з науковцями університетів, семінари (вебінари), науково-практичні конференції, експериментальні програми, які створюють умови для особистісної зорієнтованості майбутніх фахівців на самоосвіту та саморозвиток.

На підставі об'єктивного вивчення теоретико-методологічних, законодавчих, змістових, організаційно-педагогічних засад структуровано модель професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії (рис. 2.6).

Висновки до другого розділу

Успішному реформуванню австралійської системи вищої педагогічної освіти сприяють освітні стандарти, які регламентують зміст, рівень досягнень дітей, рівень підготовки педагогічних працівників, якість освітніх програм; мережа освітніх установ, серед яких важливе значення мають університети; органи управління вищою освітою; соціальне партнерство й громадські організації; фінансова підтримка на рівні уряду, штатів і територій. З'ясовано, що загальна стратегія вдосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти зорієнтована на основні завдання оновленої дошкільної освіти.

Вивчення Австралійського професійного стандарту вчителів, тимчасового стандарту вчителів дітей дошкільного віку, Рамки професійної діяльності й розвитку вчителів дало змогу з'ясувати вимоги до професійної підготовки фахівців дошкільної освіти (глибоке розуміння теорій розвитку й навчання дітей дошкільного віку, знання методик навчання в ранньому дитинстві, основ інклюзивної освіти та здоров'язбереження; володіння культурою спілкування, засобами діагностики, навичками управління; вміння планувати навчальний процес; співпрацювати з сім'ями та громадами; використовувати інноваційні методики; здатність до самоосвіти й професійного самовдосконалення) та їхніх особистісних якостей (саморефлексія, комунікабельність, толерантність, доброзичливість, емпатія, турбота, ініціативність). Виявлено, що в Австралії раннє дитинство – вік від 0 до 5 (8) років (в Україні – від 1 до 3 років), термін «дошкільна освіта» в австралійському педагогічному досвіді трактується як «дошкільна освіта та догляд» («early childhood education and care»), а фахівець цього напрямку підготовки одержує кваліфікацію «вчитель дітей раннього віку» («early childhood teacher»). Основними професійними функціями вчителя є навчальна, проектувальна, дослідницько-творча, розвивально-виховна, організаторська, діагностична, здоров'язбережувальна, соціалізуюча, наставницька.

Професійну підготовку фахівців дошкільної освіти у 2011–2012 роках пропонували 150 програм університетського типу (96 бакалаврських і 54 післядипломних, з яких 26 магістерських). Диверсифікація програм уможливорює одержання різних документів про вищу освіту із зазначенням кваліфікації відповідно до віку дітей. Заочне, дистанційне, комбіноване, а також мультикампусне навчання (47 програм) засвідчують гнучкість освітніх програм, мобільність усієї системи підготовки, що відповідає запитам суспільства й можливостям студентів. Випускники університетів працюють на посадах вчителя дітей дошкільного віку та підготовчих груп, вчителя дітей підготовчих груп і початкової школи, директора, завідувача (менеджера), методиста, координатора дошкільних закладів.

Структурування змісту відбувається за циклами основних курсів освітньої програми, що презентують дві моделі: 4- та 6-циклічну (залежно від закладу). Відповідно до 4-циклічної моделі навчальними програмами підготовки передбачено вивчення дисциплін таких циклів: загальнопедагогічного, професійно-педагогічного, методичного та практичного. За 6-циклічною моделлю зміст навчання ґрунтується на психологічному; професійно-педагогічному; методичному; загальнонауковому; соціально-виховному; практичному циклах. Зміст програм структуровано на основі принципів актуалізації міжпредметних і міжциклових зв'язків, варіативності, релевантності, елективності та професійної спрямованості. Успішне опанування дисциплін усіх циклів формує в майбутніх фахівців дошкільної освіти відповідні компетенції: загальнокультурну, психофізіологічну, предметну, дидактичну, креативно-технологічну, стратегічну, соціально-особистісну, комунікативну, методичну, діагностичну, здоров'язбережувальну й організаційно-управлінську.

Підвищення якості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти здійснюється на основі впровадження різних форм та інноваційних технологій навчання з метою стимулювання пізнавальної активності студентів і забезпечення ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії. В австралійських

університетах пропонують лекції (традиційні, інтерактивні, синхронні та асинхронні відеолекції, віртуальні, лекції-телеконференції, із застосуванням «сократівського діалогу»), семінари (проблемні, семінари-дискусії, семінари-дослідження, онлайн семінари), практичні заняття, екскурсії (field-trip), індивідуальні, групові та онлайн консультації. Поширеними є мультимедійні технології, проектні; технології навчання на основі кейс-методу (навчання в команді, навчання в співпраці, вебкейси); Інтернет-технології; технології дистанційного й мультикампусного навчання; Wiki-технології; технології Web 2.0. Серед форм оцінювання виокремлено поточний (тестування, мультимедійні звіти, презентації, проекти, есе, критичні відгуки та аналізи, професійне портфоліо, складання концепт-схем і навчальних планів для дошкільних закладів, написання спостережень, комплексні контрольні роботи) і підсумковий контроль (дипломна робота, письмовий іспит).

Невід'ємною складовою професійної підготовки фахівців дошкільної освіти є педагогічна практика. Її організація здійснюється з урахуванням принципів паралельності, наступності та послідовності. Студенти проходять такі види практики: короткотривалу поденну практику-спостереження паралельно із вивченням професійно орієнтованих дисциплін; активну блокову практику; неперервну професійну практику-стажування, які формують такі рівні професійної компетентності: особистісний (конструктивно-розвивальний етап), міжособистісний (конструктивно-перспективний етап), соціокультурний рівень (конструктивно-соціокультурний і соціокультурний етапи).

Логічним поєднанням теоретичної й практичної підготовки є високий рівень організації науково-дослідницької діяльності: дипломні й магістерські роботи, дисертаційні дослідження; обов'язкова участь у науково-практичних конференціях, у роботі наукових центрів, об'єднаннях молодих науковців, наукових товариствах; написання наукових статей; проекти та гранти; навчання в наукових зимових школах. Серед форм професійного розвитку фахівців дошкільної освіти, які детермінуються етапом розвитку кар'єри

(випускник – досвідчений педагог – висококваліфікований фахівець) виявлено такі: післядипломна освіта (підвищення кваліфікації, перекваліфікація); короткотривалі та довготривалі курси, семінари/вебінари, майстер-класи й тренінги; щорічні науково-практичні конференції; онлайн форуми й дискусії; центри підготовки та професійного розвитку; зустрічі з науковцями; участь в експериментальних програмах і проектах; менторство; «бенчмаркінг»; відкриті уроки-демонстрації.

У ході дослідження були використані матеріали електронного листування з професорсько-викладацьким складом та адміністрацією таких австралійських університетів: Монаша, Джеймса Кука, Ньюкасла, Мельбурнського та Сіднейського університета (Додаток Ф).

Результати дослідження висвітлено у таких публікаціях: [26; 27; 28; 35; 39; 41; 42; 43; 44; 229].

РОЗДІЛ 3

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРЕСИВНИХ ІДЕЙ ДОСВІДУ АВСТРАЛІЇ З ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У третьому розділі досліджено особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у ВНЗ України в контексті реформування дошкільної освіти; здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки фахівців дошкільної освіти в австралійських і українських університетах; обґрунтовано можливості використання прогресивних ідей австралійського досвіду в Україні.

3.1. Особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах України в контексті реформування дошкільної освіти

Раннє дитинство є найважливішим періодом у житті дитини для її навчання, розвитку та виховання, на цьому етапі формується вміння мислити, свідомо сприймати навколишній світ, спілкуватися з іншими людьми.

Саме дошкільній освіті був присвячений форум «Освітні системи в Європі у XXI столітті» [112], який відбувся в Києві у вересні 2011 року. На ньому, крім міністрів освіти країн-членів Ради Європи, були присутні представники 7 запрошених країн та ректори багатьох європейських університетів. Основним на порядку денному форуму стояло питання про розширення Європейського освітнього простору шляхом включення до нього дошкільної і середньої ланки освіти.

У своєму виступі Міністр освіти і науки України Д. Табачник запропонував увазі присутніх 7 напрямів євроінтеграції середньої школи, першим з яких постав напрям «Найкраща освіта – це дошкільна освіта».

Міністр України зазначив, що дошкільна освіта на сучасному етапі є пріоритетною в діяльності нинішнього уряду. Це засвідчує ряд державних документів про розвиток дошкільної освіти, створення Всеукраїнської асоціації працівників дошкільної освіти. Крім цього, Д. Табачник запропонував з метою вивчення та розповсюдження досвіду проводити міжнародні прес-тури по дошкільних навчальних закладах Європи, встановити Міжнародний день дошкілля, створити Міжнародну асоціацію працівників дошкільних навчальних закладів [160, с. 13 – 19].

Важливого значення набуває Резолюція першого Всеукраїнського з'їзду педагогічних працівників дошкільної освіти України, в якій йдеться про необхідність перегляду ролі й місця дошкільної освіти в суспільстві, об'єднання зусиль сім'ї, суспільства й держави в розв'язанні завдань забезпечення якості й доступності дошкільної освіти [143, с. 19].

Цілком очевидно, що сучасна система дошкільної освіти України з її інтеграцією в європейський освітній простір, потребує фахівців, здатних реалізувати освітні стандарти, впроваджувати новітні ефективні педагогічні технології, що висуває високі вимоги до фахової підготовки педагогічних кадрів. Успішне розв'язання проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти залежить від спрямування розвитку дошкільної освіти в цілому й від державної політики в цій галузі. Тому слід коротко проаналізувати чинні державні документи, зазначити їх мету й завдання, зупинитись на змінах, внесених до Закону України «Про дошкільну освіту», які зумовлені євроінтеграційними процесами.

В Україні дошкільна освіта реформується відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» (2001 р., зі змінами від 2009 р.) [137]; Базового компонента дошкільної освіти в Україні (2012 р.) [8]; Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 (2011 р.) [52]; Програми розвитку дітей 5-річного віку «Впевнений старт» (2010 р.) [140]; Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» (2012 р.) [54].

Згідно з внесеними змінами до Закону України «Про дошкільну освіту» (частина третя й четверта статті 4-ої) *ранній та дошкільний вік* – базовий етап фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини, який відповідає такій періодизації: немовлячий (до одного року), ранній вік (від 1 до 3 років), дошкільний вік (від 3 до 6 років): молодший дошкільний вік (від 3 до 4 років), середній дошкільний вік (від 4 до 5 років), старший дошкільний (від 5 до 6 років). Відповідно в Україні функціонують *такі* ДНЗ: «ясла»; «дитячий садок»; «ясла-садок» компенсуючого типу; «будинок дитини»; «дитячий будинок» інтернатного типу; «ясла-садок» сімейного типу; «ясла-садок» комбінованого типу; «центр розвитку дитини»; «дитячий будинок» сімейного типу, а також для ранньої корекційної роботи можуть створюватися у ДНЗ інклюзивні групи для дітей з особливими потребами [137].

Причому всі типи ДНЗ забезпечують догляд, розвиток, виховання й навчання й можуть бути державної, комунальної, приватної форм власності, а також корпоративні приватні ДНЗ, засновані на приватній власності суб'єкта господарювання – юридичної особи (поправка до ч. 3 ст. 11). ДНЗ може входити до складу навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» або до складу інших навчальних закладів [137].

Державним стандартом, що містить норми й положення, які визначають вимоги до рівня розвиненості й вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті, є *Базовий компонент дошкільної освіти* в Україні. Виконання вимог цього документа є обов'язковим для всіх ДНЗ [8, с. 6–19]. З метою забезпечення цілісності підходу до організації дошкільної освіти, зміст Базового компонента дошкільної освіти систематизований за напрямками «Природа», «Культура», «Людина», «Я сам», що окреслюють вимоги до змісту всіх освітніх програм, які розробляються. Частиною 2 ст. 23 передбачено розвиток, навчання й виховання, крім основних Базових програм, за іншими додатковими програмами, схваленими Міністерством освіти і науки.

Мету й завдання Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти [52], комплексної програми «Дитина» для дітей віком від 2 до 7 років [54], «Українське дошкілля» (2011 р.) [162], програми «Я у Світі» [76], програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [140], програми «Дитина в дошкільні роки» (1991 р., 2011 р.) [82] подано у додатку У. Зазначимо, що їхніми основними ідеями є *дитиноцентризм, ампліфікація та особистісний розвиток дітей*.

Для втілення Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти до 2017 року уряд нашої країни передбачив фінансування в розмірі 5026,44 млн гривень, у тому числі 2,53 млн – за рахунок державного бюджету, 5023,1 млн – за рахунок місцевих бюджетів, 0,81 млн гривень – за рахунок інших коштів, що буде уточнюватися кожного року під час складання проекту Державного бюджету України та місцевих бюджетів на відповідний рік. Програма спрямована на розв'язання проблем щодо створення належних умов для функціонування, збереження та розширення мережі ДНЗ; оновлення змісту дошкільної освіти відповідно до суспільних запитів та потреб інноваційного розвитку науки; впровадження сучасних засобів розвитку, навчання та виховання; забезпечення підготовки й видання навчально-методичної літератури; удосконалення механізму моніторингу якості дошкільної освіти, забезпечення підготовки та *підвищення кваліфікації педагогічних працівників ДНЗ* [52].

Дошкільні заклади мають право самостійно обирати програму розвитку дітей з комплексу варіативних програм, затверджених МОН України, а також розробляти та впроваджувати власні. Науковими колективами було створено низку сучасних програм, а саме: «ЛЕГО-конструювання», «Англійська мова для дітей дошкільного віку», «Дитяча хореографія», Програма виховання дітей дошкільного віку «Українотворець», Програма з художнього виховання, навчання й розвитку дітей 2 – 6 років «Кольорові долоньки», «Радість творчості», «Система роботи з патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку», «Екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку»,

«Декоративна скарбничка», «Дельфінятко», «Паперовий дивограй», «Організація художньо-творчої праці з дітьми дошкільного віку», «Мальва», «Митці пісочної країни», «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами театральної діяльності» та ін.

Важливу роль у реформуванні дошкільної освіти відіграють *органи управління системою дошкільної освіти*, до яких належать: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані ДНЗ; Рада міністрів Автономної Республіки Крим; обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації та підпорядковані їм органи управління (нині Департаменти освіти і науки), у сфері яких перебувають ДНЗ; органи місцевого самоврядування.

На основі зазначеного вище констатуємо, що результатом усіх урядових заходів стало те, що сьогодні в Україні діє мережа дошкільних закладів, яка поступово розширюється. Так, станом на 1 грудня 2011 року в нашій державі працює 15934 ДНЗ різних типів і форм власності, у них здобувають дошкільну освіту 1 млн 333 тис. 850 дітей, що становить 73, 4 відсотка від загальної кількості дітей від 3 до 6 (7) років [117, с. 2 – 4].

Як бачимо, в Україні за останні роки багато зроблено для реформування дошкільної освіти, що забезпечує її інтегрування в світовий освітній простір. Однак зазначимо, що спостерігається перевантаження груп дітьми в містах через недостатню кількість дитячих садків, а це не сприяє реалізації особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти, зокрема індивідуалізації освітнього процесу; обмежене фінансування уповільнює розроблення та видання навчально-методичної літератури, комп'ютеризацію дошкільних закладів, забезпечення дошкільних закладів необхідним обладнанням. Все це не сприяє піднесенню престижу професії вихователя дітей дошкільного віку.

У контексті реформування дошкільної освіти відбувається розвиток і становлення вищої педагогічної освіти в Україні відповідно до таких державних документів: Закон України «Про вищу освіту» (2002 р., ред. від

2012 р.) [135]; резолюція I Всеукраїнського з'їзду педагогічних працівників дошкільної освіти (2010) [143], Національна рамка кваліфікацій, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 [107]; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. (2011) [108], Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011) [106], Закон України «Про вищу освіту»: проект станом на 30.11.12 р. [136]; а також «Білої книги національної освіти України» (2009 р.) [14].

Підписання Україною 2005 року Болонської декларації поставило перед вищою школою низку важливих завдань, виконання яких у цілому підійшло до завершального етапу. Зокрема, запроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу, посилилася інтенсивність навчання студентів, зросла їхня самостійність, покращилася індивідуальна робота, поживавилася науково-дослідницька діяльність тощо.

Разом з іншими країнами Європейського співтовариства Україна стала на шлях вироблення єдиних підходів до якості освіти, спільних для всіх країн. Зазначаємо, що 4 березня 2008 року в Брюсселі Україна прийнята повноправним урядовим членом Європейського реєстру забезпечення якості, членами якого є 18 країн-учасниць Болонського процесу. Це значне досягнення України в напрямі забезпечення якості вищої освіти європейського рівня. Особливого значення набуває невід'ємний елемент Європейського простору вищої освіти – *навчання упродовж життя*, щоб витримувати випробування конкурентоспроможності та застосування нових технологій, як зазначено в комюніке Празької зустрічі європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту (2001 р.)

Оскільки в Україні ступенева фахова підготовка педагогічних кадрів і кожен освітньо-кваліфікаційний рівень має завершений характер, молодий педагог будь-якого освітнього рівня одержує диплом про педагогічну освіту з правом здійснювати професійну діяльність за своїм фахом.

Як і в багатьох країнах світу, кожен рівень характеризується специфікою завдань навчального процесу, характером практичної підготовки, посиленням

науково-дослідницької роботи на вищих рівнях та удосконаленням технологій професійного відбору абітурієнтів. Головними професійно значущими показниками особистості абітурієнта, які підлягають вивченню шляхом тестування за відомими методиками є: *емоційна стабільність; комунікативні й організаторські здібності; уміння виразно й зв'язно говорити; достатній рівень мислення, уваги, пам'яті* [103, с. 304]. В останні роки науковцями обґрунтовано різні технології фахового відбору абітурієнтів, які є дискусійними і поки що в Україні необов'язковими. Серед них можна виділити співбесіди та тестування, результати яких повинні враховуватися при зарахуванні. Пропонується за рішеннями вчених рад педагогічних закладів створювати спеціальні факультетські комісії з профвідбору, які будуть працювати протягом року, відбираючи кращих випускників шкіл, а також перед початком вступних випробувань. Саме професійний відбір є основою для забезпечення таких особистісних якостей педагогів, як *мобільність, гнучкість, динамізм, висока професійність* [103, с. 301–308].

Підготовку фахівців дошкільної освіти здійснюють педагогічні коледжі (на 2011 рік – 25 закладів, з яких 11 готують також «молодших спеціалістів») і відповідні факультети педагогічних університетів та академій (44 заклади) [111] (Додаток Х).

Документами, у яких зібрано інформацію про всі необхідні професійні компетенції майбутніх фахівців дошкільної освіти, є *освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ)*, яка визначає необхідний рівень підготовки, гарантований ВНЗ, регіонально-галузеву компоненту, функціональну спеціалізацію, шляхи задоволення певних регіональних потреб, та *освітньо-професійна програма (ОПП)*, яка визначає зміст підготовки й складається з нормативної й варіативної частин. ОПП є основним засобом реалізації ОКХ і містить перелік нормативних навчальних дисциплін із зазначенням кількості годин, відведених для їхнього вивчення тощо. На основі ОПП й ОКХ розробляється навчальний план закладу, який визначає кількість кредитів та перелік дисциплін, що входять у програму підготовки фахівця, поділ

навчальних годин дисциплін на аудиторні (лекційні, практичні, лабораторні) та самостійну роботу студентів, встановлює форми поточного та підсумкового контролю тощо [25]. Відповідно до навчального плану розробляються навчальні та робочі програми з кожної дисципліни.

Основним освітньо-кваліфікаційним рівнем є *«бакалавр»* (вступ на базі повної загальної середньої освіти або на базі освітньо-кваліфікаційного рівня *«молодший спеціаліст»*). Фахівці отримують кваліфікацію *«вихователь дітей дошкільного віку»* з додатковими спеціалізаціями: практичний психолог; вчитель іноземної мови в дошкільних закладах; вчитель іноземної мови в дошкільних закладах і в початковій школі; організатор дошкільного виховання; соціальний гувернер; інструктор з фізичного виховання; методист дошкільного навчального закладу; керівник образотворчої діяльності в дошкільному закладі; організатор культурно-дозвілєвої діяльності; організатор дитячого та сімейного туризму; сімейний педагог; вихователь логопедичних груп; керівник хореографічного колективу; музичний керівник дошкільного закладу тощо.

Фахівці з *освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр»* повинні знати основи психолого-педагогічних дисциплін та фахових методик, необхідні для розв'язання педагогічних, науково-методичних і організаційних завдань; зміст, організаційні форми й методи навчання й виховання дітей дошкільного віку для здійснення їхнього всебічного розвитку; основи етики й естетики, дитячої літератури з основами культури й техніки мовлення, народознавства й родинної педагогіки; зміст основних посібників з різних питань виховання й навчання дітей дошкільного віку, методику використання комп'ютерної техніки у роботі з дітьми [113].

Бакалавр *повинен уміти* планувати, організовувати й результативно здійснювати навчально-виховну роботу з дошкільниками; керуватися у своїй педагогічній діяльності принципами загальнолюдської моралі, застосовувати знання педагогіки, психології, методик у процесі організації предметно-практичної та предметно-художньої діяльності вихованців, розвитку

мовлення, математичних уявлень тощо; узагальнювати досвід, упроваджувати кращі надбання у власній педагогічній роботі з дітьми; підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність; здійснювати психокорекційний вплив на дітей, які мають деякі відставання в розвитку [113].

Зміст підготовки бакалаврів дошкільної освіти відповідно до ОПП містить такі *цикли: гуманітарна та соціально-економічна підготовка* (нормативна частина: «Історія України», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Філософія», «Історія української культури», «Іноземна мова»); *природничо-наукова підготовка* (нормативна частина: «Основи екології», «Нові інформаційні технології», «Фізіологія з основами генетики», «Основи медичних знань і охорони здоров'я», «Сучасні ТЗН», «Педіатрія», «Основи валеології»); *професійно-орієнтована та практична підготовка* (нормативна частина: «Вступ до спеціальності», «Сучасна українська мова», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогіка дошкільна», «Історія педагогіки», «Основи наукових досліджень», «Психологія дитяча», «Педагогічна психологія», «Загальна педагогіка», «Загальна психологія», «Етнопедагогіка», «Дитяча література», «Основи природознавства з методикою», «Теорія та методика розвитку мовлення дітей», «Культура мовлення та виразного читання», «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень», «Методика фізичного виховання», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей», «Методика музичного виховання», «Ознайомлення дітей із суспільним довкіллям», «Методика проведення занять з природознавства», «Художня праця», «Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами», «Декоративне мистецтво та основи дизайну», «Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників», «Література іноземної мови для дітей дошкільного віку», «Безпека життєдіяльності з основами охорони праці»).

За вибором навчального закладу студенти можуть вивчатися такі дисципліни: «Психодіагностика та корекція», «Соціальна педагогіка»,

«Педагогіка сім'ї та родинного виховання» (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича); «Дозвіллезнавство», «Психотренінг комунікативності», «Інноваційні навчальні технології» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія) тощо. *За вибором студентів*: «Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників», «Психологія сім'ї», «Психологія особистості», «Психологія гри», спецкурси з дошкільної педагогіки. Як видно, принцип формування змісту освіти є предметним (майже всі дисципліни вивчаються як самостійні); вибір варіативних дисциплін залежить від додаткової спеціалізації.

Програми підготовки бакалаврів (Додаток Ц) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка становлять по 240 кредитів, ХГПА – 120 кредитів (2-річне навчання на базі «молодшого спеціаліста»). На ОКР «бакалавр» студенти вивчають 19-20 дисциплін упродовж року; тижневе навантаження – 28-30 год. (аудиторних), самостійна робота становить від 30 до 40 год.

Для здобуття ОКР «магістр» [114] студенти вивчають дисципліни циклів професійно орієнтованої, гуманітарної, соціально-економічної підготовки; природничо-наукової, професійної та практичної підготовки, які становлять 60 кредитів (ХГПА): «Філософія освіти», «Іноземна мова професійного спрямування», «Менеджмент вищої освіти», «Вища школа і Болонський процес», «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи», «Охорона праці в галузі освіти», «Методологія і методи педагогічних досліджень», «Сучасні інформаційні технології», «Організація навчального процесу у ВНЗ», «Основи конфліктології», «Методика викладання дошкільної педагогіки», «Сучасні технології в дошкільній педагогіці», «Технологія викладання методик дошкільного виховання», «Актуальні проблеми дитячої психології», «Методика викладання дитячої психології» (Додаток Ц). На ОКР

«магістр» студенти вивчають 13–15 нормативних дисциплін упродовж року; тижневе навантаження становить 18 год.

Магістр за спеціальністю «Дошкільна освіта» у своїй діяльності орієнтований на вивчення педагогіки й психології вищої школи, методики викладання педагогічних дисциплін; формування умінь і навичок організації та здійснення навчально-виховного процесу у ВНЗ I-IV рівнів акредитації; ознайомлення з новими освітніми та інформаційними технологіями, сучасними засобами навчання, раціональними способами підвищення професійної компетентності, управлінською діяльністю. Випускники магістратури *повинні знати*: структуру курсів фахових навчальних дисциплін відповідно до навчального плану; теоретичні засади змісту навчальної дисципліни, фахівцем з якої він є; методику роботи за певними фаховими курсами; систему та критерії оцінювання знань студентів; *уміти*: організовувати різні форми занять зі студентами; педагогічно доцільно використовувати теоретичні знання й ілюструвати їх прикладами; вільно й майстерно викладати теоретичний матеріал, організовувати пізнавально-практичну діяльність студентів; оптимально використовувати сучасні інформаційні засоби; розробляти завдання для самостійної роботи студентів; будувати логічно завершений педагогічний процес у навчальних закладах різного типу й рівня акредитації; формувати в студентів професійну спрямованість та громадянські якості. Випускників магістратури готують до роботи асистента, викладача ВНЗ; здійснення власного наукового дослідження; керівництва науково-дослідницькою роботою студентів; організаційно-управлінської діяльності в різних ланках системи дошкільної освіти [114].

Для успішної діяльності вихователь дітей дошкільного віку повинен оволодіти певною сукупністю знань, умінь, виховати в собі позитивні особистісні якості. Їхня єдність і взаємодія є передумовою ефективної реалізації *професійних функцій вихователя дітей дошкільного віку*, серед яких виокремлюють: догляд за дітьми, гностично-дослідницьку, конструктивно-

організаційну, діагностичну, консультативно-координувальну [113; 114]. Для досягнення високих результатів у вихованні, як зазначає Т. Поніманська, педагог повинен володіти такими *особистісними якостями*: здатність до рефлексії й контролю результатів педагогічної діяльності, співробітництва з дитиною на засадах гуманізму, розвитку її особистості; здатність виявляти й враховувати інтереси дітей, їхнє право на повагу, емоційно й морально підтримувати їхнє; прагнення до емоційної близькості в спілкуванні з дітьми, уміння спрямовувати спілкування на забезпечення психологічного комфорту й своєчасного розвитку особистості; постійна налаштованість на розширення знань, самонавчання й самовиховання для вдосконалення своєї педагогічної майстерності [131, с. 134].

Навчання у ВНЗ пропонується за такими *формами*: стаціонарна, заочна (дистанційна), екстернатна. Можливе поєднання різних форм. Основною формою навчання є стаціонарна, заочну форму вибирають ті, хто хоче навчатися без відриву від виробництва. Екстернат передбачає самостійне вивчення навчальних дисциплін і складання у ВНЗ заліків і екзаменів та інші форми підсумкового контролю [138].

Навчальний процес у вищих педагогічних закладах здійснюється у таких *формах*: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів, практична підготовка, поточний і підсумковий контроль. Основними *видами навчальних занять* є: лекція; практичне, лабораторне, семінарське, індивідуальне заняття; консультація. Різні типи лекцій проводяться професорами та доцентами ВНЗ для однієї або більше академічних груп, а також провідними науковцями, запрошеними для читання лекцій. За способом викладу навчального матеріалу можна виокремити такі *види лекцій*: проблемні, інтерактивні, інструктивні, бінарні, лекції-«прес-конференції», презентації, конференції, візуалізації, консультації, бесіди, дискусії, лекції із заздалегідь запланованими помилками, аналізом конкретних ситуацій.

Лабораторні заняття проводяться в дитячих садках з подальшим оформленням індивідуального звіту з виконаної роботи та захистом перед викладачем. *Практичні заняття*, як правило, проводяться зі студентами, кількість яких не перевищує половини академічної групи і ґрунтуються на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах, наборі завдань різної складності. Оцінки за виконання завдань враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальних дисциплін [138]. На *семінарських заняттях* викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Оцінюються реферати, виступи, активність у дискусіях. На сучасному етапі найбільш поширеними *формами організації дискусій* є «круглий стіл» – обмін думками; засідання експертної групи; форум, симпозіум; дебати тощо. Широко використовуються такі *методи*: дидактичні, ділові, рольові ігри; метод драматизації. Для активізації попередніх знань застосовується прийом «карти думок» (mind map) – відомий як «павутина», де ідеї та думки організовуються у вигляді схеми навколо ключового поняття. «Мозковий штурм» (brainstorming) – ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень у процесі спільного висловлення думок, який дає можливість за короткий час висловитись великій кількості студентів, що є передумовою вироблення найбільш розумного рішення.

Індивідуальні заняття проводяться з окремими студентами з метою підвищення їхнього рівня підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей за окремим графіком з урахуванням індивідуального навчального плану студента [138]. *Індивідуальні завдання* з окремих дисциплін передбачають написання рефератів, курсових та дипломних робіт і виконуються студентами самостійно. З метою пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їхнього практичного застосування студентам проводяться консультації як *індивідуальні*, так і *для всієї групи*.

Самостійна робота – це основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових занять. Навчальний час,

відведений для самостійних робіт, регламентується навчальним планом і повинен становити не менше однієї третьої та не більше двох третіх загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни [138]. Зміст самостійних робіт визначається робочою програмою дисциплін та методичними вказівками викладача. Матеріали для самостійних робіт повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента, пропонувати відповідну наукову, фахову монографічну та періодичну літературу. Самостійна робота виконується в бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, домашніх умовах. Засвоєний самостійно матеріал обов'язково виноситься на підсумковий контроль.

У професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти використовуються *сучасні педагогічні технології вищої школи*: рейтингова оцінка знань, проектування, робота в мікрогрупах, захисти групових проектів, створення ситуацій успіху та ін. У курсі вивчення професійно спрямованих дисциплін викладачі використовують такі *активні методи навчання*, як інтерактивне спілкування, проблемно-рефлексивний полілог, позиційна дискусія, евристична бесіда, діалог Сократа, моделювання педагогічних ситуацій, метод проектів, метод інтерв'ю, коментування та оцінка (або самооцінка) дій учасників, метод «круглого столу», майстер-клас, ділові ігри, тренінги тощо.

Зазначимо, що на сьогоднішній день серед вітчизняних науковців відсутні єдині підходи до визначення поняття «педагогічна технологія» та класифікації наявних технологій. Зокрема, Г. Селевко зазначає, що педагогічна технологія – це частина педагогічної науки, яка вивчає і розробляє мету, зміст і методи навчання [149]. Реалізація педагогічної технології *характеризує діяльність конкретного викладача*. Ефективні педагогічні технології спрямовані на формування творчого, обізнаного фахівця.

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль. *Поточний контроль* здійснюється, як уже зазначалось, під час проведення практичних та семінарських занять і виявляє якість виконання конкретних

видів завдань. *Підсумковий контроль* здійснюється з метою оцінки результатів навчання на певному освітньо-кваліфікаційному рівні або окремих його етапах. Державна атестація передбачає складання екзаменів і захист дипломних (кваліфікаційних) робіт. Державна комісія в результаті науково-теоретичної та практичної перевірки присвоює відповідну кваліфікацію з видачею державного документа, що це засвідчує [138].

Студенти-бакалаври й магістри по завершенні курсу виконують *навчально-наукові дослідження* (дипломні роботи), які передбачають закріплення й розширення теоретичних знань зі спеціальності, а також практичних умінь (узагальнення та систематизація принципів, методів, засобів, форм навчання й виховання). Мета *дипломних робіт* – виявити рівень загальнонаукової та спеціальної підготовки, здатність застосовувати отримані знання під час вирішення конкретних проблем, схильність до аналізу, самостійність узагальнення матеріалу з теми дослідження. Теоретичні дослідження присвячуються вивченню педагогічної спадщини, дослідженню теоретичних аспектів, актуальних педагогічних проблем; прикладні дослідження спрямовані на здобуття знань у галузі дидактики та теорії виховання [51, с. 11]. У навчальних закладах, як правило, видаються *студентські наукові збірники*, в яких публікуються результати їхніх наукових досліджень. Крім цього, функціонують студентські *наукові гуртки*, на яких обговорюються актуальні психолого-педагогічні та методичні проблеми.

Окремо зупинимось на професійній *практичній підготовці* фахівців дошкільної освіти. Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та «знаряддями праці» в галузі їхньої майбутньої професії, формування в них на базі одержаних у ВНЗ знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності [139].

Бакалаври з 4-річною підготовкою *проходять такі види практик* у досліджуваних нами ВНЗ (Додаток Ц): Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка – *навчальна*: польова (2 тиж.), психолого-педагогічна в ДНЗ (протягом III семестру), перші дні дитини в школі (1 тиж.), у групах раннього віку (2 тиж.); *виробнича*: у дитячих оздоровчих таборах (3 тиж.), педагогічна в групах дошкільного віку (6 тиж.); Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького – польова (54 год.), навчально-виробнича в групах раннього віку (162 год.), виробнича в дошкільних групах в оздоровчий період (162 год.), виробнича з організації співпраці з батьками (108 год.), виробнича практика в ДНЗ (216 год.), державна педагогічна в дошкільних закладах (324 год.); ХГПА – дослідницько-діагностична (108 год., II і III семестри) [69], яка триває по тижню; виробнича (324 год., II та IV семестри по 3 тиж.). Усі види практики плануються окремо, як правило, після вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

На ОКР «*магістр*» здійснюється практична підготовка до викладацької діяльності в процесі *виробничої та асистентської практики*. *Асистентська практика* у ВНЗ має характер переддипломної й безпосередньо дає можливість магістрантам отримати кваліфікацію «викладач дошкільної педагогіки та психології». На асистентську практику відводиться 3 тижні у II півріччі. Зміст роботи асистентів-практикантів відповідає такими напрямом: навчальна робота, організація виховної роботи зі студентами, науково-методична робота. Практиканти проводять 10 навчальних занять з педагогіки, психології та фахових методик, проводять 1 – 2 виховних заходи за планами кураторів груп, беруть участь в одній з форм методичної роботи викладача ВНЗ. Асистентська практика сприяє підвищенню професійно-практичного рівня; формує професійну майстерність фахівців. Результатом наукової діяльності магістра є написання й захист дипломної роботи [100].

Випускники ВНЗ, які навчалися за державним замовленням і яким присвоєно кваліфікацію «вихователя дітей дошкільного віку»,

працевлаштовуються на підставі направлення на роботу відповідно до угоди, укладеної між замовником, керівником ВНЗ і випускником. Якщо випускник навчався за кошти третьої особи, його працевлаштування здійснюється відповідно до укладеної між ними угоди [135].

Подальша *післядипломна освіта* створює умови для неперервного особистісного та професійного розвитку фахівців дошкільної освіти. Методичні установи, інститути післядипломної педагогічної освіти забезпечують стратегічні й тактичні дії в напрямку постійного удосконалення фахової майстерності вихователів: пропонують довготривалі курси, залучають до участі в інноваційних проектах, проводять семінари-практикуми, семінари-студії, тренінги та майстер-класи, організовують перепідготовку з питань використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Розглянемо підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти на прикладі ХГПА, до складу якої входить педагогічний коледж, що дає неповну вищу освіту на ОКР «молодший спеціаліст». ХГПА дає базову і повну вищу освіту на ОКР «бакалавр» та «магістр» відповідно. Термін навчання для здобуття ОКР «молодший спеціаліст» – 4 роки (3 роки 10 місяців) на базі 9 класів загальноосвітньої школи; термін навчання для здобуття ОКР «бакалавр» – 2 роки (на базі ОКР «молодший спеціаліст»), термін навчання для здобуття ОКР «магістр» – 1 рік.

Ступенева підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку забезпечується логічним зв'язком наступності та неперервності психолого-педагогічної та професійно орієнтованої підготовки на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні. Така організація підготовки набула актуальності, оскільки тенденція створення в Україні комплексів, до складу яких входять педагогічні коледжі та інститути, дозволяє більш повно реалізувати потенціал навчально-виховного процесу та забезпечити узгодження педагогічної освіти в Україні з європейським освітнім простором.

Слід зазначити, що окремі дисципліни для здобуття ОКР «бакалавр» студенти починають вивчати ще на 3–4 курсах за програмою ОКР «молодший

спеціаліст», тому програма бакалаврату розрахована на 2 роки. Крім цього, студенти оволодівають предметами додаткових спеціалізацій, які визначає навчальний заклад і яким приділяється особлива увага: сімейний педагог, вчитель іноземної мови у ДНЗ та у початковій школі, соціальний педагог, вихователь логопедичних груп.

Майбутні фахівці дошкільної освіти, яких випускає заклад, готові до виконання Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року [52], добре знають загальні освітні завдання програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» [54], програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [140], регіональної програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» [162].

Для покращення підготовки педагогічних кадрів внесено низку змін і доповнень до змісту навчальних і робочих програм дисциплін, у процесі вивчення яких студенти виробляють навички цілеспрямованого розвитку пізнавальних процесів за допомогою дидактичних ігор та вправ; розвивають уміння аналізувати, зіставляти, порівнювати, узагальнювати, робити елементарні висновки, висловлювати свою думку; вивчають також методику ознайомлення дітей з різними джерелами інформації (книги, журнали, телебачення, комп'ютер, Інтернет) та їхньою роллю в житті людини. На відповідних практичних заняттях опрацьовують мистецькі твори, репертуари, орієнтовні теми з малювання, ліплення, аплікації; вчать добирати й класифікувати ігри, визначати їхню цінність, розробляють методику проведення ігор, загальнорозвивальних та спортивних вправ, укладають посібники; моделюють схеми загартовування; добирають твори для інсценізації та драматизації, готують сценарії дитячих ранків, розвивають акторські здібності; вивчають показники розвитку дітей, вчать визначати здібності та обдарування дитини.

Для студентів на факультеті дошкільної освіти створено інформаційно-методичний центр, у якому можна почерпнути інформацію про оновлення змісту дошкільної освіти, результати наукових досліджень та нові педагогічні

технології. При методичному центрі функціонують психолого-педагогічний клуб «Обговорюємо проблеми», психологічна лабораторія, екологічна студія «Зелена планета», ляльковий театр, проводиться майстер-клас «Золотослів».

Виробничу практику студенти проходять у 32 дошкільних навчальних закладах м. Хмельницького, з яких у п'яти є групи для дітей з особливими потребами, у двох – з вадами зору, у одному – санаторні групи для дітей з неспецифічними захворюваннями органів дихання, ДНЗ «Білочка» – лікувально-оздоровчого типу.

Управлінські та методичні служби Хмельницької області працюють над продовженням реформування дошкільної освіти за рахунок варіативних форм та моделей, що забезпечуватиме доступність шкільної освіти та готовність дитини до шкільного навчання. Нещодавно у Хмельницькому з'явився відповідно до освітнього проекту «Перша дитяча академія» такий навчально-виховний заклад, у якому високопрофесійні педагогічні кадри, в тому числі випускники закладу, розвиватимуть інтелектуальні здібності дітей.

Як бачимо, дисципліни відповідних циклів і напрямів, а також предмети додаткових спеціалізацій озброюють студентів науково-теоретичними знаннями, формують творчу активність педагога, здатного до самовдосконалення та інноваційної діяльності, розвивають критичність мислення. Завдяки засвоєнню змісту дисциплін спеціальної психолого-педагогічної підготовки формуються *професійні якості фахівців*, зокрема професійне мислення, творчість, уміння організовувати та планувати роботу з дітьми й батьками в сучасних умовах.

Доречно зупинитися також на питанні практичної підготовки вихователя дітей дошкільного віку з додатковою спеціалізацією «Вчитель англійської мови в ДНЗ та початкових класах». У ХГПА створено всі умови для проходження практики, тому що сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її до європейського та світового освітнього простору зумовлюють розгляд іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування. На допомогу студентам нами розроблено програму та

методичний посібник «Переддипломна педагогічна практика із додаткової спеціалізації «вчитель англійської мови у ДНЗ і початковій школі» [125].

Науково-методичне забезпечення навчального процесу підготовки фахівців дошкільної освіти включає Державні стандарти освіти; навчальні плани; навчальні програми з усіх нормативних і вибіркового навчальних дисциплін; програми навчальної, виробничої та інших видів практики; підручники й навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять; завдання для самостійної роботи студентів з навчальних дисциплін; завдання для контрольних робіт та для проведення тестування; методичні матеріали до написання курсових та дипломних робіт.

З метою виявлення знань студентів-бакалаврів про системи дошкільної освіти та підготовку фахівців дошкільної освіти в інших країнах світу ми провели *опитування* в ХГПА на факультеті дошкільної освіти (60 чоловік) за допомогою розробленого нами опитувальника (Додаток III). З'ясувалося, що 92% студентів дали відповідь на запитання: «Що означають поняття «ступенева освіта», «освітньо-кваліфікаційна характеристика», «кваліфікація»? та «Які основні державні документи забезпечують реформування дошкільної освіти на сучасному етапі?». Частково (40 %) дали відповідь на запитання: «Що вам відомо про умови життєдіяльності в дошкільних закладах різного типу в європейському та світовому освітньому просторі?». На інші запитання, які стосуються особливостей підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у відомих університетах світу та міжнародного співробітництва, а тим більше порівняльних характеристик, відповідей ми не отримали. Саме тому доцільним стало вивчення та впровадження розробленого нами спецкурсу «*Дошкільна освіта у світовому освітньому просторі*» [38], який включає дошкільну освіту, підготовку фахівців дошкільної освіти й порівняльний аналіз української та австралійської систем підготовки [Додаток III].

Після опрацювання матеріалу на лекційно-семінарських заняттях, виконання самостійних робіт, підготовки презентацій, опрацювання окремих тем під час вивчення курсів «Педагогіка дошкільна», «Історія педагогіки», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (значну допомогу надавав укладений нами навчально-методичний посібник «Дошкільна освіта у світовому освітньому просторі» [56] та *тематичний англо-український словник-мінімум професійної лексики* [35]) студенти продемонстрували свою обізнаність з особливостями дошкільної освіти в багатьох країнах світу, різновидами послуг у сфері раннього дитинства, функціями працівників дошкільних закладів, а також особливостями навчання майбутніх фахівців та їхнім працевлаштуванням, могли порівнювати процес підготовки зі своїм навчальним закладом. Саме це засвідчило також впровадження результатів дослідження в таких навчальних закладах: Луганському національному університеті імені Т. Г. Шевченка, Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького, Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Вінницькому гуманітарно-педагогічному коледжі, ХГПА (Додаток Я).

Педагог, який не тільки володіє фаховими знаннями, а й прагне до професійного самовдосконалення – один із основних чинників реформування освіти. Як слушно зазначає І. Загарницька [61], директор Інституту розвитку дитини НПУ імені М.П. Драгоманова, необхідно змінити методологію підготовки фахівця дошкільної освіти, формувати майбутнього спеціаліста як творчу особистість, здатну до саморозвитку впродовж життя, при цьому слід розв'язувати кадрову проблему шляхом підвищення статусу вихователя і престижності його професії. В суспільстві повинна відбутися переоцінка значущості дошкільної освіти, а до вихователя повернутися повага, якою представники цієї професії користувалися в Україні упродовж століть.

Як бачимо, на сучасному етапі реформування дошкільної освіти підготовка фахівців для роботи в ДНЗ набуває особливого значення, вона

формує і розвиває професійні вміння та навички педагогічної діяльності, виступає необхідним компонентом професійного становлення майбутнього фахівця.

Зазначимо, що на сьогодні у дошкільних закладах України працює 328 тис. 981 працівник. В той же час у наявності 5 тис. 445 вакансій, з них – 2 тис. 366 педагогічних працівників. Це свідчить про необхідність підносити престиж професії, зокрема підвищувати заробітну плату, адже вихователь зі стажем роботи отримує всього біля 1550 грн., а молодий спеціаліст – 1081 грн. у порівнянні з середньою заробітною платою по Україні за 2011 р., яка становить 2338 грн. [117, с. 2–4].

Таким чином, нами виявлено такі *переваги підготовки фахівців* дошкільної освіти в українських ВНЗ та кадрового забезпечення дошкільних закладів: високий рівень теоретичної підготовки, системність та послідовність вивчення навчальних дисциплін, висока фахова й ділова компетентність, що сприяє виконанню професійних функцій; а також *такі недоліки*: недостатність державного фінансування українського дошкілля та ВНЗ, які готують педагогічні кадри, зокрема комп'ютеризації процесу навчання у вищій школі, розроблення й видання програм, підручників і навчально-методичної літератури нового покоління, що негативно позначається на якості підготовки педагогічних кадрів, та на підтримку наукових досліджень в галузі дошкільної освіти; велике навантаження на вихователя (більше 30 дітей у групі), проблеми з працевлаштуванням через відсутність достатньої кількості ДНЗ та низьку заробітну плату, відсутність належних умов підвищення власної кваліфікації та професійного розвитку; непрестижність професії вихователя в суспільстві, у розв'язанні яких значно допоможе вивчення й врахування ідей австралійського досвіду підготовки фахівців дошкільної освіти.

3.2. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах Австралії та України

При порівняльному аналізі підготовки фахівців дошкільної освіти України й Австралії бралися до уваги такі ознаки: ступеневість, типи програм, цикли та зміст підготовки, обсяг навчального навантаження студентів, планування педагогічної практики, форми організації навчальних занять, технології навчання, оцінювання, рівень комп'ютерної грамотності, вимоги до випускника, типи кваліфікацій, посади, можливості працевлаштування, фаховий відбір. З'ясовано, що *підготовка педагогічних кадрів у ВНЗ Австралії є ступеневою*: бакалавр – магістр – доктор, як і в Україні: молодший спеціаліст – бакалавр – спеціаліст – магістр [137]; за проектом нової редакції Закону «Про вищу освіту» – молодший спеціаліст – бакалавр – магістр [138].

В австралійській системі підготовки фахівців дошкільної освіти виокремлено такі академічні кваліфікації, які зазначені у програмах підготовки: бакалавр дошкільної освіти; бакалавр дошкільної та початкової освіти; бакалавр методики навчання (раннє дитинство); бакалавр виховання мистецтв / бакалавр дошкільної освіти; бакалавр освіти (раннє дитинство та (раннє дитинство); бакалавр освіти (підготовчий рік і початкова школа); бакалавр освіти (підготовчий рік – 7 років); подвійні ступені: бакалавр дошкільної освіти / бакалавр мистецтв; бакалавр виховання / бакалавр освіти (початкова школа); бакалавр навчального менеджменту (дошкільна освіта); бакалавр дошкільної освіти (з відзнакою); магістр методики навчання (раннє дитинство); магістр дошкільної освіти; доктор філософських чи педагогічних наук.

В Україні в освітньо-професійній програмі окремо зазначається рівень (бакалавр); спеціальність (дошкільна освіта); кваліфікація (вихователь дітей дошкільного віку); у навчальних планах, крім цього, зазначаються також *додаткові спеціалізації*: практичний психолог, вчитель іноземної мови в ДНЗ, вчитель іноземної мови в ДНЗ і в початковій школі, організатор дошкільного

виховання, соціальний гувернер, інструктор з фізичного виховання, методист ДНЗ, керівник образотворчої діяльності в дошкільному закладі, організатор культурно-дозвілєвої діяльності, організатор дитячого та сімейного туризму, сімейний педагог, вихователь логопедичних груп, керівник хореографічного колективу, музичний керівник ДНЗ тощо.

Як позитивне, слід зазначити (видно із переліку австралійських кваліфікацій), що на одному освітньо-кваліфікаційному рівні присвоюються різні кваліфікації, що засвідчує *гнучкість освітньої системи* Австралії, створює широкий вибір для абітурієнта.

У багатьох австралійських університетах після першого року навчання за 4-річними бакалаврськими програмами можна отримати сертифікат щодо надання послуг по догляду за дітьми раннього віку (Certificate-level qualification); після 2 років – диплом про вищу освіту (HE Diploma) або ступінь асоціата (Associate Degree), після 3-ох років (тільки дошкільна кваліфікація) – ступінь бакалавра виховання (BECSt) або бакалавра методики навчання (раннє дитинство) – BTeach (EC). В Україні відсутні *дострокові кваліфікації* (early exit points), що значно обмежує можливості студентів. На нашу думку, такий досвід вартий детального вивчення.

Порівнюючи зміст та структуру навчальних планів і програм, зазначимо, що освітні стандарти відповідно до закону України «Про вищу освіту» поділяються на *освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми та засоби діагностики якості освіти*, причому кожен із стандартів містить державний компонент та компонент ВНЗ.

ВНЗ України впорядковують та розробляють програми за єдиними зразками, запропонованими МОН України, відповідно до ОПП і ОКХ. Для українських програм підготовки характерна логічність, послідовність, відповідність навчальному плану закладу. Крім того, чітко визначено мету та завдання кожної дисципліни (як і в цілому кожного ОКР – «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр»), подано перелік, що повинні знати і вміти студенти з кожного предмета. При цьому в програмах визначено кількість

аудиторних годин та годин на самостійну роботу студента, зазначено теми практичних, лабораторних, самостійних робіт та індивідуальних завдань, методи поточного та підсумкового контролю.

Аналогічно побудовані програми для підготовки фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах, які розробляються на основі *Рамки стандартів вищої освіти* (HESF), зокрема: *стандартів закладу* (стандарти реєстрації, стандарти категорії закладу, стандарти акредитації програм підготовки); *стандартів кваліфікацій*, які мають за основу Австралійську рамку кваліфікацій (AQF); *стандартів навчання і викладання*; *стандартів наукових досліджень*; *інформаційних стандартів*. Професійна підготовка всіх педагогів також повинна відповідати Австралійському професійному стандарту вчителів (2011), розробленому на основі нього тимчасовому стандарту вчителів дітей дошкільного віку (2012), вимогам Управління якості австралійської освіти та догляду за дітьми, вимогам і стандартам професійних педагогічних установ кожного штату та території відповідно (інститути і педагогічні коледжі вчителів) для акредитації програм підготовки і реєстрації випускників. Зауважимо, що після детального аналізу програм професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, проведеного Австралійською Радою з педагогічних досліджень (ACER) 2011 року та відповідних пропозицій, навчальні заклади завершують впорядкування програм відповідно до єдиних вимог.

Вважаємо за позитивне, що *австралійські програми зазначають вік дітей*, з якими буде працювати майбутній фахівець дошкільної освіти з метою відповідного формування змісту підготовки. В Україні вихователів дітей дошкільного віку готують до роботи з дошкільниками без зазначення віку дітей. З одного боку, – це добре для працевлаштування, а з іншого, зміст і методика навчання фокусуються на всіх вікових категоріях дітей дошкільного віку, що не дає можливості глибоко вивчити особливості роботи з дітьми певного віку.

Щодо змісту програм підготовки бакалаврів дошкільної освіти в австралійських університетах цілком очевидним є те, що майже всі предмети загальної підготовки й більшість професійно орієнтованих є *інтегрованими курсами*, наприклад, «Навчання та педагогічні дослідження», «Природничі науки та технології навчання в ранньому дитинстві», «Мультикомпетенції: зв'язок зі світом», «Глобальні освітні середовища: методика, практика та дослідження», «Розвиток дитини» тощо. Австралійські програми підготовки мають *практико-орієнтований характер*, програми українських ВНЗ побудовані за *предметним принципом* і дають належну теоретичну і практичну підготовку. Такі дисципліни психолого-педагогічного циклу, як «Загальна психологія», «Історія психології», «Загальна педагогіка», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», «Історія дошкільної педагогіки», «Психологія сім'ї», «Соціальна психологія» окремо в австралійських ВНЗ не вивчаються. На нашу думку, це не сприяє глибокому теоретичному розумінню особливостей психіки дітей різновікових груп, не сприяє усвідомленню дитини як об'єкта й суб'єкта виховання, глибокому вивченню змісту та методів навчання й виховання дітей дошкільного віку.

Однак заслуговує на увагу те, що обов'язковими курсами в австралійських університетах є «Робота з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами», «Оцінювання в ранньому дитинстві відповідно до курікулуму», «Права та перспективи корінного населення». Вартим вивчення і впровадження є планування й організація професійної практики. Такі курси, до прикладу, як «Вступ у професійну практику: немовлята і малюки», «Вступ у професійну практику: догляд за дитиною» дають теоретичні відомості (по 3 години на тиждень), і паралельно кожен передбачає поденну практику-спостереження та активну блокову практику протягом 20 днів (1 день в тиждень протягом 5 тижнів та протягом 3-тижневого блоку по 5 днів в тиждень). Загалом АСЕСQA рекомендує планувати не менше 80 днів професійної практики для бакалаврських та 60 днів для магістерських програм

підготовки, з яких хоча б 10 днів має бути проведено з дітьми від 0 до 2 років. Для ступенів з правом викладання в початковій школі – до 140 днів практики. Отже, практичній підготовці відводиться належне місце, вона краще спланована, ніж в українських ВНЗ. В Україні бакалаври дошкільної освіти проходять 5–6 видів практики тривалістю від 756 до 1026 годин, що складає приблизно 60 – 85 днів; магістри – 2 види практики (від 25 днів до 40 днів).

Як показав аналіз програм підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії, достатня кількість навчальних годин приділяється *вивченню курікулуму дошкільної освіти*: «Комплексність курікулуму: різні аспекти», «Комплексність курікулуму: творчий обмін», «Курікулум дошкільної освіти», що є позитивним моментом. В українських ВНЗ такі дисципліни відсутні, з планами й програмами дошкільних закладів студенти знайомляться в процесі вивчення «Педагогіки» та фахових методик. Проте професійно орієнтованим предметам приділяється достатня увага у ВНЗ України й Австралії. З особливостями професії та професійними вміннями майбутнього фахівця українські й австралійські студенти ознайомлюються в процесі вивчення подібних курсів «Вступ до професії», «Професійне залучення: вступ до професії».

В австралійських університетах бакалаври вивчають по 8 *інтегрованих дисциплін* за кожен рік навчання, які становлять в середньому 192 кредити, а в українських ВНЗ – від 21 до 26-и окремих дисциплін навчального плану, які становлять 240 кредитів. Досить важко знайти й порівняти спільні дисципліни за циклами підготовки, тому що структурування змісту австралійських програм підготовки відбувається (залежно від закладу) або за 4-циклічною моделлю (загальнопедагогічний, професійно-педагогічний, методичний, практичний цикли), як наприклад, в університеті Дж. Кука, Західної Австралії, Мельбурнському та Сіднейському університетах; або за 6-циклічною (психологічний, професійно-педагогічний, методичний, загальнонауковий, соціально-виховний і практичний цикли), як в університеті Монаша, Воллонгонському університеті, Коледжі християнського спадку, а не

відповідно до *3-циклічної моделі підготовки* (соціально-економічна, природничо-наукова, професійно орієнтована та практична), як в Україні. Спробу порівняти дисципліни, які становлять зміст підготовки фахівців дошкільної освіти у ВНЗ України та Австралії, відображено в додатку Ю.

На нашу думку, інтеграція дисциплін дозволяє економити контактні (аудиторні) години, сприяє розвитку самостійності в навчанні і є вартою для впровадження. Бакалавр з відзнакою (3/4 р.+1 р.) в австралійських університетах має право вступу в докторантуру, що створює кращі можливості для інтелектуально-творчих студентів. На відміну від української, австралійська магістратура є 3 типів: предметна (навчальна), дослідницька та професійна, пов'язана з реалізацією певних проектів. Магістерські програми мають багато спільних дисциплін, що відображено в додатку Ю.

На відміну від українських, в австралійських програмах магістерської підготовки відсутні такі предмети, як: «Психологія вищої школи», «Педагогіка вищої школи», «Філософія освіти», «Охорона праці в галузі освіти», «Основи педагогічної етики», «Актуальні проблеми дитячої психології». Це можна пояснити кваліфікацією українських фахівців – магістр дошкільної освіти, «викладач дошкільної педагогіки та психології» (наприклад, ХГПА).

Загальна кількість обов'язкових предметів за магістерськими програмами в українських ВНЗ є більшою: 13 (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), 15 (ХГПА). В університеті Монаша вивчають – 8 предметів за 1,5 року, а в університеті Західної Австралії – 13 за 2 роки навчання (лише по 3–4 предмети в семестрі). Це суттєво відображується на навчальному навантаженні студентів: в ХГПА – 18 годин на тиждень, а студенти австралійських ВНЗ мають від 6 до 16 тижневих годин, причому більше половини усього часу підготовки відводиться на самостійну й наукову роботу (30 год.), що теж є позитивним моментом. Зміст навчання в досліджуваних австралійських університетах за магістерськими програмами становить 96 кредитів, в українських – 60 кредитів, проте в

австралійських університетах навчання в магістратурі триває 2(4) роки, в українських ВНЗ – 1 (1,5) року.

Подібними у ВНЗ України й Австралії є такі форми організації навчальних занять, як лекції, семінари, подібно організовується також самостійна дослідницька робота, проте на самостійну роботу в австралійських університетах відводиться більша кількість часу (9 год. з кожного предмета на тиждень), що сприяє самонавчанню та саморозвитку. Поширеними, на відміну від українських, в австралійських ВНЗ є індивідуальні та групові консультації (до 3 годин на тиждень з кожної дисципліни), онлайн дискусії та форуми, які сприяють діалогізації навчального процесу, розвитку рефлексивного мислення. Мультимедійні, проектні технології, тренінгові, інформаційні, ігрові (для засвоєння окремих тем) та технології дослідницького навчання є поширеними у ВНЗ як України, так і Австралії.

Окремо підкреслимо, що в австралійських університетах, на відміну від українських, розвинене інформаційно-комп'ютерне середовище, широко впроваджено Інтернет-технології, електронне навчання, комунікаційні університетські мережі (кампусні, локальні). Використовуються такі види електронного навчання: онлайн навчання, Інтернет-навчання, веб-навчання, віртуальне навчання, інтерактивне навчання (форуми та обговорення, чати, системи типу ICQ для спілкування в реальному часі в мережі Інтернет за допомогою друкованих повідомлень, блоги, дошки повідомлень та системи оголошень, технології Web 2.0, Вікі-технології), постійно удосконалюється інфраструктура кампусів університетів для використання найновіших розробок інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі (мультимедійні технології та найсучасніше програмне забезпечення (Tablet PCs, MeTL, WebMeTL, SimplePens, Microsoft Suite, Endnote, SPSS, NVivo), система Lectoria для використання технології веб-лекцій (Web-based lecture), системи типу ISL для здійснення мультикампусного навчання, найновіші платформи дистанційного (онлайн) навчання). При цьому функції викладача зміщені з інформативної й контролюючої (як в українському досвіді) на

консультаційну та коригувальну, що забезпечує активність і самостійність студентів у навчанні. Усе, зазначене вище, заслуговує на вивчення та застосування, оскільки студенти більшість свого часу проводять за комп'ютерами та в мережі Інтернет. У всіх австралійських університетах особливо поширена технологія дистанційного (онлайн) навчання (47 програм підготовки), навчання за гнучким графіком, мультикампусного навчання. В Україні відсутні програми з онлайн формою навчання, навчання за комбінованим (гнучким) графіком. Досвід застосування електронного навчання створить кращі можливості для організації дистанційного навчання в Україні.

Освітні послуги по догляду за дітьми дошкільного віку в Австралії здійснюють такі *фахівці дошкільної освіти*: вихователі, які мають сертифікат III рівня професійно-технічних закладів; вихователі-педагоги з професійними дипломами щодо надання послуг по догляду за дітьми (diploma level educator); вчителі дітей раннього віку (early childhood teacher) з університетськими дипломами. На відміну від України, австралійський сектор дошкільного освіти та догляду представлений різними посадами фахівців дошкільної освіти залежно від наявних кваліфікацій: вчителі, вихователі, асистенти вихователя, директори (менеджери) і методисти (координатори) роботи дошкільного закладу або сімейного садка. Догляд в сімейних дитячих садках або індивідуальний догляд вдома, догляд під час канікул можуть здійснювати особи, які закінчили хоча б однорічні курси відповідних професійних закладів та отримали дозвіл для здійснення догляду. В Україні індивідуальний догляд можуть здійснювати сімейні педагоги, соціальні гувернери та інші фахівці дошкільної освіти за домовленістю з батьками.

Бакалаври дошкільної освіти в українських ВНЗ отримують кваліфікацію «вихователь дітей дошкільного віку», а магістри дошкільної освіти, на відміну від австралійського освітнього простору, – кваліфікацію «викладач дошкільної педагогіки та психології», «викладач дошкільної педагогіки та фахових методик». Австралійські магістри дошкільної освіти, як

і бакалаври дошкільної освіти отримують кваліфікацію «вчитель дітей раннього віку» і не мають права викладати в університетах. Вищу освіту (станом на 2010 рік) в Австралії мали лише 14 % працівників та 32 % навчалися, в Україні – до 39% фахівців дошкільної галузі мали вищу освіту.

Диверсифікація австралійських програм уможлиблює одержання різних документів про вищу освіту із зазначенням кваліфікації відповідно до віку дітей та з правом працевлаштування лише в дошкільних закладах (діти від 0 до 5 р.) або з правом працевлаштування і в садках, і в початковій школі (діти від 0 (4) до 8 (12) років). В Україні лише деякі ВНЗ пропонують кваліфікацію бакалавра дошкільної освіти із спеціалізацією «вчитель початкових класів» (до прикладу, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, ІРД НПУ імені М. П. Драгоманова).

В Австралії основними професійними функціями вчителя дітей дошкільного віку є навчальна, проектувальна, дослідницько-творча, розвивально-виховна, організаторська, діагностична, здоров'язбережувальна, соціалізуюча, наставницька, що відповідає професійним функціям українського вихователя дітей дошкільного віку: догляд за дітьми, гностично-дослідницька, конструктивно-організаційна, діагностична, консультативно-координуюча. Подібними є вимоги до *особистісних якостей: українські фахівці* – здатність до рефлексії й контролю результатів педагогічної діяльності, співробітництва з дитиною на засадах гуманізму; здатність виявляти й враховувати інтереси дітей, їхнє право на повагу, емоційно й морально підтримувати їх; уміння спрямовувати спілкування на забезпечення психологічного комфорту й своєчасного розвитку особистості; постійна налаштованість на розширення знань, самонавчання й самовиховання для вдосконалення своєї педагогічної майстерності; *австралійські фахівці*: уміння налагоджувати стосунки з батьками, колегами, членами громади; виявлення поваги, довіри, толерантності й доброзичливості; володіння навичками ефективного спілкування; уміння зберігати конфіденційність; уміння аналізувати й критично оцінювати свої професійні знання й вміння; визначати

професійні потреби й планувати професійний розвиток; володіння організаторськими здібностями та навичками адміністратора; розуміння сучасних проблем дошкільної освіти; активність і відповідальність. Наголошуємо, що найважливішим умінням австралійських вчителів дітей раннього віку визначається *здатність передавати інформацію* іншим.

Хоча вимоги до випускників однакові, проте більше можливостей працевлаштування на краще оплачувану роботу, отримання субсидії на підвищення кваліфікації та професійний розвиток є у випускників університетів Австралії. Завдяки новій освітній політиці уряду Австралії (пільги, дотації) відбувається підняття престижу професії вчителя дітей дошкільного віку. Непрестижність професії в Україні породжує явище переходу на зовсім іншу роботу. Актуальним, на нашу думку, є запозичення щодо форм і можливостей професійного розвитку. Крім підвищення кваліфікації та перекваліфікації, вчителям дітей раннього віку пропонують такі форми: короткотривалі і довготривалі курси; менторство; семінари / вебінари, тренінги, майстер-класи, науково-практичні конференції, онлайн-форуми та дискусії, зустрічі з науковцями, навчання у центрах підготовки та професійного розвитку; участь в експериментальних програмах та проектах; «бенчмаркінг» – вивчення передового педагогічного досвіду, професійне портфоліо, відкриті уроки-демонстрації. В Україні відсутня така різноманітність форм та належне фінансування.

Отже, у професійній підготовці фахівців дошкільної освіти Австралії та України можна визначити як спільні, так і відмінні риси. До *спільних* відносимо: наявність нормативно-правової документації, стандартизація підготовки, ступеневість професійної підготовки, основні форми організації навчання та оцінювання; вимоги до майбутнього фахівця; особлива увага до вивчення професійно орієнтованих дисциплін та практичної підготовки; диверсифікація форм, методів та технологій навчання, необхідність безперервного професійного розвитку фахівців дошкільної освіти; до *відмінних* – підходи до формування навчальних планів і програм,

диверсифікація програм, можливість вільного вибору студентами освітньої траєкторії, обсяг навчального навантаження студентів, роль та обсяг самостійної роботи, спрямованість магістерських програм на науково-дослідницьку діяльність, планування практичної та науково-дослідницької підготовки, варіативність форм заочного навчання (онлайн, мультикампусне, комбіноване), рівень інформатизації навчального процесу, які подані у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Відмінні підходи до організації професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у ВНЗ Австралії та України

Показники	Австралія	Україна
Нормативно-правові документи	Рамка кваліфікацій; Рамка стандартів вищої освіти; Австралійський професійний стандарт вчителів; тимчасовий стандарт вчителів дітей дошкільного віку	Закон «Про вищу освіту»; Державний стандарт вищої освіти; Галуzeвий стандарт вищої освіти; Стандарти вищої освіти ВНЗ
Кваліфікація	ОКР «бакалавр» і «магістр» – «вчитель дітей раннього віку»	ОКР «бакалавр» – «вихователь дітей дошкільного віку»; ОКР «магістр» – «викладач дошкільної педагогіки та психології», «викладач дошкільної педагогіки та фахових методик»
	подвійні ступені (наприклад, бакалавр мистецтв/ бакалавр дошкільної освіти)	додаткові спеціалізації (вихователь дітей дошкільного віку, вчитель іноземної мови у ДНЗ та ін.)
	дострокові кваліфікації після кожного року навчання	відсутність дострокових кваліфікацій
Змістовий компонент	4- та 6-циклічна модель структурування змісту підготовки (залежно від закладу)	3 циклічна модель
	інтегрований принцип формування змісту освіти	предметний принцип
	вільний вибір освітньої траєкторії	обмежений вибір студента
	диверсифікація програм із зазначенням віку дітей	зумовленість кількості програм додатковими спеціалізаціями
	4-річна програма ОКР «бакалавр» –	4-річна програма ОКР «бакалавр» –

	192 кредити; 3-річна – 144 кредити (на основі професійного диплому TAFE – 98); 2-річна програма ОКР «магістр» – 96 кредитів	– 240 кредитів, 2-річна програма на базі ОКР «молодший спеціаліст» – 120 кредитів; 1-річна програма ОКР «магістр» – 60 кредитів
	ОКР «бакалавр»: 8 інтегрованих дисциплін (по 6 кредитів) протягом року; від 20 до 25 контактних годин – тижневе навантаження; від 63 до 72 годин – самостійна робота; ОКР «магістр»: 4–8 дисциплін (по 6 або 12 кредитів) протягом року; 10–16 год. – тижневе навантаження	ОКР «бакалавр»: 19–20 дисциплін протягом року; 28–30 год. (аудиторних) – тижневе навантаження; від 30 до 40 год. – самостійна робота; ОКР «магістр»: 13–15 дисциплін протягом року; 18 год. – тижневе навантаження
Магістратура	предметна, дослідницька, професійна	універсальна (поєднує предметну і дослідницьку)
	не має права займатися викладацькою діяльністю	має право викладання у ВНЗ
Форми навчання	стаціонарна, заочна, комбінована (за гнучким графіком), дистанційна (онлайн), мультикампусне навчання	стаціонарна, заочна (дистанційна), екстернатна
Працевлаштування	широкі можливості працевлаштування: 3 роки навчання – кваліфікації з правом роботи лише в дошкільних закладах (діти від 0 до 5 р.); 4 роки – кваліфікації з правом роботи в дошкільних закладах і в початковій школі (діти від 0 до 8 (12) р.).	працевлаштування лише в ДНЗ, окремі ВНЗ пропонують додаткову спеціалізацію «вчитель початкової школи»
Практична підготовка	поетапна організація; паралельний супровід теоретичного навчання практикою; вільний вибір студентом бази та умов практики	окреме планування усіх видів практики
Рівень матеріального та інформаційного забезпечення	високий рівень, активне використання дидактичних (електронних) засобів нового покоління та комунікаційних мереж (кампусних, локальних)	недостатній рівень
Професійний відбір	єдині вимоги до профвідбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності; проведення тестування на професійну придатність перед отриманням диплома вчителя	відсутні єдині вимоги до фахового відбору; не проводиться тестування випускників на професійну придатність

3.3. Обґрунтування можливостей творчого використання прогресивних ідей австралійського педагогічного досвіду для вдосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні

Інтегруючись у європейський та світовий освітній простір, Україна, безперечно, має використовувати позитивний світовий досвід для удосконалення підготовки фахівців дошкільної освіти. При цьому вона, як бачимо, не сліпо копіює освітні моделі, а йде своїм шляхом, не цураючись національних цінностей і надбань, адже рівень педагогічної освіти в державі завжди був на достатньому рівні. Як показує час, фахівці усіх ланок вітчизняної освіти з гідністю демонструють свої знання й професійні вміння за місцем роботи чи навчання в багатьох країнах світу.

Проте такі ознаки світових освітніх моделей, як мобільність, гнучкість, варіативність програм потребують певного коригування в освітній системі України, зокрема при підготовці фахівців дошкільної освіти в педагогічних ВНЗ.

Спираючись на проведений нами порівняльний аналіз, визначимо найголовніші особливості професійної підготовки австралійських фахівців дошкільної освіти, які варто взяти до уваги. Насамперед зазначимо, що австралійські ВНЗ мають великий ступінь незалежності й самостійності в організації своєї роботи та достатню законодавчу й фінансову підтримку уряду.

Саме тому всі програми підготовки фахівців дошкільної освіти – а їх є 150 – навчальні заклади розробляють самостійно й узгоджують з реєстраційними органами штату чи території і незалежним Управлінням якості та стандартів вищої освіти, відповідно до Австралійської рамки кваліфікацій, Рамки стандартів вищої освіти та Австралійського професійного стандарту вчителів. В Україні теж варто було б створити *незалежний орган*, який проводив би моніторинг якості вищої освіти, а також незалежні асоціації

щодо моніторингу якості підготовки фахівців дошкільної освіти, заслуховувати об'єктивні щорічні звіти.

Проте програми, які готують австралійських фахівців для роботи в дитячих закладах і початковій школі мають і свої *недоліки*, що треба врахувати українським ВНЗ, які дають кваліфікацію «вихователь дітей дошкільного віку» і спеціалізацію «вчитель початкової школи» (таких, правда, небагато). По-перше, скорочується зміст дисциплін, які готують до роботи з дошкільнятами за рахунок вивчення методик навчання в початковій школі. По-друге, майбутні спеціалісти мають недостатні знання щодо особливостей розвитку дітей – дошкільників і дітей-школярів водночас. По-третє, більша зарплатня та відпустка вчителів початкових класів спонукає багатьох фахівців довчатися ще один рік і залишати сферу дошкільної освіти та догляду.

Варто зупинитися й на тому, що на одному кваліфікаційному рівні «бакалавр» стосовно фахівців дошкільної освіти присвоюються різні *академічні кваліфікації*, що засвідчує гнучкість австралійської освіти, і саме такий підхід можна було б запозичити й українським ВНЗ. Звичайно, це пов'язано із варіативністю програм підготовки, спрямування яких залежить від віку дітей, з якими буде працювати майбутній фахівець дошкільної освіти, а також кількістю навчальних дисциплін і послідовністю їхнього вивчення.

Позитивним, на нашу думку, є й те, що деякі австралійські заклади надають *можливість достроково завершувати програми* після кожного року стаціонарного навчання: після 1-го року навчання можна отримати сертифікат, після 2-ох років – диплом про вищу освіту (наприклад, для посади вихователя, асистента вихователя), після 3-ох років – ступінь бакалавра виховання або методики раннього навчання (тільки дошкільна кваліфікація). Гадаємо, таку модель варто було б запозичити, з огляду на те, що студент має право вибору відповідно до своїх можливостей і свого рівня підготовки.

Наголосимо на тому, що *бакалаври дошкільної освіти з відзнакою* (після 3- чи 4-річної підготовки навчаються ще 1 рік) мають право вступати в докторантуру, не отримуючи ступінь магістра. Як правило, це студенти, які

мають глибокі знання, володіють методами наукових досліджень, здатні розробляти проекти й втілювати їх у життя і які закінчили навчання з відзнакою першого класу або з відзнакою другого класу (група А). Таку практику, за нашими переконаннями, слід запровадити в Україні з метою покращення студентської науково-дослідницької роботи.

Позитивним є й те, що програми підготовки не *перевантажені дисциплінами*: бакалаврські програми пропонують в середньому по 8 дисциплін для вивчення протягом року, а магістерські по 3 – 4 дисципліни. Кількість контактних годин (аудиторних) значно менша, ніж час, відведений на самостійну роботу.

Проте, як показує аналіз, дисципліни в основному є *інтегрованими курсами*. Такі дисципліни, як «Педагогіка» та «Психологія» окремо майже не вивчаються, а інтегруються в методику та курікулум дошкільної і початкової освіти, причому надається перевага психологічному аспекту.

На основі аналізу змісту програм підготовки зазначимо, що саме така інтеграція дисциплін має позитивні і негативні моменти. Вивчення матеріалу, хоч і фрагментарно, все ж привчає студентів мислити критично, висловлювати свої думки вільно (обговорювати методики, заперечувати окремі теорії), оскільки має більш практичний характер. Проте студенти, на нашу думку, мають неглибокі знання щодо теоретичного матеріалу з дисциплін психолого-педагогічного циклу, на відміну від студентів українських ВНЗ. Очевидно, не варто інтегрувати окремі дисципліни, тому що знизиться рівень теоретичних знань.

Викладачам ВНЗ України, які готують фахівців дошкільної освіти, треба більше уваги приділяти самостійності студентів у вивченні дисциплін, розвитку критичного мислення, активніше залучати студентів до *дискусій* у процесі проведення лекцій та семінарських занять. Крім цього, слід ретельніше планувати завдання, визначені студентам для *самостійного опрацювання*, і належним чином контролювати його під час індивідуальних консультацій та семінарських занять.

Цікаво, що саме в ході дискусій, творчих презентацій, критичних відгуків, розробки й представлення концепт-схем, науково-дослідницьких проектів австралійські студенти заробляють найбільшу кількість балів, а не на численних екзаменах та заліках, як в українських. Саме такий підхід до оцінювання варто взяти до уваги на педагогічних факультетах.

Звертаємо увагу на *особливості професійної практики* в австралійських університетах. На педагогічних факультетах студенти проходять 3 види практики: короткотривалу поденну практику-спостереження паралельно із вивченням професійно орієнтованих дисциплін, активну блокову практику, неперервну професійну практику-стажування, на які відводиться достатня кількість днів: студенти-бакалаври проходять від 80 до 140 днів професійної практики (залежно від наявності шкільної кваліфікації), а магістри – від 60 днів до 75 днів, з яких хоча б 10 днів має обов'язково бути проведено з дітьми від 0 до 2 років. Щодо *організації й проведення педагогічної практики* особливих розходжень немає, проте заслуговують на увагу й впровадження такі види практики, як «Рання грамотність», «Курікулуми дошкільної освіти» та «Теорії навчання у ранньому дитинстві», які проходять паралельно із вивченням відповідних дисциплін. Бажано було б запровадити у відділах практики, як в австралійських університетах, електронну пошту, яка полегшує керівникам практики її організацію. Пропонуємо збільшити й кількість годин на професійну практику, оскільки в процесі неї формується методична рефлексія, виробляються й приймаються самостійні практичні рішення, практикант усвідомлює труднощі, які виникли в нього в процесі роботи з дітьми, і знаходить правильні шляхи їхнього подолання.

Суттєвим кроком з покращення якості процесу стало б підвищення рівня інформаційної грамотності викладачів українських ВНЗ, створення інформаційно-комунікаційних інфраструктур та центрів, оснащення сучасним програмним забезпеченням та новим обладнанням навчальних лабораторій.

Актуальним є запозичення досвіду організації дистанційного, за гнучким графіком та мультикампусного навчання, а також можливості вступу в навчальний заклад посеред року. Потребує вивчення поширена форма навчання онлайн за спеціально розробленими програмами для студентів з географічно віддалених районів, яку можна було б запровадити в Україні. Варто було б детально вивчити підготовку студентів до роботи з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами, які є обов'язковими для всіх програм в австралійських університетах; особливості проведення науково-дослідницької роботи та форми професійного розвитку фахівців дошкільної освіти в Австралійській співдружності.

Узагальнення результатів дослідження дозволило обґрунтувати можливості творчого використання прогресивних ідей австралійського педагогічного досвіду для вдосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні, які подано у таблиці 3. 2.

Таблиця 3. 2

Рекомендації щодо використання прогресивного досвіду Австралії
у педагогічній освіті України

Напрямок	Австралійський контекст	Перспективи використання прогресивних австралійських ідей у педагогічній освіті України
Трансформація організаційної структури	Удосконалення багатоступеневої системи неперервної освіти	Присвоєння кваліфікацій різних назв на одному освітньо-кваліфікаційному рівні сприятиме гнучкості освіти, розширенню професійних можливостей педагогів; дострокові кваліфікації за бакалаврськими програмами відповідатимуть потребам і можливостям студентів; післядипломні кваліфікації сприятимуть самореалізації студентів, переорієнтації у виборі професії і нададуть стрункості структуризації багатоступеневої освіти; створення гнучкої системи післядипломної освіти забезпечать можливість бакалаврам з відзнакою, минаючи магістратуру, продовжити навчання в докторантурі й сприятиме підвищенню якості знань обдарованих студентів

Модернізація системи управління освітою	Централізація і децентралізація управління освітою на різних рівнях	Надання ВНЗ незалежного статусу, врахування Національної стратегії з покращення підготовки фахівців дошкільної освіти, зокрема фінансової підтримки на рівні держави та окремих штатів охочих отримати диплом у сфері дошкільної освіти (субсидії, доплати), сприятиме підвищенню кваліфікації тих, хто хоче отримати вищу освіту. Досвід створення незалежного Управління якості та стандартів вищої освіти сприятиме моніторингу якості вищої освіти та акредитаційним процесам, втіленню стандартів наукових досліджень та інформаційних стандартів. Запозичення досвіду щорічних звітів на замовлення уряду про стан вищої педагогічної освіти забезпечить подальший розвиток вітчизняної вищої освіти. Введення механізмів багатоканального фінансування вищої освіти, запровадження переходу до громадської політики управління освітніми змінами на основі принципів ринкової економіки та загальнонародного відкритого обговорення покращать матеріально-технічну базу закладів.
Оновлення принципів функціонування освітньої системи	Глобальна сумісність, пристосування в полікультурному середовищі, інтернаціоналізація сфери освіти, мобільність фахівців	Процес глобалізації викликає необхідність запозичення уніфікованих освітніх норм і стандартів, які регулюють усі процеси у вищій освіті, при збереженні національної культури і ментальності; досвід інтернаціоналізації сфери освіти дає можливість застосовувати форми і методи оцінки якості освіти (акредитація закладів) та технології професійного відбору абітурієнтів, тестування випускників на професійну придатність; розширення співробітництва між закладами дошкільної освіти й ВНЗ дасть можливість створити умови для покращення проходження професійної практики; створення умов для мобільності фахівців дошкільної освіти надасть можливість брати участь у

		міжнародних проектах
Реформування змісту педагогічної освіти	Перехід від знаннєвої парадигми освіти до компетентнісної	Досвід професійного навчання з метою підготовки компетентнісного фахівця, який набуває умінь і навичок, необхідних для виконання роботи паралельно із знаннєвою парадигмою освіти; розробка міждисциплінарних освітніх програм, насичення їх ціннісними складовими дасть можливість сформулювати у майбутніх фахівців креативність, готовність до саморозвитку
Зміна форм і технологій підготовки	Використання інноваційних технологій, принцип інформатизації	Досвід електронного навчання (веб-навчання, Інтернет-навчання, онлайн-навчання, інтерактивне навчання (Web 2.0: форуми, чати, системи типу ICQ, блоги, Вікі-технології), комп'ютерного навчання (мультимедійні презентації, автоматизований навчальний контроль, електронне портфоліо студента) сприятимуть диференціації та індивідуалізації навчання, інформатизації освітнього процесу та підготовці фахівців нової формації, які дотримуватимуться принципу «навчання впродовж життя».
Покращення проблемно-дослідницької діяльності	Використання проблемно-дослідницьких методів навчання	Поділ магістратури на предметну (навчальну), дослідницьку, професійну; докторантури – на дослідницьку і професійну забезпечить наскрізну підготовку фахівців дошкільної освіти. Застосування методу наукових досліджень, методу проектів, кейс-методу для розв'язання проблем, пов'язаних із професійною діяльністю, з обов'язковою презентацією і захистом одержаних результатів, сприятиме інтегруванню знань з інших галузей науки, розвитку всебічного наукового світогляду фахівця дошкільної освіти, який зможе використовувати результати досліджень у практиці професійної діяльності.

Висновки до третього розділу

В Україні підготовка фахівців дошкільної освіти здійснюється в умовах ступеневої освіти відповідно до галузевих стандартів вищої освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта», на основі яких ВНЗ самостійно розробляють навчальні плани, програми навчальних дисциплін (нормативних та елективних) і практик. У вітчизняній практиці поширеним є предметний принцип формування змісту освіти, який передбачає вивчення дисциплін таких циклів: гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійно орієнтованої та практичної підготовки. Кількість програм і глибина викладу окремих дисциплін залежать від додаткових спеціалізацій. Випускники-бакалаври отримують кваліфікацію «вихователь дітей дошкільного віку», магістри – «викладач дошкільної педагогіки та психології» і мають право викладати у ВНЗ. Органічними складовими підготовки майбутніх фахівців, що забезпечують поєднання теоретичного й практичного навчання, суб'єкт-суб'єктну взаємодію, є інтерактивні методи і технології навчання із застосуванням елементів проблемності, наукового пошуку, ефективних форм самостійної роботи.

Порівняльно-педагогічний аналіз особливостей професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії та України дав змогу констатувати, що в обох країнах професійна підготовка здійснюється в умовах ступеневої освіти на засадах компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, принципах гуманізації та демократизації навчання, комплексному поєднанні національних традицій і тенденцій міжнародного освітнього простору, спрямована на інтелектуально-креативний розвиток педагога нової генерації. Спільною особливістю є наявність нормативно-правової документації щодо професійної підготовки фахівців дошкільної освіти та її функціональне призначення. Професійна підготовка передбачає фундаментальну, методичну, психолого-педагогічну, соціально-гуманітарну та практичну підготовку. На основі повної загальної середньої освіти в Україні, як і в Австралії, бакалаврів дошкільної освіти готують 4 роки, а на

основі диплома «молодший спеціаліст» (Україна) та професійного диплома закладів TAFE (Австралія) – 2 роки.

Відмінними є підходи щодо змістового наповнення професійної підготовки. В українських ВНЗ спостерігається більш ґрунтовний і послідовний підхід до побудови навчальних планів і програм: вони забезпечують високу теоретичну й достатню практичну підготовку. В австралійських університетах переважає практико-орієнтоване навчання на міждисциплінарній та інтегративній основі з урахуванням потреб студентів та дошкільної освіти. Навчальні плани мають циклічну структуру: 3-циклічна в Україні, 4- та 6-циклічна в Австралії. Суттєвою є різниця в нарахуванні кредитів і їхній відповідності європейським і світовим нормам. В Австралії предмети загальної та професійно орієнтованої підготовки, на відміну від українських, є інтегрованими курсами, кожен з яких має однакову кількість кредитів. Тижневе навантаження австралійського студента менше, ніж українського, а на самостійну роботу відводиться майже вдвічі більше годин. Процес організації практичної підготовки в обох країнах відрізняється вимогами, умовами, етапами, термінами і видами. Функції викладача в українському досвіді переважно зводяться до інформативної і контролюючої, в австралійській практиці вони зміщені на консультаційну та коригувальну, що забезпечує активність і самостійність студентів у навчанні. Щодо форм, методів і технологій організації навчання більшість з них є подібними, спрямованими на інтеракцію, проте рівень їхнього інформаційного супроводу значно вищий в австралійських університетах.

Характерна відмінність щодо термінів навчання в магістратурі: в Австралії – 2 (4) роки, в Україні – 1 (1,5) роки. Забезпечення вільного вибору австралійськими студентами освітньої траєкторії, диверсифікація дипломів та кваліфікацій значно розширює можливості їхнього працевлаштування. Австралійським університетам надається більша самостійність в організаційно-педагогічній та фінансово-економічній діяльності. Значні обсяги багатоканального фінансування, за найбільшого відсотка державного,

забезпечують високий рівень матеріально-технічної бази університетів та інформатизації навчального процесу. Відмінним є запровадження в Австралії з 2013 р. єдиних для всіх університетів вимог до професійного відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності та проведення тестування випускників на професійну придатність. В Україні проблема фахового відбору є дискусійною.

З'ясовано, що в українському і в австралійському досвіді наявна низка проблем, які потребують розв'язання. В Україні – недосконалість механізму професійного відбору на педагогічні спеціальності; неузгодженість теоретичної й практичної складових професійного компонента змісту програм; недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу; слабка мотивація студентів до роботи в ДНЗ через непрестижність професії, низьку оплату праці та велике навантаження на вихователя (до 30 дітей у групі); обмежена можливість працевлаштування випускників з причини недостатньої кількості ДНЗ. В Австралії – відсутність чіткого переліку нормативних дисциплін, незавершеність розроблення нового покоління стандартів учителів дітей раннього віку, недостатня теоретична підготовка у зв'язку з надмірною інтеграцією дисциплін.

Результати дослідження, викладені у розділі, було апробовано на міжнародних і всеукраїнських конференціях, а також висвітлено у таких публікаціях [29; 30; 31; 32; 33; 35; 36; 37; 38; 56; 125].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів наукового пошуку уможливило формулювання таких висновків:

1. У теорії та практиці педагогічної освіти накопичений значний досвід професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, який знайшов відображення в різних аспектах: удосконалення психолого-педагогічної компетентності сучасного вихователя; формування готовності до професійної педагогічної діяльності; формування педагогічної майстерності; використання інноваційних технологій у підготовці вихователів; підвищення кваліфікації вихователів у системі післядипломної освіти тощо. Погляди сучасної педагогічної науки спрямовані на необхідність створення педагогічних умов для забезпечення системної підготовки фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного й особистісно орієнтованого підходів, принципів гуманізації навчання і виховання. Попри вагомі теоретичні напрацювання, залишаються відкритими й дискусійними питання щодо необхідності диверсифікації освітніх програм, забезпечення гнучкості змісту, форм і технологій навчання; модернізації науково-методичного забезпечення з урахуванням вимог дошкільної освіти; удосконалення процесу формування практичних і дослідницьких умінь; обґрунтування способів підвищення мотивації до професійної діяльності та професійного розвитку; запровадження професійного відбору на педагогічні спеціальності. В умовах інтеграційних процесів важливим джерелом для пошуку нових шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти відповідно до світових стандартів є об'єктивне вивчення й порівняльно-педагогічний аналіз зарубіжного й вітчизняного досвіду.

2. Австралійське суспільство ставить високі вимоги до педагогічних працівників дошкільної освіти, які умовно згруповано в академічні, професійні та особистісні. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії відповідає чинним стандартам і спрямована на формування нової моделі вчителя дітей раннього віку, який має академічну

освіту, володіє інноваційними методами й методиками навчання, здатний якісно й професійно виконувати свої функції (навчальну, проектувальну, дослідницько-творчу, розвивально-виховну, організаторську, діагностичну, здоров'язбережувальну, соціалізуючу, наставницьку), адекватно, швидко й правильно реагувати на зміни та інновації в дошкільній освіті. Професійна підготовка орієнтована на розвиток таких якостей, як креативність, мобільність, самостійність, толерантність, відкритість і комунікабельність, здатність до самоаналізу. Успішною умовою реалізації професійних функцій учителя дітей раннього віку є досконале оволодіння відповідними професійними компетенціями, наявність професійних ідей, потреб, пов'язаних із власними досягненнями в педагогічній діяльності. Для піднесення престижу професії вчителя дітей раннього віку держава намагається мотивувати вчителів, надаючи їм стабільну роботу, високу заробітну плату, можливість кар'єрного зростання, додаткові пільгові місця під час вступу на спеціальність, пільги фахівцям у сільській місцевості, разові субсидії та спеціальні виплати працівникам дошкільних закладів, зменшуючи співвідношення «педагог-діти».

3. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії реалізується в межах ступеневої освіти (бакалавр – магістр – доктор), ґрунтується на комплексі методологічних підходів і принципів навчання, відповідає національним та світовим стандартам педагогічної освіти, враховує потреби дошкільної освіти та інтереси особистості, забезпечує загальнокультурний і професійний розвиток. Обов'язковими складовими змістового компонента є фундаментальна загальнотеоретична, професійно орієнтована та практична підготовка.

Досягнення світового рівня якості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти забезпечується шляхом удосконалення законодавчо-нормативної бази та науково-методичного супроводу; оперативного реагування системи вищої педагогічної освіти на реформування дошкільної освіти; чіткої структури організації навчання на всіх рівнях; поєднання

найбільш ефективних режимів стаціонарного, заочного, онлайн та мультикампусного навчання; диверсифікації освітніх програм відповідно до віку дітей; створення можливостей вільного вибору студентами програм підготовки та послідовності вивчення дисциплін; трансформації змісту підготовки на міждисциплінарній та інтегративній основі; раціонального поєднання теоретичної та практичної складових підготовки; впровадження інтерактивних педагогічних та мультимедійних технологій; використання сучасних дидактичних засобів навчання й діагностики; залучення висококваліфікованих педагогів-практиків до формування змісту освітніх програм; забезпечення високої мобільності студентів у зв'язку з наявністю достатньої кількості кампусів на території Австралії та за її межами; використання ефективних методик професійного відбору на педагогічні спеціальності; системних зв'язків усіх соціальних партнерів; гнучкого механізму акредитації й сертифікації освітніх програм і спеціальностей; великих обсягів багатоканального фінансування вищої освіти та державній підтримці. Професійний розвиток фахівця дошкільної освіти відбувається відповідно до етапів кар'єрного зростання: випускник – досвідчений працівник – висококваліфікований педагог.

4. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії й України дав змогу виявити спільні та відмінні ознаки. Спільними підходами в обох країнах визначено такі: наявність нормативно-правової документації щодо професійної підготовки фахівців дошкільної освіти; стандартизація підготовки; зорієнтованість на вимоги суспільства і потреби дошкільної освіти; ступеневість підготовки на засадах компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів; поєднання національних традицій і тенденцій міжнародного освітнього простору; спрямування змісту освіти на інтелектуально-креативний розвиток фахівця дошкільної освіти нової генерації; використання інтерактивних технологій навчання; професійно

орієнтований характер змісту підготовки; сприяння професійному розвитку та самовдосконаленню. Відмінними є такі підходи:

- Австралія: самостійність університетів в організаційно-педагогічній та фінансово-економічній діяльності; диверсифікація освітніх програм та дипломів відповідно до віку дітей; можливість вільного вибору студентами освітньої траєкторії; працевлаштування з дипломом бакалавра дошкільної освіти в початковій школі; вступ у докторантуру з дипломом бакалавра з відзнакою; поділ магістратури на дослідницьку, навчальну (предметну) і професійну; спрямованість магістерських програм на науково-дослідницьку діяльність; отримання однакової кваліфікації – «вчитель дітей раннього віку» – за ОКР «бакалавр» і «магістр»; широкий вибір елективних дисциплін; велика частка самостійної роботи; практико-орієнтоване навчання на міждисциплінарній та інтегративній основі; паралельний супровід теоретичного навчання практикою; варіативність форм заочного навчання (онлайн, мультикампусне, комбіноване); консультаційна та коригувальна функції викладачів; сучасне матеріально-технічне забезпечення і високий рівень інформатизації навчального процесу; різноманітність методик професійного відбору абітурієнтів та тестування випускників; співпраця університетів і дошкільних закладів у проектуванні, реалізації та оцінці ефективності програм підготовки; широкі можливості працевлаштування за рахунок диверсифікації кваліфікацій; державне стимулювання та піднесення престижу професії;

- Україна: комплексна інтеграція психологічних та педагогічних концепцій, підходів і принципів навчання; побудова навчальних планів і програм за предметним принципом; підготовка фахівців для роботи в ДНЗ без зазначення віку дітей; отримання кваліфікації «вихователь дітей дошкільного віку» за ОКР «бакалавр»; отримання додаткових спеціалізацій; спрямування змісту магістерських програм на викладацьку діяльність; відсутність програм для онлайн навчання; переважно інформативна функція викладачів; відсутність єдиних вимог до професійного відбору абітурієнтів на педагогічні

спеціальності та тестування випускників; недостатнє фінансування українського дошкілля та педагогічних ВНЗ.

5. Аналіз австралійського досвіду підготовки фахівців дошкільної освіти дозволив обґрунтувати можливості використання його прогресивних ідей у ВНЗ України з метою наближення до світових освітніх стандартів, зокрема: вдосконалення нормативно-законодавчої бази; сприяння піднесенню престижу професії; удосконалення системи професійного відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності; забезпечення гнучкості освітніх програм з урахуванням потреб студентів та дошкілля; оновлення змісту програм шляхом розширення варіативного складника, незалежно від спеціалізації, такими дисциплінами, як: «Індивідуальне навчання дітей», «Правовий захист дітей та їхніх сімей», «Індивідуальні та сімейні консультації з питань стосунків з дітьми», «Розповідання казок за допомогою цифрової техніки», «Ведення документації» тощо; забезпечення максимальної соціалізації майбутніх фахівців упродовж навчання у ВНЗ; вдосконалення умов організації педагогічної практики; науково-творче поєднання традиційних та інноваційних технологій навчання; створення й активне використання дидактичних (електронних) засобів нового покоління; вдосконалення системи контролю якості одержаних знань; технічна й технологічна модернізація навчальних лабораторій; забезпечення єдності і взаємозв'язку професійної підготовки з активною самоосвітою, саморозвитком і самореалізацією; сприяння мобільності викладачів і студентів; інтенсифікація та різноманітність форм взаємодії між педагогами вищої школи та дошкільної освіти з метою спільної розробки, реалізації та коригування теоретичної та практичної складової змісту підготовки.

До перспективних напрямів подальших наукових досліджень вважаємо за доцільне віднести такі: професійна підготовка фахівців дошкільної освіти за дистанційною формою навчання; забезпечення професійного розвитку фахівців дошкільної освіти в системі післядипломної освіти; особливості організації науково-дослідницької та самостійної роботи в процесі

професійної підготовки майбутніх вчителів дітей раннього віку;
організаційно-педагогічні механізми реалізації соціального партнерства в
системах дошкільної освіти та вищої педагогічної освіти Австралії

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авшенюк Н. М. Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі (кінець XX – початок XXI ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Авшенюк. – К., 2005. – 21 с.
2. Адамек І. Теорія та практика підготовки дітей до школи в умовах розвитку польського дошкілля (друга половина XIX віку – 1918 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І. Адамек. – К., 2001. – 42 с.
3. Акмеология : учеб. пособие / под общ. ред. А. А.Деркача. – М. : РАГС, 2002. – 650 с.
4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи України. Історія. Теорія : підруч. / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
5. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи / В. Андрущенко // Філософія освіти. – 2006. – № 1. – С. 6–12.
6. Артемова Л. В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах / Л. В. Артемова, Ю. М. Косенко // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. до 80-ї річниці НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 84–86.
7. Баева Л. В. Развитие содержания дошкольного образования в Англии на современном этапе : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Любовь Владимировна Баева. – М., 2009. – 225 с.
8. Базовий компонент дошкільної освіти України / [наук. кер. : А. М. Богуш ; авт. кол. : А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богінч та ін.]. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
9. Балицка И. В. Мультикультурное образование в США, Канаде и Австралии : дисс. .. д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ирина Валериановна Балицка. – М., 2008. – 430с.

10. Безбородих С. М. Аксіологічний підхід в системі професійної підготовки майбутніх фахівців початкової школи / С. М. Безбородих // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки : за матеріалами VI міжнар. наук.-практ. конф. „Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість”, присвяченої 10-річчю Українського відділення МАНПО. – 2012. – № 22 (257). – Ч. VIII. – С. 57–64.
11. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
12. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : [моногр.] / Г. В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
13. Бідюк Н. М. Дистанційне навчання як новітня технологія в системі неперервної відкритої освіти / Н. М. Бідюк, Р. В. Шаран // Наукові записки. Педагогічні та історичні науки : наук. вид. / редкол. : В. П. Андрущенко (шеф-ред.) та ін. – К. : НПУ, 2006. – Вип. 62. – С. 35–40.
14. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 186 с.
15. Богініч О. Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти [Електронний ресурс] / О. Л. Богініч // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу : http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_9.
16. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
17. Бондарчук О. Головні напрями реформування шкільної освіти в Австралії / О. Бондарчук // Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук : мова, освіта, культура : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Умань, 26-27 квіт. 2012 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012 – Ч. 2. – С. 21–23.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.

19. Венгер Л. А. Воспитание сенсорной культуры ребенка / [Венгер Л. А., Пилюгина Э. Г., Венгер Н. Б. ; под. ред. Венгера Л. А.]. – М. : Просвещение, 1988. – 144 с.
20. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий А. А. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
21. Вітвицька С. С. Компетентністний та професіографічний підхід до побудови професіограми магістра освіти [Електронний ресурс] / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 57. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vzhdu/2011_57/vip_57_10.pdf.
22. Волкова А. А. Традиции и инновации в развитии школьного образования Австралии : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Анна Андреевна Волкова. – Новосибирск, 2004. – 187с.
23. Волобуева Л. М. Педагогическая практика студентов факультетов дошкольного образования : учеб. пособие / [Волобуева Л. М., Ядэшко В. И. ; ред. Ядэшко В. И.]. – М. : Академия, 1999. – 218 с.
24. Выготский Л. С. Детская психология / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 тт. – М. : Педагогика, 1984. – Т. 4. – 431 с.
25. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010101 Дошкільне виховання напряму підготовки 0101 Педагогічна освіта. – К. : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – 258 с.
26. Глушок Л. М. Використання малих літературних форм для збагачення лексичного запасу дітей дошкільного віку / Л. М. Глушок // П'яті педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського : проблеми освіти в контексті гуманізації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2 квіт. 2010 р.). – Хмельницький : ХГПА, 2010. – Т. 2. – С. 46–49.
27. Глушок Л. М. Зміст та структура навчальних планів і програм підготовки бакалаврів освіти раннього дитинства в університетах Австралії /

Л. М. Глушок // Вісник Черкаського університету: зб. наук. статей. Сер. : Педагогічні науки. – Черкаси : вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – № 24 (237). – С. 37–43.

28. Глушок Л. М. Зміст та структура навчальних планів і програм підготовки магістрів дошкільної освіти в університетах Австралії / Л. М. Глушок // Порівняльно-педагогічні студії : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – 2012. – № 2. – С. 119–129.

29. Глушок Л. М. Особливості вивчення іноземної мови дітьми дошкільного віку в процесі становлення особистості / Л. М. Глушок // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2011. – Вип. 9. – С. 69–72.

30. Глушок Л. М. Особливості переддипломної педагогічної практики з додаткової спеціалізації «Вчитель англійської мови в ДНЗ та початковій школі» / Л. М. Глушок // Wykształcenie i nauka bez granic : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Перемишль, 7–15 груд. 2012 р.). – Перемишль : Przemyśl. Nauka i studia, 2012. – Т. 18 : Педагогічні науки. – С. 21–23.

31. Глушок Л. М. Особливості підготовки фахівців дошкільної освіти в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії / Л. М. Глушок // Дошкільна і початкова освіта : досягнення, проблеми, перспективи : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Мукачеве, 22–23 лист. 2012 р.). – Мукачеве : МДУ, 2012. – С. 32–35.

32. Глушок Л. М. Особливості практичної підготовки вихователя дітей дошкільного віку з додатковою спеціалізацією „Вчитель англійської мови в дошкільних навчальних закладах та початкових класах” у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії / Л. М. Глушок // Концептуальні засади реалізації освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти України : матеріали наук.-метод. сем. – Хмельницький : ХГПА, 2013. – С. 31–37.

33. Глушок Л. М. Особливості практичної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні / Л. М. Глушок // Педагогічний дискурс : зб. наук.

праць. / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2012. – Вип. 11. – С. 38–43.

34. Глушок Л. М. Проблема професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в психолого-педагогічних дослідженнях / Л. М. Глушок // *Vědecký průmysl evropského kontinentu* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Прага, 27 лист. – 5 груд. 2012 р.). – Прага : Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o., 2012. – Т. 12 : Педагогіка. – С. 21–23.

35. Глушок Л. М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії / Л. М. Глушок // Тематичний англо-український словник-мінімум. – Хмельницький : вид-во ХГПА, 2013. – 44 с.

36. Глушок Л. М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах України на сучасному етапі / Л. М. Глушок // Вісник Черкаського університету: зб. наук. статей. Сер. : Педагогічні науки. – Черкаси : вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – 2012. – № 21 (234). – С. 18–24.

37. Глушок Л. М. Психолого-педагогічні основи опанування іноземної мови дітьми дошкільного віку / Л. М. Глушок // Четверті педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського : професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2 квіт. 2009 р.). – Хмельницький : ХГПА, 2009. – С. 127–129.

38. Глушок Л. М. Робоча програма навчальної дисципліни „Дошкільна освіта у світовому освітньому просторі” для студентів за напрямом підготовки 0101 „Педагогічна освіта”, спеціальністю 6.010101 „Дошкільна освіта”. – Хмельницький : ХГПА, 2011. – 11 с.

39. Глушок Л. М. Стан дошкільної освіти Австралії на сучасному етапі / Л. М. Глушок, Н. М. Бідюк // Порівняльна професійна педагогіка : наук. журн. / гол. ред. Н. М. Бідюк. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – Вип. 2. – С. 189–196.

40. Глушок Л. М. Теоретичні засади дошкільної освіти і виховання [Електронний ресурс] / Л. М. Глушок // Науковий вісник Донбасу: електронне фахове видання Луганського національного педагогічного університету

ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки / гол. ред. Курило В. С. – 2012. – № 4 (20). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/archiv.htm>.

41. Глушок Л. М. Форми організації і технології навчання фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії / Л. М. Глушок // Вища освіта України : теор. та наук.-метод. часопис. – [Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»]. – К. : Гнозис, 2012. – Дод. 1 до вип. 27. – Т. I (34). – С. 91–99.

42. Глушок Л. Н. Квалификационные уровни профессиональной подготовки специалистов дошкольного образования в университетах Австралии / Л. Н. Глушок // Вестник Череповецкого государственного университета : науч. журн. Сер. : Педагогические науки. – Череповец, 2012. – Вып. 4 (44). – Т. 3. – С. 80–84.

43. Глушок Л. Особливості практичної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії / Л. Глушок // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Сер. : Педагогіка та психологія. – Чернівці : ЧНУ, 2012. – Вип. 627. – С. 46–55.

44. Глушок Л. Типологія освітніх професійних програм підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії / Л. Глушок // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Сер. : Педагогіка та психологія. – Чернівці : ЧНУ, 2013. – Вип. 642. – С. 37–43.

45. Голерова С. Н. Управление качеством профессионально-педагогического образования в университетах России и Австралии : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Голерова Светлана Николаевна. – Омск, 2009. – 194 с.

46. Голота Н. М. Особливості викладання фахового курсу «Порівняльна дошкільна педагогіка» як засобу формування професійної компетентності майбутнього педагога / Наталія Миколаївна Голота // Педагогічна теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : КиМУ, 2012. – Вип. 3. – С. 71–80.

47. Гончаренко С. У. Гуманізація як морально-педагогічний принцип педагогіки / Семен Устимович Гончаренко // Професійне становлення

особистості: проблеми і перспективи : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький : ТУП, 2003. – С. 7–17.

48. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

49. Гриньова В. М. Підготовка майбутніх фахівців у системі вищої педагогічної освіти / В. М. Гриньова // Актуальні питання навчання та виховання особистості: зб. наук. праць. – Х. : Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, 2008. – Вип. 2. – С. 1–10.

50. Гуревич Р. С. Нові інформаційні технології в підготовці сучасного фахівця / Р. С. Гуревич, А. М. Коломієць, Д. І. Коломієць // Кримські педагогічні читання. – Харків, 2001. – С. 149–153.

51. Дарманський М. М. Дипломна робота в системі ступеневої підготовки педагогів : наук.-практ. посіб. / М. М. Дарманський. – Хмельницький : вид-во ХГПІ, 2001. – 141 с.

52. Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р. [Електронний ресурс] // Офіційний вісник. – 2011. – № 45. – С. 84–101. – Режим доступу : <http://ovu.com.ua/articles/10987-pro-izatverdzhennya-derzhavnoyi-tsilovoyi-sotsialnoyi>.

53. Детские сады и ясли в Австралии [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.Oztrovok.org/community/etc/children.html>.

54. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту : О. В. Огнев'юк, К. І. Волинець. – [3-є вид., доопр. та доп.]. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.

55. Дичківська І. Педагогічна інноватика: сучасний погляд / Ілона Дичківська // Дошкільне виховання. – 2002. – № 8. – С. 6–8.

56. Дошкільна освіта у світовому освітньому просторі : метод. посіб. / [укл. Л. М. Глушок]. – Хмельницький : вид-во ХГПА, 2011. – 78 с.

57. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка майбутніх педагогів у контексті інтегративного підходу / О. А. Дубасенюк // Інтеграція системи безперервної освіти України в європейський освітній простір: стан, проблеми,

перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. // Вип. 468. Педагогіка і психологія. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – С. 143–153.

58. Дьюи Дж. Демократия и образование / Дж. Дьюи [пер. с англ. Ю. И. Турчаниновой и др.]. – М. : Педагогика-Пресс, 2000. – 382 с.

59. Жаровцева Т. Г. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Т. Г. Жаровцева. – Одеса, 2007. – 44 с.

60. Житня І. Формування рефлексивної культури педагогів дошкільних навчальних закладів в системі післядипломної освіти / Інна Житня // Роль рефлексивної культури у формуванні інноваційного потенціалу педагогів ДНЗ: оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2011. – Вип. 1 (44). – С.132–137.

61. Загарницька І. І. Дошкільна освіта в контексті пріоритетів державної освітньої політики України / І. І. Загарницька // Вісник інституту розвитку дитини : зб. наук. праць. – К. : НПУ, 2010. – Вип. 11. – С. 16–23.

62. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. / Л. П. Загородня, С. А. Тітаренко. – [2-ге вид.]. – Суми : Університетська книга, 2010. – 319 с.

63. Запорожец А. В. Психологическое изучение развития моторики ребенка-дошкольника / А. В. Запорожец ; под. ред. А. Н. Леонтьева, А. В. Запорожца. – М., 1995.

64. Зінченко В. О. Розв'язання проблем якості підготовки фахівців у США та інших країнах світу / В. О. Зінченко // Вісник Житомирського державного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 60. – С. 73–78.

65. Зязюн І. А. Філософія освіти: парадигми і технології / І. А. Зязюн // Педагогічні новації столичної освіти: теорія і практика. – К., 2001. – С. 7–20.

66. Казакова Н. В. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Вікторівна Казакова. – К., 2004. – 210 с.

67. Каптерев П. Ф. Дидактические очерки. Теория образования / П. Ф. Каптерев // Вестник образования. – 2003. – № 3. – 80 с.

68. Карпенко Н. М. Професійно-педагогічна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Н. М. Карпенко. – К., 2010. – 20 с.

69. Кідіна Л. М. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Л. М. Кідіна. – Ялта, 2012. – 20 с.

70. Книш Т. В. Валеологічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Т. В. Книш. – К, 2001. – 19 с.

71. Коджаспирова Г. М. Педагогическая практика в начальной школе : учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. завед. / Коджаспирова Г. М., Борилова Л. В. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Академия, 2000. – 272 с.

72. Козій М. К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів : метод. посіб. / М. К. Козій. – К. : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 141 с.

73. Коломинский Я. Л. Психология детского коллектива / Я. Л. Коломинский. – Минск : Народная асвета, 1984. – 240 с.

74. Комплексна програма пошуку, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді / укладачі В. Г. Шевченко, О. В. Киричук. – К., 1991. – 29 с.

75. Кондаков Н. И. Логический словарь: педагогика / Николай Иванович Кондаков. – М. : Наука, 1971. – 656 с.

76. Кононко О. Про Базову програму розвитку дошкільника «Я у Світі» / О. Кононко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 1. – С. 3–8.
77. Корешкова С. П. Тенденції реформування вищої освіти Австралії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Корешкова Світлана Петрівна. – Черкаси, 2011. – 239 с.
78. Косенко Ю. М. Професійне становлення майбутнього педагога дошкільної освіти в освітньому просторі вищого навчального закладу / Ю. М. Косенко // Сб. науч. статей I Международного образовательного форума (г. Запорожье, 5–7 мая 2010 г.) [под. науч. ред. проф. К. Л. Крутий]. – Ч. 3 Конференции «Образовательное пространство и индивидуальность: современная дидактика, задания диагностики, оценка качества образования». – Запорожье : ООО „ЛИПС” ЛТД, 2010. – С. 66–68.
79. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей / Г. С. Костюк // Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
80. Крейн У. Теории развития. Секреты формирования личности / У. Крейн. – [5-е междунар. изд.]. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2002. – 512 с.
81. Кремень В. Г. Людиноцентризм в освіті: сучасний напрям розвитку духовності нації / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2. – С. 17–30.
82. Крутий К. Про комплексну додаткову освітню програму „Дитина в дошкільні роки” / Катерина Крутий // Дошкільна освіта. – 2011. – № 1(31). – С. 41–47.
83. Кузь В. Г. Учитель, школа – пріоритети ХХІ століття / В. Г. Кузь // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1–2. – С. 11–19.
84. Кузьменко В. У. Індивідуальний підхід: десять кроків / В. У. Кузьменко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 7. – С. 10–12.
85. Кузьмина Н. В. Акмеология качества профессиональной деятельности специалиста / Н. В. Кузьмина, С. Д. Пожарский, Л. Е. Паутова. – СПб. : Коломна, Рязань, 2008. – 76 с.

86. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій / О. В. Кустовська. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 124 с.

87. Кучерявий О. Г. Інтегральна готовність до педагогічної діяльності як орієнтир професійного самовиховання майбутніх педагогів / О. Г. Кучерявий // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. праць. – К.–Запоріжжя, 2001. – Вип. 18. – С. 19–22.

88. Лавріненко О. А. Тенденції розвитку ідей педагогічної майстерності вчителя: теорія і практика (середина XVI - кінець XX ст.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Олександр Андрійович Лавріненко. – Київ, 2009. – 534 с.

89. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – М., 1981. – 553 с.

90. Лещенко М. Європейський вимір і його значення для розвитку національних освітніх систем / Марія Лещенко // Обдарована дитина. – 2008. – № 3. – С. 8–14.

91. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля : навч. посіб. [у 2-х ч.] / Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. – К. : Вища школа, 2006. – Ч. 1. – 302 с.

92. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX – початок XXI століття) : [моногр.] / О. І. Локшина. – К. : Богданова А. М., 2009. – 404 с.

93. Луценко І. Інтегративні процеси в методичній підготовці фахівців для галузі дошкільної освіти [Електронний ресурс] / Ірина Луценко. – Режим доступу : http://www.ird.npu.edu.ua/files/dosk_2010.pdf.

94. Люблінська Г. О. Дитяча психологія / Г. О. Люблінська. – К. : Вища школа, 1974. – 356 с.

95. Майорова И. И. Тенденции развития обучения и воспитания коренных народов Канады и Австралии : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ирина Игоревна Майорова. – М., 2010. – 213 с.

96. Макарова Н. В. Система общественного дошкольного воспитания Норвегии : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Макарова Наталья Валентиновна. – Мурманск, 2000. – 204 с.

97. Макрідіна Л. О. Формування у студентів педагогічних училищ творчого ставлення до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.01; 13.00.04 / Л. О. Макрідіна. – К., 1996. – 25 с.

98. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. [для студ. напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

99. Маслоу А. Г. Мотивация и личность [Электронный ресурс] / А. Г. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1999. – 478 с. – Режим доступа: <http://poznaisbya.com/psylib/books/masla01/txt04.htm>.

100. Машкіна Л. А. Підготовка слухачів магістратури до викладацької діяльності в процесі практики / Людмила Андріївна Машкіна // Шості педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського: професійна підготовка кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький : ХГПА, 2011. – С. 90–91.

101. Машовець М. А. Підготовка майбутніх вихователів до співпраці з батьками / М. А. Машовець. – К., 2000. – 124 с.

102. Мельник Н. Принципи побудови курікулуму дошкільної освіти в дошкільних закладах США / Наталія Мельник // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць Слов'янського державного педагогічного університету. – Слов'янськ, 2010. – Спецвип. 4, ч. 2. – С. 155–163.

103. Михайліченко М. В. Психолого-педагогічний відбір абітурієнтів при вступі на навчання: організація та управління / М. В. Михайліченко / Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2010. – Т. XII, ч. 7. – С. 301–308.

104. Мукан Н. В. Професійний розвиток вчителів у системі неперервної професійної освіти США, Великобританії, Канади / Н. В. Мукан // Наука і сучасність. Педагогіка. Філологія : зб. наук. праць. – К., 2006. – Т. 57. – С. 118–127.

105. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.

106. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України : [авт. В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М. І. Бурда та ін.] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Пед. думка, 2011. – 303 с. (До 20-річчя незалежності України).

107. Національна рамка кваліфікацій : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 9 (18 січня).

108. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2011. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

109. Нестеренко В. В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / В. В. Нестеренко. – Одеса, 2003. – 20 с.

110. Ничкало Н. Г. Сучасні проблеми розвитку системи неперервної професійної освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта, філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [моногр.] / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / за ред. В. Г. Кременя. – К. : Наук. думка, 2003. – 853 с.

111. Освіта.ua. Довідник ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-60-76-50.html>.

112. Освітні системи в Європі у ХХІ столітті // Іноземні мови в навчальних закладах : наук.-метод. журн. – К. : Педагогічна преса, 2011. – № 5. – С. 3–19.

113. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра зі спец. 6.010101 „Дошкільна освіта” напряму підготовки 0101 „Педагогічна освіта” / [розробл. роб. групою МОН України під заг. ред. В. І. Бондаря ; М-во освіти і науки України]. – К., 2006. – 193 с. (Галузевий стандарт вищої освіти).

114. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра. Освітньо-професійна програма підготовки магістра зі спец. 8.010101 „Дошкільна освіта” напряму підготовки 0101 „Педагогічна освіта” / [розробл. роб. групою МОН України під заг. ред. С. В. Страшка ; М-во освіти і науки України]. – К., 2006. – 173 с. (Галузевий стандарт вищої освіти).

115. Павлюк В. І. Зміст професійної підготовки майбутніх учителів у контексті багаторівневої освіти в Канаді [Електронний ресурс] / В. І. Павлюк. – Режим доступу : http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N145/N145p_103-106.pdf.

116. Падалка О. І. Аксіологічні особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти / О. І. Падалка // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2011. – Вип. 2 (45).

117. Панасюк Т. Розвиток дошкільної освіти: досягнення і перспективи / Т. Панасюк // Дошкільне виховання. – 2012. – № 1. – С. 2–4.

118. Парінов А. В. Реформа вищої педагогічної освіти в Англії: передумови і тенденції розвитку (кінець 80-х – початок 90-х ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. В. Парінов. – К., 1995. – 170 с.

119. Пасько Н. Принципи реформування вищої освіти в Австралії / Наталія Пасько // Порівняльно-педагогічні студії : зб. наук. праць Уманського

державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – 2011. – № 1 (7) – С. 165–171.

120. Педагогика профессионального образования / под ред. В. А. Сластенина. – М. : Академия, 2004. – 368 с.

121. Педагогіка / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Вища школа, 1986. – 543 с.

122. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

123. Педагогічна майстерність : підруч. / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. С. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – [3-е вид., допов. і переробл.]. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.

124. Переверзев А. В. Работа с одарёнными учащимися в государственной системе образования Австралии : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Алексей Васильевич Переверзев. – Курск, 2006. – 238 с.

125. Переддипломна педагогічна практика із додаткової спеціалізації «Вчитель англійської мови в дошкільних навчальних закладах і початковій школі» : метод. реком. / [укл. Л. М. Глушок]. – Хмельницький : вид-во ХГПА, 2010. – 64 с.

126. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Пехота Елена Николаевна. – К., 1997. – 401 с.

127. Підласий І. П. Педагогічні інновації / І. П. Підласий // Рідна школа. – 1998. – № 2. – С. 4–16.

128. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспектива розвитку : навч.-метод. посіб. / Тамара Олександрівна Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 136 с.

129. Пісоцька Л. С. Організаційна модель психолого-педагогічної підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти / Л. С. Пісоцька // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний етап, проблеми, перспективи

розвитку : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф.ї (Хмельницький, 11 жовт. 2007 р.). – Хмельницький : ХГПА, 2007. – С. 210–213.

130. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентністний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К., 2004. – С. 15–25.

131. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Тамара Іллівна Поніманська. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.

132. Посохова І. Системний аналіз у підготовці майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / Посохова Ірина, Лисенко Світлана // Новий колегіум. Методологія освіти. – Харків, 2010. – № 6. – С. 65–71. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Novkol/2010_6/113.pdf.

133. Приходько Ю. О. Дитяча психологія: Нариси становлення та розвитку : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Ю. О. Приходько. – К. : Міленіум, 2004. – 192 с.

134. Пріма Р. М. Аксиологічні орієнтири у професійній підготовці майбутнього педагога-вихователя / Р. М. Пріма // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Сер. : Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2012. – Вип. 635. – С. 171–176.

135. Про вищу освіту : Закон України від 17 січ. 2002 р. № 2984-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134. – Зі змінами ; ост. ред. 16.10.2012.

136. Про вищу освіту: проект Закону України станом на 30.11.12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/attention>.

137. Про дошкільну освіту : Закон України № 2628-III, із змінами від 1 січня 2009 р. [Електронний ресурс] // Законодавство. – Освітній портал. – 2009. – Режим доступу : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_01/part_10.html.

138. Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] : Положення М-ва освіти і науки України від 2.06.93. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/page/?4943>.

139. Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс] : Положення М-ва освіти України від 8.04.93 № 93 із змін. внесен. згідно з наказом М-ва освіти від 20.12.94 № 351. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/page/?4943>.

140. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку „Впевнений старт” (для дітей 5-річного віку) [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – К., 2010. – Режим доступу : http://www.upk.org.ua/load/zako№datelnyeakty/programarozvitku_ditej_starshogo_doshkil№go_viku.

141. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі в кінці ХХ ст. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Людмила Прокопівна Пуховська. – К., 1998. – 354 с.

142. Ребрик Н. Проектна діяльність як форма організації наукового знання учнівської молоді : навч.-метод. посіб. / Н. Ребрик, Г. Децик– Ужгород : Гражда, 2012. – 136 с.

143. Резолюція І Всеукраїнського з'їзду педагогічних працівників дошкільної освіти України, 5 листопада 2010 р. // Дошкільне виховання. – 2010. – № 12. – С. 19.

144. Рогальська Н. Підготовка педагогів дошкільної освіти: науково-методичний аспект / Надія Рогальська // Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини / гол. ред. : М. Т. Мартинюк. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2009. – Ч. 2. – С. 305–313.

145. Русова С. Деякі матеріали про народну освіту в цивілізованих країнах (за Левассером) / Софія Русова // Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / за ред. Є. І. Коваленко. – К. : Либідь, 1997. – Кн. 1. – 320 с.

146. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти / О. Я. Савченко // Дошкільне виховання. – 2001. – № 9. – С. 8–9.

147. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок [Електронний ресурс] / Т. А. Садова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2010_1/Sadova.pdf.

148. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. початок ХХІ ст.) : [моногр.] / А. А. Сбруєва. – Суми : Козацький вал, 2004. – 500 с.

149. Селевко Г. К. Альтернативные педагогические технологии / Герман Константинович Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с. – (Серия: Энциклопедия образовательных технологий).

150. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. / В. А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.

151. Сенько Ю. В. Гуманитарные основы педагогического образования : курс лекций / Ю. В. Сенько. – М. : Академия, 2000. – 240 с.

152. Сериков В. В. Личностно ориентированное образование: к разработке дидактической концепции / В. В. Сериков // Педагогика. – 1994. – № 5. – С. 16–21.

153. Сисоєва С. О. Неперервна педагогічна освіта: сучасні парадигми та технології їх реалізації / С. О. Сисоєва // Неперервна педагогічна освіта: сучасні парадигми та технології, їх реалізації : наук. вид. / за ред. С. О. Сисоєвої. – Хмельницький, 2009. – 339 с.

154. Слободянюк Т. Б. Становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ-го століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Слободянюк Тетяна Борисівна. – К., 2000. – 187 с.

155. Слoзанська Г. І. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах Австралії : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Г. І. Слoзанська. – Тернопіль, 2011. – 229 с.

156. Сорокова М. Г. Система М. Монтессори: Теория и практика / М. Г. Сорокова. – М. : Академия, 2003. – 384 с.
157. Соціально-педагогічний словник / за ред. В. Радула. – К. : «ЕксОб», 2004. – 304 с.
158. Стрельніков В. Проектна освіта і технологія проектного навчання у вищій школі / В. Стрельніков // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2004. – Вип. 1. – С. 63–69.
159. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
160. Табачник Д. Сім напрямів євроінтеграції середньої освіти / Дмитро Табачник // Іноземні мови в навчальних закладах. – К. : Педагогічна преса, 2011. – № 5. – С. 13–19.
161. Тарасенко Г. С. Культурологічний підхід до формування еколого-виховного потенціалу вчителя / Галина Сергіївна Тарасенко // Педагогіка і психологія. НПУ ім.М.П.Драгоманова. – 1997. – № 2 – С. 139–147.
162. Українське дошкілля : Програма розвитку дитини дошкільного віку / [авт.-упор. О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін.]. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.
163. Урунтаева Г. А. Дошкольна психологія / Г. А. Урунтаева. – М. : Академия, 1997. – 336 с.
164. Ушинский К. Д. Собрание сочинений / К. Д. Ушинский. – М. – Л., 1950. – Т. 8.
165. Хомич Л. О. Сучасні види педагогічних практик / Л. О. Хомич // Шлях освіти. – 1999. – № 4.– С. 4–8.
166. Чепиков В. Т. Педагогическая практика: учеб.-практ. пособие / В. Т. Чепиков. – Минск : Новое знание, 2004. – 204 с.
167. Шапаренко Х. А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шапаренко Христина Андріївна. – Харків, 2008. – 234 с.

168. Шапран О. Інноваційні технології в педагогіці та психології: їх сутність та різновиди / Ольга Шапран, Віра Шапран // Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. праць. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – К. : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 12. – С.147–153.

169. Шахов В. І. Теоретико-методологічні основи базової педагогічної освіти майбутніх учителів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. І. Шахов – Т., 2008. – 43 с.

170. Шестопалюк О. В. Теоретичні і практичні засади розвитку громадянської компетентності майбутніх учителів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. В. Шестопалюк – К., 2010. — 44 с.

171. Шиян Н. І. Пропедевтичне профільне навчання в загальноосвітній школі сільської місцевості / Н. І. Шиян. – Полтава : АСМІ, 2003. – 356.

172. Шоробура І. М. Соціалізація старшокласників у процесі вивчення гуманітарних предметів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 / І. М. Шоробура – К., 2001. — 19 с.

173. Штейнер Р. Воспитание ребенка с точки зрения духовной науки / Р. Штейнер. – М., 1993. – 75 с.

174. Шулдик Г. О. Педагогічна практика : навч. посіб. для студ. пед. вузів / Г. О. Шулдик, В. І. Шулдик. – К. : Науковий світ, 2000. – 143 с.

175. Эриксон Э. Г. Детство и общество / Э. Г. Эриксон ; пер. с англ. С. Аверинцев [и др.]. – СПб. : Летний сад, 2000. – 416 с.

176. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.

177. Яцишин Н. П. Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Великій Британії (90-і роки ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Яцишин Наталія Пилипівна. – Луцьк, 1998. – 216 с.

178. Agbenyega J. How we view our theoretical competency: Early childhood pre-service teachers' self-evaluation of a professional placement experience [Electronic resource] / Joseph Agbenyega // Australian Journal of Early Childhood.

– 2012. – Vol. 37, № 2. – Access mode :
http://www.earlychildhoodaustralia.org.au/australian_journal_of_early_childhood/ajec_index_abstracts/how-we-view-our-theoretical-competency-early-childhood-pre-service-teachers-self-evaluation-of-a-professional-placement-experience.html

179. AITSL: Australian Institute for Teaching and School Leadership [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.aitsl.edu.au>.

180. Alexander D. Quality and Standards in Higher Education Discourse: A Linguistic Overview [Electronic resource] / D. Alexander // In Proceedings of AUQF. Internal & External Quality Assurance: Tensions & Synergies. 2009. – Alice Springs, Australia. – Access mode : http://www.auqa.edu.au/files/auqf/paper/paper_10_paper.pdf.

181. Anderson D. Quality Assurance and Accreditation in Australian Higher Education: An appraisal of Australian and international practice, Evaluations and Investigation Programme / D. Anderson, R. Johnson, B. Milligan. – Canberra : Higher Education Division, DETYA. – 2000. – № 1. – 12 p.

182. Assessment policy. Monash university [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.policy.monash.edu/policy-bank/academic/education/assessment/grading-scale-policy.html>.

183. Australian Bureau of Statistics. Category №. 6202.0 – Labour force survey, November, 2010. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.Nsf/mf/6202.0?opendocument>.

184. Australian Catholic University. B Teach (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : http://www.acu.edu.au/courses/undergraduate/education/bachelor_of_teaching_early_childhood/.

185. Australian Qualifications Framework [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.aqf.edu.au/>.

186. Australian Teacher Performance and Development Framework, 2012 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.teacherstandards.aitsl.edu.au/static/docs/6%20AIT%20ATPDFAustralia>

an%20Teacher%20Performance%20And%20Development%20Framework%20ON LINE.pdf.

187. Barblett L. Describing standards for early childhood teachers: Moving the debate forward to the National level [Electronic resource] / Barblett Lennie, Carmel Maloney // Australian Journal of Teacher Education. – 2003. – Vol. 28, Iss. 2. – P. 1–11. – Access mode : <http://www.ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1351&context=ajte>.

188. Birch E. HECS: some missing pieces / Birch Elisa Rose and Paul W. Miller // Australian Universities' Review. – 2008. – Vol. 50, № 1. – P. 30–36.

189. Birrell B. The Bradley Review and access to higher education in Australia / Birrell Bob, Daniel Edwards // Australian Universities' Review. – 2009. – Vol. 51, № 1. – P. 4–14.

190. Bradley D. Review of Australian higher education: final report [Electronic resource] / Bradley Denis. – Canberra, 2008. – Access mode : <http://www.innovation.gov.au/highereducation/ResourcesAndPublications/ReviewOfAustralianHigherEducation/Pages/ReviewOfAustralianHigherEducationReport.aspx>.

191. Brock B. Beginning teacher induction programs: The role of the principal / B. Brock, M. L. Grady // The Clearing House. – 1998. – Vol. 71(3). – P. 179–183.

192. Brooks V. The Good Mentor Guide. Initial Teacher Education in Secondary School / Brooks V., Sikes P. – Buckingham : Open University Press, 1997.

193. Bruner J. The culture of education / Jerome Bruner. – Cambridge Mass. : Harvard University Press, 1996. – 224 p.

194. Campbell A., Scotellaro G. Learning with technology for pre-service early childhood teachers [Electronic resource] / Anne Campbell, Grazia Scotellaro // Australasian Journal of Early Childhood. – 2009. – Vol. 34, № 2. – P. 11–18. – Access mode : http://www.earlychildhoodaustralia.org.au/Australian_journal_of_early_childhood/ajec_index_abstracts/learning_with_technology_for_pre_service_early_childhood_teachers.html.

195. Carlson R. D. Web-based interactivity / Carlson R. D., Repmen J. // WebNet Journal. – 2000. – № 1 (2). – P. 11–13.
196. Carroll A. The impact of teacher training in special education on the attitudes of Australian preservice general educators towards people with disabilities / Annemaree Carroll, Chris Forlin, Anne Jobling // Teacher Education Quarterly. – 2003. – Vol. 30 (3). – 65–79.
197. Chalmers D. A review of Australian and international quality systems and indicators of learning and teaching [Electronic resource] / Denise Chalmers ; Carrick Institute for Learning and Teaching in Higher Education. – 2007, August. – V. 1.2. – Access mode : <http://www.altc.edu.au/resource-learning-leaders-change-uws-2008>.
198. Chappell C. S. Problem-Based Learning and Competency Development [Electronic resource] / C. S. Chappell, P. Hager // Australian Journal of Teacher Education. – 1995. – Vol. 20, Iss. 1. – P. 1–7. – Access mode : <http://www.ro.ecu.edu.au/ajte/vol20/iss1/1>.
199. Charles Darwin University. B Teach & Learning (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659>.
200. Child care and child development: Results from the NICHD study of Early child care and youth development. – New York : Guilford Press, 2005. – 474 p.
201. Closing the Gap: National Indigenous Reform Agreement [Electronic resource] // The Council of Australian Governments, Communique, 2008. – Access mode : <http://www.fahcsia.gov.au/our-responsibilities/indigenous-australians/programs-services/closing-the-gap/closing-the-gap-national-indigenous-reform-agreement>.
202. Collaborative learning. Monash University. eEducation [Electronic resource] – Access mode : <http://www.monash.edu/eeducation/academic/simplepens.html>.

203. Cope E. School Experience in Teacher Education / E. Cope. – Bristol, 1971.
204. Copyright Act 1968 of Australia (consolidated as of 1 June 2011) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=9726>.
205. Crosling G. Improving student retention in higher education. Improving Teaching and Learning / Crosling Glenda, Heagney Margaret, Thomas Liz // Australian Universities' Review. – 2009. – Vol. 51, № 2. – P. 9–18.
206. Curtin University. B Ed (Early Childhood Education) [Electronic resource]. – Access mode : http://www.courses.curtin.edu.au/course_overview/undergraduate/early-childhood-education&hideHeader=true.
207. Deakin University. B Early Childhood Education [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.deakin.edu.au/arts-ed/education/ece/index.php>.
208. Dockett S. Starting school: Effective transitions / Sue Dockett, Bob Perry // Early Childhood Research and Practice. – 2001. – Vol. 3, № 2. – P. 1–19.
209. Dockett S. Australian Research in Early Childhood Education: Contexts, Tensions, Challenges and Future Directions [Electronic resource] / Dockett Sue, Sumsion Jennifer // The Australian Educational Researcher. – 2004. – Vol. 31, № 3. – Access mode : <http://www.aare.edu.au/aer/online/40030c.pdf>.
210. Downes T. Effective learning environments for young children using digital resources: An Australian perspective / Toni Downes, Bronwyn Beecher, Arthur Leonie // Information Technology in Childhood Annual. – 2001. – Iss. 1. – P. 139–153.
211. Early Childhood (Pre-primary School) Teacher. Australian and New Zealand Standard Classification of Occupations [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.immi.gov.au/employers/anzsco/anzsco-code2.htm>.
212. Early Childhood Care and Education [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/strengthening-education-systems/early-childhood/>.

213. Early Childhood Education: A Global Scenario. A study conducted by the Education International ECE Task Force (2010) [Electronic resource]. – Access mode : http://www.download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/ECE_A_global_scenario_EN.PDF.

214. Early Childhood Education? Care? Development? [Electronic resource] // UNESCO Policy Briefs on Early Childhood. – 2002. – № 1. – Access mode : http://www.unesco.org/education/pdf/ecf_dev_ed.pdf.

215. Early Childhood Professional Placements [Electronic resource]. – Access mode : http://www.edu.monash.edu/placements/resources/earlychildhood/2012_edf3323_manual.pdf.

216. Early Childhood Teaching Qualifications. ACECQA [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.acecqa.gov.au/qualifications/approved-early-childhood-teaching-qualifications>.

217. Early Childhood Teacher Interim Standards. Department of education and early childhood development. Victoria [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.eduweb.vic.gov.au/edulibrary/public/earlychildhood/childrensservices/ecteachstandards.pdf>.

218. Ebden M. We're on a steep learning curve: The benefits and challenges of multi-campus university course delivery / M. Ebden // In M. Devlin, J. Nagy and A. Lichtenberg (Eds.) Research and Development in Higher Education: Reshaping Higher Education (Melbourne, 6–9 July, 2010). – Melbourne : HERDSA, 2010. – Vol. 33. – P. 267–277.

219. Edith Cowan University. B Ed (Kindergarten through Primary) [Electronic resource]. – Access mode : http://www.education.ecu.edu.au/courses/becoming_a_teacher/k7.html.

220. Education and Care Services National Law Act [Electronic resource] // Victorian Legislation and Parliamentary Documents. – 2010. – № 69. – 278 p. – Access mode : http://www.legislation.vic.gov.au/Domi№/Web_Notes/LDMS/PublicStatbook.nsf/51dea49770555ea6ca256da4001b90cd/b73164fe5da2112dca2577ba0014d9ed!OpenDocument.

221. Elliott A. Early childhood education. Pathways to quality and equity for all children / Alison Elliot ; Australian Council for Educational Research. – Camberwell ; Victoria : ACER Press, 2006. – 64 p.

222. Elliott A. Improving early childhood quality through standards, accreditation and registration [Electronic resource] / Alison Elliott // Sydney University Press. – 2007. – P. 199–219. – Access mode : <http://www.ses.library.usyd.edu.au/bitstream/2123/2146/3/KidsElliotCh10.pdf>.

223. Every Chance to Learn – Curriculum Framework for ACT Schools: Preschool to Year 10 [Electronic resource] / ACT Department of Education and Training. – Canberra, 2005. – Access mode : http://www.acecqa.gov.au/storage/ECTL_Framework.pdf.

224. Fler M. Problems arising from traditional theories and practices in early childhood education in relation to current research findings / M. Fler // Symposium paper presented at the Research Node for Furthering Early Childhood Learning. – Australia, Monash University, 2008, 26 May.

225. Flinders University. Bachelors of education (Early Childhood) / Bachelor of Arts [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.flinders.edu.au/courses/undergrad/bedecba/>.

226. Fullan M. The return of large-scale reform / M. Fullan // Journal of Educational Change. – 2000. – Vol. 1, № 1. – P. 5–28.

227. Gallmier F. A Study of Early School Experience in the PGCE / Gallmier F., Poppleton P. // British Journal of Teacher Education. – 1978. – Vol. 4, № 2.

228. Gibson D. Performance and Client Service in a Competitive and Rapidly Changing Environment / Dennis Gibson, Lawrence R. Stedman, Peter Coaldrake, et al // QUT, Higher Education Series. – Canberra : DETYA, 1999. – № 34.

229. Glushok L. N. Comparative Analysis of Early Childhood Professionals' Training in Australian and Ukrainian Institutions of Tertiary Education / L. N. Glushok // Scientific Enquiry in the Contemporary World: Theoretical Basics and Innovative Approach. – Titusville, FL, USA : L&L Publishing, 2012. – Vol. 3 : Psychology. Pedagogics. – P. 193–196.

230. Griffith University. B Child & Family Studies / B Ed Primary [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.griffith.edu.au/education/early-childhood/programs-courses/bachelor-education-Primary>.

231. Guidelines for approval of Early Childhood Education and Care Qualifications [Electronic resource] / Australian Children's Education and Care Quality Authority. – Access mode : <http://www.acecqa.gov.au/qualifications/approval-of-early-childhood-education-programs>.

232. Harman G. Australian science and technology academics and university-industry research linkages in Higher Education / G. Harman. – 1999. – Vol 38, № 1. – P. 100.

233. Harrington M. Enrollments, attendance and providers. Preschool education in Australia [Electronic resource] / Marilyn Harrington // Parliamentary Library. – Access mode : http://www.aph.gov.au/library/pubs/bn/200708/PreschoolEdAustralia.htm#_Toc198010807.

234. Harrison L. The LSAC Research Consortium. Social policy research paper / Harrison L., Ungerer J., Smith G., Zubrick S., Wise S., Press F., Waniganayake M. // Child Care and Early Education in Australia – the longitudinal study of Australian children. – № 40. – Canberra, ACT : Commonwealth of Australia, 2009.

235. Hattie J. Teachers make a difference: What is the research evidence? / John Hattie // Australian Council for Educational Research : conference, Melbourne, Victoria, 2003. – Access mode : http://www.acer.edu.au/documents/RC2003_Hattie_TeachersMakeADifference.pdf.

236. Hicks O. Curriculum in higher education in Australia – Hello? [Electronic resource] / Hicks Owen ; The Carrick Institute for Learning and Teaching in Higher Education, Australia Enhancing Higher Education, Theory and Scholarship // Proceedings of the 30th HERDSA Annual Conference [CD-ROM] (Adelaide, 8–11 July 2007). – Access mode : <http://www.herdsa.org.au/wp-content/uploads/conference/2007/PDF/R/p227.pdf>.

237. Higher Degrees by Research [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.education.monash.edu.au/students/prospective/brochures/research-degrees.pdf>.

238. Higher Doctorates. UNSW [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.research.unsw.edu.au/higher-doctorates>.

239. Higher Education Disability Support Program, 2011. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.innovation.gov.au/HigherEducation/Equity/HigherEducationDisabilitySupportProgram/Pages/default.aspx>.

240. Higher Education Equity Support Program [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.deewr.gov.au/HigherEducation/Programs/Equity/Pages/Home.aspx>.

241. Higher Education Standards Framework [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.teqsa.gov.au/higher-education-standards-framework>.

242. Higher Education Support Act, 2003 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.comlaw.gov.au/Details/C2005C00025>.

243. Hinton F. By the profession, for the profession / Fran Hinton. – 2006. [Electronic resource]. – Access mode : http://www.ecta.org.au/_dbase_upload/Teacher%20mag%20Standards%20.pdf.

244. Huling-Austin L. Research on learning to teacher: Implications for teacher induction and mentoring programs / L. Huling-Austin // Journal of Teacher Education. – 1992. – Vol. 43, № 3. – P. 173–180.

245. Ingvarson L. (2002) Development of a National Standards Framework for the teaching profession / Lawrence Ingvarson // An Issues paper prepared for the MCEETYA taskforce on Teacher Quality and Educational Leadership // Policy Briefs. – Melbourne : Australian Council for Educational Research, 2002. – Iss. 1.

246. Ingvarson L. Standards for advanced teaching: a review of national and international developments [Electronic resource] / Ingvarson L., Kleinhenz E. // Teaching Australia – Australian Institute for Teaching and School Leadership. – 2006. – Access mode : http://research.acer.edu.au/teaching_standards/2/.

247. Investing in the early years: A National Early Childhood Development Strategy [Electronic resource]. – Canberra : COAG (Council of Australian Governments), 2009. – Access mode : www.deewr.gov.au/EarlyChildhood/Policy_Agenda/Pages/EarlyChildhoodDevelopmentStrategy.aspx.

248. James Cook University. B Ed (Early Childhood Major) [Electronic resource]. – Access mode : http://www-public.jcu.edu.au/courses/course_info/index.Htm?userText=38110-BEP-ECE.

249. Joboutlook. Early childhood teacher [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.joboutlook.gov.au/pages/occupation.aspx?search=&tab=skills&cluster=&code=2411>.

250. Jones E. The lively kindergarten: Emergent curriculum in action / Jones E., Evans K., Renken K. S. – Washington : National Association for the Education of Young Children, 2001.

251. Karmel P. The Australian university into the twenty-first century / P. Karmel // Journal of Tertiary Education Administration. – Canberra, 1992. – № 14. – P. 141–151.

252. Kiggins J., Cambourne B. The Knowledge Building Community Program / Kiggins J., Cambourne B. // A Progressive Teacher Education Partnership. ICET, 2003.

253. Lave J. Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation / Jean Lave, Etienne Wenger. – Cambridge, UK : Cambridge University Press, 1990. – 138 p.

254. Learning and Curriculum in the Early Years [Electronic resource] / Government of South Australia, Department of Education and Children's Services. 2007. – Access mode : http://www.earlyyears.sa.edu.au/files/links/final_lit_review.pdf.

255. Learning Theories in the Early Childhood Classroom [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nickpetten.com/2010/10/learning-theories-in-the-early-childhood-classroom/>.

256. Lickess T. Blurring the line between early childhood and school / Tracey Lickess // *Every Child*. – 2008. – Vol. 14, № 3. – P. 26.

257. Ligadu C. Mentoring during university practicum: Perceptions of teacher mentors and student teacher trainees / Christina Ligadu ; University of Wollongong, A PhD Work in Progress Report. – Parmalatta, 2005.

258. Lord A. Pre-service primary teachers' perceptions of early childhood philosophy and pedagogy: A case study examination [Electronic resource] / Lord Alison, McFarland Laura // *Australian Journal of Teacher Education*. – 2010. – Vol. 35, Iss. 3, Article 1. – Access mode : <http://ro.ecu.edu.au/ajte/vol35/iss3/1>.

259. Lynch K. An early investigation into factors in student's choice of technology for e-learning [Electronic resource] / Lynch K., Debuse J., Lawley M., Roy S. // *The Student Experience, Proceedings of the 32nd HERDSA Annual Conference (Darwin, 6–9 July, 2009)*. – Darwin, 2009. – P. 273–283. – Access mode : http://www.herdsa.org.au/wp-content/uploads/conference/2009/papers/HERDSA2009_Lynch_K.pdf.

260. Macquarie University. B Ed (Early Childhood Education) [Electronic resource]. – Access mode : [http://www.handbook.mq.edu.au/2010/DegreesDiplomas/Degree/Bachelor+of+Education+\(Early+Childhood+Education\)](http://www.handbook.mq.edu.au/2010/DegreesDiplomas/Degree/Bachelor+of+Education+(Early+Childhood+Education)).

261. Mandal N. K. Multi-Campus Learning and Teaching at CQUniversity Australia using Interactive Systemwide Learning (ISL): A Case Study / Mandal Nirmal K. // *Proceedings of the 2008 AaeE Conference*. – Yeppoon, 2008.

262. Marginson S. University leaders' strategies in the global environment: a comparative study of Universitas Indonesia and the Australian National University / S. Marginson, E. Sawir // *Higher Education*. – 2006. – № 52. – P. 343–373.

263. Marsh C. J. Curriculum: Alternate approaches, ongoing issue / Marsh C. J., Willis G. – [third edition]. – New Jersey : Pearson Education, 2003. – 389 p.

264. McNeill M. Using web-based lecture technologies – advice from students / McNeill M., Woo K., Gosper M., Phillips R., Preston G., Green D. // *Enhancing Higher Education, Theory and Scholarship, Proceedings of the 30th HERDSA Annual Conference (Adelaide, 8–11 July, 2007)*. – Adelaide, 2007. – P. 365.

265. Melbourne Declaration on Educational Goals for Young Australians [Electronic resource] / Ministerial Council for Education, Employment, Training and Youth Affairs (MCEETYA), 2008. – Access mode : http://www.mceecdya.edu.au/mceecdya/melbourne_declaration,25979.html.

266. Millei Z. The “Work” of Community in Belonging, Being and Becoming: the Early Years Learning Framework for Australia [Electronic resource] / Millei Zsuzsanna, Jennifer Sumsion // Contemporary Issues in Early Childhood. – 2011. – Vol. 12, № 1. – P. 71–85. – Access mode : <http://dx.doi.org/10.2304/ciec.2011.12.1.71>.

267. Monash University. Bachelor of Early Childhood Education [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.monash.edu.au/pubs/handbooks/courses/1515.html>.

268. Monash University. Bachelor of Early Childhood Studies [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.monash.edu/pubs/handbooks/courses/3708.html>.

269. Monash University. Early Childhood courses [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.monash.edu.au/study/coursefinder/>.

270. Monash University. Grad Dip Ed (Early Childhood Education) [Electronic resource]. – Access mode : <http://monash.edu/pubs/handbooks/courses/3201.html>.

271. Monash University. Master of Teaching (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.monash.edu.au/study/coursefinder/course/4202/>.

272. Murdoch University. B Ed (Early Childhood & Primary Educ) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.murdoch.edu.au/Courses/Early-Childhood-and-Primary-Education/Course-structure/>.

273. My future [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.myfuture.edu.au/The%20Facts/Work%20and%20Employment/Occupations/Details.aspx?anzsco=241111A#PersonalRequirements>.

274. My Time, Our Place: Framework for School Age Care in Australia [Electronic resource]. – Access mode : <http://deewr.gov.au/my-time-our-place-framework-school-age-care-australia>.

275. National Competitive Grants Program (NCGP) [Electronic resource] / Australian Research Council. – Access mode : <http://www.arc.gov.au/ncgp/default.htm>.

276. National Early Childhood Education and Care Workforce Census. The Australian Bureau of Statistics [Electronic resource]. – Access mode : [http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/Products/4402.0~June+2011~Appendix~Data+Comparison+\(Appendix\)?OpenDocument#291714241023995749](http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/Products/4402.0~June+2011~Appendix~Data+Comparison+(Appendix)?OpenDocument#291714241023995749).

277. National Early Years Development Workforce Strategy [Electronic resource] / Australian Government Department of Education, Employment and Workplace Relations // Commonwealth of Australia. – 2009. – Access mode : <http://deewr.gov.au/early-years-workforce-strategy>.

278. National Partnership Agreement on Early Childhood Education, 2008 [Electronic resource]. – Access mode : http://www.coag.gov.au/early_childhood.

279. National Partnership Agreement on the National Quality Agenda for Early Childhood Education and Care [Electronic resource]. – 2009. – Access mode : <http://www.decd.sa.gov.au/docs/documents/1/NqsEducationandCare.pdf>.

280. National Partnership for Early Childhood Education: Annual Reports. [Electronic resource] // Commonwealth of Australia. – 2008. – Access mode : <http://www.coag.gov.au/Node/150>.

281. National Partnership on Indigenous Early Childhood Development (2009 to 2014) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.coag.gov.au/Node/150>.

282. National Professional Standards for Teachers [Electronic resource] / Australian Institute for Teaching and School Leadership. – 2011. – Access mode : <http://www.aitsl.edu.au/national-professional-standard-for-principals-landing.html>.

283. National Protocols for Higher Education [Electronic resource] // MCEETYA, 2007. – Access mode : <http://www.innovation.gov.au/>

HigherEducation/StudentSupport/NationalProtocolsForHigherEducationApprovalProcesses/Pages/default.aspx.

284. National Quality Standard for Early Childhood Education and Care and School Age Care [Electronic resource]. – Access mode : <http://deewr.gov.au/national-quality-framework-early-childhood-education-and-care>.

285. Parry L. Innovation and Consolidation in Curriculum Development and Reform: The case of the new social studies / Lindsay Parry // The International Journal of Social Education. – 2006–2007. – Vol. 21, № 2. – P. 169–176.

286. Powell K. C. Cognitive and social constructivism: Developing tools for an effective classroom / Powell K. C., Kalina C. J. // Education. – 2009. – Vol. 130. – P. 241–250.

287. Preschool Education: Programs for 4 year olds, Two Years Prior to Year 1. [Electronic resource] / Australian Education Union (AEU). – Access mode : http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BN/0708/PreschoolEdAustralia.

288. Professional development programs [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.education.monash.edu.au/shortcourses/>.

289. Professional doctorates. Unisa [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.unisa.edu.au/Research/Research-degrees/What-you-can-study/Professional-doctorates/>.

290. Professional Placements: Putting theory into practice in a professional setting [Electronic resource] / The Partnerships and Professional Placements Office, Monash University. – 2012. – Access mode : <http://www.education.monash.edu/placements>.

291. Quality Teaching [Электронный ресурс]. – Access mode : <http://www.deewr.gov.au/Schooling/QualityTeaching/professionalexperience/Pages/home.aspx>.

292. Queensland University of Technology. B Ed (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.courses.qut.edu.au/cgi-bin/WebObjects/Courses.woa/wa/selectMajorFromMain?courseID=9538>.

293. Raban B. The National Quality Standard : towards continuous improvement / Bridie Raban ; Melbourne Graduate School of Education Young learners: mapping the beliefs and practices of preschool teachers in relation to early literacy development // Australian Educational Researcher. – 2012. – Vol. 39. – P. 313–333.

294. RATEP: Community-based Aboriginal and Torres Strait Islander teacher education [Electronic resource]. – Access mode : http://www.jcu.edu.au/study/indigenoustudents/careers/JCUDEV_002305.html/.

295. Research projects and opportunities. Faculty of Education. Monash university [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.education.monash.edu.au/research/projects/index.html>.

296. Research training for graduate researchers [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.vu.edu.au/sites/default/files/research/pdfs/Research%20Training%20Guide%202013.pdf>.

297. Rivalland C. M. P. Sameness-as-fairness: Early childhood professionals negotiating multiculturalism in childcare / Rivalland C. M. P., Nuttall, J. G. // Early Childhood Folio [P]. – Vol. 14, iss. 1. – Wellington, New Zealand : NZCER Press (New Zealand Council for Educational Research), 2010. – P. 28–32.

298. Rogoff B. Cognition as a collaborative process / B. Rogoff // In Cognition, perceptions and language / [W. Damon (Chief Editor), D. Kuhn, R. S. Siegler (Volume Eds.)]. – [5th Edition]. – Handbook of Child Psychology. – 1998. – P. 679–744.

299. Rosalind R. Mentoring: The Components for Success [Electronic resource] / Rosalind Rice, Young C. Y. // Journal of Instructional Psychology. – 2001. – Access mode : http://www.findarticles.com/cf_0/0FCG/3_28/79370576/print.jhtml.

300. Rowe K. Effective teaching practices for students with and without learning difficulties: Constructivism as a legitimate theory of learning and of teaching? [Electronic resource] / K. Rowe. – 2006. – Access mode : http://research.acer.edu.au/learning_processes/10.

301. Rowley G. Current Requirements for Tertiary Qualifications in Early Childhood Education: Implications for Policy [Electronic resource] / Glenn Rowley, Julie Kos, Bridie Raban, Marilyn Flear, Joy Cullen, Alison Elliott // Final report, Prepared for the Department of Education, Employment and Workplace Relations. – 2011. – 48 p. – Access mode : http://www.research.acer.edu.au/early_childhood_misc/.

302. Sachs J. Teacher Professional Standards: controlling or developing teachers / J. Sachs // Teachers and Teaching. – 2003. – Vol. 9, № 2. – P. 175–186.

303. Saracho O. N. Early Childhood teachers' preparation and the quality of program outcomes / O. N. Saracho, B. Spodek // Early Child Development and Care. – 2007. – Vol. 177, № 1. – P. 71–91.

304. Selected Works of Prof. Stephen Dinham [Electronic resource]. – Access mode : http://www.works.bepress.com/stephen_dinham/.

305. Shearer R. L. Classroom Design for Video Teleconferencing [Electronic resource] / R. L. Shearer. – Access mode : http://www.ncef.org/rl/Community_Colleges.cfm.

306. Sim C. R. A National overview of teacher education in Australia / C. R. Sim // In Reinstra C., Gonczi A. Entry to the teaching profession: preparation, practice, pressure and professionalism. College year book: Australian College of Educators. – Deakin West : ACT, 2006. – P. 18–22.

307. Simon. Assessment in online courses: Some questions and a Novel technique / Simon // In Higher education in a changing world, Proceedings of the 28th HERDSA Annual Conference (Sydney, 3–6 July, 2005). – Sydney, 2005. – P. 501.

308. Siraj-Blatchford I. Researching pedagogy in English pre-schools / Siraj-Blatchford I., Sylva K. // *British Educational Research Journal*. – 2004. – Vol. 30, № 5. – P. 712–730.

309. Smith A. The Adoption of Multiple Modes of Delivery in Australian Universities [Electronic resource] / Smith A., Ling P., Hill D. // *Journal of University Teaching & Learning Practice*. – 2006. – Vol. 3, № 2. – Access mode : <http://www.ro.uow.edu.au/jutlp/vol3/iss2/2>.

310. Soler J. The struggle for early childhood curricula: A comparison of the English foundation stage curriculum, TeWhariki and Reggio Emilia / Soler J., Miller L. // *International Journal of Early Years Education*. – 2003. – Vol. 11, № 1. – P. 57–67.

311. Sorin R. Webfolio – Using Electronic Portfolios in Preservice Teacher Education [Electronic resource] / Sorin Reesa // *Australian Journal of Teacher Education*. – 2005. – Vol. 30, Iss. 1, Article 3. – Access mode : <http://www.ro.ecu.edu.au/ajte/vol30/iss1/3>.

312. Southern Cross University. B Ed (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : http://www.scu.edu.au/coursesin2011/?action=matrix&command=matrix_temp_load&spk_№=302088.

313. Spodark E. Pedagogical Applications for the Single Computer Teaching Station: A Case Study / E. Spodark // *Computer Assisted Language Learning*. – 2000. – Vol. 13, № 3.

314. Stamopoulos E. Empowering preservice teachers to embrace diversity. Edith Cowan University [Electronic resource] / Elizabeth Stamopoulos // *AJEC*. – 2006. – Vol. 31, № 4 (December). – P. 30–39. – Access mode : http://www.earlychildhoodaustralia.org.au/Australian_journal_of_early_childhood/ajec_index_abstracts/empowering_preservice_teachers_to_embrace_diversity.html.

315. Sylva K. Early Childhood matters evidence from the effective provision of preschool education project / Sylva K., Melhuish E., Sammon, P., Siraj-Blatchford I., Taggart B. – London, UK : Routledge, 2010.

316. Teaching Techniques. Lectures with technologies [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.csse.monash.edu.au/~damian/papers/HTML/TeachingTechniques.htm>.

317. The Curriculum Framework for Kindergarten to Year 12 Education in Western Australia. The School Curriculum and Standards Authority [Electronic resource]. – Access mode : http://www.scsa.wa.edu.au/internet/Years_K10/Curriculum_Framework.

318. The Early Childhood Training And Resource Centre (ECTARC). Queensland and New South Wales [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ectarc.com.au/>.

319. The Early Years Learning Framework for Australia: Belonging, Being and Becoming [Electronic resource]. – Canberra : DEEWR, 2009. – Access mode : <http://deewr.gov.au/early-years-learning-framework>.

320. The New South Wales curriculum framework for children's services: The practice of relationships, essential provisions for children's services [Electronic resource] / New South Wales Department of Community Services (NSW DoCS). – 2002. – Access mode : http://www.community.nsw.gov.au/docswr/_assets/main/documents/childcare_framework.pdf.

321. The Tasmanian Curriculum. the Department of Education of Tasmania [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.education.tas.gov.au/Students/schools-colleges/curriculum/Pages/Tasmanian-Curriculum.aspx>.

322. Thornton M. The evisceration of equal employment opportunity in higher education / Margaret Thornton // Australian Universities' Review. – 2008. – Vol. 50, № 2. – P. 59–70.

323. Torrissi-Steele G. This Thing Called Blended Learning – A Definition and Planning Approach / Torrissi-Steele Geraldine // Research and Development in Higher Education: Reshaping Higher Education (Gold Coast, Australia, 4 – 7 July 2011). – P. 360–371.

324. Universities back national standards for teaching students [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.smh.com.au/opinion/political->

news/universities-back-national-standards-for-teaching-students-20130311-2fv0y.html.

325. University of Ballarat. B Ed (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ballarat.edu.au/ProgramFinder/displayProgram.jsp?ID=888>.

326. University of Canberra. B Ed in Early Childhood Teaching (Birth-8) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.canberra.edu.au/courses/index.cfm?action=detail&courseid=446AA&year=2009>.

327. University of Melbourne. M Teach (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.handbook.unimelb.edu.au/view/current/G04-EA>.

328. University of New England. B Ed (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.une.edu.au/courses/2011/courses/BEDEC>.

329. University of Newcastle. B Teach (Primary) / Early Childhood Studies [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.newcastle.edu.au/what-can-i-study/teaching-Primary-early-childhood-studies>.

330. University of Notre Dame (Broome). M Teach (K – Year 7) [Electronic resource]. – Access mode : [http://www.nd.edu.au/downloads/broome/courses/Master%20of%20Teaching%20\(K-7%20Sept10.pdf](http://www.nd.edu.au/downloads/broome/courses/Master%20of%20Teaching%20(K-7%20Sept10.pdf).

331. University of South Australia. B Early Childhood Education [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.unisanet.unisa.edu.au/programs/program.asp?Program=MBCE&Year=2011>.

332. University of Southern Queensland. B Early Childhood [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.usq.edu.au/handbook/current/edu/BECH.html>.

333. University of Sydney. M Teach (Early Childhood Education) [Electronic resource]. – Access mode : http://sydney.edu.au/education_social_work/future_students/postgraduate/MTeach/early_childhood.shtml.

334. University of Tasmania. B Ed (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : http://www.studentcentre.utas.edu.au/coursesatutas/Details.aspx?course_id=43A.

335. University of the Sunshine Coast. B Early Childhood Education [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.usc.edu.au/Students/Handbook/Undergrad/ED303/>.

336. University of Western Australia. Master of Teaching (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.education.uwa.edu.au/courses/mteach-early>.

337. University of Western Sydney. M Teach (Birth - 12 yrs) [Electronic resource]. – Access mode : http://www.future.uws.edu.au/postgraduate_study/teach_edu/birth_to_five_years.

338. University of Wollongong. B Ed: The Early Years (0 - 5) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.uow.edu.au/educ/courses/childhood/index.html>.

339. Useful links for Educators & Providers / ACECQA [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.acecqa.gov.au/educators-and-providers1/useful-links-for-educators-and=providers#sthash.gcn0sHPb.dpuf>.

340. Veresov N. Forgotten methodology: Vygotsky's case / N. Veresov // In *Methodological thinking in psychology: 60 years gone astray?* / [eds Aaro Toomela, Jaan Valsiner ; IAP]. – United States, 2010. – P. 267–295.

341. Victoria University B Ed (Early Childhood/Primary) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.vu.edu.au/courses/bachelor-of-education-early-childhood-Primary-abec>.

342. Victorian Early Years Learning and Development Framework [Electronic resource] / Early Childhood Strategy Division / Department of Education and Early Childhood Development and Victorian Curriculum and Assessment Authority. – Melbourne, 2009. – Access mode : <http://www.eduweb.vic.gov.au/edulibrary/public/earlychildhood/learning/veyldframework.pdf>.

343. Visiting Scholars program. Monash university [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.education.monash.edu.au/research/visitors/>.

344. Warren D. Improving student retention: A team approach / D. Warren // Annual Conference of the Institute for Learning and Teaching in HE (University of Warwick, Coventry, 2–4 July, 2003).

345. Watson L. Characteristics and Delivery of Early Childhood Education Degrees in Australia. Final Report. Part A, B. [Electronic resource] / Louise Watson, Beverley Axford // Faculty of Education, University of Canberra. – October, 2008. – 51 p. – Access mode : http://www.deewrgov.au/EarlychildhoodPolicy_Agenda/EarlyChildhoodWorkforce//Documents/Final_Report_PART_A.pdf.

346. Watson L. Pathways to a Profession: Education and training in Early Childhood Education and Care. Australia. Final Report [Electronic resource] / Louise Watson; Department of Education, Science and Training. – Canberra, ACT : Commonwealth of Australia, 2006. – Access mode : <http://deewr.gov.au/early-childhood-research-and-reports#pathways-to-a-profession-education>.

347. What is TAFE? The good universities guide [Electronic resource]. – Access mode : <http://gooduniguide.com.au/School-Leavers/Study-Options/What-is-TAFE>.

348. What is the Point of Seminars? [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.Brunel.ac.uk/learnhigher/participating-in-seminars/what-is-the-point-of-seminars.shtml>.

349. Whitton D. Learning for teaching: Teaching for learning / Whitton D., Sinclair C., Barker K., Nanlohy P., Nosworthy M. – Melbourne : Thomson, 2004.

350. Winter P. Curriculum for babies and toddlers: a critical evaluation of the first phase (birth to age three) of the South Australian Curriculum, Standards and Accountability Framework in selected childcare centres in South Australia. Unpublished Thesis / P. Winter. – Magill : University of South Australia, 2003.

351. Zaslow M. J. Strengthening the conceptualisation of Early Childhood professional development initiatives and evaluations / M. J. Zaslow // Early Education and Development. – 2009. – P. 527–536.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні напрями досліджень у галузі підготовки фахівців дошкільної освіти в світовому освітньому просторі

Головна ідея (короткий опис)	Автор (група авторів)
Зміст дошкільної освіти в Англії	Л. Басва
Суспільне дошкільне виховання в Норвегії	Н. Макарова
Навчання і виховання корінних народів Канади і Австралії	І. Майорова
Дошкільна освіта в США	Н. Мельник
Підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції	Н. Карпенко
Професійна підготовка соціальних працівників у ВНЗ Австралії	Г. Слозанська
Розвиток дошкільної освіти в Польщі	І. Адабек, О. Лугіна
Австралійський освітній простір	
Вимоги до університетських кваліфікацій у галузі дошкільної освіти	Г. Роулі (G. Rowley), Дж. Кос (J. Kos), Б. Рабан (B. Raban), М. Флір (M. Fleer), Е. Елліот (A. Elliott)
Інклюзивна освіта та підготовка фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми з особливими потребами	Е. Стамопулус (E. Stamopoulos), Е. Керролл (A. Carroll), Е. Джоблінг (A. Jobling), К. Форлінг (C. Forlin)
Порівняння особливостей проходження практики в дошкільних закладах та в початковій школі	Д. Агбенегга (J. Agbenyega)
Менторство під час університетської практики	К. Лігаду (C. Ligadu)
Особливості підготовки фахівців дошкільної освіти – загальний огляд та аналіз	Л. Вотсон (L. Watson)
Післядипломне навчання та професійний розвиток фахівців дошкільної освіти, особливості підготовки корінного населення до роботи в дошкільних закладах	Е. Елліот (A. Elliott)
Професійний розвиток фахівців дошкільної освіти	Б. Рабан (B. Raban)
Особливості отримання ступенів у галузі дошкільної освіти	Л. Вотсон (L. Watson), Б. Ексфорд (B. Axford)
Політика освіти в ранньому дитинстві та підготовка фахівців у порівняльному контексті, питання дошкільної педагогіки та навчальних програм	С. Мілей (Z. Millei)
вивчали мультикультурний підхід до догляду в ранньому віці	К. Ріваланд (C. Rivalland), Дж. Наттал (J. Nuttall)

Джерело: систематизовано автором

Додаток Б

Концепції і теорії виховання та розвитку дитини

Автор теорії	Головна ідея (короткий опис)
С. Мейман	Індивідуалізація навчання
А. Біне	Розвиток інтелекту
Е. Клапаред	Гра, як засіб розвитку і виховання, класифікація ігор
Д. Дьюї	Розвиток здібностей, моральні принципи виховання, природний розвиток дитини (соціальний, конструктивний, дослідницький, експресивний, імпульси). Навчання наближене до життя й досвіду дітей
М. Монтесорі	Система індивідуалізації виховання дітей
Ж.–О. Декролі	Дитячий антропоцентризм, моральне самовдосконалення
Р. Штейнер	Вальдорфська педагогіка – гуманістична технологія виховання
Я. Корчак	Гуманістична педагогіка
С. Френе	Демократизація процесу виховання
З. Фрейд	Інстинкти – рушії розвитку поведінки, нервової системи, психіки
Е. Еріксон	4 стадії розвитку дитини: довіра – недовіра, почуття незалежності, допитливість, організована діяльність
Ж. Піаже	Егоцентричність мислення дошкільника; 4 стадії розвитку інтелекту дитини: сенсомоторна, доопераційна, конкретних операцій, формальних операцій
Л. Кольберг	Теорія морального розвитку особистості. Три рівні моральної свідомості: доморальний, конвенційної моралі, автономної моралі
К. Ушинський	Навчання – умова розвитку особистості; роль рідної мови у навчанні й вихованні
Л. Каптерев	Особливості дитячої пам'яті. Закарбовування залежить від особливостей організму дитини; запам'ятовування – від вправлення і підвищується з віком. Класифікація видів ліній: ліній рухів, ліній мислення, ліній – загальний стан
А. Маслоу	Гуманістичний підхід у педагогіці, ієрархія потреб
Л. Виготський	Концепція культурно-історичного розвитку

	психіки; закони психічного розвитку дитини; роль мовлення та спілкування у психічному розвитку дитини
О. Леонтьєв	Теорія психічного розвитку дитини; три ознаки провідної діяльності. Провідна діяльність у дошкільному віці – гра, у шкільному – навчання
С. Рубінштейн	Особливості розвитку психіки дитини; найважливіший принцип психології – єдність свідомості й діяльності, психіки й діяльності
К. Вентцель	Гуманістичний підхід у вихованні дитини
Г. Гарднер (H. Gardner)	Теорія множинності типів інтелектів (логічний, кінестетичний, візуальний, аудіальний, інтерперсональний, інтраперсональний інтелекти)
А. Бандура (A. Bandura)	Теорія соціального наuczіння – через спостереження та наслідування
Дж. Брунер (J. Bruner), К. Каліна (C. Kalina), К. Паувел (K. Powell)	Конструктивістські теорії
Б. Скіннер (B. Skinner), Дж. Уотсон (J. Watson)	Соціобіхевіористичні теорії
Л. Голуб'єва, Н. Денісова, М. Кістяковська, Н. Фігурін, Н. Щелованов	Сенсорно-перцептивний розвиток у немовлячому віці
О. Запорожець	«сенсорні еталони»
Л. Венгер	Етапи засвоєння сенсорних еталонів
Г. Костюк	Закономірності психічного розвитку, шляхи керівництва становленням особистості. Розвиток мислення у дітей дошкільного віку, здібності та їхній розвиток
В. Котирло	Проблеми вольового розвитку дошкільників
В. Сухомлинський	Творчість, розвиток мовлення
Г. Люблінська	Інтелектуалізація пам'яті дошкільника
В. Кузьменко	Передумови індивідуального підходу
І. Бех	Особистісно орієнтована модель виховання
О. Кононко	Розвиток дитини як особистості

Джерело: систематизовано автором

Додаток В

Таблиця В. 1

Перелік навчальних програм, розроблених відповідно до австралійської Загальнонаціональної програми раннього навчання «Приналежність, сутність та становлення» (EYLF)

Штат, територія	Навчальна програма
Австралійська столична територія	«Кожному шанс навчатися» – навчальний план для шкіл штату від підготовчих груп садка до 10 класу (Every Chance to Learn – Curriculum Framework for ACT Schools: Preschool to Year 10) [242]
штат Вікторія	«Програма раннього навчання та розвитку штату Вікторія» (Victorian Early Years Learning and Development Framework, 2009 p.) [366]
штат Південна Австралія	«Навчання та курікулум у ранніх роках (Learning and Curriculum in the Early Years» (2007 p.) [275]
штат Новий Південний Уельс	«Курікулум для закладів штату, які здійснюють догляд за дітьми» (The New South Wales curriculum framework for children's services, 2002 p.) [343]
штат Тасманія	«Курікулум штату Тасманія» (The Tasmanian Curriculum, 2012 p.) [344]
штат Західна Австралія	«Курікулум штату Західна Австралія (від підготовчих груп до 12 класу» (The Curriculum Framework for Kindergarten to Year 12 Education in Western Australia, 2012 p.) [341]

Джерело: систематизовано автором

Таблиця В. 2

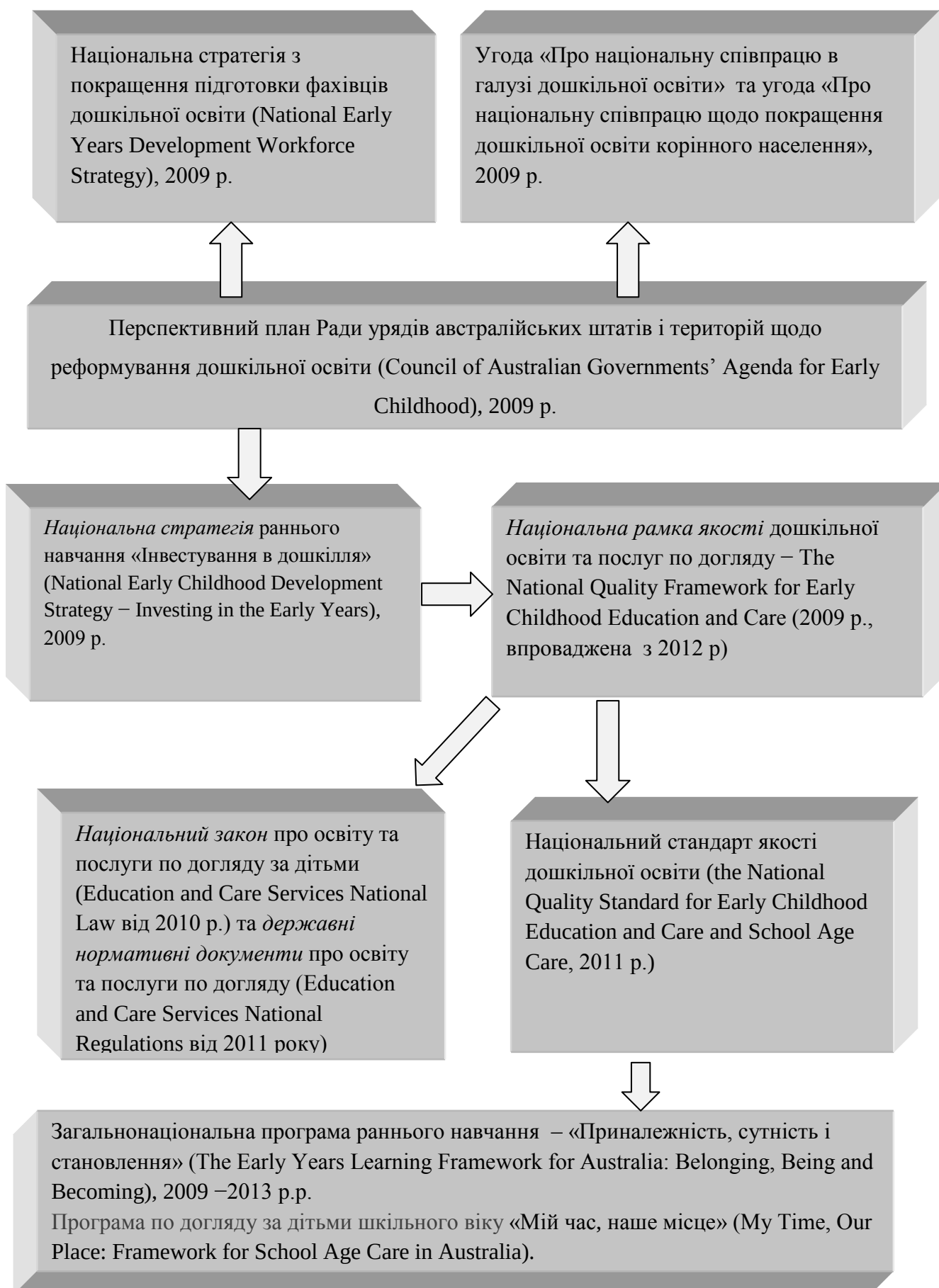
Співвідношення кількості «педагог – діти» для садків, підготовчих груп, сімейних дитячих садків та позашкільного догляду за межами закладу згідно з австралійською Загальнонаціональною програмою раннього навчання (EYLF)

Садки та підготовчі групи (Preschool and long day care)		
Вікові групи дітей	Співвідношення «педагог – діти» (educator-to-child ratios)	Дата впровадження
Від 0 до 24 місяців	1:4	1 січня 2012
Від 25 до 35 місяців	1:5	1 січня 2016
36 місяців до початку шкільного віку	1:11	1 січня 2016
Змішані групи	Пропорційна формула складається на основі вищевказаних співвідношень	1 січня 2012
Сімейні дитячі садки (Family Day Care)		
Змішані групи (включаючи власних дітей вихователя)	1:7	1 січня 2014
Позашкільний догляд за дітьми від 5 до 12 р. (Outside School Hours Care)		
Штат, територія	Співвідношення «педагог – діти»	Дата впровадження
Австралійська столична територія (ACT)	1:11	1 січня 2009
Новий Південний Уельс (NSW)	Не визначено	1 січня 2009
Північна територія (NT)	1:15	31 грудня 2013
Квінсленд (QLD)	1:15	1 січня 2009
Південна Австралія (SA)	1:15	1 січня 2009
Тасманія (TAS)	1:15	1 січня 2009
Вікторія (VIC)	1:15	1 січня 2009
Західна Австралія (WA)	1:15	1 січня 2009

Джерело: систематизовано автором на основі аналізу джерела [279]

Додаток Д

Законодавча база реформування дошкільної освіти в Австралії

Додаток Ж

Таблиця Ж. 1

Фінансування штатів та територій для втілення австралійської
Загальнонаціональної програми раннього навчання – «Приналежність,
сутність і становлення» (EYLF)

	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	Всього
Австралійська столична територія	10.2	21.3	26.9	82.3	137.9	278.6
Новий Південний Уельс	7.4	15.3	19.3	59.1	109.5	210.6
Північна територія	11.2	23.4	29.5	90.3	97.6	252.0
Квінсленд	3.7	7.7	9.7	29.7	47.6	98.4
Південна Австралія	2.5	5.2	6.6	20.2	30.9	65.4
Тасманія	0.7	1.5	1.9	5.9	10.4	20.4
Вікторія	0.4	0.9	1.2	3.6	7.1	13.2
Західна Австралія	0.7	1.5	1.9	5.9	5.9	15.9
Всього:	37.0	77.0	97.0	297.0	447.0	955.0

Джерело: [279]

Таблиця Ж. 2

Організація підготовки дітей до школи в Австралії за територіальним
поділом (підготовка до школи)

	Штат, територія Австралії	Установа, яка відповідає за дошкільну освіту (підготовка до школи)	Підготовчі групи при садках чи школах, які здійснюють підготовку до школи	Вік дитини (роки)	Години відвідува ння на тиждень
1	Австралійська столична територія (Australian Capital Territory)	Департамент освіти та підготовки кадрів (Department of Education and Training (DET))	Підготовчі групи (preschools) у складі початкової школи	4 роки	12
2	Новий Південний Уельс (New South Wales)	Департамент громадських служб (Department of Community Services (DoCS)), Департамент освіти та підготовки кадрів (Department of Education and Training (DET))	Підготовчі групи (preschools) у складі початкової школи	3-5	17
3	Північна територія (Northern Territory)	Департамент зайнятості, освіти та підготовки кадрів (The Department of Employment, Education and Training (DEET))	Підготовчі групи (preschools) у складі початкової школи	4	12

4	Квінсленд (Queensland)	Департамент освіти, підготовки кадрів та гуманітарної сфери (Department of Education, Training and the Arts (DETA)	Ясла (Creche або Kindergarten) Підготовчий рік в садку (Prep Year). Садки у складі початкової школи	3-4 4-5	11
5	Південна Австралія (South Australia)	Департамент освіти та догляду за дітьми (The Department of Education and Children's Services (DECS)	Підготовчі групи (preschools) не входять у склад початкової школи	4-5	4 дні на тиждень
6	Тасманія (Tasmania)	Департамент освіти (Department of Education)	Підготовчі групи (kindergarten) у складі початкової школи	4 (3,6 для обдарова них дітей)	11
7	Вікторія (Victoria)	Департамент освіти та раннього розвитку (Department of Education and Early Childhood Development)	Підготовчі групи (kindergarten) можуть входити у склад початкової школи	4	10
8	Західна Австралія (Western Australia)	Департамент освіти та підготовки кадрів (Department of Education and Training (DET)	Підготовчі групи (kindergarten) у складі початкової школи	4	11

Джерело: систематизовано автором

Таблиця Ж. 3

Кількість дітей, які відвідували австралійські дошкільні заклади різного типу
протягом 2004 – 2010 рр.

Заклади дошкільної освіти та форми догляду за дітьми	2004		2006		2010	
	Кількість дітей (%)		Кількість дітей (%)		Кількість дітей (%)	
Садки (Long day care)	383,020	50.9	420,110	52.4	543,539	54.9
Сімейні дитячі садки (Family day care)	89,300	11.9	84,350	10.5	93,738	9.5
Індивідуальний догляд вдома (In home care)	3,240	0.4	3,200	0.4	3,513	0.4
Тимчасові групи по догляду за дітьми від 0 до 5 р. при дошкільних закладах різного типу (Occasional care)	7,359	1.0	6,767	0.8	6,401	0.6
Позашкільний догляд за дітьми від 5 до 12 років (Outside school hours care)	160,790	21.4	173,770	21.7	211,514	21.4
Догляд під час канікул, вихідних та свят	101,710	13.5	107,280	13.4	130,747	13.2

(Vacation care)						
Інші (багатофункціональні та пересувні заклади для дітей корінного населення (multi- purpose aboriginal children's services, mobile and toy library services))	7,341	1.0	5,583	0.7	Не визначе но	Не визначен о
Всього	752,760	100.0	801,060	100.0	989,452	100.0

Джерело: [299]

Таблиця Ж. 4

Кількість дітей корінного населення 4-річного віку за даними перепису (NPC), проведеного Бюро статистики Австралії (ABS, 2009 – 2011 рр.)

	відсоток зарахувань 4-річних дітей корінного населення (2009 рік)	відсоток зарахувань 4-річних дітей корінного населення (2010 рік)	відсоток зарахувань 4-річних дітей корінного населення (2011 рік)
Австралія (Australia)	63.5	66.5	75
Великі міста (Major Cities)	51.2	52.8	63
По регіонах (Regional)	60.3	64.6	76
Віддалені та дуже віддалені райони (Remote and very remote)	87.2	90.2	91

Джерело: [299]

Таблиця Ж. 5

Кількість фахівців дошкільної освіти відповідно закладів, штатів і територій Австралії (за даними перепису (The National ECEC Workforce Census, 2010 p.)

	Підготовчі групи	Садки та центри розвитку	Сімейні дитячі садки	Догляд вдома	Тимчасові групи	Позашкіль ний догляд	Догляд під час канікул	Всього	Всього %
Новий Південний Уельс	7,613	23,238	4,649	203	296	4,730	4,016	44,744	32.1%

Вікторія	7,294	14,513	3,276	292	185	4,104	2,453	32,116	23.1%
Квінсленд	1,920	16,888	3,255	325	101	3,570	3,670	29,729	21.4%
Південна Австралія	2,648	4,540	796	55	22	1,633	1,935	11,630	8.4%
Західна Австралія	4,080	5,001	629	110	92	847	980	11,737	8.4%
Тасманія	1,071	1,446	499	67	51	428	368	3,929	2.8%
Північна територія	371	709	169	0	0	239	252	1,740	1.2%
Австралійс ька столична територія	479	1,640	302	0	22	722	396	3,562	2.6%
Всього	25,475	67,975	13,575	1,051	769	16,273	14,069	139,187	100.0%
Всього %	18.3 %	48.8%	9.8%	0.8%	0.6%	11.7%	10.1%	100.0 %	

Джерело : [299]

Таблиця Ж. 6

Кваліфікації працівників у секторі дошкільної освіти Австралії
відповідно до типів закладів (за даними перепису (The National ECEC
Workforce Census, 2010 p.)

	Підготовчі групи	Садки та центри	Сімейні дитячі садки	Догляд вдома	Тимчасові групи	Позашкіль ний догляд	Догляд під час канікул	Всього
4-річний ступінь бакалавра, магістра	26.8	5.6	1.9	1.7	4.7	5.5	10.0	9.2
3-річний ступінь бакалавра	9.2	3.2	1.3	1.9	2.6	2.2	2.3	3.8
професійні дипломи (в галузі освіти)	6.7	2.0	1.5	0.9	0.8	2.1	2.0	2.7
всього кваліфікацій із суміжних секторів (медсестри, соціальні працівники)	31.5	67.6	55.1	45.6	72.4	40.3	38.8	54.1
всього кваліфікацій з інших секторів, непов'язаних з дошкільною освітою	25.8	21.7	40.1	49.9	19.5	50.0	46.9	30.2

Джерело: [299]

Додаток 3

Ступінь важливості умінь і навичок вчителя дітей раннього віку

Вміння та навички	Ступінь важливості (у відсотках %)	Опис
Говоріння (Speaking)	85	Ефективна передача інформації іншим
Навчальні стратегії (Learning Strategies)	82	Відбір та використання методів відповідно до навчальних ситуацій
Вміння давати інструкції (Instructing)	80	Інструктаж щодо виконання поставлених завдань
Активне слухання (Active Listening)	77	Вміння слухати інших, ставити відповідні запитання, не перебивати
Узгодження та координування (Coordination)	77	Узгодження власних дій з діями інших
Соціальна сприйнятливність (Social Perceptiveness)	77	Усвідомлення та розуміння причин дій інших людей
Критичне мислення (Critical Thinking)	75	Логічне мислення щодо встановлення слабких та сильних сторін альтернативних висновків, підходів до вирішення проблем
Моніторинг (Monitoring)	72	Відслідковування та оцінка власних дій, дій інших осіб, організацій з метою покращення та корекції
Розуміння прочитаного (Reading Comprehension)	72	Розуміння письмових речень, уривків у професійних документах та літературі
Орієнтація на дитину Service Orientation	70	Активний пошук шляхів допомоги людям
Активне навчання	67	Розуміння можливостей впровадження

(Active Learning)		нової інформації для вирішення теперішніх і майбутніх проблем
Критика та прийняття рішень (Judgment and Decision Making)	67	Врахування відносних затрат та вигоди від потенційних дій для вибору найоптимальнішого вирішення
Розподіл часу (Time Management)	67	Ефективний розподіл свого часу та часу інших
Навички письма (Writing)	65	Ефективне письмове спілкування для задоволення потреб аудиторії
Вирішення комплексних проблем (Complex Problem Solving)	62	Виявлення комплексної проблеми, пошук та критичний аналіз відповідної інформації для знаходження та оцінювання шляхів вирішення
Вміння переконувати (Persuasion)	62	Переконування інших змінити точку зору та поведінку
Управління кадровими ресурсами (Management of Personnel Resources)	55	Мотивація та керівництво людьми під час роботи, визначення шляхів найбільш придатних для професійної діяльності
Перемовини Negotiation	55	Вміння зібрати людей та узгодити конфлікти та неузгодженості
Оцінка методів (Systems Evaluation)	52	Визначення ефективності застосування методу та необхідні дії, які потрібні для покращення виконання завдань
Аналіз методів (Systems Analysis)	50	Визначення того, як має бути застосований метод чи прийом і як він може змінюватися в різних умовах

Джерело: [271]

Додаток К

Законодавчо-нормативне забезпечення вищої освіти Австралії

- Австралійська рамка кваліфікацій (Australian Qualification Framework 1995, поправки 2011).
- Закон про вищу освіту (Higher Education Act, 2003);
- Програма підтримки рівного доступу до вищої освіти (Higher Education Equity Support Program), 2003 р.;
- Національні протоколи (National Protocols for Higher Education, 2007);
- Мельбурнська декларація освітніх цілей для молоді Австралії (Melbourne Declaration on Educational Goals for Young Australians, 2008);
- Програма покращення практичного компоненту педагогічної освіти (2008 – 2009 pp.);
- Національна стратегія покращення підготовки фахівців дошкільної освіти (National Early Years Development Workforce Strategy, 2009);
- Національний закон про освіту та послуги по догляду (Education and Care Services National Law від 2010) та державні нормативні документи про освіту та послуги по догляду (Education and Care Services National Regulations від 2011 року);
- Програма підтримки вищої освіти інвалідів (Higher Education Disability Support Program, 2011);
- Акт Управління якості та стандартів вищої освіти про встановлення Рамки стандартів для закладів вищої освіти (Tertiary Education Quality and Standards Agency Act 2011);
- Рамка стандартів вищої освіти (Higher Education Standards Framework, 2011) містить:
 - стандарти закладу вищої освіти (стандарти реєстрації, стандарти категорії закладу, стандарти акредитації програм навчання закладу), які базуються на Національних протоколах (National Protocols);
 - стандарти кваліфікацій, які мають за основу Австралійську рамку кваліфікацій (the Australian Qualifications Framework);
 - стандарти навчання і викладання;
 - стандарти щодо проведення наукових досліджень у ВНЗ;
 - інформаційні стандарти;
- Австралійський професійний стандарт вчителів (Australian Professional Standards for Teachers, 2011);
- Тимчасовий Стандарт вчителів дітей дошкільного віку (Early Childhood Teacher Interim Standards (2012);
- Рамка професійної діяльності і розвитку вчителів Австралії (Teacher Performance and Development Framework, 2012)

Джерело: систематизовано автором

Додаток Л

Розподіл державних місць між ВНЗ Австралії для підготовки фахівців дошкільної освіти згідно з Національною стратегією покращення підготовки фахівців дошкільної освіти (NEYDWS)

	Вищий навчальний заклад	Назва програми підготовки	Кампус (місто)	К-ть місць
Штат Новий Південний Уельс				
	Авондейл коледж	Бакалавр дошкільної освіти	Лейк Маккуорі	10
	Університет Маккуорі	Бакалавр дошкільної освіти (діти від 0 до 12 р.)	Основний при університеті	10
Всього по штату				20
Штат Західна Австралія				
	Університет Едіти Кован	Бакалавр методики навчання (раннє дитинство)	Маун Лолей	10
	Університет Західної Австралії	Магістр методики навчання (раннє дитинство)	Кролі	5
Всього по штату				15
Штат Квінсленд				
	Університет Південного Квінсленда	Бакалавр дошкільної освіти	Тувумба, Спрінгфілд і Фрейзер Коуст	10
	Університет Саншайн-Коста	Бакалавр дошкільної освіти	Сіппі Даунз	10
Всього по штату				20
Штат Південна Австралія				
	Університет Фліндерса	Магістр методики навчання (раннє дитинство)	Бедфорд Парк	5
Всього по штату				5
Штат Вікторія				
	Австралійський католицький університет	Бакалавр освіти (раннє дитинство та початкова школа)	Балларат	10
	Інститут професійної освіти північного Мельбурна	Бакалавр освіти (ранні роки)	Престон	30
	Холмсглен Інститут професійної освіти TAFE	Бакалавр дошкільної освіти	Уеверлі	120
Всього по штату				160
Всього по Австралії				220

Джерело: [277]

Додаток М

Австралійська рамка кваліфікацій

Рівень	Кваліфікація	Термін навчання
Рівень 10	Найвищий вчений ступінь (Higher Doctoral Degree) Ступінь доктора (дослідницька докторантура) Doctoral Degree (Research) Ступінь доктора (професійна докторантура) Doctoral Degree (Professional)	3 – 4 роки
Рівень 9	Ступінь магістра (подовжений термін навчання) Ступінь магістра (предметна магістратура) Ступінь магістра (дослідницька магістратура) (Master's degree (extended, coursework, research))	3 – 4 роки 1 – 2 роки 1 – 2 роки
Рівень 8	Ступінь бакалавра з відзнакою (Honours) Диплом післядипломної освіти (Graduate diploma) Сертифікат післядипломної освіти (Graduate certificate) Професійний диплом післядипломної освіти (Vocational Graduate Diploma) Професійний сертифікат післядипломної освіти (Vocational Graduate Certificate)	1 рік 1 – 2 роки 6 місяців – 1 рік
Рівень 7	Ступінь бакалавра (Bachelor degree)	3 – 4 роки
Рівень 6	Ступінь асоціата (Associate degree) Просунутий диплом (Advanced diploma)	2 роки 1.5 – 2 роки
Рівень 5	Диплом (Diploma)	1 – 2 роки
Рівень 4	Сертифікат IV (Certificate IV)	6 місяців – 2 роки
Рівень 3	Сертифікат III (Certificate III)	1 – 2 роки
Рівень 2	Сертифікат II (Certificate II)	6 місяців – 1 рік
Рівень 1	Сертифікат I (Certificate I)	6 місяців – 1 рік

Джерело: [201]

Додаток Н

Перелік австралійських ВНЗ, що готують
фахівців дошкільної освіти (2011 р.)

	Вищі навчальні заклади Австралії	Назва програми підготовки	Вік дітей (роки)	Тривалість стаціонарного навчання (роки)	Спрямованість програми	Режим доступу (офіційний сайт вищого навчального закладу)
1	Австралійський католицький університет	Бакалавр методики навчання (раннє дитинство) B Teach (Early Childhood)	0 - 5	3	3-річна основна підготовка	http://www.acu.edu.au/courses/undergraduate/education/bachelor_of_teaching_early_childhood/
2	Австралійський католицький університет	Бакалавр освіти (раннє дитинство і початкова школа) B Ed (Early Childhood & Primary)	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.acu.edu.au/about_acu/publications/handbooks/2009/faculty_of_education/coursecampus_tables/undergraduate_courses/bachelor_of_education_early_childhood_and_Primary/
3	Авондейл коледж	Бакалавр дошкільної освіти – B Ed (Early Childhood)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.avondale.edu.au/courses/Undergraduate/bachelor_of_education_(early_childhood)
4	Інститут професійної освіти корінного населення Бетчелор	Бакалавр методики навчання (раннє дитинство) B Teach (Early Childhood)	0 - 5	3	3-річна основна підготовка	https://www.batchelor.edu.au/files/file/SEASS_Courses/BeD_EC.pdf
5	Інститут професійної освіти корінного населення Бетчелор	Бакалавр дошкільної освіти – B Ed (Early Childhood)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	https://www.batchelor.edu.au/files/file/SEASS_Courses/BeD_EC.pdf
6	Університет центрального Квінсленда	Бакалавр менеджменту навчання B Learning Management (Early Childhood Education)	3 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://handbook.cqu.edu.au/Handbook/programs_1.jsp;jsessionid=8a4d179b30d8937e3ee01ee34444abb9ea75d84d72eb.e34MaxeRbhuObi0QbNyQah0Pbhv0n6jAmljGr5XDqQLvpAe?code=CU78
7	Університет Чарльза Дарвіна	Бакалавр раннього навчання B Early Childhood Learning	3 - 8	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659::NO::
8	Університет Чарльза Дарвіна	Диплом післядипломної освіти (методика навчання)	3 - 8	1	Післядипломне навчання. Graduate	http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659::NO::

		Grad Dip in Teaching & Learning			Program	
9	Університет Чарльза Дарвіна	Бакалавр методики навчання (раннє дитинство) B Teach & Learning (Early Childhood)	3 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659::NO::
10	Університет Чарльза Дарвіна	Бакалавр методики навчання (зі спеціалізацією у ранньому дитинстві) B Teach& Learning (Preservice) with EC Specialisation	3 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659::NO::
11	Університет Чарльза Дарвіна	Бакалавр методики навчання / Бакалавр прикладних наук або Бакалавр мистецтв Teaching & Learning/ B App Sci or B Creative Arts	3 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659::NO::
12	Університет Чарльза Дарвіна	Бакалавр методики навчання (раннє дитинство) B Teach & Learning Inservice (Early Childhood)	Не зазначено	1	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659::NO::
13	Університет Чарльза Дарвіна	Бакалавр дитячих послуг B Childrens Services	0 - 5	1	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://stapps.cdu.edu.au/pls/apex/f?p=100:30:835079394159659::NO::
14	Університет Чарльза Стерта	Бакалавр освіти (раннє дитинство і початкова школа) B Ed (Early Childhood & Primary)	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.csu.edu.au/courses/undergraduate/early_childhood/course-overview
15	Університет Чарльза Стерта	Бакалавр дошкільної освіти (діти від 0 до 5 років) B Ed (Birth to 5 years)	0 - 5	2	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.csu.edu.au/courses/undergraduate/teaching_graduate/course-overview
16	Університет Чарльза Стерта	Бакалавр методики навчання (діти від 0 до 5 років) B Teach (Birth to 5 years)	0 - 5	1	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.csu.edu.au/courses/undergraduate/teaching_graduate/course-overview
17	Університет Кертіна	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood Education)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://courses.curtin.edu.au/course_overview/undergraduate/early-childhood-education&hideHeader=true
18	Університет Дікіна	Бакалавр дошкільної освіти (B Early Childhood Education)	0 - 5	2	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	http://www.deakin.edu.au/arts-ed/education/ece/index.php
19	Університет Дікіна	Бакалавр дошкільної освіти (з відзнакою) B Early Childhood Education (Hons)	0 - 5	2	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	http://www.deakin.edu.au/arts-ed/education/ece/index.php
20	Університет Дікіна	Бакалавр дошкільної освіти	0 - 5	2	Перепідготовка з професійного	http://www.deakin.edu.au/arts-

		B Early Childhood Education			диплому на ступінь	ed/education/ece/index.php
21	Університет Дікіна	Бакалавр дошкільної освіти (з відзнакою) B Early Childhood Education (Hons)	0 - 5	2	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.deakin.edu.au/arts-ed/education/ece/index.php
22	Університет Едіти Кован	Диплом післядипломної освіти (дошкільна освіта) Grad Dip of Educ (Early Childhood Studies)	3 - 8	1 r	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://handbook.ecu.edu.au/CourseStructure.asp?disyear=2011&CID=1054&USID=0&UCID=0&UID=0&Ver=6.03&HB=HB&SC=PG
23	Університет Едіти Кован	Бакалавр дошкільної освіти та виховання B Ed (Early Childhood Studies)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.education.ecu.edu.au/courses/becoming_a_teacher/early_childhood_studies.html
24	Університет Едіти Кован	Бакалавр освіти (підготовча група – початкова школа) B Ed (Kindergarten through Primary)	3 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.education.ecu.edu.au/courses/becoming_a_teacher/k7.html
25	Університет Едіти Кован	Диплом післядипломної освіти (дошкільна освіта) Grad Cert of Education (Early Childhood Studies)	3 - 5	1	Післядипломне навчання. Перехід з початкової освіти в раннє дитинство	http://handbook.ecu.edu.au/CourseStructure.asp?disyear=2011&CID=1261&USID=0&UCID=0&UID=0&Ver=5&HB=HB&SC=PG
26	Університет Фліндерса	Бакалавр дошкільної освіти /Бакалавр мистецтв - B Ed (Early Childhood)/B Arts	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.flinders.edu.au/courses/undergrad/bedecba/
27	Університет Фліндерса	Бакалавр дошкільної освіти (спеціальна освіта) / Бакалавр інклюзивної освіти B.Ed (Early Childhood and Special Education)/B. Disability Studies	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.flinders.edu.au/courses/rules/undergrad/bedecsebeds.cfm
28	Університет Фліндерса	Магістр методики навчання (раннє дитинство) M. Teach (Early Childhood)	0 – 8	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://www.flinders.edu.au/courses/rules/postgrad/mtec.cfm
29	Університет Гріффіта	Диплом післядипломної освіти (рання освіта) Grad Dip of Early Childhood Education	0-8	1	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://www.griffith.edu.au/education/early-childhood/programs-courses/graduate-diploma-early-childhood-education
30	Університет Гріффіта	Бакалавр сімейного виховання / Бакалавр початкової освіти B Child & Family Studies/ B Ed Primary	0 -12	4.5	4-річна основна підготовка	http://www.griffith.edu.au/education/early-childhood/programs-courses/bachelor-education-Primary
31	Університет Деймса Кука	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood Education)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www-public.jcu.edu.au/courses/course_info/index.htm?userText=36110-BED-ECE-2010
32	Університет Деймса Кука	Бакалавр дошкільної освіти (професійна перепідготовка)	Не зазначено	1	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь	http://www-public.jcu.edu.au/courses/course_info/index.htm?us

		B Ed Professional Development (Early Childhood Major)			Upgrade 3-4 years	erText=38110-BEP-ECE
33	Університет Маккуорі	Бакалавр методики навчання (послуги у ранньому дитинстві) B Teach (Early Childhood Services)	0 - 5	3	3-річна основна підготовка	http://www.courses.mq.edu.au/public/view/2011/Undergraduate/Degree/Bachelor+of+Teaching+%28Early+Childhood+Services%29
34	Університет Маккуорі	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood Education)	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.handbook.mq.edu.au/2010/DegreesDiplomas/Degree/Bachelor+of+Education+(Early+Childhood+Education)
35	Університет Маккуорі	Диплом післядипломної освіти Grad Dip in Early Childhood	0 - 5	1	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	http://www.handbook.mq.edu.au/2010/DegreesDiplomas/UGDegree/Graduate+Diploma+in+Early+Childhood
36	Університет Монаша	Диплом післядипломної освіти (дошкільна освіта) Grad Dip Ed (Early Childhood Education)	0 - 5	1	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://monash.edu/pubs/handbooks/courses/3201.html
37	Університет Монаша	Бакалавр дошкільної освіти B Early Childhood Education	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.monash.edu.au/pubs/handbooks/courses/1515.html
38	Університет Монаша	Бакалавр виховання B Early Childhood Studies	0-5	3	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://monash.edu/pubs/handbooks/courses/3708.html
39	Міжнародний інститут Монтессорі педагогіки	Диплом післядипломної освіти (педагогіка Монтессорі) Grad Dip Ed (Montessori)	0-12	1	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://www.mwei.org.au/wordpress/?page_id=156
40	Університет Мердока	Сертифікат післядипломної освіти (дошкільна освіта) Grad Cert in Early Childhood Education	0 - 8	0.5	Післядипломне навчання. Перехід з початкової освіти в раннє дитинство	http://www.murdoch.edu.au/Courses/Graduate-Certificate-in-Early-Childhood-Education/
41	Університет Мердока	Бакалавр дошкільної освіти та початкової освіти) B Ed (Early Childhood & Primary Educ)	3 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.murdoch.edu.au/Courses/Early-Childhood-and-Primary-Education/Course-structure/
42	Університет Мердока	Диплом післядипломної освіти (дошкільна освіта) Grad Dip Ed Studies (Early Childhood Education)	3 - 8	1	Післядипломне навчання. Перепідготовка в раннє дитинство. Upgrade 3-4 years	http://www.murdoch.edu.au/Courses/Graduate-Diploma-in-Education-Studies/
43	Квінслендський технологічний університет	Бакалавр виховання B Early Childhood Studies	0 - 5	3	3-річна основна підготовка	http://www.go.qut.edu.au/documents/ug_edu.pdf
44	Квінслендський технологічний університет	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.courses.qut.edu.au/cgi-bin/WebObjects/Courses

						woa/wa/selectMajorFromMain?courseID=9538
45	Квінслендський технологічний університет	Бакалавр раннього дитинства B Early Childhood	0 - 5	3	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.go.qut.edu.au/documents/ug_edu.pdf
46	Квінслендський технологічний університет	Бакалавр освіти (раннє дитинство) B Ed (Preservice Early Childhood)	0 - 8	2.5	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.go.qut.edu.au/documents/ug_edu.pdf
47	Університет при Мельбурнському у королівському інституті технології (університет RMIT)	Диплом післядипломної освіти (дошкільна освіта Grad Dip of Education (Early Childhood)	0 - 5	1	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://www.rmit.edu.au/browse/Study%20at%20RMIT%2FTypes%20of%20study%2FDegrees%2FAI%20programs%2FE%2FID=GD108;STATUS=A
48	Університет при Мельбурнському у королівському інституті технології (університет RMIT)	Бакалавр освіти B Ed	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.rmit.edu.au/browse/Study%20at%20RMIT%2FTypes%20of%20study%2FDegrees%2FAI%20programs%2FE%2FID=BP046;STATUS=A
49	Університет при Мельбурнському у королівському інституті технології (університет RMIT)	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood Education)	0 - 8	3	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.rmit.edu.au/browse/Study%20at%20RMIT%2FTypes%20of%20study%2FDegrees%2FAI%20programs%2FB%2FID=BP260;STATUS=A
50	Університет при Мельбурнському у королівському інституті технології (університет RMIT)	Диплом післядипломної освіти (методики навчання у ранньому дитинстві) Grad Dip in Early Childhood Teaching	0 - 5	1	Післядипломне навчання. Перехід з початкової освіти в раннє дитинство	http://www.rmit.edu.au/browse;ID=GD034
51	Університет Південного хреста	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.scu.edu.au/coursesin2011/?action=matrix&command=matrix_temp_load&spk_no=302088
52	Університет Балларата	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood)	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.ballarat.edu.au/ProgramFinder/displayProgram.jsp?ID=888
53	Університет Балларата	Бакалавр методики навчання (дошкільна освіта) B Teach (Early Childhood Education)	0 - 5	1.5	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.ballarat.edu.au/ProgramFinder/displayProgram.jsp?ID=777
54	Університет Канберри	Бакалавр освіти (методика навчання у ранньому дитинстві) на основі ступеня бакалавра B Ed in Early Childhood Teaching (Graduate Entry)	3 - 12	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://www.canberra.edu.au/courses-units/ug/education/788aa
55	Університет Канберри	Бакалавр методики навчання у ранньому дитинстві B Ed in Early	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.canberra.edu.au/courses/index.cfm?action=detail&courseid=446AA&year=2009

		Childhood Teaching (Birth-8)				
56	Університет Канберри	Бакалавр методики навчання у ранньому дитинстві B Ed in Early Childhood Teaching (3-8 years)	3 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.canberra.edu.au/courses/index.cfm?action=detail&courseid=866AA&year=2009
57	Університет Канберри	Бакалавр методики навчання у ранньому дитинстві) скорочена програма підготовки B Ed in Early Childhood Teaching (Conversion)	3 - 8	1	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	http://www.canberra.edu.au/courses-units/ug/education/domestic-only/856aa
58	Мельбурнський університет	Магістр методики навчання (раннє дитинство) M Teach (Early Childhood)	0 - 5	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	https://handbook.unimelb.edu.au/view/current/G04-EA
59	Мельбурнський університет	Магістр методики навчання (початкова школа) M Teach (Early Years)	0 - 8	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	https://handbook.unimelb.edu.au/view/current/G04-EA
60	Мельбурнський університет	Диплом післядипломної освіти (методики дошкільного навчання) Post-Graduate Dip Teach (Early Childhood)	0 - 5	1.5	Післядипломне навчання. Graduate Program	https://handbook.unimelb.edu.au/view/current/G04-EA
61	Університет Нової Англії	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood)	0 - 8	1	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	http://www.une.edu.au/courses/2011/courses/BEDEC
62	Університет Нової Англії	Бакалавр методики навчання (дошкільна освіта) B Teach (Early Childhood Education)	0 - 8	2	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://www.une.edu.au/courses/2011/courses/BTCH EC
63	Університет Ньюкасла	Бакалавр методики навчання (початкова школа) / Бакалавр виховання B Teach (Primary)/Early Childhood Studies	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.newcastle.edu.au/what-can-i-study/teaching-Primary-early-childhood-studies
64	Університет Нотр-Дам (в Брумі)	Магістр методики навчання (підготовчий рік – 7 років) M Teach (K - Year 7)	3 - 12	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://www.nd.edu.au/downloads/broome/courses/Master%20of%20Teaching%20(K-7%20Sept10.pdf
65	Університет Нотр-Дам (в Брумі)	Бакалавр дошкільної освіти (підготовчий рік – 7 років) B Ed (K - year 7)	3 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.nd.edu.au/downloads/broome/courses/Bachelor%20of%20Education%20(K-7)Sept10.pdf
66	Університет Нотр-Дам (в Брумі)	Бакалавр освіти (спеціалізація раннє дитинство) скорочена програма B Ed (Conversion)	Не визначено	1	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	http://www.nd.edu.au/downloads/broome/courses/Bachelor%20of%20Education%20ConversionSept10.pdf

		Early Childhood Specialism				
67	Університет Нотр-Дам (в Брумі)	Бакалавр дошкільної освіти (діти від 0 до 8 років) B Ed (Early Childhood & Care: 0 - 8 years)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.nd.edu.au/downloads/degree_planners/BEd%20ECE%20REVISED%202011%20111110.pdf
68	Університет Нотр-Дам (у м. Фрімонтл)	Бакалавр дошкільна освіта (подвійний ступінь) B Ed (ECE) double degree	Не визначено	5	5-річна основна підготовка	http://www.nd.edu.au/downloads/degree_planners/ED%20and%20double%20degrees%202011%20111110.pdf
69	Університет Нотр-Дам (у Сідней)	Бакалавр дошкільної освіти (діти від 0 до 12 років) B Ed (Birth to Twelve Years)	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.nd.edu.au/downloads/courses/sydney/2010%20Semester%201/Undergrad/B%20Edu%20Birth%20to%20Twelve%20JAN%2010.pdf
70	Університет Південної Австралії	Бакалавр дошкільної освіти B Early Childhood Education	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.unisanet.unisa.edu.au/programs/program.asp?Program=MBCE&Year=2011
71	Університет Південної Австралії	Бакалавр дошкільної освіти (перепідготовка для працюючих фахівців) B Early Childhood Education (Inservice)	0 - 8	1	Перепідготовка з 3-річного на 4-річний ступінь Upgrade 3-4 years	https://my.unisa.edu.au/programs/program.asp?Program=MBIE&Year=2010
72	Університет Південного Квінсленда	Бакалавр виховання B Early Childhood	0 - 5	3	3-річна основна підготовка	http://www.usq.edu.au/handbook/current/edu/BECH.html
73	Університет Південного Квінсленда	Бакалавр освіти (спеціалізація раннє дитинство) B Ed (with Early Childhood specialisation)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.usq.edu.au/handbook/current/edu/BEDU.html http://www.myfuture.edu.au/The%20Facts/Education%20and%20Training/Courses%20and%20Programs/Details.aspx?CourseID=3831#QuickFacts
74	Сіднейський університет	Магістр методики навчання (раннє дитинство) M Teach (Early Childhood Education)	0 - 5	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://sydney.edu.au/education_social_work/future_students/postgraduate/MTeach/early_childhood.shtml
75	Сіднейський університет	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood)	0 - 5	4	4-річна основна підготовка	http://sydney.edu.au/education_social_work/future_students/undergraduate/bed_early_childhood/index.shtml
76	Університет Тасманії	Бакалавр дошкільної освіти B Ed (Early Childhood)	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.studentcentre.utas.edu.au/coursesatutas/Details.aspx?course_id=43A
77	Університет Саншайн-Коста	Бакалавр дошкільної освіти B Early Childhood Education	0 - 8	4	4-річна основна підготовка	http://www.usc.edu.au/Students/Handbook/Undergrad/ED303/
78	Університет Західної Австралії	Магістр методики навчання Master of Teaching	3-8	2	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://www.education.uwa.edu.au/courses/postgraduate/MTeach-early

79	Університет західного Сіднея	Магістр методики навчання (діти від 0 до 12 років) M Teach (Birth - 12 yrs)	0 - 12		Післядипломне навчання. Graduate Program	http://future.uws.edu.au/postgraduate_study/teach_edu/birth_to_five_years
80	Університет західного Сіднея	Магістр методики навчання (діти від 0 до 12 років) M Teach (Birth - 5 yrs)	0 - 5	5	Післядипломне навчання. Graduate Program	http://future.uws.edu.au/postgraduate_study/teach_edu/birth_to_five_years
81	Університет західного Сіднея	Бакалавр дошкільної освіти (діти від 0 до 5 років) B Ed (Birth - 5 years)	0 - 5	3	Перепідготовка з професійного диплому на ступінь	http://future.uws.edu.au/ug/teach_edu/early_childhood_birth_to_5_years
82	Воллонгонзький університет	Бакалавр дошкільної освіти (діти від 0 до 5 років) B Ed: The Early Years (0 - 5)	0 - 5	4	4-річна основна підготовка	http://www.uow.edu.au/ed/courses/childhood/index.html
83	Воллонгонзький університет	Сертифікат післядипломної освіти Grad Cert in Early Years Education	0 - 5	1	Післядипломне навчання. Перепідготовка в раннє дитинство. Upgrade 3-4 years	http://www.uow.edu.au/ed/courses/childhood/UOW065425.html
84	Університет штату Вікторія	Бакалавр освіти (раннє дитинство / початкова школа) B Ed (Early Childhood/Primary)	0 - 12	4	4-річна основна підготовка	http://www.vu.edu.au/courses/bachelor-of-education-early-childhood-Primary-abec
85	Університет штату Вікторія	Диплом післядипломної освіти (дошкільна освіта) Grad Dip in Early Childhood Education	0 - 8	1	Післядипломне навчання. Перепідготовка в раннє дитинство. Upgrade 3-4 years	http://www.vu.edu.au/courses/graduate-diploma-in-early-childhood-education-agee

Джерело: систематизовано на основі [325]

Додаток П

Кваліфікаційні рівні підготовки фахівців дошкільної освіти
в університетах Австралії

№ з/п	Назва університету	Статус закладу		Термін підготовки Бакалавра/ магістра	Освітньо- кваліфікаційний рівень	
		Державний	Приватний	(роки)	Бакалавр	Магістр
1	Австралійський католицький університет (Australian Catholic University)	+		3–4	+	
2	Австралійський національний університет (Australian National University)	+				
3	Воллонгонзький університет (University of Wollongong)	+		4	+	
4	Квінслендський технологічний університет Queensland University of Technology	+		2,5–3-4	+	
5	Квінслендський університет (University of Queensland)	+				
6	Мельбурнський університет (University of Melbourne)	+		2		+
7	Сіднейський технологічний університет (Sydney University of Technology)	+		4	+	+
				2		
8	Сіднейський університет (University of Sydney)	+				
9	Суінбернський технологічний університет (Swinburne University of Technology)	+				
10	Технологічний університет Кертіна	+		4	+	

	(Curtin University of Technology)					
11	Університет Мердока (Murdoch University)	+		4	+	
12	Університет Аделаїди (University of Adelaide)	+				
13	Університет Балларата (University of Ballarat)	+		1,5–4	+	
14	Університет Бонд (Bond University)		+			
15	Університет Гріффіта (Griffith University)	+		4,5	+	
16	Університет Джеймса Кука (James Cook University)	+		4	+	
17	Університет Дікіна (Deakin University)	+		2	+	
18	Університет Едіти Кован (Edith Cowan University)	+		4		
19	Університет Західного Сіднея (University of Western Sydney)	+		3	+	+
				5		
20	Університет Західної Австралії (University of Western Australia)	+		2		+
21	Університет Канберри (University of Canberra)	+		4	+	
22	Університет Ла-Троб (La Trobe University)	+				
23	Університет Маккуорі (Macquarie University)	+		3–4	+	
24	Університет Монаша (Monash University)	+		3–4	+	+
				1,5		
25	Університет Нового Південного Уельса (University of New South Wales)	+				
26	Університет Нової Англії (University of New England)	+		2	+	
27	Університет Нотр-Дам (University of Notre Dame)		+	4–5	+	+
				2		
28	Університет Ньюкасла	+		4	+	

	(University of Newcastle)					
29	Університет Південного Квінсленда (University of Southern Queensland)	+		3–4	+	
30	Університет Південного хреста (Southern Cross University)	+		4	+	
31	Університет Південної Австралії (University of South Australia)	+		4	+	
32	Університет при Мельбурнському королівському інституті технології (RMIT University)	+		3–4	+	
33	Університет Саншайн-Коста (University of the Sunshine Coast)	+		4	+	
34	Університет Тасманії (University of Tasmania)	+		4	+	
35	Університет Фліндерса (Flinders University)	+		4 2	+	+
36	Університет Центрального Квінсленда (Central Queensland University)	+		4	+	
37	Університет Чарльза Дарвіна (Charles Darwin University)	+		4	+	
38	Університет Чарльза Стерта (Charles Sturt University)	+		4	+	
39	Університет штату Вікторія (Victoria University)	+		4	+	

Джерело: систематизовано автором

Додаток Р

Освітньо-професійні програми й навчальні плани підготовки фахівців
дошкільної освіти в університетах Австралії

Таблиця Р. 1

Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів дошкільної освіти в
університеті Монаша

Факультет	Педагогічний факультет
Скорочена назва	BECEd
Код із реєстру закладів та програм підготовки іноземних студентів в Австралії	(CRICOS) 064758B
Загальна кількість кредитів	192
Стандартна тривалість навчання (роки)	4 роки
Форма навчання і кампус	Стаціонарне навчання Кампус Пенінсула
Інформація щодо вступу та оплати	http://www.monash.edu/study/coursefinder/course/1515
Контактна інформація	Тел.: +61 3 9904 4291, email:education.peninsula@monash.edu, сайт: http://www.education.monash.edu .
Координатор програми	http://education.monash.edu.au/courses/advisors.html#course1515
Зміст програми	Навчання дітей від народження до 12 років
Додаткові напрями програми	Мистецтво, англійська мова, математика, фізична культура та здоров'я, природничі науки, комп'ютерні технології, суспільство і навколишнє середовище
Тривалість практики	Мінімум 130 днів практики у повний робочий день. Ті, хто працює – як мінімум 50 % не в закладах, у яких вони працевлаштовані.
Працевлаштування	Випускники мають право працювати вчителями дітей раннього віку, вчителями початкової школи у штаті Вікторія. Можливість подальшого навчання на ступінь з відзнакою або ступінь магістра
Реєстрація на отримання дозволу працювати в школі	Інститут вчителів штату Вікторія

У результаті теоретичної і практичної підготовки студенти **повинні вміти:**

- критично аналізувати та набувати знань з основ розвідку дитини та дошкільної педагогіки;
- критично аналізувати власний досвід у галузі освіти, сім'ї і суспільства відповідно до сучасних підходів та теорій;
- усвідомлювати взаємозв'язок сім'ї, соціальних, культурних та політичних контекстів щодо дитячого розвитку і навчання;

- розуміти професійну роль вчителя дітей раннього віку в різноманітному і складному суспільстві, яке переживає швидкий і безперервний соціальний і технічний прогрес;
- набути навичок, які дозволять виявляти ініціативу й реагувати на зміни та ефективно захищати інтереси дітей, сім'ї;
- демонструвати компетентність щодо догляду за дитиною, вміння правильного планування курікулумів, навички викладання, а також навички управління різним дошкільними закладами;
- набути ефективних навичок наукового дослідження, навичок міжособистісного спілкування;
- мати сформовану необхідність постійного особистого та професійного розвитку.

Програма включає обов'язкові дисципліни і предмети на вибір та професійну практику.

Структура програми підготовки:

Рік навчання	Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
Перший рік навчання	EDF1303	Навчання та педагогічні дослідження 1 (Професійна практика 5 днів)	6
	EDF1304	Навчання та педагогічні дослідження 2 (Професійна практика 5 днів)	6
	EDF1305	Вступ до професії	6
	EDF1306	Особистість і соціум	6
	EDF1308	Рання грамотність (Професійна практика 5 днів)	6
	EDF1321	Розвиток, навколишнє середовище та дитячий колектив у ранньому дитинстві	6
	EDF1322	Природничі науки та технології навчання у ранньому дитинстві	6
	EDF1324	Мистецтво в ранньому дитинстві	6
Другий рік навчання	EDF2301	Мультиграмотність (мультикомпетенції): зв'язок зі світом	6
	EDF2302	Теорії навчання у ранньому дитинстві (Професійна практика 5 днів)	6
	EDF2303	Розвиток, навколишнє середовище і суспільство	6
	EDF2304	Ранній рахунок	6
	EDF2306	Глобальні освітні середовища: методика, практика та дослідження	6
	EDF2321	Робота з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами	6
	EDF2323	Вступ у професійну практику: старша початкова школа (+Професійна практика 20 днів)	6
	EDF2324	Вступ у професійну практику: молодша початкова школа (Професійна практика 20 днів)	6
Третій рік навчання	EDF3301	Рахунок	6
	EDF33033	Комплексність курікулуму: творчий обмін	6
	EDF3304	Комплексність курікулуму: різні аспекти	6
	EDF3306	Грамотність	6
	EDF3321	Оцінювання в ранньому дитинстві відповідно до	6

		курікулума	
	EDF3322	Вступ у професійну практику: немовлята і малюки (Професійна практика 20 днів)	6
	EDF3323	Вступ у професійну практику: догляд за дитиною (Професійна практика 20 днів)	6
	EDF3324	Розвиток дитини (від народження до 12 років)	6
Четвертий рік навчання	EDF4321	Здоров'язбережувальні технології у закладі раннього дитинства	6
	EDF4322	Проблеми розвитку дитини	6
	EDF4323	Управління дошкільною освітою	6
	EDF4324	Професійне залучення: вступ до професії	6
	EDF4325	Курікулум дошкільної освіти (Професійна практика 15 днів)	6
	EDF4326	Професійна практика у дошкільних закладах (25 днів)	6
	EDF4327	Зв'язок теорії і практики	6
	EDF4328	Методика гри	6

Джерело: систематизовано автором на основі Monash University. Bachelor of Early Childhood Education [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.monash.edu.au/pubs/handbooks/courses/1515.html>.

Таблиця Р. 2

Узагальнений навчальний план підготовки бакалаврів дошкільної освіти – BECEd – на педагогічному факультеті в університеті Монаша (4 роки стаціонарного навчання; вчитель дітей дошкільного віку та вчитель початкової школи (діти до 12 років, 192 кредити)

Курс	Назва дисципліни	Кількість тижневих годин	Кредити	Індивідуальна та самостійна робота	Оцінювання
1	1. Навчання та педагогічні дослідження 1. Професійна практика	2 год. / тиж. 5 днів	6	9 год.	Письмове з використанням інформаційних технологій
	2. Навчання та педагогічні дослідження 2. Професійна практика	2 год. / тиж. 5 днів	6	9 год.	Письмове з використанням інформаційних технологій
	3. Вступ до професії	3 год. / тиж.	6	9 год.	Мультимедійний звіт, презентація
	4. Різноманітність соціуму (особистість і соціум)	3 год. / тиж.	6	9 год.	Творча презентація, планування

	5. Рання грамотність Професійна практика	3 год. / тиж 5 днів	6	9 год.	Аналітичні завдання
	6. Розвиток, навколишнє середовище та дитячий колектив у ранньому дитинстві	3 год. / тиж.	6	9 год.	Критичний відгук, протокол
	7. Природничі науки та технології навчання у ранньому дитинстві	3 год. / тиж.	6	9 год.	Письмове повідомлення
	8. Мистецтво в ранньому дитинстві	3 год. / тиж.	6	9 год.	Дослідницьке завдання, презентація
	Всього:	22год/тиж	48	72 год.	
	Професійна практика	15 днів			
2	1.Мультиграмотність (мультикомпетенції): зв'язок зі світом	3 год. / тиж.	6	9 год.	Письмові завдання
	2. Теорії навчання у ранньому дитинстві Професійна практика	3 год. / тиж. 5 днів	6	9 год.	Написання спостережень під час практики
	3. Розвиток, навколишнє середовище і суспільство	3 год. / тиж.	6	9 год.	Письмовий звіт, планування
	4. Ранній рахунок	3 год. / тиж.	6	9 год.	Дипломна робота, веб-сторінка
	5.Глобальні освітні середовища: методика, практика та дослідження	3 год. / тиж.	6	9 год.	Письмовий звіт, презентація
	6. Робота з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами	3 год. / тиж.	6	9 год.	Письмова робота
	7. Вступ у професійну практику: старша початкова школа Професійна практика	3 год. / тиж. 20 днів	6	9 год.	Оформлення портфолію, звіт
	8. Вступ у професійну практику: молодша початкова школа Професійна практика	3 год. / тиж. 20 днів	6	9 год.	Оформлення портфолію, звіт
	Всього:	25 год/тиж	48	72 год.	
	Професійна практика	45 днів			
3	1. Рахунок	3 год. / тиж.	6	9 год.	Опрацювання теми, аналіз та підготовка матеріалів
	2. Комплексність курікулуму: творчий обмін	3 год. / тиж.	6	9 год.	Науково- дослідницький проект, ККР
	3. Комплексність курікулуму: різні аспекти	3 год. / тиж.	6	9 год.	Мультимедійний звіт, ККР
	4. Грамотність	3 год. / тиж.	6	9 год.	Критичний відгук, планування
	5. Оцінювання у ранньому дитинстві відповідно до курікулуму	3 год. / тиж.	6	9 год.	Оформлення 2 розділів до

					портфоліо
	6. Вступ у професійну практику: немовлята і малюки. Професійна практика	3 год. / тиж. 20 днів	6	9 год.	Оформлення розділів портфоліо 3 до
	7. Вступ у професійну практику: догляд за дитиною Професійна практика	3 год. / тиж. 20 днів	6	9 год.	Оформлення розділів портфоліо 3 до
	8. Розвиток дитини (від народження до 12 років)	3 год. / тиж.	6	9 год.	Оформлення 2-3 розділів до портфоліо
	Всього:	24год/тиж	48	72 год.	
4	Професійна практика	40 днів			
	1. Здоров'язберезувальні технології у закладі раннього дитинства	3 год. / тиж.	6	9 год.	Написання есе
	2. Проблеми розвитку дитини	3 год. / тиж.	6	9 год.	Презентація, дослідження окремих випадків
	3. Управління дошкільною освітою	3 год. / тиж.	6	9 год.	Звіт
	4. Професійне залучення: вступ до професії	3 год. / тиж.	6	9 год.	Мультимедійна автобіографія
	5. Курікулум дошкільної освіти	3 год./тиж	6	9 год.	Опис педагогічного інструментарію
	Професійна практика	15 днів			
	6. Професійна практика у дошкільних закладах	25 днів	6		Звіт-портфоліо
	7. Зв'язок теорії і практики	3 год. / тиж.	6	9 год.	Складання плану майбутнього дослідження в освітньому закладі
	8. Методика гри	3 год. / тиж.	6	9 год.	Презентація, концепт-схема та план дій
	Всього:	21год/тиж	48	63 год.	
	Професійна практика:	40 днів			
	Всього загалом:	92 год/тиж	192	279 год	
	Всього професійна практика:	140 днів			

Джерело: систематизовано автором

Таблиця Р.3

Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів виховання (раннє дитинство) 3708 BECSt в університеті Монаша

Факультет	Педагогічний факультет
Скорочена назва	BECSt
Код із реєстру закладів та програм підготовки іноземних студентів в	067956E

Австралії (CRICOS)	
Загальна кількість кредитів	144
Стандартна тривалість навчання (роки)	3 роки стаціонарно, 6 років заочно
Форма навчання і кампус	Стаціонарне та заочне навчання (Пенінсула) За гнучким графіком (комбіноване) (Пенінсула) За кордоном (кампус в Сінгапурі) За інтенсивною програмою (кампус в Мельбурні)
Інформація щодо вступу та оплати	http://www.monash.edu/study/coursefinder/course/3708
Контактна інформація	Тел.: +61 3 9904 4291, email education.peninsula@monash.edu , сайт: http://www.education.monash.edu .
Координатор програми	http://education.monash.edu.au/courses/advisors.html#course3708
Визнання попереднього навчання	Зарахування 1 року навчання власникам професійного диплому щодо надання послуг по догляду за дітьми дошкільного віку або 24 кредити практики тим, хто має тривалий досвід роботи в галузі
Зміст програми	Навчання дітей від народження до 5 років
Додаткові напрями програми	Лише дошкільна освіта
Тривалість практики	80 днів практики у повний робочий день. Ті, хто працюють, мають пройти не менше 50 % практики не в закладах, у яких вони працюють
Працевлаштування та подальше навчання	Вчитель дітей раннього віку (вчитель підготовчих груп) Випускникам цієї програми уряд штату Вікторія надає право працювати в ліцензованих дошкільних закладах штату Вікторія, включаючи підготовчі групи до школи Можливість подальшого навчання на ступінь з відзнакою або ступінь магістра.
Реєстрація на отримання дозволу працювати в школі	немає

У результаті теоретичної й практичної підготовки в студентів **формуються:**

- глибоке розуміння розвитку дитини, навчальних теорій та методик навчання в ранньому дитинстві;
- здатність критично аналізувати сучасні проблеми у сфері дошкільної освіти, сім'ї, наукових досліджень;
- поглиблюються знання про розробку курікулумів дошкільної освіти за такими напрямками: грамотність, природничі науки, технології, музика, образотворче мистецтво;
- вміння задовольняти різноманітні культурні потреби в дошкільних закладах й розуміти особливості дітей та сімей;
- основа для професійної діяльності, для ефективної роботи у якості вчителя дітей раннього віку.

Структура програми

Рік навчання	Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
Перший рік		Зараховується за наявності професійного диплому з надання послуг у ранньому дитинстві	48
Другий рік навчання	EDF1307	Навчання ранньої грамотності та рахунку 1	6
	EDF1321	Розвиток, навколишнє середовище та дитячий колектив у ранньому дитинстві	6
	EDF3321	Оцінювання в ранньому дитинстві відповідно до курікулуму	6
	EDF1322	Природничі науки та технології навчання в ранньому дитинстві	6
	EDF1324	Мистецтво в ранньому дитинстві	6
	EDF3322	Вступ у професійну практику: немовлята й малюки (+ Професійна практика 20 днів)	6
	EDF3323	Вступ у професійну практику: догляд за дитиною (+Професійна практика 20 днів)	6
	EDF3324	Розвиток дитини та умови (середовища) розвитку	6
Третій рік навчання	EDF4321	Здоров'язбережувальні технології в закладі раннього дитинства	6
	EDF4322	Проблеми розвитку дитини	6
	EDF4323	Управління дошкільною освітою	6
	EDF4324	Професійне залучення: вступ до професії	6
	EDF4701	Виробнича практика 1 (стажування) (20 днів)	6
	EDF4702	Виробнича практика 2 (20 днів)	
	EDF4327	Зв'язок практики і теорії	6
	EDF4328	Методика гри	6

Джерело: систематизовано автором на основі Monash University. Bachelor of Early Childhood Studies. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// monash. edu/pubs /hand books / courses / 3708.html](http://monash.edu/pubs/handbooks/courses/3708.html).

Таблиця Р. 4

Програма підготовки бакалаврів дошкільної освіти в університеті Дж. Кука

Факультет	Факультет мистецтв, освіти і соціальних наук Педагогічна школа
Код відповідно до переліку затверджених програм Коледжом вчителів штату Квінсленд (QTAC code) по кампусах	Таунсвіль – 313311 Кернс – 323311 Сездей Айленд – 353311 За гнучким графіком – 313319
Код із реєстру закладів та програм підготовки іноземних студентів в Австралії	(CRICOS) 010433C
Загальна кількість кредитів	162 кредити (96 кредитів програми підготовки бакалавра освіти, 66 кредитів зі спеціальності «раннє дитинство»)

	(BED-EED)
Стандартна тривалість навчання (роки)	4 роки стаціонарно або відповідний термін заочно; Максимальна тривалість навчання – 10 років; Максимальний період відсутності (академвідпустки) – 3 роки. Можливий вступ посеред року
Форма навчання і кампус	Стаціонарно, за гнучким графіком, онлайн, деякі дисципліни можливі повністю онлайн, можлива заочна форма навчання Кампуси: Таунсвіль (стаціонарна і онлайн форми навчання), Кернс (тільки стаціонарна форма навчання), Сездей Айленд (тільки онлайн)
Зарахування попередніх кваліфікацій	До 24 кредитів власникам професійного сертифікату III ступеня або диплома з надання послуг по догляду за дітьми. Детальна інформація: http://www-public.jcu.edu.au/public/groups/everyone/documents/guide/jcu_081048.pdf
Дострокове завершення навчання та подальше навчання	Дострокове завершення після того, як наберуть 72 кредити з основних предметів можуть отримати бакалавра освітніх послуг (Bachelor of Education Services); можливість продовження навчання на бакалавра дошкільної освіти з відзнакою.
Зміст програми	Навчання дітей від народження до 8 років; навчання дітей від підготовчої групи до 3 класу початкової школи
Тривалість практики	Практика в державних, католицьких, приватних школах та дошкільних закладах як в містах, так і в сільських та віддалених районах. Перед проходженням практики обов'язкова наявність дозволу для роботи з дітьми (AESS Blue Card). Обов'язкове проходження тижневої програми підготовки перед проходженням практики при кампусі
Працевлаштування	Вчитель дітей раннього віку в школах, підготовчих групах, садках та центрах як в Австралії, так і за кордоном. Можливість працевлаштування в Європі, Азії та Північній Америці
Реєстрація на отримання дозволу працювати в школі	Коледж вчителів штату Квінсленд

Результати навчання відповідають вимогам щодо рівня знань, умінь і навичок 7 рівня Австралійської рамки кваліфікацій.

Програма складається із 96 кредитів програми підготовки бакалавра освіти, 66 кредитів за спеціальністю «раннє дитинство» (BED-EED). Всі дисципліни по 3 кредити.

Структура програми

Рік навчання	Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
Перший	ED1401	Онови педагогіки	3
	ED1421	Основи грамотності та мови	3

	ED1441	Основні освітні технології	3
	ED1481	Основи педагогічної психології	3
	Дисципліни професійної підготовки		
	ED1491	Основи математики	3
	ED1411	Основи педагогічної майстерності	3
	IA1007 (або IA1015)	Особливості освіти корінного населення або IA1015 Культура корінного населення Австралії: спосіб життя, особливості, культурна різноманітність (тільки онлайн)	3
Другий рік навчання	ED2488	Професійна практика	3
	ED2491	Ефективні методики навчання 1	3
	ED2990	Освіта різних культурних верств	3
	Дисципліни професійної підготовки		
	ED2090	Здоров'я та фізична освіта у ранньому дитинстві	3
	ED2093	Математика і рахунок у ранньому дитинстві 1	3
	ED2094	Мова і грамотність у ранньому дитинстві 1	3
	ED2590	Освіта та догляд у ранньому дитинстві	3
	Вибір 2-х предметів (по 3 кредити) із зазначених (36110-L12-6U):		
	CU1010	Ефективне навчання письма	6
	NM1061	Основи дослідження рухів людини	
	MU1030	Створення музики для дітей	
	SS1010	Вступ до соціології	
	SS1111	Вступ до основ консультування	
	SY1001	Австралійське суспільство: вступ до соціології	
	VA1118	Вступ до образотворчого мистецтва	
	EL2047	Дитяча література	
	NM2203	Розповідання казок за допомогою цифрової техніки	
	SC1301	Природничі науки для вчителів початкової школи	
Третій рік навчання	ED3488	Професійна практика	3
	Дисципліни професійної підготовки		
	ED3090	Соціальні та освітні середовища в ранньому дитинстві	3
	ED3092	Природничі науки в ранньому дитинстві	3
	ED3093	Ефективні методики навчання 2	3
	ED3094	Мистецька освіта в ранньому дитинстві	3
	ED3442	Інклюзивна освіта дітей з особливими потребами	3
	ED3590	Освіта та догляд у ранньому дитинстві 2	3
Четвертий рік навчання	ED4488	Професійна практика А	3
	ED4489	Професійна практика В	3
	Дисципліни професійної підготовки		
	ED4090	Ефективні методики навчання 3	3
	ED4590	Математика і рахунок у ранньому дитинстві 2	3
	ED4591	Мова і грамотність у ранньому дитинстві 2	3

Обов'язкові дисципліни базової програми підготовки на ступінь бакалавра дошкільної освіти без відзнаки (Pass Degree):

Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
ED3441	Методи та технології навчання	3
ED3443	Методика навчання дітей корінного	3

	населення	
ED4460	Значення дошкільних закладів	3
ED4461	Перспективи освіти корінного населення	3

Обов'язкові дисципліни програми підготовки на ступінь бакалавра дошкільної освіти з **відзнакою** (Honours Degree):

Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
ED3993	Методи наукових досліджень	3
ED4902	Наукова робота (частина 1)	3
ED4903	Наукова робота (частина 2)	6

Джерело: систематизовано автором на основі:

1. Bachelor of Education (Early Childhood). All JCU Courses [Electronic resource]. – Access mode : http://www-public.jcu.edu.au/courses/course_info/index.htm?userText=36110-BED-ECE-2010&mainContent=home#.UO8aV-S6dg2
2. Official Handbook. Bachelor of Education, Bachelor of Education with Honours. James Cook University [Electronic resource]. – Access mode: http://www-public.jcu.edu.au/courses/course_info/index.htm?userText=36110-BED-ECE-2010&mainContent=handbook#_Course_Structure.
3. Early Childhood Education Major. James Cook University [Electronic resource]. – Access mode : http://www-public.jcu.edu.au/courses/course_info/JCUHB13_064338.

Таблиця Р.5

Програма підготовки бакалаврів дошкільної освіти BUEDUECH 1000
в Сіднейському університеті

Факультет	Факультет освіти та соціальної роботи
Скорочена назва	BEd (EarlyChildhood)
Оплата	Для місць із державною субсидією (CSP) \$5,923 в рік (48 кредитів) за стаціонарною формою навчання; сума оплати переглядається щороку і може відрізнятися залежно від вибору предметів
Необхідна кількість балів для вступу після 12 класу школи (рейтинг за Australian Tertiary Admission Rank (ATAR))	В 2012 році – від 78.4
Акредитація програми	Інститут вчителів штату Нового Південного Уельсу
Загальна кількість кредитів	192 кредити, 48 кредитів щороку, 24 – щосеместра (включаючи кожного року навчання обов'язкові дисципліни за кожним із 4-х циклів: загальнопедагогічний, професійно-педагогічний, методичний та практичний)
Стандартна тривалість навчання (роки)	4 роки стаціонарно Початок навчання в березні
Форма навчання і кампус	Стаціонарне при кампусі (кампус Кемпердаун)

Подальше навчання	Магістерська програма (магістр методики навчання (раннє дитинство). Після успішного завершення I семестру 3 курсу та позитивного розгляду координатора програми можливе зарахування на програму підготовки бакалавра з відзнакою
Зміст програми	Навчання дітей від народження до 5 років
Напрями програми	Глибоке вивчення особливостей розвитку та навчання дитини, а також такі напрями навчання: мови, мистецтво, математика, основи здоров'я, природничі науки, зв'язок дитини з сім'єю, суспільством, вихователями
Тривалість практики	З другого курсу в різних дошкільних закладах
Працевлаштування	Вчитель дітей раннього віку (діти від 0 до 5 років)
Реєстрація на отримання дозволу працювати в школі	немає

Структура програми: вивчення основних і вибіркового предметів по 6 кредитів кожен та проходження професійної практики

Рік навчання	Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
Перший рік навчання	EDUF1018	Педагогіка та методика навчання	6
	EDEC1001	Дошкільні заклади та дитина	6
	EDEC1004	Навчання за допомогою гри в ранньому дитинстві	6
	EDUF1019	Розвиток дитини та освіта	6
	EDEC1002	Основи здоров'я в ранньому дитинстві	6
	EDEC1003	Педагогічний вплив у ранньому дитинстві	6
		2 предмети (по 6 кредитів) за вибором з переліку предметів напряму «Мистецтво та соціальні науки», «Природничі науки», а також предметів, які викладаються у Сіднейській школі бізнесу. Біля 30 предметів із кожного напряму, до прикладу: «Стародавня історія», «Американознавство», «Арабський світ», «Іслам і Близький Схід», «Арабська мова і література», «Археологія», «Історія мистецтв»; «Інформатика», «Біологія», «Географія», «Статистика», «Вивчення навколишнього середовища», «Фізика», «Хімія»; «Бухгалтерія та фінансовий менеджмент», «Основи бізнесу», «Бізнес і суспільство», «Принципи маркетингу»	12
Другий рік навчання	EDUF2006	Освітня психологія	6
	EDEC2004	Мистецтво мови в ранньому дитинстві	6
	EDEC2003	Особливості навчання корінного населення, обдарованих дітей та дітей з особливими потребами в ранньому дитинстві	6
	EDUF2007	Соціальні перспективи в освіті	6
	EDEC2001	Творчість у ранньому дитинстві	6
	EDEC2002	Професійна практика в дошкільних закладах (діти від 3 років до 5 років – 15 днів практики)	6
		2 предмети (по 6 кредитів) на вибір з переліку	12

		предметів циклу «Мистецтво та соціальні науки», «Природничі науки», а також з предметів, які викладаються у Сіднейській школі бізнесу	
Третій рік навчання	EDUF303	Позитивні підходи до спеціальної освіти	6
	EDEC3003	Математика в ранньому дитинстві	6
	EDEC3001	Етнічна та соціальна коректність	6
	EDEC3002	Догляд за немовлятами та малими дітьми (від 0 до 2 років) 15 днів	6
	EDEC3004	Менеджмент та управління в ранньому дитинстві	6
	EDEC3005	Природничі науки в ранньому дитинстві	6
	EDUF4044	Усвідомлення та планування досліджень	6
	EDEC3006	Професійна практика 2 (від 0 до 2 років) – 15 днів	6
	EDEC4001	Планування ефективної співпраці з батьками	6
	EDEC4002	Курікулум дошкільної освіти	6
	EDEC4005	Професійна майстерність	12
	EDEC4004	Мультиграмотність та підготовка до школи	6
	EDEC4006	Безперервна переддипломна практика – 30 днів	6
	Один предмет на вибір з переліку:		
	EDUF3023	Сучасні основи спорту	6
	EDUF3027	Міжнародна освіта	
	EDUF3028	Моніторинг в освітніх середовищах	
	EDUF3032	Оцінювання й курікулум	
	Один предмет на вибір з переліку:		
	EDUF3026	Глобальна бідність і освіта	6
	EDUF3029	Педагогічна психологія навчання та виховання	
	EDUF3030	Австралійська шкільна система	

Джерело: систематизовано автором на основі:

Bachelor of Education (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode: <http://sydney.edu.au/courses/programs/bachelor-of-education-early-childhood/Bachelor-of-Education-Early-Childhood>.

Таблиця Р. 6

Освітньо-професійна програма підготовки магістра методики навчання (раннє дитинство) 31590 в університеті Західної Австралії

Факультет	Педагогічний факультет
Скорочена назва	MTeach(EC)
Загальна к-ть кредитів	96
Стандартна тривалість навчання (роки)	2 роки стаціонарно, 4 роки заочно Можливий вступ посеред року для студентів заочної форми навчання
Форма навчання і кампус	Кампус в м. Кролі
Інформація щодо вступу та оплати	http://www.studyat.uwa.edu.au/postgraduate/fees-cw
Умови вступу	3-річний ступінь бакалавра Виконання тесту на знання англійської мови
Координатор програми	Роберт Фолкнер Тел.: (+61 8) 6488 2273
Зміст програми	Навчання дітей від підготовчої групи до 3 класу початкової

	школи
Подальше навчання та дострокові кваліфікації	Написання наукового дослідження дає можливість навчатися в докторантурі. Можливе дострокове завершення навчання після року навчання з дипломом спеціаліста освіти (раннє дитинство) Можливе поглиблене вивчення на другому курсі особливостей роботи з дітьми, які мають труднощі в навчанні
Тривалість практики	Мінімум 75 днів практики у повний робочий день в дошкільних закладах різних форм власності та у початковій школі.
Працевлаштування	Вчитель дітей раннього віку у підготовчих групах, початковій школі до 3 класу (державних, приватних) як в Австралії, так і за кордоном
Реєстрація на отримання дозволу працювати в школі	Реєстрація в Коледжі учителів штату Західної Австралії

Програма складається із 8 обов'язкових дисциплін кожного року, які становлять 6 кредитів кожна, а також професійної практики на 1 курсі – 12 кредитів

Структура навчальної програми

Рік навчання	Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
Перший рік навчання	EDUC8485	Розвиток та методика навчання. Теорія та практика	6
	EDUC85042	Мова та грамотність у ранньому дитинстві	6
	EDUC8502	Навчання математики у ранні роки	6
	EDUC8520	Творчість та емоційність дитини	6
	EDUC8503	Соціальна взаємодія та розвиток умінь	6
	EDUC8506	Навчальні середовища у ранньому дитинстві	6
	SSEH8689	Фізичний розвиток, рух та здоров'я	6
	EDUC8510	Професійна практика А (30 днів)	6
Другий рік навчання	EDUC8429	Освіта корінних жителів	6
	EDUC8508	Інтегроване навчання (діти від 4 до 7 років). Природничі науки	6
	EDUC8500	Професійна практика В (35 днів)	6
	EDUC8618	Навчання за допомогою нових технологій	6
	EDUC8501	Інтегроване навчання (діти від 4 до 7 років). Суспільство та навколишнє середовище	6
	EDUC8514	Диференційований підхід до складання курікулуму	
	EDUC8509	Індивідуалізація навчання (+10 днів практики у школі)	6

Теоретична та практична підготовка за програмою магістра методики навчання (раннє дитинство) **дає такі результати:**

- глибоке розуміння розвитку дитини від 3 до 8 років у межах широкого контексту навчання протягом усього життя;
- уміння планувати програми у сфері дошкільної освіти, оцінювати і впроваджувати педагогічний досвід;

- знання методик навчання грамотності та рахунку;
- знання структури сучасних курікулумів та їхній зв'язок з практикою, методиками та освітніми теоріями;
- усвідомлення зв'язку між теорією, методиками та практикою через процес критичного обмірковування;
- володіння навичками та компетенціями, необхідними для вчителів дітей раннього віку, включаючи вибір та використання освітніх технологій, навчальних джерел, стратегій оцінювання;
- володіння соціальними та культурними компетенціями, які визначають необхідність співпраці з сім'ями та спільнотами для ефективного раннього навчання;
- демонстрування ініціативності в задоволенні потреб учнів з особливими освітніми потребами;
- володіння навичками професійної поведінки;
- усвідомлення необхідності неперервного професійного розвитку та творчої діяльності.

Джерело: систематизовано автором на основі:

Master of Teaching (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.education.uwa.edu.au/courses/mteach-early>.

Таблиця Р. 7

Узагальнений навчальний план підготовки магістрів методики навчання (раннє дитинство) – MTeach (EC) на факультеті освіти в університеті Західної Австралії (2 роки стаціонарного навчання; вчитель дітей раннього віку (підготовча група – 3 клас початкової школи)

Рік навчання	Семестр	Назва дисципліни	Аудиторні години	Кредитні бали	Консультації	Форми оцінювання
Перший рік	I	1. Розвиток і методики навчання. Теорія та практика	2 год. / 10 тиж.	6	1/10 тиж.	екз (2 год.), презентація
		2. Мова та грамота в ранньому дитинстві	3 год. / 10 тиж.	6	1/12 тиж.	екз (2 год.)
		3. Навчання математики в ранні роки	2 год. / 12 тиж.	6	1/12 тиж.	Планування та складання програм
		4. Творчість та емоційність дитини	9 год. / 4 тиж.	6		Розробка проекту «Навчання засобами мистецтва»
		Всього:	110 год.	24	22	
		Професійна практика	5 днів + 1-тижневий блок			

II	1. Соціальна взаємодія та розвиток умінь	2 год. / 12 тиж.	6	1/12 тиж.	Презентації
	2. Навчальні середовища раннього дитинства	3 год. / 10 тиж.	6		Розробка розкладу для дошкільного закладу
	3. Фізичний розвиток, рух та здоров'я	4 год. / 12 тиж.	6		Звіт
	Всього:	102 год.	18	12	
	Професійна практика	2 год. / 10 тиж.			Звіт
		5 днів + 3-тижневий блок			
	Всього професійна практика (за I курс):	30 днів	6		
I	1. Освіта корінних жителів	1,5 год. / 10 тиж.	6	1/10 тиж.	Порфоліо. проекти, екскурсія, онлайн дискусії
	2. Інтегроване навчання (підготовча група – 7 років). Природничі науки	2,5 год. / 12 тиж.	6	1/10 тиж.	Планування та програмування
	Всього:	56 год.			
	Професійна практика	2 год. / 12 тиж.	12		Контрольні уроки, звіти
		35 днів – 5 днів + 6-тижневий блок			
	1. Викладання та навчання за допомогою нових технологій	1,5 год. / 10 тиж.	6	1/10 тиж.	Електронне портфоліо, проект, онлайн взаємодія
	2. Інтегроване навчання (підготовча група – 7 років). Суспільство та навколишнє середовище	2,5 год. / 12 тиж.		1/10 тиж.	Планування занять, програмування
	3. Диференційований підхід до складання навчальних планів	3 год. / 12 тиж.	6		Планування екз (2 год.)
	4. Індивідуалізація навчання + 10 днів практики у школі	3 год. / 6 тиж.	6	3/3 тиж.	Звіт, розробка корекційних програм
	Професійна практика (за II курс)	45 днів			Звіт, портфоліо
	Всього: професійна практика у дошкільних закладах та початковій школі	75 днів			
	Всього:	385 год.	96		

Джерело: систематизовано автором

**Програма підготовки магістра методики навчання (раннє дитинство) 4202
в університеті Монаша**

Факультет	педагогічний факультет
Скорочена назва	MTeach (EC)
Код із реєстру закладів та програм підготовки іноземних студентів в Австралії (CRICOS)	074399D
Загальна кількість кредитів	96
Стандартна тривалість навчання (роки)	1.5 року стаціонарного навчання
Форма навчання і кампус	Стаціонарне навчання за прискореною програмою (з довшою тривалістю семестра) (кампус Пенінсула)
Інформація щодо вступу та оплати	http://www.monash.edu/study/coursefinder/course/4202
Контактна інформація	Тел.: +61 3 9904 4291, email: education.peninsula@monash.edu або на сайті http://www.education.monash.edu .
Координатор програми	http://www.education.monash.edu.au/courses/course-advisers.html
Зміст програми	Навчання дітей від народження до 5 років
Подальше навчання та дострокові кваліфікації	Написання наукового дослідження дає можливість навчатися в докторантурі. Успішне проходження програми, що становить 72 кредити, дає можливість дострокового завершення навчання з дипломом післядипломної освіти (методика навчання в ранньому дитинстві)
Тривалість практики	Мінімум 60 днів практики у повний робочий день. Ті, хто працюють повинні пройти не менше 50 % практики не в закладах, у яких вони працевлаштовані
Працевлаштування	Програма підготовки акредитована Управлінням з якості дошкільної освіти та послуг в Австралії (ACECQA) як основна кваліфікація для роботи з дітьми від народження до 5 років.
Реєстрація на отримання дозволу працювати в школі	Немає

Ця програма відповідає 9-ому рівню Австралійської рамки кваліфікацій та 2-ому рівню Болонської системи кваліфікацій та стандартним компетенціями випускника університету Монашаа .

Після успішного завершення цієї програми **студенти повинні:**

- ефективно працювати, спираючись на знання особливостей розвитку й навчання дітей дошкільного віку та їхній зв'язок з сім'ями; розуміючи вплив на освітні досягнення дітей різних соціальних, культурних, релігійних та етнічних контекстів;
- застосовувати відомі теорії викладання і навчання в управлінні різними дошкільними закладами, з різними навчальними планами;

- розробляти, планувати, впроваджувати та оцінювати сучасні передові методики навчання у ранньому дитинстві для забезпечення потреб сімей та дошкільнят;
 - розуміти, як відомі філософські підходи й концепції впливають на сучасну дошкільну освіту;
 - демонструвати здатність здійснювати професійні взаємозв'язки з іншими вчителями дітей дошкільного віку в межах країни і на міжнародному рівні;
- знати національну освітню програму, яка визначає діяльність галузі дошкільної освіти на національному і міжнародному рівнях.

Програма складається із 8 обов'язкових предметів та проходження практики, які становлять по 12 кредитів.

Структура програми

Семестр навчання	Шифр дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
Перший семестр	EDF4910	Генеалогія розвитку дошкільної освіти	12
	EDF4911	Теорія сучасного розвитку дитини (+ практика 15 днів спостереження)	12
	EDF5908	Дослідження зв'язку дитини із сім'єю та колективом (20 днів практики з дітьми від 0 до 2 років)	12
Другий семестр	EDF5909	Середовища раннього дитинства (+25 днів практики)	12
	EDF5910	Структура системи дошкільної освіти	12
	EDF5911	Курікулум дошкільної освіти	12
Третій семестр	EDF5912	Дослідження професійної діяльності	12
	EDF5913	Освітнє і адміністративне керівництво (+5 днів практики)	12

Джерело: систематизовано автором на основі

Monash University. Master of Teaching (Early Childhood) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.monash.edu.au/study/coursefinder/course/4202/> – Назва з екрану.

Aligning course outcomes with the Australian Qualifications Framework. Monash University [Electronic resource]. – Access mode: <http://opvclt.monash.edu.au/curriculum-by-design/aligning-course-outcomes-with-aqf-bologna.html>.

Таблиця Р. 9

Узагальнений навчальний план підготовки магістрів методики навчання (раннє дитинство) – MTeach (EC) в університеті Монаша

Рік навчання	Курс	Семестр	Назва дисципліни	Аудиторні години	Кредити	Консультації	Форми оцінювання
Перший рік	Перший курс	I	1. Генеалогія розвитку дошкільної освіти	24 год. / тиж.	12	3 год.	Письмовий звіт, курсовий

						проект	
			2. Теорії сучасного розвитку дитини (15 днів спостереження)	24 год. / тиж.	12	3 год.	Письмовий звіт, курсовий проект
			3. Дослідження зв'язку дитини з сім'єю та колективом (20 днів практики з дітьми від 0 до 2 років)	24 год. / тиж.	12	3 год.	Курсовий проект, звіт про проходження практики
			Всього:	72 год.	36	6	
		II	1. Середовища раннього дитинства (25 днів практики)	24 год. / тиж.	12	3 год.	Портфоліо, проходження практики
			2. Структура системи дошкільної освіти	24 год. / тиж.	12	3 год.	Усний чи письмовий звіт, презентація
			3. Курікулум дошкільної освіти	24 год. / тиж.	12	3 год.	Письмовий звіт, опрацювання плану
			Всього:	72 год.	36	6	
			Всього професійна практика (за I курс):	55 днів			
		Другий рік	Другий курс	I	1. Дослідження професійної діяльності	24 год. / тиж.	12
2. Освітнє й адміністративне керівництво (5 днів практики)	24 год. / тиж.				12		Курсовий проект, звіт по практиці
Всього:	48 год.				24	3	
Всього (професійна практика в дошкільних закладах)	60 днів				15 днів спостереження, 20 днів стажування, 25 днів неперервної педагогічної практики		
			Всього:	192	96		

Джерело: систематизовано автором

Додаток С

Загальна система оцінювання в університетах Австралії
(на прикладі університету Монаша)

Позначення	Оцінка	Бали	Коефіцієнт (Середня вартість оцінки)
HD	Відмінно з відзнакою (High Distinction)	80 - 100	4
D	Відмінно (Distinction)	70 – 79	3
C	Добре (Credit)	60 - 69	2
P	Задовільно (Pass)	50 - 59	1
NP	Незадовільно з правом повторного складання (Near Pass)	45-49	0.7
N	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу (Fail)	0 - 49	0.3
WN	Незадовільно (Withdrawn Fail)	0	0
SFR	Зараховано (Satisfied Faculty Requirements)		
NE	Не проходив курс (Not Examinable)		
NAS	Ще не оцінено (Not assessed)		

Критерії оцінювання

Відмінно з відзнакою (80-100 HD)	Відмінно (70-79 D)	Добре (60-69 C)	Задовільно (50-59 P)	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу (0-49 F)
Відмінне (повне) розуміння усіх питань, письмова робота чітко і логічно представлена, дотримання усіх вимог до виконання завдань	Глибоке розуміння більшості питань, робота добре і логічно представлена, дотримані майже усі вимоги виконання завдань	Достатнє розуміння більшості головних питань, компетентне представлення роботи, не повністю дотриманні вимоги до виконання завдань	Задовільне, поверхове розуміння питань, дотримання основних вимог до виконання завдань, робота недостатньо структурована і представлена	Недостатнє, мінімальне розуміння, невиконання вимог до завдань. Письмова робота в основному немає глибини, часто неповна, непродумана у представленні та структурі

Тимчасове (проміжне) оцінювання

NS	Додаткове оцінювання (Supplementary Assessment)
WH	Відмовлено в оцінюванні (Withheld)
DEF	Відкладене оцінювання (Deferred Assessment)

Оцінювання ступенів з відзнакою

Позначення	Оцінка	Бали
HI	3 відзнакою першого класу (First Class Honours)	80 - 100
IIA	3 відзнакою другого класу (група А) (Second Class Honours Division A)	70 – 79
IIIB	3 відзнакою другого класу (група Б) (Second Class Honours Division B)	60 - 69
III	3 відзнакою 3 класу (Third Class Honours)	50 - 59
N	Незадовільно (Fail)	0 - 49

Для того, щоб вирахувати середній бал, потрібно встановити для кожної оцінки її коефіцієнт (вартість) у межах 4, 0. Формула вираховування середнього бала:

$$\text{Середній бал} = \frac{\sum (\text{середня вартість оцінки} \times \text{кількість кредитів окремої дисципліни})}{\sum \text{кількість кредитів усіх дисциплін у семестрі}}$$

Отже, середній бал (відповідно до формули) дорівнює сумі середніх балів з усіх дисциплін (середня вартість оцінки $\times$ кількість кредитів дисципліни), поділений на суму кредитів усіх предметів семестру.

Приклад розрахунку середнього бала

Дисципліна	Бал	Оцінка	Середня вартість оцінки (коефіцієнт)	Кількість кредитів дисципліни	Середній бал дисципліни (коефіцієнт оцінки $\times$ кількість кредитів дисципліни)
MON1001	65	C	2.0	6	12.0
MON1002	80	HD	4.0	12	48.0
MON1003	40	N	0.3	6	1.8
MON1004	85	HD	4.0	6	24.0
MON2001	96	HD	4.0	24	96.0
MON2002		WN	0.0	6	0.0
MON3001	52	P	1.0	6	6.0
MON3002	77	D	3.0	6	18.0
MON4001	82	HD	4.0	6	24.0
				78	229.8

$$\text{Отже, отримуємо середній бал} = 229.80 \div 78 = 2.946$$

Середньозважена оцінка вираховується за балами, а не за оцінкою для більш точного оцінювання успішності студента за весь період навчання в університеті. Вираховується відповідно до кількості кредитів, які становить кожна дисципліна, і коефіцієнта (вартості) курсової одиниці, яка використовується для того, щоб розрізняти предмети за важливістю і тривалістю вивчення. Коефіцієнт предметів, які студенти вивчають на першому курсі, становить 0,5, усі інші – 1,0 (оцінки «зараховано», «не проходив курс», «не оцінено» при підрахунку середньозваженої оцінки не враховуються). Приклад підрахунку середньозваженої оцінки студента подано за формулою :

$$\text{Середньозважена оцінка студента} = \frac{\Sigma (\text{бали предметів 1 курсу} \times \text{кількість кредитів} \times 0.5) + \Sigma (\text{бали усіх інших предметів} \times \text{кількість кредитів} \times 1.0)}{\Sigma (\text{кількість кредитів предметів 1 курсу} \times 0.5) + \Sigma (\text{кількість кредитів інших предметів} \times 1.0)}$$

Приклад розрахунку середньозваженої оцінки студента

Дисципліна	Рік Навчання	Коефіцієнт предмета	Бали	Оцінка	Кількість кредитів дисципліни	Середній бал (Коефіцієнт предмета × бали × кількість кредитів дисципліни)	Середньозважена оцінка (Коефіцієнт предмета × кількість кредитів дисципліни)
MON1001	1	0.5	63	C	6	189	3
MON1002	1	0.5	80	HD	12	480	6
MON1003	1	0.5	40	N	6	120	3
MON1004	1	0.5	85	HD	6	255	3
MON2001	2	1.0	96	HD	24	2304	24
MON2002	2	1.0		WN	6	0	6
MON3001	3	1.0	65	C	6	390	6
MON3002	3	1.0	77	D	6	462	6
MON4001	4	1.0	82	HD	6	492	6
						4692	63

Отже, середньозважена оцінка дорівнює $4692 \div 63 = 74.476$ (відмінно)

Джерело: Assessment policy. Monash university [Electronic resource]. – Access mode: [http:// www.policy.monash. edu/policy-bank/academic/ education /assessment/ grading -scal - policy.](http://www.policy.monash.edu/policy-bank/academic/education/assessment/grading-scal-policy)

Додаток Т

Таблиця Т. 1

Зразки оформлення документації з проведення професійної практики в
університетах Австралії

Assessment report (Бланк оцінювання)
при проходженні EDF3323 «Професійна практика: догляд за дитиною» (діти
від 3 до 5 р.) бакалаврами дошкільної освіти і бакалаврами виховання в
університеті Монаша

Pre-service teacher's name (Прізвище студента-практиканта)
Name of childcare centre (Назва дошкільного закладу)
Mentor teacher's name (Прізвище вчителя-ментора)
Name of university advisor (Прізвище методиста університету)
Date of final assessment (Дата кінцевого оцінювання)
Total number of days attended (загальна кількість проведених днів)

PROGRESSIVE ASSESSMENT (Поточне оцінювання)		FINAL ASSESSMENT (Кінцева оцінка)	
S	Satisfactory (задовільно)	OS	Outstanding level of competence achieved (відмінний рівень)
NI	Needs Improvement (потребує покращення)	VG	Very good level of competence achieved (дуже добрий рівень)
		S	Satisfactory level of competence achieved (задовільний рівень)
		US	Unsatisfactory level of competence achieved (незадовільний рівень)

Pre-service teacher attitudes (ставлення практиканта)	Progress Assessment(Поточне оцінювання)		Final Assessment (Кінцева оцінка)			
	S	NI	O S	VG	S	US
Demonstrates a professional attitude in the areas of dress, punctuality, reliability and confidentiality (демонструє пунктуальність, відповідальність, конфіденційність)						
Participation in all activities is approached with willingness, enthusiasm and initiative (бере участь у всіх видах діяльності з бажанням, ентузіазмом та ініціативою)						
Participation in the preparation and the cleaning for						

activities is responsible and reliable (допомагає у підготовці до занять та прибиранні)						
Interpersonal skills (with children) Міжособистісні навички у стосунках з дітьми						
Interacts and responds to individual children appropriately (взаємодіє і реагує на окремих дітей належно)						
Demonstrates appropriate communication skills with children by listening attentively, using a well-modulated and appropriate voice and non-verbal communication, e.g., eye contact (демонструє належні комунікативні навички з спілкування з дітьми: уважно їх слухає, говорить чітко, використовує невербальне спілкування як, наприклад, контакт очима тощо)						
Demonstrates a warm, friendly approach to the children (товариський та толерантний)						
Interpersonal skills (with adults) Міжособистісні навички спілкування з дорослими						
Demonstrates an ability to work cooperatively with other staff (демонструє здатність працювати з колегами)						
Contacts with parents are handled with discretion and tact (контактує з батьками дітей помірковано і тактовно)						
Shows willingness to ask for/or accept advice (готовий прислухатися/попросити поради)						
Demonstrates initiative when in the room (демонструє ініціативність)						
teaching competencies / attitudes (компетентний)						
Preparation for all activities is thorough and organised prior to the implementation (повна готовність до застосування всіх видів діяльності)						
Written teaching plans are available for Mentor staff prior to implementation (перед проведенням занять показує ментору письмовий план-конспект)						
Demonstrates an understanding of planning for both individual and group needs (вміє планувати як індивідуальну, так і групову роботу)						
Demonstrates flexibility in planned experiences - to cater for incidental happenings or children's interest level (демонструє гнучкість у запланованих видах роботи та вміння діяти за ситуацією)						
Children's behaviour is managed with confidence and using positive techniques (вміє керувати поведінкою дітей)						
Demonstrates an ability to use a wide range of resources in order to enhance the program (вміє користуватися різними ресурсами з метою ефективного навчання)						
Encourages appropriate independence for age/stage (заохочує самостійність дітей відповідно до віку)						
Provides experiences that foster child-initiated learning (заохочує допитливість та бажання вчитися)						
Demonstrates an ability in assessing the appropriateness of an experience/activity for a particular age group (вміє оцінити відповідність діяльності певному віку)						

Demonstrates sensitivity to cultural diversity when planning experiences (при плануванні демонструє розуміння культур)						
Self-evaluation includes suggestions for improving teaching (при самооцінці вміє визначити недоліки і шляхи їхнього подолання)						
Preparation for all activities is thorough and organised prior to the implementation (повністю готовий до виконання всіх видів роботи)						

Additional comments areas (додаткові коментарі)

Still needing attention (Приділити більше уваги)
Special qualities or abilities (особливі якості та здібності)

To be completed by the Pre-service Teacher (**Заповнюється студентом**)

I have read and discussed the report and above comments with my mentor teacher: (**Я прочитав та обговорив звіт і зазначені коментарі зі вчителем-ментором**)

Pre-service Teacher's Signature (підпис студента)

Date (Дата): _____

To be completed by the Mentor Teacher (Заповнюється вчителем-ментором)

I have discussed the report and above comments with the pre-service teacher (**Я проаналізував звіт і зазначені коментарі коментарі зі студентом**):

Mentor teacher's Signature (Підпис вчителя):

Date (дата): _____

Джерело: [215; 267; 268; 269]

Таблиця Т. 2

Planning format (план заняття)

ЕРТ308 «Вчитель дітей дошкільного віку і спільнота» (Early childhood teacher in the community) в університеті Чарльза Стерта

Date (дата): _____ location (місце проведення): _____
experience (вид діяльності): _____

Rationale (Why) (Обґрунтування вибору виду діяльності)	Objectives (What) (Мета)	Process (How) Хід роботи	
	(Outcomes – результати)	Environment & resources (навчальні середовища та ресурси)	Teaching techniques (навчальні методи та прийоми)
Why is this experience important to these children in this setting at this time? (Чому саме такий вид роботи	What you hope the children will experience/achieve/develop in these three areas (Що саме ви очікуєте, який вид роботи допоможе сформулювати): * knowledge and	All the human and material resources you will utilize (Які людські й матеріальні ресурси ви будете використовувати).	Sequential details of presentation and strategies used. Subheadings might be used (Детальна

буде відповідати певним дітям і в певний час)	understanding (знання і розуміння) * values and attitudes (важливість і ставлення) * skills (навички) The children will (Діти будуть):		послідовність етапів та використання методів).

Таблиця Т.3

Day book format (розширений самоаналіз проведеного заняття)

Date (дата)_____

Experience (вид діяльності)	Rationale (Чому саме такий вид діяльності)	Objectives (Individual Or Group) Мета (індивідуальна та групова робота)	Teaching Strategies (методи та прийоми)	Evaluation Outcomes (оцінювання результатів)	Evaluation of resources & self (оцінювання засобів та само оцінювання)
Indoor (в приміщенні) 1. (час -time) 2. 3.					
Outdoor (на вулиці) 1. (час -time) 2. 3.					
Routine/Transition (time) прибирання /підготовка - час)					
Large group Session (робота зі всією групою)					
Small group Session (робота з малою групою)					
Social/Emotional (соціально-емоційний розвиток)					
Self Help (самообслуговування)					
Receptive Language (розвиток навичок рецептивного мовлення)					
Expressive Language (розвиток емоційного мовлення)					
Gross Motor (рухова координація)					
Fine Motor (дрібна					

моторика)					
Cognitive (розвиток пізнавальних навичок)					
Interest (інтереси)					
Project (виконання проекту)					
Special (особливість)					
Event (заходи)					

Таблиця Т.4

Зразок оформлення бакалаврами освіти (університет Дж. Кука) спостереження за обраними дітьми

Reflection (Add No 1, 2, 3 or 4) on Classroom / Behaviour Management (Аналіз роботи та поведінки класу) Class: (клас) Date of observation: (Дата проходження спостереження) Date of reflection: (Дата написання аналізу спостереження) SBTE signoff: (підпис вчителя) _____ Date (Дата): _____ Description (детальний опис подій, поведінки дітей) My initial thoughts and feelings (мої перші враження і думки) Analysis of incident or pattern (аналіз конкретного випадку) Classroom management systems of relevance (методи керівництва класом) Format (Вимоги до написання та оформлення) - 300 – 500 слів

Зразок оформлення конспекту заняття в початковій школі

LESSON PLAN (План уроку)		
Class (клас):	Date (дата):	Time (час):
Period/Lesson (урок):	Topic (тема):	Length (тривалість):
Student background knowledge and learner considerations (Базові знання учнів):		
Syllabus Outcomes or Essential Learnings (результати відповідно до навчального плану):		
Lesson Outcomes (результати уроку):		
<i>Students will be able to (know – cognitive processes AND do – demonstrate)</i> (Учні будуть знати і зможуть демонструвати):		

Assessment of the outcomes (Оцінка результатів): (How will I assess that students have achieved/demonstrated the outcomes?)(Як я зможу оцінити чого навчилися учні)				
Productive Pedagogies (ефективні методи і прийоми): (How will productive pedagogies be applied to / realised in the learning?)(Які методи і прийоми будуть використані)				
Safety and Risk assessment (Оцінювання ризиків та доцільності): (prac lessons)				
Anticipatory Set (засоби активізації учнів): (How do I settle students/ prepare them for lesson/ encourage participation/ motivate?)(Як я заохочу учнів підготуватися до уроку/брати участь тощо)				
INTRODUCTORY PHASE (Вступна частина):				
Time (Час):	Teacher direction/ activity / instruction (інструкції для вчителя, вид роботи) :	Student activity / what students are doing (діяльність учнів):	Check for understanding / key questions / manage the learning (перевірка розуміння/питання):	Resources (засоби):
BODY OF LESSON (основна частина):				
Time:	Teacher direction/ activity / instruction (інструкції для вчителя, вид роботи):	Student activity / what students are doing:: (діяльність учнів):	Check for understanding / key questions / manage the learning: (перевірка розуміння/питання):	Resources: (засоби):
CONSOLIDATION (Підсумки):				
Time:	Teacher direction/ activity / instruction (інструкції для вчителя, вид роботи):	Student activity / what students are doing:: (діяльність учнів):	Check for understanding / key questions / manage the learning: (перевірка розуміння/питання):	Resources: (засоби):
Finish / summing up / link to the next lesson (підсумки, зв'язок з наступним уроком):				
Homework (Домашнє завдання):				
Evaluation (Оцінювання):				
Student: Outcomes met / engaged / on task / learning (досягнення запланованих результатів)			My teaching: Strengths / Weaknesses / Changes (моя робота: що вдалось, недоліки, що потрібно змінити)	

Джерело: [248]

Додаток Ф

Електронне листування та бесіди з допомогою Skype-зв'язку з професорсько-викладацьким складом та керівниками структурних підрозділів університетів Австралії

Електронне листування та бесіди за допомогою Skype проводились з такими керівниками структурних підрозділів університетів та науковцями, які досліджують дошкільну освіту і підготовку фахівців дошкільної освіти в Австралії:

1. **Джон Логран**, доктор гуманітарних наук, доктор філософських наук, професор, декан педагогічного факультету університету Монаша (м. Клейтон), штат Вікторія, член Академії соціальних наук Австралії;
2. **Ніколай Вересов**, доктор філософських наук, доктор психологічних наук, доцент педагогічного факультету університету Монаша (кампус Пенінсула у м. Френкстон);
3. **Мерілін Флір**, доктор філософських наук, професор педагогічного факультету університету Монаша, завкафедри дошкільної освіти, редактор журналу університету Монаша «Міжнародні дослідження в галузі дошкільної освіти» (International Research in Early Childhood Education (IRECE));
4. **Елісон Елліот**, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної освіти і соціальної роботи Сіднейського університету, штат Новий Південний Уельс.
5. **Бріді Рабан**, доктор філософських наук, професор, науковий співробітник школи післядипломної педагогічної освіти при Мельбурнському університеті;
6. **Ліндсей Перрі**, доктор філософських наук, професор, декан Педагогічної школи університету ім. Джеймса Кука (кампус у м. Кернс), штат Квінсленд;
7. **Ріса Сорін**, доктор філософських наук, старший лектор та координатор з питань дошкільної освіти та мистецтв педагогічної школи університету ім. Джеймса Кука (кампус у м. Кернс), штат Квінсленд;
8. **Сюзанна Мілей**, доктор філософських наук, співробітник Центру професійної освіти при педагогічній школі університету Ньюкасла, м. Каллаган, штат Новий Південний Уельс.

Перелік запитань, які використовувались у процесі електронного листування та Skype-бесід:

1. Чи є Стандарти для підготовки фахівців дошкільної освіти, єдині для всіх ВНЗ Австралії, які здійснюють підготовку фахівців дошкільної освіти (затверджений список нормативних предметів та рекомендованих на вибір, визначені види та тривалість професійної практики)?
2. Чи встановлює кожен університет (педагогічний факультет чи школа) компетенції (відповідно до Австралійської рамки кваліфікацій та Стандартів вищої освіти), яких випускник має набути, й чи є єдиний для всіх програм підготовки перелік професійних компетенцій?
3. Яким типам лекцій надають перевагу викладачі, що працюють з майбутніми фахівцями дошкільної освіти? Чи є обов'язковою присутність усіх студентів на лекціях?

4. Які педагогічні технології та інновації використовуються професорсько-викладацьким складом?
5. Чи є доцільним поєднання кваліфікацій бакалавра виховання (раннє дитинство) й бакалавра дошкільної освіти? Чи однаково добре володіють майбутні фахівці методикою виховання і навчання дітей від 0 до 5 років та від 5 до 12 років?
6. Які предмети є обов'язковими для вивчення на педагогічних факультетах для фахівців дошкільної освіти в усіх університетах Австралії?
7. Яка різниця між кваліфікаціями бакалавр виховання (раннє дитинство), бакалавр методики навчання (раннє дитинство), бакалавр дошкільної освіти?
8. Що дає кращі результати – навчання за гнучким графіком чи онлайн навчання?
9. Кращих результатів досягають дошкільники, що працюють з педагогом, який навчався стаціонарно чи дистанційно (онлайн)?
10. Яким формам заочного навчання надають перевагу студенти – електронному чи комбінованому, яке поєднує традиційні та Інтернет-орієнтовані технології?
11. Електронне навчання використовується для аудиторних занять чи тільки для самостійного навчання?
12. Які посади може займати магістр дошкільної освіти у порівнянні з бакалавром дошкільної освіти?
13. Які предмети за вибором, зазвичай, вивчають майбутні фахівці дошкільної освіти?
14. Які дисципліни психолого-педагогічного циклу вивчають студенти?
15. Які риси фахівця дошкільної освіти Ви вважаєте визначальними у його професійній діяльності?
16. В Австралії в 2009 році була введена в дії Загальнонаціональна програма раннього навчання – «Приналежність, сутність та становлення», а її впровадження закінчується в 2013 році. Чи є вона основним документом при підготовці фахівців дошкільної освіти, так як на багатьох сайтах університетів при поданні опису програм підготовки немає згадок про неї?
17. Хто реєструє вчителів дітей раннього віку в Австралії?
18. Які особливості післядипломного навчання та можливості отримати дострокові кваліфікації у Вашому університеті?
19. Яка система оцінювання у Вашому університеті?
20. Яка різниця між occasional care, outside school hours , vocational care?
21. Яку літературу та публікації щодо підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії Ви порекомендуєте?

Наводимо приклади електронного листування:

1. Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: alison.elliott@sydney.edu.au

30 листопада 2012 21:59

Тема: Query

Шановна **професор Елісон Елліот**, мене звати Людмила Глушок, я викладач ХГПА в Україні, досліджую дошкільну освіту в Австралії та підготовку фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах. Я вибрала Сіднейський університет, тому що він є одним з найпрестижніших не тільки в Австралії, а й в усьому світі, тому що є вільний

доступ до інформації, зокрема програми підготовки бакалаврів дошкільної освіти та магістрів методики навчання (раннє дитинство) на веб-сайті університету.

Я ознайомила з деякими Вашими публікаціям та біографічними даними, захоплююсь широтою Ваших поглядів та наукових досліджень. Я знаю, що Ви дуже зайнятий науковець, професор та науковий керівник, але я була б дуже вдячна, якби Ви змогли відповісти на важливі для мого дослідження запитання з метою впровадження прогресивного досвіду реформування австралійської дошкільної освіти та підготовки фахівців дошкільної освіти в педагогічну практику України, яка інтегрується в європейський освітній простір. Мене цікавлять такі питання:

1. Чи є Стандарти для підготовки фахівців дошкільної освіти, єдині для ВНЗ Австралії, які здійснюють підготовку фахівців дошкільної освіти (затверджений список нормативних предметів та рекомендованих на вибір, визначені види та тривалість професійної практики)?
2. Чи встановлює кожен університет (педагогічний факультет чи школа) компетенції (відповідно до Австралійської рамки кваліфікацій та Стандартів вищої освіти), яких випускник має набути, та чи є єдиний для всіх програм підготовки перелік професійних компетенцій?
3. Яким типам лекцій надають перевагу викладачі, які працюють з майбутніми фахівцями дошкільної освіти? Чи є обов'язковим присутність усіх студентів на лекціях?
4. Предмет «Педагогічна психологія» є обов'язковим предметом при підготовці бакалавра освіти (раннє дитинство) у Вашому університеті? Чи викладаються «Дитяча психологія» чи, наприклад, «Вікова психологія» окремо, чи вони інтегруються в інші дисципліни? На вашу думку, чи достатньо часу виділено на вивчення особливостей дитячого розвитку?
5. Які переваги та які посади може мати магістр методики навчання (раннє дитинство) при прийомі на роботу?
6. Які вибіркові дисципліни, зазвичай, вибирають студенти – майбутні бакалаври дошкільної освіти?
7. Які визначальні риси, на Вашу думку, мають бути притаманні випускнику?

Ваша інформація буде значним внеском до мого дослідження. Заздалегідь дякую та з нетерпінням чекаю відповіді.

З глибокою повагою Глушок Л. М.

Query

От кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: alison.elliott@sydney.edu.au

30 ноября 2012 21:59

Dear **Professor Alison Elliot**,

My name is Lyudmila Hlushok, I'm a lecturer at Khmelnytsky Humanitarian Pedagogical Academy, Ukraine. I'm investigating an early childhood education in Australia and training of Early Childhood Teachers at Australian universities. I've chosen the University of Sydney because it's one of the most prestigious not only in Australia and throughout the world; and the university handbooks are freely available on university's website.

I've looked through some your publications and read your profile; I admire your breadth of views and educational researches. I know you are a very busy researcher, professor, supervisor but I would be very grateful if you could manage to answer the following questions important for my research and for the purpose of some progressive practices of Australian early childhood education and teacher training to be implemented in Ukraine which is integrating European educational context. The points I'm interested are:

1. Are there Higher Education Standards for training of early childhood professionals which compulsory for every higher educational institution, if it is possible to access – could you give me an link? I'm interested in graduates and post-graduates' learning outcomes and curriculum content (approved list of core courses for every university (providing early childhood courses) and recommended electives, specified amount of professional placements, etc).
2. Does each university (faculties or schools of education) establish the expected competences of their graduates in early childhood education (according Australian Qualification Framework and Higher Education Standards) or there is the list of compulsory for all educational programs in Australia?
3. What types of lectures are delivered for students, what education and teaching innovations, teaching techniques are used by academic staff.
4. The course Educational Psychology is a core subject The Bachelor of Education (Early Childhood). Are there Child Psychology or Developmental Psychology taught or are integrated to other courses. In your opinion, is enough time spent for learning of the child's developing peculiarities?
5. Could you tell what rights and what positions Master of Teaching (Early Childhood Education) can have in applying for a work in comparison with the Bachelor of Education (Early Childhood). Is their career outcome – early childhood teachers?
6. What elective courses do usually students for Bachelor of Education (Early Childhood) Degree choose at your university
7. What distinctive features and competences do you consider graduate must have?

This information will be a considerable contribution to my thesis.

Thank you in advance and looking forward for your answer.

Sincerely Yours, Lyudmila Hlushok.

Відповідь: на запит інформації

Від: Alison Elliott alison.elliott@sydney.edu.au

Кому: Людмила Глушок [<mailto:glushok78@mail.ru>]

понеділок, 3 грудня 2012 року, 00:27

Елісон Елліот,

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти педагогічного факультету та соціальної роботи Сіднейського університету, штат Новий Південний Уельс 2006 Тел. +61 2 9351 6375 Факс: +61 2 9351 2606
Кімната № 533, Корпус А35

1. Ні, не зовсім. Кожна особа має мати ступінь бакалавра дошкільної освіти. Реальний зміст відрізняється та залежить від ситуації. Управління з якості дошкільної освіти та послуг в Австралії, Австралійський інститут педагогіки і шкільного управління забезпечують методичними рекомендаціями університети щодо вимог до програми підготовки.

2. Дивитись вище.
3. Онлайн лекції, очні традиційні лекції, консультації та семінари.
4. «Розвиток дитини» та «Педагогічна психологія» є окремими предметами, додаткові аспекти інтегровані у відповідні теми та дисципліни.
5. Навчання у дошкільному віці є головною метою кар'єри, плюс інші ролі у розробці методики тощо. Але випускники, зазвичай, потребують спочатку практичного досвіду.
6. Різні – від історії мистецтв до гендерних досліджень, часто вибирають вивчення мов таких, як китайська, іспанська, грецька. Студенти повинні вивчити 4 дисципліни за вибором з будь-яких дисциплін, які пропонуються в Сіднейському університеті.
7. Пристрасне захоплення дітьми, їхнім розвитком та навчанням і звичайні уміння, навички та знання, яких повинен набути випускник університету.

Monday, 3 December 2012, 00:27

From: Alison Elliott <alison.elliott@sydney.edu.au>:

To: Людмила Глушок [<mailto:glushok78@mail.ru>] Some comments below

Subject: query

Dear, Людмилу

1. No not really. Every person must have a B.Ed Ec degree The actual content tends to be somewhat different in each situation. ACECQA provides guidelines for courses as does AITSL
2. See above
3. On-line, face to face lectures, tutorials and workshops
4. Child development and ed psych are standalone, plus aspects are integrated across all relevant units
5. Early childhood teaching is the main career destination, plus other roles in policy development etc. But graduates normally need teaching experience first.
6. All sorts- from art history, to gender studies, and often languages such as Chinese or Spanish or Greek.. They must do 4 electives from within pretty well anywhere in the university
7. Passion for children and their development and learning. Plus normal uni graduate outcomes

Alison Elliott PhD, Professor Chair in Early Childhood Education
 Faculty of Education and Social Work The University of Sydney NSW 2006
 Phone: +61 2 9351 6375 Fax: +61 2 9351 2606
 Rm No 533 Education Building A35 Email: alison.elliott@sydney.edu.au

2. Кому: "Sorin, Reesa" reesa.sorin@jcu.edu.au

10 грудня 2012 04:18

Тема: запит інформації

Dear **Professor Reesa Sorin,**

My name is Lyudmila Hlushok, I'm a lecturer at Khmelnytsky Humanitarian Pedagogical Academy, Ukraine. I'm investigating an early childhood education in Australia and training of Early Childhood Teachers at Australian universities.

I've looked through some your publications and read your profile; I admire your breadth of views and educational researches. I know you are a very busy researcher, professor, supervisor but I would be very grateful if you could manage to answer the next questions important for my

research and for the purpose of some progressive practices of Australian early childhood education and teacher training to be implemented in Ukraine which is integrating European educational context. The points I'm interested are:

1. Are there Higher Education Standards for training of early childhood professionals which compulsory for every higher educational institution, if it is possible to access – could you give me an link? I'm interested in graduates and post-graduates' learning outcomes and curriculum content (approved list of core courses for every university (providing early childhood courses) and recommended electives, specified amount of professional placements, etc).

2. Does each university (faculties or schools of education) establish the expected competences of their graduates in early childhood education (according Australian Qualification Framework and Higher Education Standards) or there is the list of compulsory for all educational programs in Australia?

3. What types of lectures are delivered for students, what education and teaching innovations, teaching techniques are used by academic staff.

4. What elective courses do usually students for Bachelor of Education (Early Childhood) Degree choose at your university

This information will be a considerable contribution to my thesis.

Thank you in advance and looking forward for your answer.

Sincerely Yours, Lyudmila Hlushok.

Відповідь: на запит інформації

Від кого: "Sorin, Reesa" <reesa.sorin@jcu.edu.au>

Кому: "glushok78@mail.ru" <glushok78@mail.ru>

11 грудня 2012 07:00

Шановна Людмила, ось мої відповіді:

1. Стандарти для всіх університетів Австралії можна подивитися на наступних сайтах:

Австралійська рамка кваліфікацій – [www.http://aqf.edu.au/](http://aqf.edu.au/)

Австралійський інститут педагогіки й шкільного управління – <http://www.aitsl.edu.au/>

Для штату Квінсленд окремі: Коледж професійних стандартів вчителя штату Квінсленд – <http://www.qct.edu.au/Standards/index.html>

Аналіз проекту «Освіта вчителя та початок роботи у школі», здійснений Колдвел та Саттон - [www.http://education.qld.gov.au/students/higher-education /services/ projects/ review.html](http://education.qld.gov.au/students/higher-education /services/ projects/ review.html)

2. Так, і вони мають бути представлені акредитуючому органу та прийняті університетом для надання програм підготовки.

3. Академічний персонал використовує різні формати, включаючи очні традиційні лекції, інтерактивні лекції, в яких немає пасивних учасників, онлайн лекції, лекції з використанням різного програмного забезпечення, наприклад, такого як collaboration software - програми забезпечення співробітництва (за допомогою групових спільних робіт та обговорень). Із постійним удосконаленням технологій, вчитка лекцій та консультацій змінюється та удосконалюється, так як, очевидно, що нові можливості подачі лекцій сприяють більшій інтерактивності студентів та їхньому доступу до інформації. Все більше і

більше предметів подаються змішаними способами та вимагають від студентів активного навчання.

4. В університеті Дж. Кука при проходженні програм є лише 2 предмети за вибором, які студенти можуть вибрати серед таких предметів: «Дитяча література», «Візуальне мистецтво», «Музика», «Професійне консультування», «Дослідження питань освіти корінного населення» тощо. Хоча зараз вимагається, щоб усі студенти проходили предмети з дослідження питань корінного населення і педагогічної стійкості та розвитку.

Сподіваюсь, що я відповіла на Ваші запитання. Напишіть, якщо я можу ще чимось допомогти.

З найкращими побажанням Ріса Сорін,
доктор Ріса Сорін, старший лектор, координатор з питань освіти раннього дитинства та мистецтв Педагогічної школи університету ім. Джеймса Кука, кампус у м. Кернс, штат Квінсленд 4870, Австралія, абонентська скриня 6811

To: Sorin, Reesa <reesa.sorin@jcu.edu.au>

10 December 2012 04:18 Subject: Answers to your questions

От кого: "Sorin, Reesa" <reesa.sorin@jcu.edu.au>

Кому: glushok78@mail.ru 11 декабря 2012 07:00

Dear, Людмила

1. There are standards for all university teaching in Australia which can be viewed at the following sites:

The Australian Qualifications Framework – [www.http://aqf.edu.au/](http://aqf.edu.au/)

Australian Institute for Teaching and School Leadership - <http://www.aitsl.edu.au/>

Specifically to Queensland there are:

Queensland College of Teacher professional standards -
<http://www.qct.edu.au/Standards/index.html>

Caldwell and Sutton's Review of Teacher Education and School Induction Project
[www.http://education.qld.gov.au/students/higher-education /services/ projects/ review.html](http://www.education.qld.gov.au/students/higher-education/services/projects/review.html)

2. Yes and they must be presented to an accrediting body and accepted for the university to deliver their programs.

3. Staff use a variety of formats, including face to face lectures, participatory lectures, online lectures, lectures using software such as collaborate, etc. With growing technology, delivery of lectures and tutorials is changing and emerging, as is apparent by the new lecture theatres, which allow much more student interaction and access to technology. More and more subjects are being delivered in blended modes, and require students to take an active role in their learning.

3. There are only two electives in the current early childhood program. Students choose subjects such as children's literature, visual art, music, counselling, indigenous studies and others. We now require all students to undertake subjects in sustainability and indigenous studies.

Lyudmila, I hope this has answered your questions. Please let me know if I can be of any further help to you. All the best

Dr. Reesa Sorin Senior Lecturer in Early Childhood Education and Arts Education
Coordinator of Early Childhood Education and Coordinator of the Arts
School of Education on the Cairns Campus, James Cook University
PO Box 6811 Cairns, Queensland 4870 Australia

3. Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>
 Кому: Zsuzsanna.Millei@newcastle.edu.au
 Тема: enquiry 8 грудня 2012 02:20

Шановна **доктор Сюзанна Мілей**, мене звати Людмила Глушок, я викладач Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в Україні, досліджую дошкільну освіту в Австралії та підготовку фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах.

Я ознайомилась з деякими Вашими публікаціям та біографічними даними, захоплююсь широтою Ваших поглядів та наукових досліджень. Я знаю, що Ви дуже зайнятий науковець, професор та науковий керівник, що у Вас зараз буде період відпусток, але я була б дуже вдячна, якби Ви змогли відповісти на важливі для мого дослідження запитання. Мене цікавлять такі питання:

1. Електронне навчання використовується для аудиторних занять чи тільки для самостійного навчання?
2. Ви вважаєте, що студенти, які навчаються на стаціонарній формі навчання та за допомогою форм дистанційного чи онлайн навчання, отримують однакову підготовку?
3. Ви вважаєте, що бакалаври дошкільної освіти, які працюють з дітьми віком від 3 до 12 р., є однаково готові і до роботи в садку, і до навчання в початковій школі до 4 класу?

Ваша інформація буде значним внеском до мого дослідження.

Заздалегідь дякую та з нетерпінням чекаю відповіді

З глибокою повагою Глушок Л. М.

Відповідь : запит інформації

Від кого: Zsuzsanna Millei <Zsuzsanna.Millei@newcastle.edu.au>

Кому: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

12 грудня 2012, 1:32

Шановна Людмילו,

1. Звичайно, наш професорсько-викладацький штат використовує комп'ютерні технології як для контактних годин за необхідністю, як на лекціях, консультаціях і семінарських заняттях, так і для самостійної роботи студентів.
2. Я думаю, що так. Хоча навчання за дистанційною формою може бути іноді і важким для студентів з соціально незахищених категорій, якщо вони проходять дисципліни у потоці студентів, де навчається більшість, які поступили одразу після школи. Студенти, що живуть у сільських та віддалених районах, які працюють і мають сім'ї, змушені навчатися або заочно, або дистанційно і часто не відповідають усім високим вимогам ВНЗ. Як і заочники, так і дистанційники мають обмежений доступ до послуг, структурних підрозділів, не мають достатньої підтримки викладацького штату ВНЗ і, дуже вірогідно, відчувають соціальну ізоляцію. Це сприяє зменшенню кількості студентів за дистанційною і заочною формою навчання та збільшенню студентів, які вибирають і навчаються за повністю онлайн формою навчання.
3. Більшість програм підготовки на основний ступінь комбінують викладання і в дошкільних закладах, в початковій школі, тому є очевидним, що в переважній більшості програми зосереджується на вивченні навчальних програм початкової школи та методиці

викладання в початковій школі, аніж на вивченні навчальних програм дошкільних закладів та методиці і педагогіці дошкільної освіти. Також згідно з вимогами реєстраційних органів на отримання статусу вчителя в усіх штатах та територіях часто визначено, що мають вчителі початкової школи знати та вміти, в той час, як ще немає чітко визначених вимог до вчителів дітей раннього віку та програм їхньої підготовки. Неминуче виникає проблема недостатності вивчення методики та педагогіки дошкільної освіти у таких комбінованих ступенях.

Ви також може знайти багато інформації на цьому сайті: <http://deewr.gov.au/early-childhood-workforce-initiatives?resource=>

З найкращими побажаннями Сюзанна.

Сюзанна Мілей, доктор філософських наук, член Центру професійної освіти при педагогічній школі університету Ньюкасла, старший лектор

м. Каллаган, штат Новий Південний Уельс. Офіс HA79, Хантер

Тел (02) 4921 8652 Факс (02) 4921 7887

Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: Zsuzsanna.Millei@newcastle.edu.au

Тема: enquiry

8 грудня 2012 02:20

Dear **Dr. Zsuzsanna Millei**,

My name is Lyudmila Hlushok, I'm a lecturer at Khmelnytsky Pedagogical College, Ukraine. I'm investigating an early childhood education in Australia and training of Early Childhood Teachers at Australian universities.

I've looked through some your publications and read your profile; I admire your breadth of views and educational researches. I know you are a very busy researcher, academic and supervisor and you are going to have you leave and vocation period but I would be very grateful if you could manage to answer the next questions important for my research and for the purpose of some progressive practices of Australian early childhood education and teacher training to be implemented in Ukraine which is integrating European educational context. The points I'm interested are:

1. Do you use IT technologies for contact hours or for independent students work?
2. What do you think full-time students and by on-line or distant mode get the training of the same quality?
3. Do you consider Bachelors of Early childhood Education (children 0 to 8 (10) are equally ready for work in early childhood settings and primary school to Year 4.

What publications on the topic of the training of Bachelors and Masters of Early Childhood Education can you recommend?

This information will be a considerable contribution to my thesis.

Thank you in advance and looking forward for your answer.

Sincerely Yours, Lyudmila Hlushok.

Re: inquiry

От кого: Zsuzsanna Millei <Zsuzsanna.Millei@newcastle.edu.au>

Кому: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

12 декабря 2012,

Dear Людмила,

1. Of course, our teaching staff use them for contact hours as the need arises – on lectures, on tutorials and workshops, for tests and quizes, and for independent student's work and learning.

2. I guess yes. But Learning by distance can also be hazardous for students from disadvantaged social groups if they are studying courses dominated by Year 12 completers. Students who live in rural areas and who need to study part-time due to work or family commitments have little choice other than distance learning. Yet learning by distance further compounds any challenges this cohort might face in meeting the academic demands of higher education. Like part-time students on campus, distance students have very limited access to facilities and to academic support, and are also likely to experience social isolation. All of these factors contribute to drop-out rates among distance education students and growth of online students.

3. The majority of initial preparation programs combined early childhood and primary teaching, it is likely that there is considerably more focus on primary curriculum and pedagogy than on Early Childhood curriculum and pedagogy. Also, there are teacher registration requirements in all states and territories that may specify what must be included in Primary teacher preparation programs for graduates to be registered. While no such requirements exist in the Early Childhood field, the question that inevitably arises is whether early childhood curriculum and pedagogy are being neglected in these combined courses.

Consultation needs to occur within the profession to identify the core content that should be included in all courses that prepare students to become Early Childhood educators, even when the graduates qualify to teach in Primary schools as well.

You can find much more information here: <http://deewr.gov.au/early-childhood-workforce-initiatives?resource=>

Best wishes, ZSuzsa

Dr Zsuzsanna Millei Position of Senior Lecturer School of Education, Office HA79,
Hunter Phone (02) 4921 8652 Fax (02) 4921 7887
Email Zsuzsanna.Millei@newcastle.edu.au

4. Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: John.Loughran@monash.edu

Тема: query 5 грудня 2012 23:33

Dear **Professor John Loughran**,

My name is Lyudmila Hlushok, I'm a lecturer at Khmel'nitsky Pedagogical Academy, Ukraine. I'm investigating an early childhood education in Australia and training of Early Childhood Teachers at Australian universities.

I've looked through some of your publications and read your profile; your research interests are educational reforms, curriculum development. I admire your breadth of views and educational researches. I know you are a very busy researcher, professor, and Dean, but I would be very grateful if you could manage to answer the next questions important for my research. The points I'm interested are:

1. Are there (Learning and Teaching) Higher Education Standards for training of early childhood teachers (Bachelors and Masters) which are compulsory for every university which provides Early Childhood Course all around Australia. If it is possible to access – could you give me a link? I'm interested in under- and postgraduates' learning outcomes and curriculum contents of the courses (approved list of core courses and recommended electives, specified amount of certain professional placements, etc).

2. Does each university (faculties or schools of education) establish the expected competences of their graduates in early childhood education (according Australian Qualification Framework and Higher Education Standards) or there is the list of compulsory ones for all educational programs in Australian universities?

3. What types of lectures are delivered for students, what education and teaching innovations, teaching techniques are used by academic staff.

What publications and links on the topic of Early Childhood Teachers' training can you recommend? This information will be a considerable contribution to my thesis.

Thank you in advance and looking forward for your answer.

Sincerely Yours, Lyudmila Hlushok.

Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: John.Loughran@monash.edu

Тема: query 5 грудня 2012 23:33

Шановний доктор Джон Логран, мене звати Людмила Глушок, я викладач ХГПА в Україні, досліджую дошкільну освіту в Австралії та підготовку фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах.

Я ознайомилась з деякими Вашими публікаціям та біографічними даними, захоплююсь широтою Ваших поглядів та наукових досліджень. Я знаю, що Ви дуже зайнятий науковець, професор та науковий керівник, декан, але я була б дуже вдячна, якби Ви змогли відповісти на важливі для мого дослідження. Мене цікавлять такі питання:

1. Чи є Стандарти для підготовки фахівців дошкільної освіти, єдині для всіх вищих навчальних закладів Австралії, які здійснюють підготовку фахівців дошкільної освіти (затверджений перелік нормативних предметів та рекомендованих на вибір, визначені види та тривалість професійної практики)?

2. Чи встановлює кожен університет (педагогічний факультет чи школа) компетенції (відповідно до Австралійської рамки кваліфікацій та Стандартів вищої освіти), яких випускник має набути, та чи є єдиний для всіх програм підготовки перлік професійних компетенцій?

3. Яким типам лекцій надають перевагу викладачі, які працюють з майбутніми фахівцями дошкільної освіти? Чи є обов'язковою присутність усіх студентів на лекціях? Яку літературу та публікації щодо підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії Ви порекомендуєте?

Ваша інформація буде значним внеском до мого дослідження. Заздалегідь дякую та з нетерпінням чекаю відповіді

З глибокою повагою Глушок Л. М.

Відповідь: запит інформації

Від кого: John Loughran <john.loughran@monash.edu>

Кому: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>, 6 грудня 2012 02:26

Шановна Людко, я сподіваюсь, що прикріплені два документи суттєво допоможуть Вашому дослідженню. Ви зможете знайти відповіді на всі ваші запитання в них:

1. Звіт Луїз Уотсон та Беверлі Екфорд «Характеристика і присвоєння ступенів освіти раннього дитинства в Австралії» Ч. I, 2008.

Mode of access: characteristics_and_delivery_of_early_childhood_education_degrees_in_australia_part_a. Pdf 424 КБ.

2. Звіт Луїз Уотсон та Беверлі Екфорд «Характеристика і присвоєння ступенів освіти раннього дитинства в Австралії» Ч. II, 2008.

Mode of access: characteristics_and_delivery_of_early_childhood_education_degrees_in_australia_part_b. Pdf 640 КБ.

Професор Джон Логран, декан педагогічного факультету університет Монаш
м. Клейтон, штат Вікторія, 3800, Австралія

тел.: + 61 3 9905 2800 Факс: +61 3 9905 5990

Помічник: Darlene McGown

Тел.: + 61 3 9905 2862, Електронна адреса: Darlene.McGown@monash.edu

Re: inquiry

Від кого: John Loughran <john.loughran@monash.edu>

Кому: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>, 6 грудня 2012 02:26

Dear Людмила,

I hope this attached document helps your research. You can find much more information here:

<http://deewr.gov.au/early-childhood-workforce-initiatives?resource=>

Best wishes, John Loughran

Professor John Loughran Dean, Faculty of Education Monash University

Building 6, Clayton Victoria 3800 AUSTRALIA

Phone: + 61 3 9905 2800 Fax: +61 3 9905 5990 Email: John.Loughran@monash.edu

Personal Assistant: Darlene McGown Phone: + 61 3 9905 2862 Email: Darlene.McGown@monash.edu

5.От кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: Marilyn.Fleer@monash.edu

Тема: query 30 листопада 2012 19:30

Шановна **професор Мерилін Флір**, мене звати Людмила Глушок, я викладач Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в Україні, досліджую дошкільну освіту в Австралії та підготовку фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах. Я вибрала університет Монаш, тому що він є одним з найпрестижніших не тільки в Австралії, а й в усьому світі, тому що є вільний доступ до інформації, зокрема програми підготовки бакалаврів освіти раннього дитинства та магістрів методики навчання у ранньому дитинстві на веб-сайті університету.

Я ознайомилась з деякими Вашими публікаціям та біографічними даними, захоплююсь широтою Ваших поглядів та наукових досліджень. Я знаю, що Ви дуже

зайнятий науковець, професор та науковий керівник, головний редактор журналу «Міжнародні дослідження у галузі освіти раннього дитинства», але я була б дуже вдячна, якби Ви змогли відповісти на важливі для мого дослідження запитання з метою впровадження прогресивного досвіду реформування австралійської дошкільної освіти та підготовки фахівців дошкільної освіти в педагогічну практику України, яка інтегрується в європейський освітній простір. Мене цікавлять такі питання:

1. В Австралії в 2009 році була введена в дію Загальнонаціональна програма раннього навчання – «Приналежність, сутність і становлення» (EYLFA) і її впровадження закінчується в 2013 році. Чи є вона основним документом при підготовці фахівців дошкільної освіти, так як на багатьох сайтах університетів при поданні опису програм підготовки немає згадок про неї?

2. Хто реєструє вчителів раннього дитинства в Австралії?

Ваша інформація буде значним внеском до мого дослідження. Заздалегідь дякую та з нетерпінням чекаю відповіді.

З глибокою повагою Глушок Л. М.

От кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: Marilyn.Fleer@monash.edu

Тема: query 30 листопада 2012 19:30

Dear Professor Marilyn Fleer,

My name is Lyudmila Hlushok, I'm a lecturer at Khmelnytsky Pedagogical Academy, Ukraine. I'm investigating an early childhood education in Australia and training of Early Childhood Teachers at Australian universities. I've chosen Monash University because it's one of the most prestigious not only in Australia and throughout the world; the university handbooks are freely available on university's website.

I've looked through some your publications and read your profile; I admire your breadth of views and educational researches. I know you are a very busy researcher, professor, supervisor and editor-in-chief of 'The journal of International Research in Early Childhood Education (IRECE)' but I would be very grateful if you could manage to answer the next questions important for my research and for the purpose of some progressive practices of Australian early childhood education and teacher training to be implemented in Ukraine which is integrating European educational context. The points I'm interested are:

1. The Early Years Learning Framework for Australia: Belonging, Being and Becoming was introduced in 2009 throughout the Australian Commonwealth and finishing in 2013. Has it already become the basic document in the Early Childhood Teacher's training programs, as it has not been officially incorporated into many universities handbooks?

2. What authorities are in charge of the Early Childhood teachers' registration for the employment?

This information will be a considerable contribution to my thesis.

Thank you in advance and looking forward for your answer.

Sincerely Yours, Lyudmila Hlushok.

Відповідь: запит інформації

Від кого: "Marilyn Fleer" <marilyn.fleer@monash.edu>

Кому: glushok78@mail.ru 30 листопада 2012 22:13

Шановна Людмиле,

1. На замовлення уряду Австралії останній звіт щодо аналізу закладів та програм підготовки фахівців дошкільної освіти був проведений у 2011 році. Такі звіти, робляться, зазвичай, раз у 5 років, тому до закінчення впровадження Загальнонаціональної програми раннього навчання у 2013 році не буде порівняльного аналізу, хоча очевидно, що професорсько-викладацький штат уже впроваджує матеріали цієї програми у підготовці студентів до появи офіційної інформації на університетських веб-сайтах, особливо ті науковці, хто був залучений до створення цієї програми.

Багато аспектів університетських програм підготовки фахівців дошкільної освіти збігаються з головними напрямками програми, наприклад, зосередженість дошкільної методики на грі як головній навчальній діяльності дошкільників та соціалізації дітей відповідають основним принципам програми: повага у взаємостосунках, рівність всіх дітей, співпраця з батьками та сім'ями.

2. Всі штати та території (окрім Австралійської столичної території) мають зараз органи реєстрації та акредитації вчителів, у яких треба отримати дозвіл та реєстрацію на роботу в школі. Автоматично всі ці органи повинні діяти і щодо вчителів дітей раннього віку у початковій школі. Згідно з угодою між органами реєстрації та акредитації вчителів усіх штатів та територій реєстрація в одному штаті має визнаватися по всій Австралії.

Мерілін Флір, професор педагогічного факультету університету Монаша, завкафедри освіти раннього дитинства, Абонентська скриня 527, Френкстон, штат Вікторія, 3199, Австралія

Re: query

To: "Marilyn Fleer" <marilyn.fleer@monash.edu>

From: glushok78@mail.ru 30 November 2012 22:13

Dear Людмила,

1. The last Report prepared for the Department of Education, Employment and Workplace Relations, Commonwealth government was done in 2011. Such kinds of reports occur approximately every five years, that's why no report could be expected or assumed to occur within the development phase of the EYLF. However, it is likely, that some academic staff in the Early Childhood area, particularly those involved with the development of the EYLF, would be incorporating EYLF material into their teaching before it was officially incorporated into university handbooks.

Nevertheless, some aspects of these courses align strongly with the ELYF. For example, the focus on play and pedagogy meets the 'learning through play' practice and the inclusion of the sociology of childhood and contexts of the early years provided important grounding for responding to the principles which address: -Secure, respectful and reciprocal relationships; and Partnerships.

2. All jurisdictions except the ACT now have teacher registration and accreditation authorities with which teachers must be registered before they are permitted to teach in schools.

These authorities have automatic jurisdiction over of Early Childhood teachers in schools. The Teacher Registration and Accreditation Authorities also have a mutual recognition agreement whereby they recognise the qualifications of any teacher registered by a signatory to the agreement in the other seven jurisdictions. This means that teachers who are registered in one jurisdiction should be automatically registered by the authority in any other jurisdiction in Australia.

With best regards,

Professor Marilyn Fleer Foundation Chair of Early Childhood Education
Monash University, Peninsula PO Box 527 Frankston Victoria 3199 Australia

6.query Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: b.raban@unimelb.edu.au 30 листопада 2012 22:22

Dear **Professor Bridie Raban**,

My name is Lyudmila Hlushok, I'm a lecturer at Khmelnytsky Pedagogical Academy, Ukraine. I'm investigating an early childhood education in Australia and training of Early Childhood Teachers at Australian universities. I've chosen the University of Melbourne because it's one of the most prestigious not only in Australia and throughout the world; and the university handbooks are freely available on university's website.

I've looked through some your publications and read your profile; I admire your breadth of views and educational researches. I know you are a very busy researcher, professor, supervisor but I would be very grateful if you could manage to answer the next questions important for my research and for the purpose of some progressive practices of Australian early childhood education and teacher training to be implemented in Ukraine which is integrating European educational context. The points I'm interested are:

1. What Master courses in Early Childhood Education does University of Melbourne provide?
2. What are career outcomes of Master of Teaching (Early Childhood)?
3. What distinctive features and competences do you consider a graduate to have?

This information will be a considerable contribution to my thesis. Thank you in advance and looking forward for your answer.

Sincerely Yours, Lyudmila Hlushok.

Re: query

To: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

From: Bridie Raban b.raban@unimelb.edu.au Saturday 1 December 2012 00:11

Dear Людмила,

1. In recent years, Masters degrees have emerged (typically a Master of Teaching, requiring 2 or 2.5 years of study in education, following a three-year undergraduate degree). These courses are able to include more education content than the one-year graduate diplomas, and include longer professional placements.

At Melbourne Graduate School of Education one can apply for a full-time Master of Teaching (Early Childhood) Degree. The core program comprises of four semesters over two years. You

can choose to exit after the third semester with a Postgraduate Diploma in Teaching, which will qualify you to teach in early childhood settings (children aged 0-5 years) only. In your fourth semester, you can choose from one of three options to gain the full masters.

Master of Teaching (Early Years): this option will grant you dual registration to teach in early childhood settings and primary schools. *Master of Teaching* (Early Childhood (professional development)): this option allows you to specialise in a particular area of interest, such as special education, and grants registration to teach in early childhood settings. *Master of Teaching* (Early Childhood (research)): this option gives you the chance to research a topic of interest, and grants registration to teach in early childhood settings.

2. Career outcomes: All courses are approved by ACECQA and qualify you to work in children's services in Australia.

The Master of Teaching (Early Years) will also qualify you for provisional registration with the Victorian Institute of Teaching (VIT) as a primary teacher.

3. Early Childhood Teacher is knowledgeable, creative and confident teacher, self-reflective early childhood analyst, passionate and understanding children and their development.

Regards Bridie

Prof Bridie Raban FRSA Professorial Research Fellow Melbourne Graduate School of Education
Parkville 100 Leicester Street, Level 2
t +61 8344 0978 m 0408 188 755 fax: 8344 9531
Visiting Professor of Education Hong Kong Baptist University (2012-2013)
School of Continuing Education ebraban@hkbu.edu.hk

Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: b.raban@unimelb.edu.au

Тема: query 30 листопада 2012 22:22

Шановна **професор Бріді Рабан**, мене звати Людмила Глушок, я викладач ХГПА в Україні, досліджую дошкільну освіту в Австралії та підготовку фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах. Я вибрала Мельбурнський університет, тому що він є одним з найпрестижніших не тільки в Австралії, а й в усьому світі, тому що є вільний доступ до інформації, зокрема програми підготовки бакалаврів освіти раннього дитинства та магістрів методики навчання у ранньому дитинстві на веб-сайті університету.

Я ознайомилась з деякими Вашими публікаціям та біографічними даними, захоплююсь широтою Ваших поглядів та наукових досліджень. Я знаю, що Ви дуже зайнятий науковець, професор та науковий керівник, але я була б дуже вдячна, якби Ви змогли відповісти на важливі для мого дослідження запитання з метою впровадження прогресивного досвіду реформування австралійської дошкільної освіти та підготовки фахівців дошкільної освіти в педагогічну практику України, яка інтегрується в європейський освітній простір. Мене цікавлять такі питання:

1. Які програми підготовки магістрів раннього дитинства пропонуються в Мельбурнському університеті?
2. Які можливості працевлаштування може мати магістр методики навчання (освіта раннього дитинства) після закінчення університету?
3. Якими визначальними рисами, на Вашу думку, має володіти випускник?

Ваша інформація буде значним внеском до мого дослідження.
Заздалегідь дякую та з нетерпінням чекаю відповіді
З глибокою повагою Глушок Л. М.

Re: query

To: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

From: Bridie Raban b.raban@unimelb.edu.au Saturday 1 December 2012 00:11

Шановна Людмילו,

1. В останні роки з'явилися ступені магістра методики навчання (тривалістю у 2 або 2,5 роки стаціонарного навчання після 3-річного ступеня бакалавра). Такі програми підготовки включають більше навчального змісту та професійної практики, аніж 1-річні дипломи спеціаліста.

В Школі післядипломної педагогічної освіти при Мельбурнському університеті можна отримати ступінь Магістра методики навчання (раннє дитинство). Програма підготовки триває 4 семестри. Можливе дострокове закінчення програми після 3 семестру з дипломом спеціаліста (робота з дітьми віком лише від 0 до 5 років). У 4 семестрі можна вибрати такі програми магістра: *магістра методики навчання* (ранні роки і початкова школа), дає право подвійної реєстрації у дошкільних закладах і в початковій школі; *магістра методики навчання* (раннє дитинство) – програма професійного розвитку – дає можливість спеціалізуватися в напрямку спеціальної освіти, дає право працювати лише у дошкільних закладах; *магістра методики навчання* (раннє дитинство) – програма наукового дослідження – дає можливість його провести та написати магістерську дослідницьку роботу, дає право працювати лише у дошкільних закладах.

2. Всі програми підготовки магістрів затверджені Управлінням з якості дошкільної освіти та послуг в Австралії і дають право навчати дітей в дошкільних закладах та підготовчих групах. Диплом магістра методики навчання (ранні роки і початкова школа), дає право професійної реєстрації в Інституті вчителів штату Вікторія як вчителя початкової школи.
3. Вчитель дітей раннього віку – це освічений, творчий, впевнений та самокритичний вчитель, аналітик раннього дитинства, сповнений любові, розуміння дітей та їхнього розвитку.

З найкращими побажаннями Бріді Рабан.

Бріді Рабан, професор та науковий співробітник Школи післядипломної педагогічної освіти при Мельбурнському університеті

Парквіль, 100 Лестер стріт, 2 поверх

Тел.: +61 8344 0978 , 0408 188 755

7.От кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: lindsay.parry@jcu.edu.au

Тема: query 5 грудня 2012, 22:18

Шановний **професор Ліндсей Перрі**, мене звати Людмила Глушок, я викладач Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в Україні, досліджую дошкільну освіту в Австралії та підготовку фахівців дошкільної освіти в австралійських університетах.

Я ознайомилась з деякими Вашими публікаціям та біографічними відомостями, захоплююсь широтою Ваших поглядів та наукових досліджень. Я знаю, що Ви дуже зайнятий науковець, професор, науковий керівник та декан, але я була б дуже вдячна, якби Ви змогли відповісти на важливі для мого дослідження запитання з метою впровадження прогресивного досвіду реформування австралійської дошкільної освіти та підготовки фахівців дошкільної освіти в педагогічну практику України, яка інтегрується в європейський освітній простір. Мене цікавлять такі питання:

1. Що дає кращі результати – навчання за гнучким графіком (комбіноване) чи онлайн навчання?
2. Які особливості післядипломного навчання та можливості отримати дострокові кваліфікації у Вашому університеті?

Відповідь: запит інформації

Від кого: "Parry, Lindsay" <lindsay.parry@jcu.edu.au>

Кому: glushok78@mail.ru 10 грудня 2012, 2:18

Шановна Людмилу,

Радий Вам допомогти, ось мої відповіді:

1. Звичайно, за гнучким графіком, але усе залежить від студента.

2. Можливість дострокового завершення навчання – непоганий вихід для тих, хто, незалежно від причин, не може пройти повний курс навчання, проте це дає можливість завершити навчання з нижчою кваліфікацією і знайти своє місце у секторі дошкільної освіти та послуг.

Варто зазначити, що програми прекваліфікації та підвищення кваліфікації слугують різній меті. Програми перекваліфікації забезпечують знаннями у галузі дошкільної освіти вчителів початкової і середньої школи, а також тих, хто має непедагогічні ступені. Програми підвищення кваліфікації забезпечують уже досвідчених фахівців з 3-річним ступенем можливістю отримати 4-річний ступінь з правом викладання у початковій школі.

З найкращими побажаннями Ліндсей Перрі.

Ліндсей Перрі, професор, декан Педагогічної школи університету Джеймса Кука
абонентська скриня 6811 м. Кернс, штат Квінсленд, 4870, Австралія

От кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>

Кому: lindsay.parry@jcu.edu.au

Тема: query 5 грудня 2012, 22:18

Dear Professor Lindsay Parry,

My name is Lyudmila Hlushok, I'm a lecturer at Khmelnytsky Pedagogical Academy, Ukraine. I'm investigating an early childhood education in Australia and training of Early Childhood Teachers at Australian universities.

I've looked through some of your publications and read your profile; your research interests are educational reforms, curriculum development. I admire your breadth of views and educational researches. I know you are a very busy researcher, professor, and Dean, but I would be very grateful if you could manage to answer the next questions important for my research and for

the purpose of some progressive practices of Australian early childhood education and teacher training to be implemented in Ukraine which is integrating European educational context. The points I'm interested are:

1. What learning mode gives better outcomes: by flexible mode or by online study?
2. What are the peculiarities of Postgraduate study and Early Exit Programs at your university?

This information will be a considerable contribution to my thesis. Thank you in advance and looking forward for your answer. Sincerely Yours, Lyudmila Hlushok.

RE: info request

От кого: "Parry, Lindsay" <lindsay.parry@jcu.edu.au>

Кому: glushok78@mail.ru 10 December 2012, 2:18

Dear Людмила,

I'm very glad to help your research. Here are my answers:

1. Obviously by flexible mode, but everything depends on the student.
2. The early-exit option provides a way for students who, for whatever reason, find themselves unable to complete the full course, to exit with a lesser qualification that will still secure them a position in the sector.

It should be noted that upgrade and transfer courses serve a great variety of purposes. Transfer courses provide specialist Early Childhood knowledge to teachers who are already trained and often quite experienced Primary or Secondary teachers. Upgrade courses provided a fourth year to enable already experienced Early Childhood educators to meet 4th year requirements, while others provided one year towards a professional teaching qualification after graduating with a degree other than education.

Kind regards,

Lindsay Parry Dean and Head of School James Cook University
PO Box 6811 Cairns, Queensland 4870 Australia lindsay.parry@jcu.edu.au

8. Від кого: Людмила Глушок <glushok78@mail.ru>
Кому: Nikolay Veresov nikolai.veresov@monash.edu 6 грудня 2012 12:14

Здравствуйте, уважаемый Николай,

Восхищена Вашей оперативностью, готовностью помочь и пониманием. Очень рада, что мы можем общаться по-русски. Уверена, что Вы очень занятый человек, но помогите разобраться в следующих вопросах:

1. Есть ли Государственные стандарты подготовки специалистов дошкольного образования, обязательные для всех университетов, которые готовят бакалавров и магистров дошкольного образования? Меня интересуют циклы (направления) подготовки таких специалистов (в Украине их, например, 3: цикл гуманитарной и социально-экономической подготовки; научной; профессиональной подготовки); дисциплины обязательные и по выбору; обязательное количество часов практики и т. п. Если есть Интернет-доступ, дайте, пожалуйста, ссылку на Стандарты. Я уже ознакомилась со Стандартами дошкольного образования, Стандартами учителя (школьная подготовка).

2. Какая разница между occasional care, outside school hours , vocational care? Все ясно с переводом long day care, family daycare, in-home care?

3. Если у Вас найдется время, напишите в общем о системе оценивания в Монаше.

Какую методическую литературу, публикации по подготовке специалистов дошкольного образования Вы посоветуете. С глубоким уважением и благодарностью Глушок Людмила.

Re: От Николая Вересова (Монаш)

Пятница, 7 декабря 2012, 21:36

Від: Nikolay Veresov <nikolai.veresov@monash.edu>

Кому: Людмила Глушок glushok78@mail.ru

Здравствуйте, Людмила.

1. Коротко о Стандартах высшего образования – они в разработке пока. Здесь, как Вы знаете, есть большой разницей в разных университетах. Но дело в том, что все курсы проходят обязательную аккредитацию в Министерстве.

Ссылка на сайт с основополагающими правительственными документами о дошкольном образовании Австралии <http://deewr.gov.au/early-years-learning-framework>

Очень много можно скачать с этого сайта. Все эти документы мы используем в работе со студентами.

2. occasional care - это такая услуга, типа приходящей няни на несколько часов. Например, молодая мама должна быть на работе (неполный рабочий день), она может обратиться в департамент городской администрации и ей могут предоставить такую услугу платно (мама платит) или бесплатно (то есть платит государство), если мама представит документ, что её доходы не позволяют оплачивать услуги;

outside school hours - это те часы, которые ребенок проводит вне школы, это может быть и во время школьных занятий (уроки на свежем воздухе, экскурсии и т. д.)

vocational care - это синоним professional care, используется в двух смыслах: 1) когда это делается профессионалом, то есть специалистом, имеющим диплом 2) когда имеется в виду профессиональная подготовка специалистов по дошкольному воспитанию.

3. Система оценивания в Монаше.

<http://www.policy.monash.edu/policy-bank/academic/education/assessment/unit-sessment-procedures.html#partg>. Это довольно большой документ, но в оценке студентов мы пользуемся только им.

В подвеске – наш основной документ, называется он The Early Years Learning Framework for Australia, Belonging, Being and Becoming. Этот документ вышел в свет недавно, я думаю, он будет Вам также небезинтересен. <http://www.aqf.edu.au/Portals/0/Documents/2013%20docs/AQF%202nd%20Edition%20January%202013.pdf>.

С наилучшими пожеланиями

Ваш Николай Вересов

Nikolay Veresov Associate Professor in Early Childhood, Faculty of Education, Monash University, Peninsula-A3-32 Frankston Australia +61 3 990 44638

Додаток У
Програми, затверджені МОН України, для роботи в ДНЗ

Назва програми	Зміст програми
Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року (2011 р.)	Передбачає надання обов'язкової дошкільної освіти всім дітям, які досягли 5-річного віку. Для її розв'язання передбачається запровадження різних форм охоплення дітей дошкільною освітою, зокрема через організацію груп повного або короткотривалого перебування у дошкільних закладах різних типів і форм власності, з різним режимом роботи, в тому числі сезонними, а також груп підготовки до школи при загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах, соціально-педагогічного патронату тощо [55].
Базова програма «Я у Світі» (затверджена наказом МОН від 29.01.2009 № 41)	У цій Програмі відображено вимоги щодо оновлення змісту освіти від народження дитини до 6 (7) років. За словами доктора психологічних наук О. Кононко, програма є першою в Україні програмою розвитку, вона реалізує ідею дитиноцентризму. Основні завдання Програми – розвинути в дошкільника базові якості; різні форми активності; оптимальні для віку моделі основних видів діяльності. Провідна ідея – ампліфікація, що передбачає зміщення акцентів з проблеми підготовки до майбутнього шкільного життя на проблему забезпечення змістовного повсякденного життя дитини, навчання її основам науки життя [81, с. 3 – 7.].
Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2012 р.)	Містить орієнтовний зміст виховання і навчання дітей віком від трьох до семи років, метою яких є становлення особистості дитини через розвиток її психічних процесів. Програма спрямована на гуманізацію виховного процесу; узгодження колективних, групових та індивідуальних форм і методів роботи. Переважає орієнтація на індивідуальну роботу з дітьми в усіх вікових групах. При цьому враховуються висновки психологічної науки про роль різних видів діяльності та їхнє використання в роботі з дітьми різного віку, простежується зв'язок з традиціями народної педагогіки, фольклором, видами національного та світового мистецтва. Враховує вона і принципи інтеграції, системності, комплексності. Відкривається програма розділами «Зростає особистість», «Сім'я і дитячий садок», у якому охарактеризовано специфіку і взаємозв'язок родинного та суспільного виховання. Матеріал викладено з урахуванням вікових особливостей дитини (розділи «Діти раннього віку», «Наші малята», «Дослідники, чомусики», «Наші старші діти». Найтипівіші для кожної вікової групи психологічні причини труднощів і відповідні доцільні педагогічні впливи розглядаються у розділах «Діти, які потребують особливої уваги вихователів і батьків», «Діти з особливими освітніми потребами» [58]
Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку	Пропонує орієнтири змістового наповнення освітньої роботи з дітьми, націлює педагогів і батьків на особистісний розвиток дітей за основними напрямками та акцентує, що провідним видом діяльності

«Впевнений старт» (наказ МОНмолодьспорту від 21.05.12 р. № 604)	для всього дошкільного дитинства є гра, яка слугує засобом їхнього розвитку. У програмі виділено такі основні розділи: «Фізичний розвиток», «Пізнавальний розвиток», «Мовленнєвий розвиток», «Ігрова діяльність», «Художньо-естетичний розвиток», у яких окреслені завдання, подаються поради батькам, визначаються показники розвитку дітей та виявлення їхніх здібностей [147].
Освітня програма «Дитина в дошкільні роки» (1991 р., 2011 р.), наук. кер. Кругій К.Л. (лист МОН від 08.12.2010 № 1/11- 11178)	Розроблена запорізькими науковцями і педагогами-практиками, адресована педагогам і батькам, є своєрідним керівництвом для них. Структурно матеріал її згрупований за розділами «Пізнай дитину», «Здорова дитина – здорове суспільство», «Цінності дошкільного дитинства та шляхи їхнього формування», «Формування культури пізнання», «Рушійні сили розвитку дошкільника» та ін. У 2011 році програму було доповнено. Зміст програми містить цікаві знахідки авторів. Однією з головних умов виховання здорової дитини автори вважають врахування її індивідуальних особливостей: стану фізичного та психічного здоров'я, типу темпераменту, реакції серцево-судинної та дихальної систем, шкіри на повітря, воду, сонце; емоційного настрою; розвиненості опорно-рухового апарату; схильності до сприйняття впливів місяця, сонця [88, с. 41–47].
Програму розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», (лист МОНмолодьспорту від 09.12.2011 № 1/11-11601)	Створена колективом Львівського обласного інституту удосконалення вчителів на основі «Програми виховання та навчання в дитячому садку» (К., 1986 р.) і досвіду роботи педагогів 30-х років ХХ ст. Програма охоплює навчання і виховання дітей від четвертого до сьомого року життя. Вона орієнтує на роботу з дітьми за такими тематичними підрозділами: побут, ігри, охорона здоров'я і фізичне виховання дітей, рідний край, розвиток мовлення, формування початкових математичних уявлень, естетичне виховання і художня творчість дітей, виховання основ культури поведінки та взаємин, праця. Особливо багата програма на історико-етнографічний матеріал, оскільки укладачі розглядали її як регіональну [140, с. 127]

Джерело: [133].

Додаток Х
Перелік ВНЗ України, що готують фахівців дошкільної освіти

№ з/п	Назва ВНЗ	Статус закладу		Термін підготовки - бакалаври магістри	Освітньо-кваліфікаційний рівень	
		Державний	Приватний		Бакалавр	Магістр
1.	Бердянський державний педагогічний університет	+		4	+	+
2.	Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського	+		4 2	+	
3.	Волинський національний університет ім. Лесі Українки	+		4	+	+
4.	Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка	+		4	+	+
5.	Донецький інститут соціальної освіти	+		4	+	
6.	Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І.Франка	+		4	+	+
7.	Євпаторійський інститут соціальних наук КГУ	+		5	+	
8.	Житомирський державний університет ім. І.Франка	+		4	+	
9.	Закарпатський угорський інститут ім. Ракоці II	+		4	+	+
10.	Кам'янець-Подільський національний університет ім. І.Огієнка	+		4	+	
11.	Київський університет ім. Б. Грінченка	+		4	+	+
12.	Краматорський економіко-гуманітарний інститут	+		4	+	
13.	Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка	+		4	+	
14.	Криворізький державний педагогічний університет	+		4	+	
15.	Кримський гуманітарний університет	+		4	+	
16.	Кримський інженерно-педагогічний університет (Джанкойський НКП)	+		4	+	

17.	Кримський інженерно-педагогічний університет (Євпаторійський НКП)	+		4	+	
18.	Кримський інженерно-педагогічний університет (Керченський НКП)	+		4	+	
19.	Кримський інженерно-педагогічний університет	+		4	+	
20.	Луганський національний університет ім. Т. Шевченка	+		4 2	+	+
21.	Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (Ровеньківський факультет)	+		4	+	
22.	Маріупольський державний університет	+		4	+	
23.	Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького	+		4	+	+
24.	Мукачівський державний університет	+		4	+	+
25.	Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова	+		4	+	+
26.	Ніжинський державний університет ім. Гоголя	+		4	+	+
27.	Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди	+		4	+	
28.	Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. Ушинського	+		4	+	+
29.	Полтавський національний педагогічний університет ім. Короленка	+		4	+	+
30.	Педагогічний інститут Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника	+		4	+	+
31.	Рівненський державний гуманітарний університет	+		4	+	+

32.	Севастопольський міський гуманітарний університет	+		4	+	
33.	Слов'янський державний педагогічний університет	+		4	+	+
34.	Сумський державний педагогічний університет ім. Макаренка	+		4	+	+
35.	Східноукраїнський національний університет ім. Даля	+		4 2	+	+
36.	Уманський державний педагогічний університет ім. П.Тичини	+		4	+	+
37.	Харківська гуманітарно-педагогічна академія	+		4 1	+	
38.	Харківський національний педагогічний університет ім. Г. Сковороди	+		4	+	+
39.	Херсонський державний університет	+		4	+	+
40.	Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	+		2	+	+
41.	Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	+		4	+	+
42.	Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича	+		2	+	+
43.	Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка	+		4 2	+	+
44.	Київський національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	+		4	+	+

Джерело: систематизовано автором на основі [118]

Додаток Ц
Навчальні плани підготовки бакалаврів дошкільної освіти у
ВНЗ України (2011–2012 рр.)

Таблиця Ц. 1

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка (2011 р.)
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАКЕТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
План напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта

№ п/п	НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ	Форми підсумкового контролю				Обсяг роботи студентів					
		Екзамени	Заліки	Курсові роботи	Кредитів	Всього годин	З викладачем				Самостійна робота
							Аудиторні заняття			Індивідуальні заняття	
							Лекції	Практичні семінарські	Лабораторні		
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13
1.	ЦИКЛ ГУМАНІТАРНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ				36	1296	252	336		354	354
1.1.	Нормативна частина циклу				16	576	92	196		144	144
1	ГЕ 01. Історія України	2			3	108	34	16		29	29
2	ГЕ 02. Українська мова (за професійним спрямуванням)	5	3,4		3	108	18	54		18	18
3	ГЕ 03. Філософія	4			3	108	26	26		28	28
4	ГЕ 04. Історія української культури	5			2	72	14	16		21	21
5	ГЕ 05. Іноземна мова	2	1		5	180		84		48	48
1.2.	Вибіркова частина циклу				20	720	160	140		210	210
6	ГЕ 06. Дисципліни за вибором студентів	20	24		20	720	160	140		210	210
2.	ЦИКЛ МАТЕМАТИЧНОЇ ТА ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ				24	864	156	120	84	252	252
2.1.	Нормативна частина циклу				21	756	134	94	84	222	222
7	ПМ 01. Основи екології		1		1,5	54	12	12		15	15
8	ПМ 02. Нові інформаційні технології		1		3	108	10		36	31	31

9	ПМ 03. Фізіологія (ВНД та вікова) з основами генетики	1			3	108	18	18	2	35	35
10	ПМ 04. Основи медичних знань і охорони здоров'я		2		3	108	18	6	12	36	36
11	ПМ 05. Педіатрія		3		3	108	26	24		29	29
12	ПМ 06. Сучасні ТЗН		2		3	108	16		34	29	29
13	ПМ 07. Основи валеології		2		4,5	162	34	34		47	47
2.2.	Вибіркова частина циклу				3	108	22	26	0	30	30
	ПМ 08 Дисципліни, які визначає ВНЗ				3	108	22	26	0	30	30
14	ПМ 08.01 Економічна теорія		5		3	108	22	26		30	30
3.	ЦИКЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ				180	6480	1134	1044	138	1644	2526
3.1.	Нормативна частина циклу				130	4662	806	848	112	1271	1631
	Професійно-педагогічна підготовка				47,5	1710	342	350	26	514	478
15	ПП 01. Вступ до спеціальності		1		1,5	54	14	14		13	13
16	ПП 02. Сучасна українська мова з практикумом	2			6	216	46	52		59	59
17	ПП 03. Основи педагогічної майстерності	3		7	3	108	24		26	29	29
18	ПП 04. Педагогіка дошкільна	4,6		7	7	252	60	66		63	63
19	ПП 05. Історія педагогіки	1			4,5	162	42	36		42	42
20	ПП 06. Основи наукових досліджень		6		3	108	20	24		32	32
21	ПП 07. Психологія дитяча	4		7	6,5	234	38	46		75	75
22	ПП 08. Педагогічна психологія	3		7	3	108	18	20		35	35
23	ПП 09. Загальна педагогіка	1			3	108	26	26		28	28
24	ПП 10. Загальна психологія	2		7	6	216	38	46		66	66
25	ПП 11. Етнопсихологія		8		3	108	16	20		36	36
	Курсова робота (з психолого-педагогічних дисциплін)		7		1	36				36	
3.1.2	Професійна науково-предметна підготовка				82	2952	4624	498	86	757	1153
26	ПП 12 Література для дітей дошкільного віку	7			3	108	26	24		29	29

27	ПП 13 Основи природознавства з методикою	3,5		8	9	324	70	80		87	87
28	ПП 14 Теорія та методика розвитку рідної мови дітей	6		8	6	216	52	54		58	58
29	ПП 15 Культура мовлення та виразного читання	8			3	108	18	10	8	36	36
30	ПП 16 Методика навчання української мови в ДНЗ з російськомовним режимом		7	8	3,5	126	26	30	4	33	33
31	ПП 17 Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень	7		8	6	216	52	54		55	55
32	ПП 18 Методика фізичного виховання	6		8	6	216	30	28	24	67	67
33	ПП 19 Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей		5	8	6	216	30	22	28	68	68
34	ПП 20 Методика музичного виховання	4		8	3	108	10	16	10	36	36
35	ПП 21 Методика проведення занять з природознавства		7		3	108	26	26		28	28
36	ПП 22 Художня праця	7			3	108	12	34		31	31
37	ПП 23 Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям		5		3	108	20	24		32	32
38	ПП 24 Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами		7		3,5	126	28	32		33	33
39	ПП 25 Декоративне мистецтво та основи дизайну		4		3	108	16	20		36	36
40	ПП 26 Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників		4		4,5	162	20	20	12	55	55
41	ПП 27 Література іноземної мови для дітей дошкільного віку	8			1,5	54	10	8		18	18
42	ПП 28 Безпека життєдіяльності та основи охорони праці		3		2	72	18	16		19	19

	Курсова робота (з методик дошкільного виховання)		8		1	36				36	
	Практична підготовка										
	Виробнича педагогічна практика у ДНЗ				9	324					324
	Державна атестація				3	108					108
3.2.	Вибіркова частина циклу				48	1728	288	234	48	318	840
	ПП 29 Дисципліни та практики, які встановлює ВНЗ				45.5	1638	260	226	48	309	795
43	ПП 29.01 Вступ до спеціальності "Початкове навчання"		1		1,5	54	10	10		17	17
44	ПП 29.02 Каліграфія		6		1	36	8	10		9	9
45	ПП 29.03 Математика	3			7	252	58	58		68	68
46	ПП 29.04 Методика викладання математики	8			6	216	52	48	2	58	58
47	ПП 29.05 Методика викладання української мови	8			6	216	52	48		58	58
48	ПП 29.06 Методика навчання природознавства	6			3,5	126	26	14	14	36	36
49	ПП 29.07 Методика викладання предметів освітньої галузі «Людина і світ»		5		2	72	16	14	10	16	16
50	ПП 29.08 Трудове навчання практикумом	3			4	144	28	16	24	38	38
51	ПП 29.09 Сучасна російська мова з практикумом		2		1	36	10	8		9	9
	Навчальна польова практика з природознавства			2	1,5	54					54
	Навчальна педагогічна практика			5,6	6	216					216
	Виробнича літня педагогічна практика			6	6	216					216
	ПП 30 Дисципліни за вибором студентів		8		2,5	90	28	8	0	9	45
Підготовка бакалавра:											
	Кількість екзаменів	31									
	Кількість заліків		40								

	Кількість курсівих робіт (всього)			2							
	Кількість практик (всього)			5							
	Позакредитні дисципліни										
54	Фізичне виховання		1,2,3, 4		7,5	270		270			0
Додаток А до навчального плану (орієнтований перелік дисциплін за вибором студентів)											
	ГЕ 06.01. Правознавство	7			2,5	90	26	10		27	27
	ГЕ 06.02. Релігієзнавство	5			1,5	54	22	14		9	9
	ГЕ 06.03. Політологія	8			3	108	20	20		34	34
	ГЕ 06.04. Етика та естетика		7		1,5	54	10	10		17	17
	ГЕ 06.05. Логіка		5		1,5	54	12	6		18	18
	ГЕ 06.06. Основи конституційного права		7		2,5	90	20	16		27	27
	ГЕ 06.07. Соціологія		5		1,5	54	20	16		9	9
	ПП 30.01 Спецкурси з педагогіки дошкільної		8		1	36	10	8		9	9
	ПП 30.02 Оглядів лекції				1,5	54	18				36

Таблиця Ц. 2

Навчальний план
Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

План теоретичних занять

№ п/п	Цикл дисциплін. Назви дисциплін	Розподіл за семестрами			Кредити ECTS	Години							Розподіл аудиторних годин на тиждень							
		Екзамени	Зачаї	Курсові роботи		У тому числі							1 курс	2 курс	3 курс	4 курс				
						Усього	Самостійна робота	Аудиторні заняття	Лекції	Лабораторії	Семінари та проекти	семестр								
												1	2	3	4	5	6	7	8	
												кількість навчальних тижнів								
													17	18	17	18	16	16	17	10
Цикл соціально-гуманітарної підготовки																				
1.1. Нормативні дисципліни																				
1.1.1.	Історія України	1			3,0	108	58	50	18		32	3								
1.1.2.	Українська мова (за проф. спрямуванням)	5	3, 4		3,0	108	36	72	18		54									
					0,5	18	2	18	6		10			1						
					1,5	54	18	36	8		28				2					
					1,0	36	16	20	4		16					1				
1.1.3.	Філософія	3			3,0	108	58	50	18		32			3						
1.1.4.	Історія української культури	5			2,0	72	38	34	18		16					2				
1.1.5.	Політологія	8			2,0	72	54	18	10		8							2		
1.1.6.	Іноземна мова	3	2		5,0	180	98	82		82										
					2,0	72	40	32		32		2								
					2,0	72	38	34		34			2							
					1,0	36	20	16		16				1						
1.1.7.	Фізичне виховання		2, 4								256									
											64	4								
											64		4							
											64			4						
											64				4					
	Усього				18,0	648	342	306	82	82	142	9	6	9	6	3		2		
1.2. Вибіркові дисципліни																				
1.2.1.	Релігієзнавство (за вибором ВНЗ)	2			2,0	72	54	18	18				1							
1.2.2.	Риторика або Основи публічного мовлення (одна за вибором ВНЗ)	2			2,0	72	54	18	18				1							
1.2.3.	Вибіркові дисципліни (за вибором студента)	3			4,0	144	108	36	36					2						
1.2.4.	Вибіркові дисципліни (за вибором студента)	4			2,0	72	54	18	18						1					
1.2.5.	Соціологія (за вибором ВНЗ)	5			2,0	72	54	18	18							1				
1.2.6.	Вибіркові дисципліни (за вибором студента)	6			2,0	72	54	18	18								1			
1.2.7.	Етика (за вибором ВНЗ)	7			2,0	72	54	18	18									1		
	Усього				16,0	576	432	144	144				2	2	1	1	1	1		
2. Цикл фундаментальної, природничо-наукової та загальноєкономічної підготовки																				
2.1. Нормативні дисципліни																				
2.1.1.	Нові інформаційні технології	2			6,0	216	162	54	6	48			3							
2.1.2.	Технічні засоби навчання		7		3,0	108	90	18	10	8								1		
2.1.3.	Основи охорони праці	8			2,0	72	36	36	18		18							4		
2.1.4.	Основи екології		6		4,0	144	114	30	16		14					2				
2.1.5.	Основи медичних знань	2			6,0	216	146	70	36	34			4							
2.1.6.	Основи дефектології та логопедії	8			6,0	216	148	68	36	32										
					3,0	108	58	50	26	24							3			
					3,0	108	90	18	10	8								2		
2.1.7.	Педіатрія	6			7,0	252	176	76	32	44										
					3,5	126	80	46	16	30						3				
					3,5	126	96	30	16	14							2			
2.1.8.	Вікова фізіологія і валогіологія		1		8,0	288	206	82	34	48		5								
	Усього				42,0	1512	1078	434	188	8	238	5	7			3	4	4		
2.2. Вибіркові дисципліни (за вибором ВНЗ)																				
2.2.1.	Математика	2	1		6,0	216	114	102	36	66										
					3,0	108	58	50	18	32		3								
					3,0	108	56	52	18	34			3							
2.2.2.	Основи природознавства		2, 3		3,5	126	58	68	36	32										
					2,0	72	38	34	18	16			2							
					1,5	54	20	34	18	16				2						
2.2.3.	Сучасна українська мова з практикумом	2, 4	1		10,5	378	190	188	90	98										
					3,0	108	58	50	18	32		3								
					3,5	126	56	70	36	34			4							
					1,5	54	20	34	18	16				2						
					2,5	90	56	34	18	16					2					
2.2.4.	Сучасна російська мова з практикумом	4			4,5	162	94	68	36	32										
					2,0	72	38	34	18	16				2						
					2,5	90	56	34	18	16					2					
2.2.5.	Методика виховної роботи		5		1,5	54	10	44	10	34							3			
2.2.6.	Анатомія, фізіологія та патологія дітей з основами гістології		5		1,5	54	24	30	16	14							2			
	Усього				27,5	990	490	500	224	276		6	9	6	4	5				
2.3. Вибіркові дисципліни (за вибором студента)																				
Цикл 1																				
2.3.1.	Родина педагогіка		6		1,5	54	24	30	16	14								2		
2.3.2.	Каліграфія		5		1,5	54	24	30		30							2			
Цикл 2																				
2.3.1.	Актуальні проблеми гри		6		1,5	54	24	30	16	14								2		
2.3.2.	Ритміка та хореографія		5		1,5	54	24	30		30							2			
	Усього				3,0	108	48	60	16	44							2	2		
3. Цикл професійної та практичної підготовки																				
3.1. Нормативні дисципліни																				
3.1.1.	Безпека життєдіяльності та ЦЗ		1д		2,0	72	36	36	18		18	2								
3.1.2.	Психологія загальна	1			3,5	126	60	66	34		32	4								
3.1.3.	Психологія дитяча	4			6,0	216	148	68	36	32										
					3,0	108	74	34	18	16				2						
					3,0	108	74	34	18	16					2					
3.1.4.	Психологія педагогічна	6			3,0	108	46	62	32	30							4			
3.1.5.	Етнопсихологія		7		3,0	108	58	50	18	32								3		
3.1.6.	Вступ до спеціальності		1		2,0	72	38	34	18	16		2								
3.1.7.	Педагогіка загальна	3	2		6,0	216	114	102	36	66										
					3,0	108	56	52	18	34				3						
					3,0	108	58	50	18	32					3					
3.1.8.	Педагогічна творчість		4		3,0	108	56	52	18	34						3				

кандидат педагогічних наук, професор Раїсін А. Б.

III. План навчального процесу

№	НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ	Розподіл за семестрами				Годин із них										Розподіл за курсами та семестрами																																																																																																																																																																																																																																																															
		Екзамени	Заліски	Курсові роботи	Курсові проекти	Всього	Кредити	Кредити ECTS	Аудиторні	Лекції	Лабораторні	Практичні	Сам. роб.	СЕМЕСТРИ																																																																																																																																																																																																																																																																	
														Кількість навчальних тижнів																																																																																																																																																																																																																																																																	
														1 курс																2 курс																3 курс																4 курс																																																																																																																																																																																																																	
														17																16																15																14																13																12																11																10																9																8																7																6																5																4																3																2																1	
17																16																15																14																13																12																11																10																9																8																7																6																5																4																3																2																1															

1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22							
	1.	Нормативна частина																				20.12	25.12	22.13	25.73	21.47	15.08	19.88	15.09
	1.1.	Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки																				38.88	3.25	6.27	3.33	1.20	2.73		
	1.1.1.	Історія України																				2.59							
	1.1.2.	Історія української культури																				1.88							
	1.1.3.	Філософія																							2.93				
	1.1.4.	Політологія																											
	1.1.5.	Українська мова (за професійним спрямуванням)																							1.87	1.73	1.20		
	1.1.6.	Іноземна мова (за професійним спрямуванням)																				1.29	1.38	1.47	1.60				
	1.1.7.	Фізична культура																				3.76	4.00	4.00	4.00				
	1.2.	Цикл природничо-наукової підготовки																				10.00	7.88	8.13	1.33	2.93	2.59		
	1.2.1.	Основи медичних знань і охорони здоров'я																				2.59							
	1.2.2.	Фізіологія (ВНД та вікова) з основами генетики																				6.4	2.59						
	1.2.3.	Загальна педагогіка																				2.24							
	1.2.4.	Педіатрія																				2.75							
	1.2.5.	Основи валдеології																				1.33							
	1.2.6.	Нові інформаційні технології і сучасні ТЗН																				2.80							
	1.2.7.	Основи дефектології та логопедії																				2.67							
	1.2.8.	Педагогічна та вікова психологія																							2.93				
	1.2.9.	Етнопсихологія																									1.18		
	1.2.10.	Основи охорони праці																									1.41		
	1.2.11.	Сучасна українська мова з практикумом																				2.50	1.33	1.33					
	1.2.12.	Загальна психологія																				2.59	2.62						
	1.3.	Цикл професійної та практичної підготовки																				6.24	14.00	7.73	21.07	17.33	15.08	17.29	12.36
	1.3.1.	Вступ до спеціальності																				1.29							
	1.3.2.	Література для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку																											
	1.3.3.	Безпека життєдіяльності																							1.38				
	1.3.4.	Історія педагогіки																							2.25				
	1.3.5.	Дидактика і школознавство																							2.75				
	1.3.6.	Художня праця																							2.38				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1.3.7.	Педагогічні технології у ДНЗ та початковій школі	3				54	1.00	1.50	22	10	0	12	32			1.47					
1.3.8.	Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами		4			108	2.00	3.00	48	16	12	20	60				3.20				
1.3.9.	Основи педагогічної майстерності		4			108	2.00	3.00	46	16	14	16	62				3.07				
1.3.10.	Культура мовлення та виразне читання		4			108	2.00	3.00	46	16	14	16	62				3.07				
1.3.11.	Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників та молодших школярів	4				108	2.00	3.00	40	14	12	14	68				2.67				
1.3.12.	Курсова робота (з педагогіки або дошкільної педагогіки)			4		72	1.33	2.00	0	0	0	0	72								
1.3.13.	Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень	5				162	3.00	4.50	64	22	20	22	98					4.27			
1.3.14.	Методика навчання української мови ДНЗ з російськомовним режимом		5			54	1.00	1.50	22	6	10	6	32					1.47			
1.3.15.	Методика проведення занять з народознавства у ДНЗ	5				108	2.00	3.00	42	12	20	10	66					2.80			
1.3.16.	Методика ознайомлення дошкільників з природою	5				108	2.00	3.00	42	16	8	18	66					2.80			
1.3.17.	Ознайомлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку із суспільним довкіллям	6				108	2.00	3.00	42	20	10	12	66						3.23		
1.3.18.	Декоративне мистецтво та основи дизайну	6				108	2.00	3.00	40	14	12	14	68						3.08		
1.3.19.	Теорія та методика виховної роботи	6				81	1.50	2.25	30	10	8	12	51						2.31		
1.3.20.	Курсова робота з методик (за вибором)			6		36	0.67	1.00	0	0	0	0	36								
1.3.21.	Література іноземної мови для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку		7			54	1.00	1.50	20	8	6	6	34							1.18	
1.3.22.	Педагогіка дошкільна	4	2			243	4.50	6.75	108	32	20	56	135		2.00	2.13	2.93				
1.3.23.	Основи природознавства (ботаніка, зоологія, землезнавство) з методикою викладання у ДНЗ та ПШ	1,2				162	3.00	4.50	68	24	18	26	94	2.12	2.00						
1.3.24.	Теорія та методика розвитку рідної мови дітей дошкільного віку	5				216	4.00	6.00	92	32	36	24	124				3.20	2.93			
1.3.25.	Основи образотворчого мис-ва з методикою керівництва зображ. д-тю дітей ДНЗ та початкової школи	7				216	4.00	6.00	82	26	28	28	134						1.08	4.00	
1.3.26.	Методика фізичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	6				216	4.00	6.00	88	20	42	26	128					3.07	3.23		
1.3.27.	Методика викладання математики у початковій школі	8	7			216	4.00	6.00	84	24	32	28	132							1.18	5.82
1.3.28.	Методика викладання української мови у початкових класах	7				216	4.00	6.00	82	24	28	30	134						1.08	4.00	
1.3.29.	Психологія дитяча (дошкільна)	4				216	4.00	6.00	86	38	12	36	130			2.80	2.93				
1.3.30.	Методика музичного виховання та основ хореографії в ДНЗ та початковій школі	8	7			162	3.00	4.50	60	20	40	0	102							1.76	2.73
1.3.31.	Методика викладання російської мови у початкових класах	7				216	4.00	6.00	82	20	18	44	134						1.08	4.00	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1.3.32.	Трудове навчання з практикумом		8			162	3.00	4.50	62	16	22	24	100							1.18	3.82
1.3.33.	Основи наукових досліджень	3				108	2.00	3.00	40	8	16	16	68		1.25	1.33					
2.	Вибіркова частина	7	26	0	0	2727	50.50	75.75	1088	430	174	484	1639	7.88	4.88	8.40	5.20	8.53	14.92	10.94	14.91
2.1.	Цикл дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу	2	7	0	0	675	12.50	18.75	270	104	52	114	405	3.06	1.88	4.40	1.20	2.27		2.35	2.73
2.1.1.	Вступ до університетських студій		1			36	0.67	1.00	16	8	0	8	20	0.94							
2.1.2.	Екокультура особистості	1				81	1.50	2.25	36	12	0	24	45	2.12							
2.1.3.	Сімейна педагогіка		3			54	1.00	1.50	22	6	8	8	32			1.47					
2.1.4.	Педагогічна робота з дітьми групи ризику		5			81	1.50	2.25	34	12	10	12	47				2.27				
2.1.5.	Педагогічний супровід сім'ї в закладах освіти		7			108	2.00	3.00	40	14	12	14	68						2.35		
2.1.6.	Соціально-педагогічна робота в закладах освіти		8			81	1.50	2.25	30	10	10	10	51								2.73
2.1.7.	Педагогіка дітей раннього віку	3				90	1.67	2.50	28	14	0	14	62		1.00	0.80					
2.1.8.	Методика роботи в таборах		3			72	1.33	2.00	28	8	12	8	44		0.88	0.93					
2.1.9.	Основи становлення і розвитку освіти дорослих у країнах ЄС		4			72	1.33	2.00	36	20	0	16	36			1.20	1.20				
2.2.	Цикл дисциплін вільного вибору студента	0	10	0	0	720	13.33	20.00	300	160	0	140	420			4.00	4.00	4.00	4.62	1.76	2.73
2.2.1.	Екологія або Антропологія		3			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42			2.00					
2.2.2.	Інформаційне суспільство або Етнологія		3			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42			2.00					
2.2.3.	Історія мистецтв або Етнографія		4			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42				2.00				
2.2.4.	Історія театру або Етика		4			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42				2.00				
2.2.5.	Менеджмент або Логіка		5			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42					2.00			
2.2.6.	Психологія права або Правознавство		5			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42					2.00			
2.2.7.	Культурологія або Естетика		6			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42						2.31		
2.2.8.	Мистецтвознавство або Українознавство		6			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42						2.31		
2.2.9.	Риторика або Історія світової цивілізації		7			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42							1.76	
2.2.10.	Диференційна психологія або Цінності європейської цивілізації		8			72	1.33	2.00	30	16	0	14	42								2.73
2.3.	Цикл дисциплін додаткової кваліфікації	5	9	0	0	1332	24.67	37.00	518	166	122	230	814	4.82	3.00			2.27	10.31	6.82	9.45
2.3.1.	Дитяча література		2			54	1.00	1.50	20	6	6	8	34		1.25						
2.3.2.	Основи інформатики з елементами програмування		5			81	1.50	2.25	34	12	0	22	47				2.27				
2.3.3.	Методика навчання освітній галузі Суспільствознавство	6				108	2.00	3.00	40	14	12	14	68						3.08		
2.3.4.	Практика усного і писемного мовлення (іноземна мова)		6			108	2.00	3.00	40	10	12	18	68						3.08		
2.3.5.	Методика навчання інформатики		6			108	2.00	3.00	40	8	16	16	68						3.08		
2.3.6.	Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання		7			81	1.50	2.25	30	10	10	10	51							1.76	
2.3.7.	Методика навчання іноземної мови	8				108	2.00	3.00	42	14	12	16	66								3.82
2.3.8.	Сучасна російська мова з практикумом		2			108	2.00	3.00	48	18	0	30	60	2.00	0.88						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
2.3.9.	Методика навчання освітній галузі "Природознавство"	7	6			162	3.00	4.50	60	12	22	26	102						1.08	2.71	
2.3.10.	Фізична культура з методикою навчання	8	7			126	2.33	3.50	48	18	14	16	78							1.18	2.55
2.3.11.	Образотворче мистецтво з методикою навчання		8			144	2.67	4.00	54	20	14	20	90							1.18	3.09
2.3.12.	Математика	2				144	2.67	4.00	62	24	4	34	82	2.82	0.88						
3.	Практична підготовка	0	0	0	0	1026	19.00	28.50	0	0	0	0	1026								
3.1.	Практики	0	0	0	0	1026	19.00	28.50	0	0	0	0	1026								
3.1.1.	Польова практика					54	1.00	1.50	0	0	0	0	54								
3.1.2.	Навчально-виробнича в групах раннього віку					162	3.00	4.50	0	0	0	0	162								
3.1.3.	Виробнича в дошкільних групах в оздоровчий період					162	3.00	4.50	0	0	0	0	162								
3.1.4.	Виробнича з організації співпраці з батьками					108	2.00	3.00	0	0	0	0	108								
3.1.5.	Виробнича практика в дошкільних навчальних закладах					216	4.00	6.00	0	0	0	0	216								
3.1.6.	Державна педагогічна практика в дошкільних закладах					324	6.00	9.00	0	0	0	0	324								
Разом		40	50	2	0	9981	184.83	277.25	3572	1264	808	1500	6409	28.00	30.00	30.53	30.93	30.00	30.00	30.82	30.00
Зайки			50											5	8	8	6	5	5	8	4
Екзамени		40												5	5	5	5	5	5	5	5

Навчальний план склав:

Директор інституту

(Т.М. Десятов)

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Ю.В. Андріяко)

Начальник департаменту навчально-методичної роботи

(М.Н. Гаврилюк)

Дата: "___" _____ 20__ р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № _____ від "___" _____ 20__ р.)

Таблиця Ц.4

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
 Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
 Напрямок підготовки 0101 «Педагогічна освіта», ОКР «бакалавр»
 Спеціальність 6.010101 "Дошкільна освіта" Спеціалізація "Практична психологія" Стаціонарна форма навчання

Назва дисципліни	Шифр дисципліни	О/В	Години	Кредити
I курс, 1 семестр				
Історія України	Г1.1	О	108	3
Іноземна мова	Г1.10	О	72	2
Фізичне виховання	Г1.11	О	72	2
Комп'ютерний практикум та ТЗН	ПН2.2	О	108	3
Фізіологія ВНД (та вікова) з основами генетики	ПН2.3	О	108	3
Вступ до спеціальності	ППЗ.1	О	90	2,5
Загальна психологія	ППЗ.2.1	О	108	3
Історія психології	ППЗ.2.6	О	198	5,5
Загальна педагогіка	ППЗ.3.1	О	144	4
Педагогіка сім'ї і родинне виховання	ВЗ.3.6	В	126	3,5
Всього			1134	29,5
I курс, 2 семестр				
Історія української культури	Г1.2	О	72	2
Українська мова (за професійним спрямуванням)	Г1.3	О	108	3
Іноземна мова	Г1.10	О	36	1
Фізичне виховання	Г1.11	О	72	2
Основи екології	ПН.2.1	О	54	1,5
Сучасна українська мова з практикумом	ПН2.6	О	162	4,5
Загальна психологія	ППЗ.2.1	О	144	4
Вікова психологія	ППЗ.2.2	О	162	4,5
Загальна педагогіка	ППЗ.3.1	О	108	3
Дитяча література (українська і зарубіжна)	ВЗ.3.7	В	108	3
Всього			1026	26,5
II курс, 3 семестр				
Філософія	Г1.3	О	108	3
Іноземна мова	Г1.10	О	54	1,5
Фізичне виховання	Г1.11	О	36	1
Сучасна українська мова з практикумом	ПН2.6	О	108	3
Педагогічна психологія	ППЗ.2.3	О	162	4,5
Педагогіка дошкільна	ППЗ.3.2	О	108	3
Методика ознайомлення дітей з природою	ППЗ.10	О	108	3
Теорія та метод.формув.елемет.матем.уявлень у дит.д.в.	ППЗ.11	О	108	3
Теорія та методика ознайомл. дітей з українознавством	ППЗ.16	О	90	2,5

Основи природознавства	ППЗ.18	О	108	3
Основи педіатрії та гігієни	ВЗ.3.2	В	108	3
<i>Всього</i>			1098	30,5
II курс, 4 семестр				
Правознавство	Г1.5	О	90	2,5
Іноземна мова	Г1.10	О	54	1,5
Фізичне виховання	Г1.11	О	36	1
Педагогіка дошкільна	ППЗ.3.2	О	126	3,5
Методика ознайомлення дітей з природою	ППЗ.10	О	108	3
Теорія та метод.формув.елемет.матем.уявлень у дит.д.в.	ППЗ.11	О	108	3
Теорія та методика фізичного виховання	ППЗ.12	О	144	4
Теорія та методика ознайомл. дітей з українознавством	ППЗ.16	О	72	2
Культура мовлення та виразне читання	ВЗ.3.8	В	126	3,5
Художня праця з практикумом	ВЗ.3.9	В	90	2,5
Педагогічна практика "Спостереження у ДНЗ"				
<i>Всього</i>			954	26,5

Таблиця Ц.5

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Напрямок підготовки 0101 «Педагогічна освіта», ОКР «магістр»
Спеціальність 8.010101 «Дошкільна освіта»

V курс, 9 семестр				
Педагогіка і психологія вищої школи	2.06.	О	108	3
Методика викладання дошкільної педагогіки у ВНЗ	2.01.	О	180	5
Сучасні технології викладання методик дошк.вих	2.02.	О	180	5
Методологія науково-педагогічних досліджень у ВНЗ	1.05.	О	126	3,5
Проблеми професійного і особистісного становлення викладача	2.09.	О	108	3
Цивільний захист	1.04.	О	36	1
Методика соціально-виховної роботи в сучасних умовах	2.03.	О	36	1
Акмеологія з основами психології кар'єри	2.04.	О	144	4
Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти	2.10.	О	144	4
Охорона праці в галузі освіти	1.02.	О	36	1
Разом			1098	30,5
V курс, 10 семестр				
Вища освіта України і Болонський процес	1.01.	О	36	1
Управління навчально-виховним процесом у ВНЗ	2.08.	О	72	2
Інтелектуальна власність	1.03.	О	36	1
Основи професійно-педагогічного спілкування	2.05.	О	126	3,5
Асистентська практика	2.07.	О	432	12
Захист магістерської роботи		О	360	10
Разом			1062	29,5
Всього за навчальний рік			2160	60

Таблиця Ц.6

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Напрямок підготовки 0101 «Педагогічна освіта», ОКР «бакалавр»
Спеціальність 6.010101 «Дошкільна освіта»

"Затверджую"

Ректор Хмельницької
гуманітарно-педагогічної
академії

І.М.Шоробура

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія**НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН**

Напрямок підготовки 0101 "Педагогічна освіта"

Спеціальність 6.010101 "Дошкільна освіта"

2013-2014 н.р.

Денна форма навчання

Освітньо-кваліфікаційний рівень - "бакалавр"

Кваліфікація -

вихователь дітей дошкільного віку

Термін навчання - 2 роки

на основі документу державного зразка

"молодший спеціаліст"

I. Графік навчального процесу

Курс	вересень	жовтень	листопад	грудень	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень
	1-7	8-14	15-21	22-28	29.09-5.10	6-12	13-19	20-26	27.10-2.11	3-9	10-16	17-23
1												
2												

Е

теоретичне навчання
екзаменаційна сесія

В
ДД
ПП

виробнича практика
дослідницько-діагностична практика
переддипломна практика

Д
К

державна атестація
канікули
II. Зведені дані по бюджету часу (в тижнях)

Курс	Теоретичне навчання	Екзаменаційна сесія	Виробнича практика	дослідницько-діагностична практика	Державна атестація	Канікули	Всього тижнів у навчальному році
1	34	4	3	1	-	11	41/52
2	32	4	3	1	3	10	42/52

III. Практична підготовка

Види практики					
Дослідницько-діагностична практика			Виробнича практика		
Назва практика		Термін проведення	Назва практика		Термін проведення
		Семестр			Семестр
Дослідницько-діагностична практика		2	Психолого-педагогічна практика		2
Дослідницько-діагностична практика		3	Переддипломна практика		4

IV. План навчального процесу

№	Назва дисципліни	Форма контролю				Кредити ECTS	Кількість годин						Розподіл по семестрах			
		екза- мени	за- ліск	кон- троль роб.	кур- сові роб.		ВСЬОГО	аудиторні заняття					1	2	3	4
								всього	лекцій	практи- чні і семі- нар- ні	лабо- рато- рні	самос- тійна робота	Тижні у семестрах			
													16	17	15	16
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Нормативні навчальні дисципліни																
1.1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки						29	1044	512	114	174	224	532	10	8	8	6
1	Історія України		2			4	144	66	42	24		78	2	2		
2	Політологія		4			3,5	126	62	42	20		64			2	2
3	Філософія		4дз			1,5	54	32	8	24		22				2
4	Історія української культури			1дз		2	72	32	22	10		40	2			
5	Іноземна мова *		3			6,5	234	112	0		112	122	2	2	2	1
6	Сучасна українська мова з практикумом		3			6,5	234	112	0		112	122	2	2	2	1
7	Фізичне виховання			1дз, 2дз		5	180	96	0	96		84	2	2	2	
1.2. Цикл природничо-наукової підготовки						9,5	342	164	86	44	34	178	2	6	2	0
8	Нові інформаційні технології та ТЗН *			2дз		2	72	34	0		34	38			2	
9	Інклюзивна освіта		3			1,5	54	30	16	14		24			2	
10	Педіатрія		2			4	144	68	50	18		76			4	
11	Основи наукових досліджень			1з		2	72	32	20	12		40	2			
1.3. Цикл професійно-орієнтованої підготовки						41,5	1494	746	410	262	74	748	16	16	6	8
12	Сучасна українська дитяча література з основами літературознавства і ораторського мистецтва		1			4	144	64	24	40		80	4			
13	Дитяча психологія			2дз	2	4	144	68	44	24		76			4	
14	Етнопсихологія			4дз		1,5	54	32	20	12		22				2
15	Дошкільна педагогіка з практикумом		3		2	5,5	198	96	56	30	10	102	2	2		2
16	Педагогічна творчість			2дз		2	72	34	10	20	4	38			2	
17	Історія педагогіки			2дз		4	144	68	48	20		76			4	
18	Теорія і методика співпраці ДНЗ з родинами			4дз		1,5	54	32	18	10	4	22				2
19	Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю		1		2	2,5	90	48	28	16	4	42	3			
20	Культура мовлення і виразне читання *			4дз		3,5	126	62	38	14	10	64			2	2

№	Назва дисципліни	Форма контролю				Кредити ECTS	Кількість годин						Розподіл по семестрах			
		екза-мени	за-ліски	кон-троль роб.	кур-сові роб.		аудиторні заняття						5	6	7	8
							всього	лек-ції	практич. і, семі-нари	лабо-рато-рні	самос-тійна робо-та	Тижні у семестрах				
												16	17	15	16	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
21	Основи природознавства з методикою		1дз			2,5	90	48	24	14	10	42	3			
22	Дошкільна лінгводидактика	1			2	2,5	90	48	24	14	10	42	3			
23	Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям		3дз	4		2	72	30	12	14	4	42			2	
24	Теорія та методика музичного виховання		2дз		2	1,5	54	34	20	10	4	20		2		
25	Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень	2			2	2	72	34	16	14	4	38		2		
26	Теорія та методика фізичного виховання	1			2	2,5	90	48	28	10	10	42	3			
2. Вибіркові навчальні дисципліни																
2.1. Дисципліни за вибором навчального закладу						21,5	774	378	238	120	20	396	2	0	6	16
27	Основи економічної теорії	4				3,5	126	62	42	20		64			2	2
28	Релігієзнавство		1з			2	72	32	22	10		40	2			
29	Правознавство та основи конституційного права України	4				3,5	126	64	54	10		62				4
30	Логіка		4з			1,5	54	32	20	12		22				2
31	Теорія та технологія роботи з різними категоріями дітей		4дз			2	72	32	12	14	6	40				2
32	Педагогічний менеджмент		3дз		2	2	72	30	20	10		42			2	
33	Організація і керівництво дошкільним навчальним закладом		3дз		2	2	72	30	16	10	4	42			2	
34	Соціально-педагогічні основи управління дошкільною освітою		4дз		2	2	72	32	16	12	4	40				2
35	Соціальна психологія		4дз			1,5	54	32	20	12		22				2
36	Соціальна педагогіка		4дз			1,5	54	32	16	10	6	22				2
2.1. Дисципліни за вибором студентів						6,5	234	120	38	26	56	114	0	0	8	0
37	Практикум з дитячої психології *		3з			1,5	54	30	0		30	24			2	
38	Психотренінг комунікативності *		3з			1,5	54	30	4		26	24			2	
39	Дозвіллєзнавство	3				1,5	54	30	16	14		24			2	
40	Інноваційні педагогічні технології		3дз			2	72	30	18	12		42			2	
ВСЬОГО НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН						108	3888	1920	886	626	408	1968	30	30	30	30
3. Практика						12	432									
3.1. Виробнича (кількість тижнів)						9	324							3		3
3.1. Дослідницько-діагностична (кількість тижнів)						3	108							1	1	
ВСЬОГО ГОДИН						120	4320	1920	886	600	352	1854				
4. Екзаменаційні сесії (кількість тижнів)						8	288						2	2	2	2
Кількість екзаменів		15											4	3	5	3
Кількість залісків			27										5	6	7	9
Кількість контрольних робіт				5									2	1	0	2
5. Курсові роботи (кількість робіт)						1	36							1		
6. Державна атестація (кількість тижнів)						3	108									3
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН						132	4752	1920	886	626	408	1968				

V. Державна атестація

Перелік предметів, що виносяться на державні екзамени

1. Дошкільна педагогіка з окремими методиками та новітніми технологіями
2. Захист дипломної роботи

Примітка

* - години, які підлягають поділу
Лабораторні заняття проводяться з поділом на підгрупи

Проректор з науково-педагогічної роботи

/Телячий Ю.В./

Таблиця Ц.7

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Напрямок підготовки 0101 «Педагогічна освіта», ОКР «магістр»
Спеціальність 8.010101 «Дошкільна освіта»

Навчальний план
Напрямок підготовки 0101 «Педагогічна освіта», ОКР «магістр»
Спеціальність 8.010101 «Дошкільна освіта»

№ з/п	Найменування дисциплін і видів навчальної діяльності студентів	Форми контролю			Години										Розподіл за семестрами	
		екзамени	заліки	курсові	Разом	Кредити	ECTS	Аудиторні			контр. роб.	СРС	Інд. робота	1	2	
								Всього	в тому числі					Тижні у семестрах		
									лекцій	практ. семін				лаборатор.	13	17
1.	Цикл професійно орієнтованої, гуманітарної, соціально-економічної підготовки															
1.1.	Нормативна частина циклу				162	3	4,5	44	12	32	0	0	118	0	3,4	0
1.	Філософія освіти (потік)	1			54	1	1,5	22	12	10			32		1,7	
2.	Іноземна мова професійного спілкування (потік)	1			108	2	3	22		22			86		1,7	
1.2.	Варіативна частина циклу				144	2,67	4	38	20	18	0	0	106	0	1,3	1,2
3.	Менеджмент вищої освіти (потік)		2 д		90	1,67	2,5	20	10	10			70			1,2
4.	Вища школа і Болонський процес (потік)		1 з		54	1	1,5	18	10	8			36		1,3	
	Всього годин за циклом	2	2		306	5,67	8,5	82	32	50	0	0	224	0	4,7	1,2
2.	Цикл природничо-наукової, професійної та практичної підготовки												0			
2.1.	Нормативна частина циклу				1260	23,3	35	352	202	150	0	0	908	0	10,4	12,5
5.	Педагогіка вищої школи (потік)	2			108	2	3	34	22	12			74			2
6.	Психологія вищої школи (потік)	1			108	2	3	26	18	8			82		2	
7.	Методологія і методи педагогічних досліджень (потік)		1з		54	1	1,5	16	8	8			38		1,2	
8.	Охорона праці в галузі освіти (потік)		1з		54	1	1,5	14	10	4			40		1	
9.	Сучасні інформаційні технології (потік)		2д		108	2	3	34	20	14			74			2
10.	Біобезпека та біоетика (потік)		1		54	1	1,5	16	10	6			38		1,2	
11.	Організація навчального процесу у ВНЗ (потік)		2з		54	1	1,5	18	10	8			36			1
12.	Основи конфліктології (потік)		2з		54	1	1,5	18	14	4			36			1
13.	Методика викладання дошкільної педагогіки	1			126	2,33	3,5	44	24	20			82		3,3	
14.	Сучасні технології в дошкільній педагогіці		2		90	1,67	2,5	22	12	10			68			1,3
15.	Технології викладання методик дошкільного виховання:						0						0			

[illegible]

Додаток Ш

Опитувальник

для студентів спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта»,
розроблений автором дослідження

1. Які основні державні документи забезпечують реформування галузі дошкільної освіти в Австралії та Україні?
2. Що означає поняття «ступенева освіта», «освітньо-кваліфікаційна характеристика», «кваліфікація»?
3. Які положення кваліфікаційної характеристики бакалавра дошкільної освіти ви вважаєте основними?
4. Подвійні ступені бакалавра – це особистий розвиток і професійна мобільність фахівця чи відповідь на виклик сучасного суспільства?
5. Що ви знаєте про міжнародне співробітництво у галузі дошкільної освіти?
6. Про дошкільну освіту якої із європейських чи інших країн світу ви найбільше знаєте?
7. Що вам відомо про типи дошкільних закладів, різновиди послуг, вимоги до фахівців дошкільної освіти, особливості харчування дітей тощо у цій країні?
8. Чи можете порівняти з вітчизняною дошкільною освітою, знайти спільні і відмінні аспекти?
9. Чи знайомі ви з системою підготовки фахівців дошкільної освіти в Австралії? будь-якій іншій країні?
10. Які організаційно-педагогічні умови якісної підготовки фахівців?
11. Який підхід до навчання і виховання дітей дошкільного віку, на вашу думку, домінує?

Додаток Щ

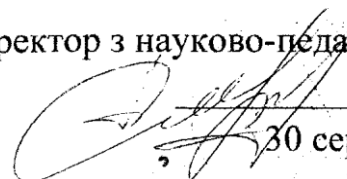
Спецкурс «Дошкільна освіта у світовому освітньому просторі»

ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

Кафедра дошкільної педагогіки, психології і фахових методик

"ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Телячий Ю. В.

30 серпня 2011 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**„Дошкільна освіта
у світовому освітньому просторі”**Напрямок підготовки **0101 Педагогічна освіта**Спеціальність **6.010101 «Дошкільна освіта»**Факультет **дошкільної освіти**Хмельницький
2011–2012 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1.5	Галузь знань	За вибором	
	Напрямок підготовки 0101 «Педагогічна освіта»		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): 6.010101 «Дошкільна освіта»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		5-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання презентація		Семестр	
Загальна кількість годин - 54		1-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1,3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр»	20 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		12 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		22 год.	год.
		Індивідуальні завдання: 10 год.	
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

У зв'язку з реформуванням дошкільної освіти в Україні (Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 (2011 р.), Базовий компонент дошкільної освіти (2012 р.), Базова програма розвитку дошкільника «Я у Світі» (2008 р.), комплексна програма «Дитина» (2012 р.), Програма розвитку дітей 5-річного віку «Впевнений старт» (2010 р.); внесення змін до закону України «Про дошкільну освіту» (2009 р.) тощо), яка інтегрує в європейський освітній простір, посилюються вимоги до фахової підготовки педагогічних кадрів, здатності реалізовувати освітні стандарти, впроваджувати нові технології навчання.

Досвід реформування дошкільної освіти та підготовки фахівців дошкільної освіти в багатьох країнах світу є цікавим для вивчення і впровадження позитивних ідей в Україні.

Мета дисципліни – фахова підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, зокрема ознайомлення з особливостями дошкільної освіти в багатьох країнах Європи та світовому освітньому просторі.

Завдання: ознайомити студентів із законодавчо-нормативною базою дошкільної освіти в окремих країнах; різновидами послуг у сфері раннього дитинства, функціями

Змістовий модуль 1						
Особливості дошкільної освіти у світовому освітньому просторі						
Тема 1. Пріоритетність дошкільної освіти в діяльності урядів багатьох держав світу на сучасному етапі. Міжнародне співробітництво в галузі освіти.	5	2				3
Тема 2. Дошкільна освіта у Великій Британії та Австралії. Умови життєдіяльності дітей в дошкільних закладах різного типу. Різновиди послуг, їхнє нормативно-правове забезпечення. Вимоги до обладнання, іграшок, особливості харчування.	4	2	2			
Тема 3 . Дошкільна освіта в США, Данії, Фінляндії, Швеції.	7	2	2			3
Тема 4. Освіта раннього дитинства у Німеччині, Швейцарії, Франції.	7	2	2			3
Тема 5. Дошкільна дітей дошкільного віку в Японії, Китаї, Туреччині, особливості використання робочого часу та спілкування з дітьми та батьками.	4	2	2			1
Тема 6. Особливості дошкільної освіти в Болгарії, Польщі, Чехії.	8	2	2			3
Разом за змістовим модулем 1	35	12	10			13

Змістовий модуль 2						
Підготовка фахівців дошкільної освіти в різних країнах світу: порівняльний аспект (Україна, Австралія)						
Тема 1. Кваліфікаційні рівні підготовки фахівців дошкільної освіти в Австралії. Дострокові кваліфікації, подвійні ступені. Типологія освітньо-професійних програм. Сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах реформування дошкільної освіти Австралії.	6	2				4
Тема 2. Особливості організації професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах Австралії й України.	7	2				5
Тема 3. Практична підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії.	4	2	2			
Тема 4. Порівняльний аналіз підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах України і Австралії.	2	2				
Разом за змістовим модулем 2	19	8	2			9
Усього за модулем 1	54	20	12		10	22

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
Змістовий модуль 1		
Особливості дошкільної освіти у світовому освітньому просторі		

1	Тема 2. Дошкільна освіта у Великій Британії та Австралії. Умови життєдіяльності дітей в дошкільних закладах різного типу. Різновиди послуг, їхнє нормативно-правове забезпечення. Вимоги до обладнання, іграшок, особливості харчування.	2
2	Тема 3 . Особливості дошкільної освіти в США, Данії, Фінляндії, Швеції.	2
3	Тема 4. Освіта дітей раннього віку в Німеччині, Швейцарії, Франції.	2
4	Тема 5. Дошкільна освіта в Японії, Китаї, Туреччині, особливості використання робочого часу та спілкування з дітьми та батьками.	2
5	Тема 6. Особливості дошкільної освіти в Болгарії, Польщі, Чехії.	2
Змістовий модуль 2 Підготовка фахівців дошкільної освіти в різних країнах світу: порівняльний аспект (Україна, Австралія)		
6	Тема 3. Практична підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії.	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Скласти список нормативно-правових документів для організації дошкільної освіти в Україні та Австралії.	3 год.
2	Опрацювати статтю Л. М. Глушок «Реформування дошкільної освіти в Австралії на сучасному етапі» [13].	3 год.
3	Скласти англomовний тезаурус основних термінів та найуживаніших понять, що стосуються дошкільної освіти.	5 год.
4	Опрацювати статтю Н. Мельник «Принципи побудови курікулуму дошкільної освіти в дошкільних закладах США» [24]	2 год.
5	Скласти порівняльну таблицю дитячих навчальних закладів різних форм власності в Україні, Австралії та Великій Британії. Підготувати презентацію.	2 год.
6	Підготувати презентацію «Порівняльний аналіз особливостей підготовки фахівців дошкільної освіти у ВНЗ України та в одній із країн світу.	3 год.
7	Порівняти зміст підготовки 4 та 5-річних дошкільників в Україні та Австралії чи в одній з європейських країн.	4 год.

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальні та групові проекти,
підготовка презентацій, захист рефератів та повідомлень.

8. Методи навчання

Словесні (бесіда, розповідь),
репродуктивний, дослідницький,
проблемний,
частково-пошуковий (евристичний),
пояснювально-ілюстративний.

9. Методи контролю

Письмове та усне опитування,
тестові завдання,
залік.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота		ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль №1	Змістовий модуль № 2		

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	20	100
5	10	10	10	10	10	5	5	10	5		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. Використана література

1. Баєва Л. В. Развитие содержания дошкольного образования в Англии на современном этапе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Баєва Любов Владимировна. – Москва, 2009. – 225 с.
2. Вульфсон Б.Л. Сравнительная педагогика. История и современные проблемы / Б.Л. Вульфсон. – Москва: УРАО, 2003. – 232 с.
3. Галус О.М. Порівняльна педагогіка: навч. посіб. / О.М. Галус, Л.М. Шапошнікова – К. : Вища школа, 2006. – 215 с.
4. Глушок Л. М. Кваліфікаційні рівні професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії / Л. М. Глушок // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал, № 4 (22) , Суми: СумДПУ. – 2012. – С. 118–125.
5. Глушок Л. М. Стан дошкільної освіти Австралії на сучасному етапі / Л. М. Глушок, Н. М. Бідюк // Порівняльна професійна педагогіка: наук. журнал / гол. ред. Н. М. Бідюк. – Хмельницький: ХНУ, 2011. – Вип. 2. – С. 18–196.
6. Детский сад в Японии: Опыт развития детей в группе. – М., 1987.
7. Детские сады и ясли в Австралии. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oztrovok.org/community/etc/children.html> – Мова англ.
8. Єгоров Г. Система освіти у Франції / Г. Єгоров // Історія в школі. – 2001. – № 3 – 4. – С.13–17.
9. Локшина О. Зарубіжна практика структурування базового компонента змісту освіти / О. Локшина // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 21–23.
10. Макарова В. Система общественного дошкольного воспитания Норвегии: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. Макарова. – Мурманск, 2000. – 204 с.
11. Мельник Н. Принципи побудови курикулу дошкільної освіти в дошкільних закладах США / Наталія Мельник // Гуманізація навчально-виховного процесу. Збірник наукових праць Слов'янського державного педагогічного університету. – Спецвипуск 4. Частина 2 – Слов'янськ, 2010. – С. 155–163.
12. Миндлина Т. Дошкольное воспитание во Франции / Т. Миндлина. – М., 1984.
13. Неліна Т. Приватний садок в Австралії /Т. Неліна // Дошкільне виховання. – 1994. – № 4.

14. Парамонова Л. А., Протасова Е. Ю. Дошкольное и начальное образование за рубежом: история и современность / Л. А. Парамонова, Е. Ю. Протасова – М., 2001.
15. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Тамара Поніманська // навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Академ-видав, 2006. – 456 с.
16. Сорокова М. Г. Современное дошкольное образование: США, Германия, Япония / М. Г. Сорокова. – М., 1998.
17. Australian Education Union (AEU), Preschool Education: Programs for 4 year olds, Two Years Prior to Year 1 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BN/0708/Preschool_Ed_Australia. – Заголовок з екрану. – Мова англ.
18. Harrington Marilyn. Enrollments, attendance and providers. Preschool education in Australia. [Електронний ресурс] / Parliamentary Library. 2010. – Режим доступу: http://www.aph.gov.au/library/pubs/bn/200708/Preschool_Ed_Australia.htm#_Toc198010807.
19. Hlushok L. N. Comparative Analysis of Early Childhood Professionals' Training in Australian and Ukrainian Institutions of Tertiary Education // Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach. FL, USA, L&L Publishing, 2012. – P. Vol. 3 – "Psychology and pedagogics". – 342 с. – С. 193 – 195.
20. Louise Watson, Beverley Axford. Characteristics and Delivery of Early Childhood Education Degrees in Australia. Final Report. Part A. [Електронний ресурс] // Faculty of Education, University of Canberra. – October 2008. – 51 p. – Режим доступу: http://www.Deewrgov.au/Early_childhood_Policy_Agenda/EarlyChildhoodWorkforce/Documents/Final_Report_PART_A.pdf. – Заголовок з екрану. – Мова англ.
21. National quality framework for Early Childhood Education & Care. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.deewr.gov.au/EarlyChildhood/Policy_Agenda/Quality/Pages/home.aspx – Заголовок з екрану. – Мова англ.
22. Nursery and Preschool Education. – Kelvin L. Seifert – Faculty of Education, University of Manitoba. – Winnipeg, Manitoba. – Canada. – 528 p.
23. Saracho O.N., Spodek B. Early Childhood teachers' preparation and the quality of program outcomes / O.N Saracho, B. Spodek // Early Child Development and Care, 177 (1). – P. 71–91.

Електронні ресурси

Електронні періодичні спеціалізовані видання з проблем дошкільної освіти:

- австралійські: «The online journal of International Research in Early Childhood Education» «Childhood Education journal», «Early Childhood Research Quarterly»
- українські: науково-практичні журнали «Дошкільна освіта», «Дошкільне виховання»
- Електронні наукові фонди Національної наукової бібліотеки імені В. Вернадського
- Національної бібліотеки Австралії (National Library of Australia)
- Бібліотеки австралійського парламенту (Parliamentary Library of Australia)
- Фонд електронних дисертацій (Australasian Digital Theses Program)
- Бібліотеки університетів Австралії і Нової Зеландії (University Libraries of Australia and New Zealand)
- Офіційні документи Департаменту освіти, працевлаштування та трудових відносин Австралії (Australian Government Department of Education, Employment and Workplace Relations)
- Статті міжнародних конференцій Товариства з досліджень вищої освіти Австралії та Азії (The Higher Education Research and Development Society of Australasia)
- Бібліотеки і банки даних електронної документації університетів Австралії
- Австралійське бюро статистики (Australian Bureau of Statistics).

Додаток Ю

Таблиця Ю.1

Порівняння дисциплін, які становлять зміст підготовки бакалаврів дошкільної освіти у ВНЗ України та Австралії

Назви дисциплін	
Університет Монаша	Чернівецький університет
Вступ до професії	Вступ до спеціальності
Природничі науки та технології навчання в ранньому дитинстві	Основи природознавства Основи екології Методика ознайомлення з природою
Ранній рахунок	Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку
Методика гри	Психологія гри
Теорія навчання в ранньому дитинстві Зв'язок теорії з практикою Розвиток дитини	Педагогіка дошкільна Історія педагогіки Педагогічна психологія Психологія дитяча Психологія особистості Історія психології Загальна психологія Вікова психологія
Робота з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами	Основи реабілітаційної педагогіки Психодіагностика і корекція Патопсихологія Методика роботи з дітьми-інвалідами та обдарованими дітьми
Мультиграмотність (зв'язок зі світом) Грамотність Глобальні освітні середовища: методика, практика та дослідження	Теорія та методика дошкільної екологічної освіти дітей дошкільного віку Методика ознайомлення з навколишнім Теорія і методика ознайомлення з українознавством Теорія та методика розвитку мовлення Основи образотворчого мистецтва та методика керівництва зображувальною діяльністю Методика музичного виховання Культура мовлення та виразне читання Художня праця Дитяча література Історія української культури
Навчання та педагогічні дослідження	НДРС і методологія педагогічних досліджень
Особистість і соціум	Педагогіка сім'ї Педагогіка сімейного та родинного виховання Організація різних видів діяльності в сім'ї

Джерело: систематизовано автором

Подібні предмети, які вивчаються в університеті Монаша та
Чернівецькому університеті імені Юрія Федьковича
за магістерськими програмами

Чернівецький університет імені Юрія Федьковича	Університет Монаша
Сучасні технології викладання методик дошкільного виховання та навчання	Викладання та навчання за допомогою нових технологій
Управління навчально-виховним процесом у ВНЗ	Освітнє й адміністративне управління
Методика соціально-виховної роботи в сучасних умовах	Дослідження зв'язку дитини з сім'єю й колективом
Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти	Організація та система ранньої освіти Генеалогія раннього дитинства
Сучасні технології в дошкільній педагогіці	Теорії сучасного розвитку дитини
Методологія науково-педагогічних досліджень у ВНЗ	Дослідження професійної діяльності

Джерело: систематизовано автором

Додаток Я

Довідки про впровадження результатів дослідження в навчально-виховний процес таких ВНЗ України:

1. Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж (довідка № 139/18Д від 14 жовтня 2012 року).
2. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (довідка № 1/4650 від 22.11.2012 р.)
3. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка № 01–08/06–01–03/1651 від 11.12.2012 р.)
4. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (довідка № 825 від 19.11.2012 р.)
5. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (довідка № 422/03–а від 10. 09 2012 р.)
6. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (довідка № 17–14/4191 від 30.11.12 р.)